

VALTIONEUVOSTON KANSLIA

Hallituksen strategia-asiakirja 2006

Hallituksen poikkihallinnolliset politiikkaohjelmat ja politiikat

Hallituksen strategia-asiakirja 2006

Hallituksen poikkihallinnolliset politiikkaohjelmat ja politiikat

ISBN 952-5354-99-7
ISSN 0782-6028

Painotyö: Edita Prima Oy, Helsinki 2006
Taitto: VNK, poliittisen johdon asiantuntijasihteeristö
Julkaisun tilaukset: julkaisut@vnk.fi
Julkaisija: Valtioneuvoston kanslia

**Julkaisija:
VALTIONEUVOSTON KANSLIA**

**KUVAILEHTI
20.4.2006**

Tekijät (toimielimessä: toimielimen nimi, puheenjohtaja):
Pääministeri Matti Vanhasen hallitus

Julkaisun laji:
Julkaisu

Toimeksiantaja:
Valtioneuvoston kanslia

Toimielimen asettamispäivä:

Julkaisun nimi (myös ruotsinkielinen):

Hallituksen strategia-asiakirja 2006. Hallituksen poikkihallinnolliset politiikkaohjelmat ja politiikat

Regeringens strategidokument 2006. Regeringens tväradministrativa politikprogram och politikområden

Julkaisun osat:

Tiivistelmä:

Hallitus on 20.4.2006 antanut periaatepäätöksen hallituksen strategia-asiakirjasta 2006. Strategia-asiakirjalla tehostetaan hallituksen keinoja edistää, ohjata ja valvoa hallitusohjelman toteutusta.

Strategia-asiakirja sisältää hallitusohjelmassa sovitut politiikkaohjelmat, jotka ovat työllisyysohjelma, yrittäjyyden politiikkaohjelma, tietoyhteiskuntaohjelma ja kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelma. Näiden lisäksi mukana ovat hallituksen erityisseurannassa olevat muut poikkihallinnolliset politiikat. Sekä politiikkaohjelmien että poikkihallinnollisten politiikkojen osalta on asetettu vaikuttavuus- ja muut keskeiset tavoitteet sekä määritelty konkreettiset toimenpiteet tavoitteiden saavuttamiseksi. Strategia-asiakirjaa toteutetaan valtiontalouden kehysten ja valtion talousarvioiden puitteissa.

Strategia-asiakirjan päivittämistä varten on koottu myös laaja arviointimateriaali, HSA 2005 vaikuttavuusarviointiraportti 4/2006, joka toimi taustamateriaalina hallituksen politiikkariihessä 8.3.2006. Hallituksen strategia-asiakirja 2006 on valmisteltu valtioneuvoston kanslian ja ministeriöiden yhteistyönä. Politiikkaohjelmien osalta laadintaa ovat johtaneet koordinoivat ministerit ja ministeriryhmät sekä kunkin politiikkaohjelman ohjelmajohtajat.

Avainsanat:

Hallitusohjelmat, politiikkaohjelmat, ohjelmajohtaminen, hankkeet

Muut tiedot:

Sarjan nimi ja numero:

Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 3/2006

ISSN:

0782-6028

ISBN:

952-5354-99-7

Kokonaissivumäärä:

144

Kieli:

Fi

Hinta:

Luottamuksellisuus:

julkinen

Jakaja:

Valtioneuvoston kanslia

Kustantaja:

Valtioneuvoston kanslia

Sisällys

JOHDANTO	9	
I	TALOUS- JA TYÖLLISYYSPOLITIIKAN TAVOITTEET JA PERUSLINJA	11
1.1	Hallituksen keskeinen tavoite	11
1.2	Suomen talouden muuttuva toimintaympäristö	11
1.3	Hallituksen toimintalinja.....	12
II	POLITIIKKAOHJELMAT	16
1	HALLITUKSEN TYÖLLISYYSSTRATEGIA JA TYÖLLISYYDEN POLITIIKKAOHJELMA	16
1.1	Taloukasvun ja työllisyyden vahvistaminen.....	16
1.2	Työllisyyden politiikkaohjelma	18
1.3	Työurien pidentäminen.....	24
1.3.1	Nuorten siirtymistä koulutuksesta työelämään nopeutetaan.....	25
1.3.2	Ikääntyvien ja ikääntyneiden työurien pidentämistä tuetaan	27
1.3.3	Työelämän laadun parantaminen.....	27
1.4	Työllisyysohjelman rahoituskehys.....	28
1.5	Ohjelman organisointi ja seuranta.....	29
2	YRITTÄJYYDEN POLITIIKKAOHJELMA	30
2.1	Tavoitteena yritteliäs yhteiskunta.....	30
2.2	Yrittäjyyden politiikkaohjelman toteutussuunnitelma	30
2.2.1	Osa-alueet.....	31
2.2.2	Yrittäjyyden politiikkaohjelman rahoituskehys.....	39
2.2.3	Ohjelman organisointi ja seuranta	40
3	TIETÖYHTEISKUNTAOHJELMA	43
3.1	Tieto- ja viestintätekniikan suomat mahdollisuudet laajaan käyttöön koko yhteiskunnassa	43
3.2	Tietoyhteiskuntaohjelman toteutussuunnitelma.....	44
3.2.1	Osa-alueet.....	44
3.2.2	Tietoyhteiskuntaohjelman rahoituskehys.....	55
3.2.3	Tietoyhteiskuntaohjelman organisointi ja seuranta	56
4	KANSALAISVAIKUTTAMISEN POLITIIKKAOHJELMA	58
4.1	Politiikkaohjelman toteutussuunnitelma	59
4.1.1	Kansalaisoppiminen	60
4.1.2	Kansalaistoiminta	61
4.1.3	Kansalaisvaikuttaminen	62
4.1.4	Demokratia-asioiden hallinto.....	64
4.2	Kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelman rahoituskehys.....	64

	4.3	Kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelman organisointi ja seuranta	65
III		HALLITUKSEN MUUT POIKKIHALLINNOLLISET POLITIIKAT	66
1		ULKO- JA TURVALLISUUSPOLITIikka SEKÄ EUROOPAN UNIONI	66
	1.1	Turvallisuus- ja puolustuspolitiikka.....	66
	1.2	Aloitteellinen ihmisoikeuspolitiikka	71
	1.3	YK:n vuosituhatjulistuksen kansallinen toimeenpano.....	72
	1.4	Globalisaation hallinnan kehittäminen – Helsinki-prosessi	74
	1.5	Kansainvälisen kauppajärjestelmän vahvistaminen.....	75
	1.6	Euroopan unioni	77
2		HYVINVOINTI, TERVEYS JA TASA-ARVO	80
	2.1	Edistetään väestön terveyttä ja toimintakykyä	81
	2.2	Ehkäistään ja hoidetaan syrjäytymistä.....	84
	2.3	Varmistetaan toimivat sosiaali- ja terveyspalvelut ja kohtuullinen toimeentuloturva	86
	2.4	Edistetään lapsiperheiden hyvinvointia	88
	2.5	Maahanmuuttopoliittinen ohjelma	89
	2.6	Edistetään sukupuolten välistä tasa-arvoa	90
3		KOULUTUS JA KULTTUURI	91
	3.1	Kehitetään koulutusta ja aiennetaan työelämään pääsyä	91
	3.2	Vahvistetaan suomalaista kulttuuria	91
4		TUTKIMUS, TEKNOLOGIA JA INNOVAATIOTOIMINTA	95
	4.1	Tutkimus- ja kehitysrahoitus sekä julkisen tutkimusjärjestelmän rakenteellinen kehittäminen.....	95
	4.2	Tieteellinen tutkimus osaamisen perustana.....	96
	4.3	Teknologia- ja innovaatiopolitiikka	98
5		KUNNAT, ALUEET JA VALTIONHALLINTO	99
	5.1	Kehitetään peruspalveluohjelmaa ja valtionosuusjärjestelmää sekä uudistetaan kunta- ja palvelurakennetta.....	99
	5.2	Parannetaan alueellista tasapainoa sekä vahvistetaan alueita ja seutuja	106
	5.3	Parannetaan julkisen hallinnon ja palvelujen tuottavuutta toimenpideohjelmalla	117
	5.4	Valtion omistajaohjauksen organisointi.....	120
	5.5	Hyvällä henkilöstöjohtamisella varmistetaan valtionhallinnon toimintakyky.....	120
6		YMPÄRISTÖ, ENERGIA JA LUONNONVARAT	121
	6.1	Energia- ja ilmastostrategian toimeenpano.....	121
	6.2	Tehostetaan Itämeren suojelua	124
	6.3	Laaditaan kestävä tuotannon ja kulutuksen ohjelma	126
	6.4	Jatketaan Kansallisen metsäohjelma 2010:n toteuttamista.....	127

7	LIKENNEPALVELUT JA -TURVALLISUUS.....	129
	7.1 Parannetaan liikenneturvallisuutta	129
	7.2 Turvataan toimivat liikennepalvelut	131
	7.3 Turvataan suomalainen merenkulku.....	134
8	KANSALAISTEN TURVALLISUUS JA OIKEUDEN KÄYTTÖ	135
	8.1 Toimeenpannaan sisäisen turvallisuuden ohjelma.....	135
	8.2 Varmistetaan oikeuden nopeampi ja varmempi saatavuus	137

Johdanto

Hallituksen keskeisimmät toimenpidelinjaukset ja politiikkapäätökset ovat tässä vaiheessa hallituskautta monelta osin jo toimeenpanovaiheessa. Hallituksen strategia-asiakirja 2006 keskittyy tämän vuoksi aikaisempaa enemmän tehtyjen päätösten kuvaamiseen ja toimeenpanon raportoimiseen.

Hallituksen keskeisin tavoite, työllisyyden lisääminen 100 000 hengellä on toteutumassa. Tästä huolimatta hallituksen menokehyspäätökseen vuosille 2007–2011 ja HSA:an 2006 sisältyy linjauksia, joilla edelleen **vauhditetaan työllisyyskehitystä**. Nämä liittyvät ennen muuta työvoiman tarjonnan vahvistamiseen ja kohtaannon parantamiseen. Hallituksen työllisyysohjelmaan sisältyy mm. palkkatuen joustavoittaminen ja työvoiman vuokrauksen kehittäminen. Kaavoitus- ja asuntopolitiikkaa tehostamalla pyritään parantamaan kasvukeskusten työvoiman saatavuusongelmia.

Valtiontalouden ennustetaan olevan kansantalouden tilinpidon käsittein tasapainossa vuonna 2007 ja hallitusohjelmassa asetettu tavoite näyttäisi tältä osin toteutuvan. **Tuottavuuden parantaminen** on keskeinen tavoite julkisen talouden pitkän ajan kestävyuden ja sitä kautta julkisten palveluiden turvaamiseksi. Tältä osin HSA 2006 sisältää aiempaa konkreettisempia, tuottavuuden toimenpideohjelman toimeenpanoa koskevia linjauksia. Muun muassa valtionhallinnon palvelukeskusten perustaminen edistyy ja tietotekniikan käyttö tehostuu.

Kuntien palveluiden tuottavuuden lisäämisessä keskeisessä asemassa on **kunta- ja palvelurakennehanke**. Hallituksen esitys uudistuksen suunnittelua ja toimeenpanoa koskevaksi puitelaksi annetaan eduskunnalle kevätistuntokaudella 2006. Puitelain on tarkoitus tulla voimaan vuoden 2007 alusta. Hallituksen strategia-asiakirjan mukaisesti hallitus jatkaa valtion keskushallinnon toimintojen ja yksiköiden **alueellistamista**. Alueellistamistavoitteen 4 000–8 000 henkilötyövuoden alaraja tullaan saavuttamaan ennen hallituskauden loppua.

Palveluyrittäjyyden edelleen vahvistumista hallitus tukee mm. alentamalla työvaltaisten yritysten arvonnisäveroa. Pienten työnantajien työnantajaosaamista tukevaa neuvontaa kehitetään. Yrittäjyyden politiikkaohjelman toimenpiteisiin kuuluu myös yksityishenkilön velkajärjestelylain uudistaminen. Lisäksi selvitetään, voidaanko velkajärjestelyohjelmia lyhentää ja siten palauttaa ylivelkaantunut yrittäjä nykyistä nopeammin täysimittaisesti tuottavaan toimintaan.

Hallituksen **tietoyhteiskuntaohjelman** merkittävimpiä toimenpiteitä ovat kansallisen tietoyhteiskuntastrategian laatiminen, sosiaali- ja terveydenhuollon tietohallinnon kansallisen toimijan perustaminen ja kansallisen asiakasrekisterin valmistelu sekä kuntien tietohallintoyhteistyötä tiivistävän KuntaIT-yksikön toiminnan organisointi. **Kansalaisvaikuttamisen** politiikkaohjelmassa oleellista on vakiinnuttaa tehty kehittämistyö, kuten kansalaiskasvatus. Ohjelman loppu-

ajan painopisteitä ovat kansalaistoiminnan ehdot, vähän osallistuvien kansalaisten kansalaistaitojen parantaminen, kunnallisen demokratian kehittäminen sekä kansalaisten ja hallinnon keskinäisen luottamuksen vahvistaminen.

Muita keskeisiä toimenpidelinjauksia hallituksen strategia-asiakirjaan sisältyy mm. **liikenneturvallisuuden** osalta valtioneuvoston maaliskuussa 2006 tekemän periaatepäätöksen mukaisesti. **Asuntopolitiikan** tehostamiseksi ja kaavoituksen sujuvuuden lisäämiseksi annetaan lakiesitys eduskunnalle vuonna 2006. Vuonna 2006 käynnistetään myös laaja-alainen toimenpidekokonaisuus **kouluyhdyntämisen** lisäämiseksi ja syrjäytymisen ehkäisemiseksi. Kehittämistoiminnassa painottuvat varhainen puuttuminen, koulupäivän rakenteen uudistaminen, osallisuuden lisääminen sekä koulupudokkuuden ehkäisy.

I TALOUS- JA TYÖLLISYYSPOLITIIKAN TAVOITTEET JA PERUSLINJA

1.1 Hallituksen keskeinen tavoite

Hallituksen päätavoitteena on kehittää hyvinvointiyhteiskuntaa vahvistamalla kasvua, yrittäjyyttä ja työllisyyttä sekä parantamalla peruspalveluja. Tavoitteen saavuttamisessa avainasemassa on uskottava, johdonmukainen ja aktiivinen talous- ja työllisyyspolitiikka, joka ylläpitää ja parantaa kuluttajien ja yritysten luottamusta Suomen talouden toimintaan ja turvaa hyvinvointiyhteiskunnan rahoituksen myös pitkällä aikavälillä.

Hallitusohjelmassa asetettu talous- ja työllisyyspolitiikan tärkein tavoite on työllisyyden lisääminen vähintään 100 000 hengellä vaalikauden loppuun mennessä. Vahva työllisyyskehitys on edellytys myös 75 prosentin työllisyysasteen saavuttamiselle seuraavan vaalikauden loppuun mennessä. Työllisyysasteen merkittäväällä nousulla hyvinvointipalveluiden ja tulonsiirtojen rahoituspohja voidaan varmistaa.

1.2 Suomen talouden muuttuva toimintaympäristö

Suomen talouden toimintaympäristöä muovaa merkittävästi kaksi kehityspiirrettä: väestön ikääntyminen ja kansainvälisen työnjaon voimakas muutos ns. globaalistumiskehityksen myötä. Vaikka kyse on pitkäaikaisista ja osin hitaista muutostendensseistä, kaksoishaaste edellyttää varautumista ja aktiivisia toimia jo nyt.

Näiden haasteiden analysoimiseksi ja tarvittavien toimenpiteiden hahmottamiseksi hallitus toteutti vuonna 2004 kaksi laajaa hanketta. Väestökehitystä, ikääntymiseen varautumista ja väestöpolitiikkaa tarkasteltiin hallituksen tulevaisuusselonteossa. Selontekoon sisältyivät myös hallituksen keskeiset ikääntymispolitiikka koskevat uudet linjaukset.

Globalisaatiota ja sen Suomelle aiheuttamia sopeutumispaineita selvitettiin Suomi maailmantaloudessa -hankkeessa, joka muodosti pohjan vuonna 2005 laaditulle Suomen kansalliselle toimenpideohjelmalle kasvun ja työllisyyden parantamiseksi ns. Lissabonin strategian mukaisesti. Vuonna 2006 globalisaatioanalyysiä jatketaan osana Suomen EU:n puheenjohtajakauden ohjelmaa.

Suomen kasvunäkymiä rajoittaa jo lähivuosina edessä oleva työn tarjonnan supistuminen, minkä vuoksi osaavan työvoiman saannin turvaaminen on ensiarvoista Suomen tulevan menestymisen kannalta. Samanaikaisesti eläkeikäisten ja

myös hyvin vanhojen ihmisten määrä alkaa nopeasti kasvaa. Tämä aiheuttaa tuntuvia menopaineita julkiselle taloudelle. Palveluiden järjestäminen ikääntyväle väestölle muodostuu entistä keskeisemmäksi julkisen sektorin haasteeksi.

Tällainen yhtäältä talouden kasvupotentiaalia heikentävä ja toisaalta julkisia menopaineita lisäävä väestökehitys asettaa suuria vaatimuksia yhteiskuntapolitiikalle. Talouden kasvua ja hyvinvointimenojen rahoitusta on kyettävä tukemaan sekä työllisyysastetta nostamalla että kansantalouden ja erityisesti julkisen palvelutuotannon tuottavuutta kohentamalla. Erityisesti peruspalveluiden järjestämisestä on kyettävä tehostamaan.

Kasvat ja nopeasti muuttuvat globaalit markkinat tarjoavat kilpailukykyiselle suomalaiselle tuotannolle runsaasti mahdollisuuksia. Kilpailussa menestyminen ja uusien työpaikkojen synnyttäminen katoavien tilalle edellyttää kuitenkin taloudelta hyvää sopeutumiskykyä. Suomen menestyminen voi rakentua vain vahvan osaamisen ja yrittäjyyden varaan.

Hallituskauden alussa maailmantalouden ja ennen kaikkea Suomen tärkeiden vientimarkkinoiden heikko kasvu heikensi huomattavasti viennin kasvua ja investointitarpeita. Tämä heijastui työllisyyskehityksen heikentymisenä. Vuoden 2004 loppupuolella kasvu nopeutui ja työllisyyskin alkoi vahvistua. Vuonna 2005 työllisyys kasvoi voimakkaasti ja työllisiä oli keskimäärin 35 000 enemmän kuin edellisenä vuonna.

Lähiaikojen talousnäkymät ovat verraten suotuisat, vaikkakin maailmantalouden kasvunäkymiin liittyy yhä huomattavia epävarmuustekijöitä. Hallituskauden alun ennakoitua heikommasta kehityksestä huolimatta hallituksen asettaman 100 000 työllisen lisäystavoitteen saavuttaminen aikataulun mukaisesti on nykyisen trendin jatkuessa mahdollista. Tämä edellyttää, että ennustettu talouskasvu toteutuu, eivätkä esimerkiksi työvoiman saatavuusongelmat olennaisesti laajene.

Ennakoitua paremman tulokehityksen ja maltillisten menolisäysten johdosta valtiontalouden ennustetaan olevan kansantalouden tilinpidon käsittein tasapainossa vuonna 2007. Myös hallitusohjelmassa asetettu tavoite valtiontalouden tasapainosta vaalikauden lopussa näyttäisi siten olevan saavutettavissa.

1.3 Hallituksen toimintalinja

Hallitus pyrkii vastaamaan edellä todettuihin pitemmän aikavälin haasteisiin pitkäjänteisellä ja johdonmukaisella politiikalla, jolla tuetaan työllisyysasteen kestävää nousua ja tuottavuuden kasvun voimistumista.

Hallituskauden lopun talouspolitiikka pyrkii samanaikaisesti sekä tukemaan kysynnän lisääntymistä että toteuttamaan rakenteellisia uudistuksia, jotka vahvistavat talouden sopeutumiskykyä ja kasvupotentiaalia. Talouspolitiikan keskeisiin

toimiin kuuluvat työn verotuksen kevennysten jatkaminen vaalikauden lopulla kilpailukykyä vahvistavan ja vakautta luovan tulopoliittisen kokonaisratkaisun yhteydessä päätetyllä tavalla. Rakennepoliitikassa panostetaan tutkimukseen ja tuotekehitykseen sekä alkavien yritysten pääomarahoitukseen vahvistamiseen, aktiiviseen työvoimapolitiikkaan (erityisesti työmarkkinatuen uudistus ja muutosturvan sekä nuorten yhteiskuntatakuun toteuttaminen), asuntopoliitiikkaan sekä toimenpiteisiin, joilla aikaistetaan koulutetun työvoiman tuloa työmarkkinoille. Ikääntyvän työvoiman työllisyysasteen nostoon tähtääviä toimia jatketaan ja eläkeuudistuksen vaikutuksia seurataan huolellisesti.

Vuosien 2006–2007 talousarviot tukevat työllisyyttä veronalennuksin ja talouden kasvuedellytyksiä tukevin, tarkoin suunnatuin toimin. Suhdannekehityksen osalta talouspolitiikan keskeisin tehtävä on nyt saavutetun luottamuksen ylläpitäminen ja vahvistaminen. Julkisen talouden tasapainoinen kehitys rakentaa luottamusta, joka on välttämätöntä kotimaista kysyntää vahvistavan kulutuksen kasvun ylläpitämiselle ja yritysten investointien vauhdittumiselle.

Työllisyyskehitys kääntyi vuonna 2004 hallituksen tavoittelemalle uralle. Tämän kehityksen varmistamiseksi hallitus jatkaa linjalla, joka yhdistää tasapainoiseksi kokonaisuudeksi vaalikauden kehyksellä suunnatun kurinalaisen menopolitiikan, julkisen sektorin tuottavuuden kehittämisen, veronalennukset ja työvoiman tarjontaa ja kysyntää tukevat rakenteelliset uudistukset.

Vaikka työllisyyskehitys on ollut myönteistä, eräät yksittäiset elektroniikka- ja metsäteollisuudessa ilmoitetut yt-neuvottelut saattavat johtaa laajamittaisiin irtisanomisiin. Hallitus varautuu osaltaan tukemaan vaikeuksiin joutuneita ihmisiä ja paikkakuntia.

Hallitus sitoutui syksyn 2004 tulopoliittisen sopimuksen yhteydessä keventämään työn verotusta vuosina 2005–2007 bruttomääräisesti 1,7 miljardilla eurolla aiemmin hallituskaudella tehtyjen 1,1 miljardin euron alennusten lisäksi. Vuoden 2006 alusta otettiin käyttöön uusi valtionverotuksen ansiotulovähennys, josta aiheutuvat verotuottomenetykset kohdistuvat yksinomaan valtion rasitukseksi. Vuonna 2007 valtionverotuksen ansiotulovähennystä kasvatetaan, tuloveroasteikon marginaaliveroprosentteja alennetaan ja asteikon rakennetta muutetaan siten, että asteikosta poistetaan yksi tuloluokka.

Vuoden 2005 alusta voimaan tullut yritys- ja pääomatuloverouudistus varmistaa sen, että Suomen yritysverotus on sekä verokannan tason että veropohjan laajuuden suhteen kilpailukykyinen. Varallisuusverosta luovuttiin vuonna 2006, mikä on omiaan parantamaan kotimaiseen omistukseen nojautuvan yritystoiminnan kasvuedellytyksiä.

Lisäksi on selvitetty kansainvälisten tilinpäätösstandardien sekä osakeyhtiölainsäädännön muutosten vaikutus elinkeinoverolainsäädäntöön. Asiaa tarkastellut työryhmä jätti mietintönsä maaliskuussa 2006.

Taloukasvun työllisyysvaikutusten ulottaminen entistä enemmän myös heikossa työmarkkina-asemassa oleviin kansalaisiin edellyttää erityistoimia työvoiman kysynnän vahvistamiseksi matalapalkkaisessa kokoaikatyössä. Hallitus kohdentaa yhteensä vuositasolla noin 150 miljoonaa euroa tähän tarkoitukseen vuoden 2006 alusta.

Ravintoloiden ja henkilöstöruokaloiden ruokatarjoilun arvonlisäveron alentamisesta voidaan tehdä päätöksiä vasta EU:n tason ratkaisujen selvittyä. Suomi tukee EU:n komission ehdotusta ravintolapalveluiden liittämisestä alennettujen verokantojen luetteloon. Suomi osallistuu EU:n työvaltaisten palvelualojen arvonlisäverokanta -kokeiluun kampaamo- ja parturipalveluiden, sekä pienten korjauspalveluiden osalta. Näiden palveluiden verokanta lasketaan 22 prosentista 8 prosenttiin vuoden 2007 alusta lukien.

Kansallisen energia- ja ilmastostrategian mukaisesti teollisuuden ja kasvihuoneiden maksama sähkövero alennetaan ja teollisuuden jätteillä ja sivutuotteilla tuotetun sähkön verotuki poistetaan vuonna 2007.

Hallitus vauhdittaa työllisyyskehitystä myös tehostamalla kaavoitus- ja asuntopoliittikkaa tonttien saatavuuden parantamiseksi ja asuntojen hintatason kohtuullistamiseksi mm. tonttitarjontatyöryhmän esitysten pohjalta. Tältä osin tarpeelliset lakiesitykset annetaan eduskunnalle vuoden 2006 kevälistuntokaudella. Erityistoimia asuntotuotannon edistämiseksi Helsingin seudulla selostetaan lähemmin aluekehitystä koskevassa osiossa.

Hallitus tukee taloukasvun osaamispohjaa lisäämällä tutkimuksen ja tuotekehityksen voimavaroja ja parantamalla tutkimuksen ja sen taloudellisten sovellutusten yhteensovittamista. Tämän mukaisesti vuosina 2006–2007 kauppa- ja teollisuusministeriön tutkimus- ja tuotekehitysmenoja lisätään yhteensä 30 miljoonalla eurolla (valtionomaisuuden myyntitulot), jonka lisäksi hallituskauden alun päätösten mukaisesti rahoituksen taso nousee 15 milj. eurolla vuonna 2006. Suomen Akatemian tutkimusvoimavaroja kasvatetaan yhteensä 19,7 miljoonalla ja taloudellisten tutkimuslaitosten rahoitusta yhteensä 0,3 miljoonalla eurolla.

Innovaatiotoiminnan tulosten tehokasta hyödyntämistä tuotteiksi ja uusiksi yrityksiksi edistetään toimilla, jotka puuttuvat tunnistettuihin markkinapuutteisiin. Hallitus (VM, KTM, STM) ja työeläkeyhtiöt selvittävät käymiensä neuvotteluiden perusteella mahdollisuudet parantaa riskipääomien saantia yritysten varhaisen ja nopean kasvun vaiheeseen.

Hallitus päätti taloukasvua tukevasta, mittavasta liikenneverkostoa tukevasta investointiohjelmasta vuosien 2005–2008 kehyspäätöksen yhteydessä. Perustienpidon ja perusradanpidon määrärahojen vuositasoa korotettiin lisäksi tulopoliittiseen sopimukseen liittyen. Ohjelmaa koskevat uudet linjaukset sisältyvät vuosien 2007–2011 kehyspäätökseen. Hallitus arvioi kuitenkin eduskunnan asiaa koskevan lausuman mukaisesti mahdollisuudet uusien väylähankkeiden aloitta-

miseen vuosina 2007 ja 2008 päättäessään esityksestään vuoden 2007 talousarvioksi ottaen huomioon valtion talouden liikkumavaran ja mahdolliset valtion omaisuuden myynnistä kertyneet tulot.

Hallitus uudistaa koulutusta talouskasvun osaamisperustan vahvistamiseksi ja työvoiman tarjonnan turvaamiseksi työuran alkamista varhentamalla. Uudistusten tavoitteena on myös nuorten syrjäytymisuhan vähentäminen. Laajaa toimenpidekokonaisuutta on selostettu lähemmin työllisyyden politiikkaohjelman osiossa. Hallitus tehostaa kasvuyritysten toimintaympäristöön vaikuttavaa elinkeinopolitiikkaa osana yrittäjyyden politiikkaohjelmaa.

Julkisen sektorin toimintaa tehostetaan hallinnonalakohtaisilla tuottavuusohjelmilla. Valtionhallinnon tuottavuutta parantavilla toimilla tähdätään siihen, että vuoteen 2011 ulottuvalla kaudella tapahtuvasta valtion henkilöstön luonnollisesta poistumasta vain kaksi kolmasosaa korvataan rekrytoinnein. Tämä johtaa henkilöstön vähenemiseen keskimäärin noin 1,5 prosenttia vuodessa. Tuottavuutta ja tehokkuutta parannetaan rakenteita ja toimintatapoja uudistamalla, tietotekniikan käytöllä ja tehostamalla yleishallinnon toimintoja sekä monipuolistamalla julkisten palveluiden tuottamistapoja.

Hallitus valmistelee kunta- ja palvelurakennemuutoksen, jossa kuntien vastuulla olevien palveluiden järjestämiselle rakennetaan alueelliset erityispiirteet huomioon ottaen riittävä väestöpohja. Hallituksen esitys uudistuksen suunnittelua ja toimeenpanoa koskeviksi puitelainsäädännön eduskunnalle keväätistuntokaudella 2006 ja lain on tarkoitus tulla voimaan vuoden 2007 alusta. Uudistuksen täytäntöönpanon edellyttämät toimenpiteet käynnistyvät syksyllä 2006.

Hallitus pyrkii selkeyttämään julkisen sektorin kaupallisen toiminnan sääntöjä ja selvittää julkisen sektorin toimintojen yhtiöittämistä. Valtion toimintojen alueellistamista jatketaan hallitusohjelman mukaisesti.

Sosiaali- ja terveydenhuollon sekä opetus- ja kulttuuritoimen valtionosuuksissa vuonna 2005 toteutettavaksi tarkoitettu kustannustenjaon tarkistus, yhteensä 502 miljoonaa euroa, maksetaan kunnille vuoden 2005 valtion talousarvion yhteydessä annetun lain mukaisesti neljän vuoden aikana vuosina 2005–2008. Sosiaali- ja terveydenhuollon sekä opetus- ja kulttuuritoimen nykymuotoisesta automaattisesta lakisääteisestä kustannustenjaon tarkistuksesta luovutaan tarkistettaessa valtionosuusjärjestelmää vuoden 2006 alusta. Jatkossa rahoitus- ja valtionosuusjärjestelmän rakenteita varaudutaan uudistamaan siten, että järjestelmä yksinkertaistuu, lisää tuottavuutta ja kannustaa kuntien yhteistoiminnan lisäämiseen.

II POLITIIKKAOHJELMAT

Hallituksen politiikkaohjelmat ovat väline, jolla hallitus varmistaa, että eri hallinnonaloilla käytettävissä olevat resurssit käytetään tehokkaasti, että toteutettavat toimenpiteet ovat mahdollisimman yhdensuuntaisia ja että eri hallinnonalojen yhteistyöstä saatavissa olevat edut käytetään täysimääräisesti hyödyksi hallitusohjelman keskeisten päämäärien edistämiseksi.

Politiikkaohjelmien toteuttamiseksi ministeriöiden välistä toimivaltajakoa ei muuteta. Poliitiikkaohjelman tavoitteet otetaan huomioon kunkin hallinnonalan suunnitelmassa ja toteuttaessa toimivaltansa puitteissa omia toimenpiteitään.

1 HALLITUKSEN TYÖLLISYYSSTRATEGIA JA TYÖLLISYYDEN POLITIIKKAOHJELMA

1.1 Talouskasvun ja työllisyyden vahvistaminen

Vuoden 2004 aikana talous pääsi hallitusohjelman työllisyystavoitteiden edellyttämälle kasvu-uralle (kuvio 1). Kesällä 2005 kasvu kuitenkin lähes pysähtyi. Syksyllä 2005 työllisyyden kehitys piristyi uudelleen talouskasvun nopeutuessa. Helmikuussa 2006 työllisiä oli kausivaihtelusta tasoitettuna 2 436 000 henkilöä, mikä oli noin 65 000 enemmän kuin hallituskauden alussa. Työllisyyden lisäys on painottunut voimakkaasti palvelualoille.

Työllisyyskehityksen pysyväksi kääntämiseksi tavoitellulle uralle hallitus jatkaa kokonaisvaltaista, meno- ja veropolitiikan sekä työvoiman tarjontaa ja kysyntää tukevat rakenteelliset uudistukset yhdistävää työllisyyttä tukevaa toimintalinjaa. Työllisyyskehityksen vahvistaminen on läpikäyvä tavoite kaikilla yhteiskuntapolitiikan lohkoilla. Vakauteen tähtäävän talouspolitiikan ohella hyvää työllisyyskehitystä tuetaan:

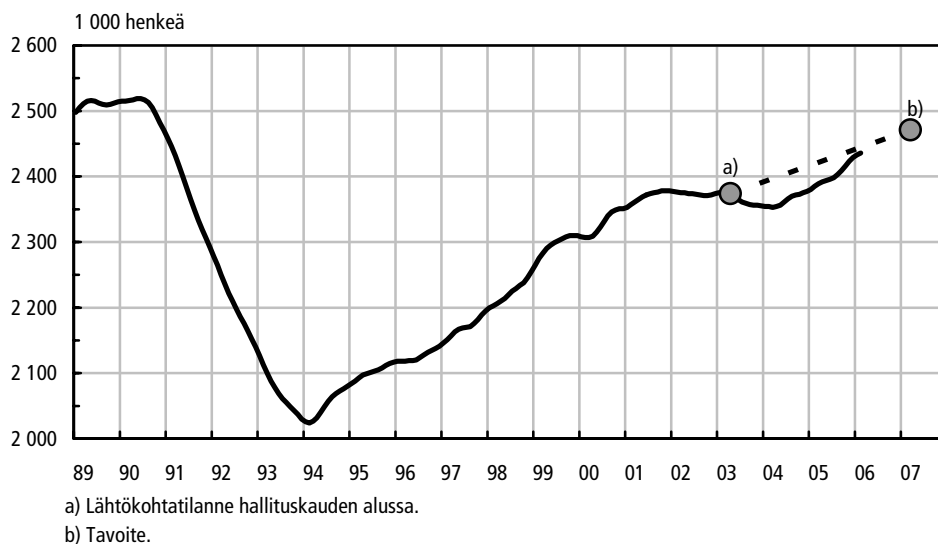
- Koulutuspolitiikalla
- Yrittäjyysohjelmalla
- Tutkimus- ja kehitys- sekä muilla kasvupanostuksilla
- Veropolitiikalla
- Tukemalla työmarkkinoiden neuvottelujärjestelmän kehittämistä
- Uudistamalla työelämää, työvoimapolitiikkaa ja hyvinvointijärjestelmää
- Tasapainoisella asunto- ja aluepolitiikalla
- Aktiivisella maahanmuuttopolitiikalla

Tämän lisäksi hallitus vahvistaa työllisyyttä erityisellä poikkihallinnollisella työllisyyden politiikkaohjelmalla, jonka keskeisenä tavoitteena on työvoiman tarjonnan vahvistaminen ja rakenteellisen työttömyyden vähentäminen.

Hallituksen keskeiset työllisyystavoitteet

- Työllisten määrä kasvaa 100 000:lla vuoteen 2007 mennessä
- Työttömyys alenee
- Työvoiman tarjonta kasvaa

Kuvio 1 Työllisten lukumäärä vuosina 1989–2006/2 sekä tavoite vuonna 2007, kausitasoitettu trendi.

Lähde: Valtiovarainministeriö, Tilastokeskus.

Vuonna 2005 työttömiä oli työvoimatutkimuksen mukaan keskimäärin 220 000 henkilöä ja työttömyysaste oli 8,4 prosenttia. Työttömyysasteen trendi on laskeutunut vuoden 2003 huhtikuun 9,1 prosentista 8,4 prosenttiin joulukuussa 2005. Voimassa olevien talousennusteiden mukaan työttömyysaste alenee 8 prosenttiin vuonna 2006. Myös rakennetyöttömyys kääntyi vuonna 2005 laskuun. Myönteisen kehityksen jatkaminen edellyttää yleisen talous- ja rakennepolitiikan onnistumisen lisäksi omia erityistoimia, joita on kehitetty muun muassa työllisyyden politiikkaohjelman puitteissa.

Hallitus pyrkii uudistamaan työelämää ja siihen vaikuttavia yhteiskuntapoliittisia järjestelmiä siten, että työelämässä voidaan pysyä kauemmin ja että työvoiman tarjonta voi lisääntyä. Samalla helpotetaan työn ja perhe-elämän yhteensovittamista. Tämä tehdään yhteistyössä työmarkkinaosapuolien kanssa.

1.2 Työllisyyden politiikkaohjelma

Hallitus toteuttaa vaalikauden aikana lukuisia työllisyysasteen nostamiseen ja työttömyyden alentamiseen vaikuttavia toimenpiteitä. Osa toimenpiteistä toteutetaan hallitusohjelman mukaisesti poikkihallinnollisessa työllisyysohjelmassa. Hallituksen työllisyyteen ja työvoiman kysynnän lisäämiseen vaikuttavat yleiset toimenpiteet sekä politiikkaohjelmista erityisesti yrittäjyysohjelma ovat keskeisiä myös työllisyysohjelman tavoitteiden toteutumiseksi. Työllisyysohjelman painopiste on rakenteellisen työttömyyden alentamisessa ja työvoiman tarjonnan edistämässä.

Ohjelman päätavoitteita ovat:

- Rakenteellisen työttömyyden alentaminen ja syrjäytymisen ehkäisy
- Osaavan työvoiman saatavuuden varmistaminen ja varautuminen ikärakenteen muutoksesta johtuvaan työvoiman niukkuuteen
- Työmarkkinoilla nykyistä pidempään pysyminen
- Työn tuottavuuden lisääminen sekä työn organisoinnin ja mielekkyyden parantaminen

Työllisyysohjelman toimeenpano on edennyt suunnitellussa aikataulussa, ja tarvittavat päätökset ohjelman mukaisista hankkeista on pääosin tehty. Myös hallituksen talouspolitiikassa on toteutettu työllisyyden kasvua ja työttömyyden alentamista tukevia toimenpiteitä.

Työllisyyden hyvästä kehityksestä huolimatta työttömien, ja erityisesti vaikeasti työllistyvien määrä on vielä korkealla tasolla samalla kun työmarkkinoiden kohtaanto-ongelmia on alkanut esiintyä eräillä sektoreilla ja alueilla. Tästä syystä vuonna 2006 työllisyysohjelmassa tehdään toteutettuja laaja-alaisia uudistuksia täydentäviä ratkaisuja työllisyyden lisäämiseksi, työttömyyden alentamiseksi, ja työmarkkinoiden kohtaanto-ongelman helpottamiseksi.

Ohjelmakauden loppupuolella työllisyysohjelmassa korostetaan ohjelman osahankkeiden tehokasta toimeenpanoa ja säännöllistä seuranta yhteistyössä eri hallinnonalojen kesken. Suunnittelu ja toimeenpano tehdään aiempaa tiiviimässä yhteistyössä myös työmarkkinajärjestöjen kanssa. Lisäksi työllisyysohjelmassa toteutetaan vuoden 2006 aikana ohjelman tavoitteita tukeva viestintäkampanja.

Työllisyysohjelma toteutetaan neljänä osahankkeena, jotka sisältävät useita konkreettisia toimenpiteitä. Osahankkeet ovat seuraavat:

1. Julkisen työvoimapalvelun palvelurakenteen uudistaminen
2. Työmarkkinatuen aktivointi
3. Työvoimapolitiittiset aktiiviohjelmat ja koulutus
4. Työurien pidentäminen (ks. kohta II 1.3)

Julkisen työvoimapalvelun palvelurakenteen uudistaminen

Vaikuttavuustavoitteet

- Rakennetyöttömyyden alentaminen
- Työvoiman saatavuuden turvaaminen

Seurannan tunnusluvut

- Vaikeasti työllistyvien¹ määrä ja osuus työttömistä työnhakijoista
- Työvoiman saatavuuden tunnusluvut, ks. osahanke Työvoimapolitiittiset aktiiviohjelmat ja koulutus

Työllisyysohjelman keskeinen osa on rakenteellisen työttömyyden alentamiseksi ja työllisyysasteen nostamiseksi vuosina 2004–2006 toteutettava julkisen työvoimapalvelun rakenteellinen uudistus. Työnvälitys ja vaikeasti työllistyvien palvelut eriytetään kokoamalla vaikeimmin työllistyvien palvelut ja resurssit työvoiman palvelukeskuksiin.

- Vuosina 2004–2006 perustetaan noin 40 työvoiman palvelukeskusta alue- ja paikallistason viranomaisten ja muiden palveluntuottajien asi-
antuntijaverkostoksi. Verkoston tehtävänä on tarjota elämönhallinnas-
ta ja työnhaun tuesta monipuolisiin aktivoiviin toimenpiteisiin tukea
työttömille, joiden työmarkkinoille auttamiseen nykyiset palvelut ovat
osoittautuneet riittämättömiksi.
- Työministeriö on alueiden esitysten perusteella valinnut vuosina 2004
ja 2005 käynnistettävät palvelukeskukset ja myöntänyt niille toiminta-
rahoituksen. Vuoden 2005 lopussa toiminnassa oli yhteensä 35 palve-
lukeskusta, joiden toiminta kattaa 58 työvoimatoimiston ja 131 kun-
nan alueet.
- Palvelukeskusten käynnistyessä kehitetään samanaikaisesti työvoima-
toimistojen toiminta- ja palvelumalleja työvoiman kohtaanto- ja saata-
vuusongelmien ratkaisemiseksi ja nykyistä parempien työnantaja- ja
työnhakijapalveluiden järjestämiseksi. Palvelujen uudistaminen on
aloitettu suurilla työmarkkina-alueilla ja laajennetaan saatujen koke-
musten perusteella vuoden 2006 loppuun mennessä koko maahan.
Julkisen työvoimapalvelun ja seudullisen yrityspalvelun välistä yhteis-
työtä kehitetään.

¹ Yhdenjaksoisesti pitkäaikaistyöttömät, toistuvasti työttömät, työvoimapolitiittisilta toimenpiteiltä työttömiksi jäävät ja toistuvasti toimenpiteille sijoittuvat.

Työmarkkinatuen aktivointi

Työmarkkinatuen vaikuttavuustavoite

- Työmarkkinatuen aktiivikäytön lisääminen

Seurannan tunnusluvut

- Passiivista työmarkkinatukea pitkään saaneiden määrä
- Työmarkkinatuella aktiivitoimiin osallistuvien osuus ko. tuella keskimäärin olevista

Työmarkkinatuen käyttöä työnhakuvalmiuksia parantavana aktiivisena tukimuotona lisätään. Työmarkkinatukiudistuksen säädösmuutokset ja talousarviopäätökset ovat tulleet voimaan vuoden 2006 alusta lähtien. Tehdyillä päätöksillä työmarkkinatuen aktiivikäyttöä lisätään muuttamalla työmarkkinatuen ja toimeentulotuen rahoitusvastuita valtion ja kuntien välillä ja lisäämällä pitkäkestoisen työmarkkinatuen vastikkeellisuutta. Tietyn työttömyysajan jälkeen otetaan käyttöön erityinen aktiivikausi, jonka piiriin tuleville työttömille tarjotaan mahdollisuus aktiivitoimenpiteisiin tehostetusti. Työvoimatoimistojen peruspalveluissa selvitetään nykyistä tarkemmin työttömän valmiudet avoimille työmarkkinoille sekä työttömyyden pitkittymisen riski.

Työllisyysohjelman kolmikantaisessa työryhmässä on valmisteltu esitykset, joilla helpotetaan työvoiman kysynnän ja tarjonnan kohtaantoa työmarkkinoilla. Ehdotetuilla ratkaisuilla tuetaan myös työmarkkinatukiudistuksen tavoitteita. Toimenpiteet on esitetty kappaleessa "Työvoimapoliittiset aktiiviohjelmat ja koulutus".

Työvoimapoliittiset aktiiviohjelmat ja koulutus

Vaikuttavuustavoitteet

- Työvoiman saatavuuden turvaaminen
- Nuorten koulutukseen ja työmarkkinoille sijoittuminen ja nuorisotyöttömyyden alentaminen
- Pitkäaikaistyöttömyyden ennaltaehkäisy ja alentaminen
- Työvoima- ja koulutuspoliittisten ohjelmien laadun ja vaikuttavuuden parantaminen

Seurannan tunnusluvut

- Työvoimareservin määrä
- Rekrytointiongelmien määrä
- Nuorten työttömyysaste
- Nuorten koulupudokkaiden määrä
- Sijoittuminen työelämään työvoimapoliittisten toimenpiteiden ja ammatillisen koulutuksen jälkeen
- Pitkäaikaistyöttömyyden riski (nuoret 6 kk ja aikuiset 12 kk)
- Työvoimapoliitiikan aktivointiaste

Työvoimapoliittisia aktiiviohjelmia kehitetään ennaltaehkäisemään pitkäaikais-työttömyyttä ja helpottamaan sijoittumista avoimille työmarkkinoille. Kaikille pitkäaikaistyöttömille laaditaan yksilöllinen aktiiviohjelma ja toteutetaan pitkäkestoiset palveluprosessit, ja kaikille nuorille tarjotaan koulutus-, työharjoittelu- tai työpajatoimenpiteet kolmen työttömyyskuukauden jälkeen. Tavoitteena on, että työvoima- ja koulutuspoliittiset ohjelmat ja toimenpiteet vastaavat nykyistä paremmin sekä työnantajien että työnhakijoiden tarpeisiin. Toimenpiteiden ja ohjelmien laatua ja vaikuttavuutta parannetaan. Työkykynsä pysyvästi menettäneet ohjataan asianomaisten tukijärjestelmien piiriin. Kolmikantaisesti sovitulla muutosturvalla nopeutetaan ja helpotetaan irtisanotun työntekijän pääsyä uuteen työhön.

Nuorisotyöttömyyttä ja pitkäaikaistyöttömyyttä ennaltaehkäistään ja alennetaan

Nuorille taattavan koulutustakuun tavoitteena on, että vuonna 2008 vähintään 96 prosenttia peruskoulun päättävistä aloittaa samana vuonna lukiossa, ammatillisessa koulutuksessa tai perusopetuksen lisäopetuksessa. Koulutustakuu toteutetaan seuraavin toimenpitein:

- Toteutetaan vuosina 2003–2007 oppilaanohjauksen kehittämishanke, jossa on painoalueena perusopetuksen ylempien vuosiluokkien oppilaanohjaus.
- Vuonna 2006 käynnistetään laaja-alainen toimenpidekokonaisuus kouluhyvinvoinnin lisäämiseksi ja syrjäytymisen ehkäisemiseksi. Kehittämistoiminnassa painottuvat varhainen puuttuminen, koulupäivän rakenteen uudistaminen, osallisuuden lisääminen sekä koulupudokkuuden ehkäisy.
- Vuonna 2004 uudistettujen ammatillisen peruskoulutuksen opiskelijaksi ottamisen perusteiden toimivuus arvioidaan.
- Toisen asteen yhteishakujärjestelmää uudistetaan siten, että se tehostaa koulutukseen hakeutumista.
- Perusopetuksen jälkeistä jatko-opiskelupaikkaa vaille jäävien seuranta sekä henkilökohtaista ohjausta ja neuvontaa kehitetään oppilaitosten ja työvoimaviranomaisten välisessä yhteistyössä.
- Peruskoulusta ammatilliseen koulutukseen siirtymiskynnyksen madaltamiseksi käynnistetään ammatilliseen koulutukseen ohjaava ja valmistava koulutus.
- Laaditaan selvitys nuorten hakeutumisesta ja valikoitumisesta ammatilliseen koulutukseen sekä opintomenestyksestä ja keskeyttämisestä ja käynnistetään tarvittavat toimenpiteet.
- Koulutuksen loppuun saattamista ja tutkintojen suorittamista edistetään kehittämällä opiskelijoiden ohjausta, opiskelumuotoja, opintotukea sekä kehittämällä koulutuksen rahoitusta tuloksellisuuteen ja kannustavuuteen perustuvana.

Oppisopimuskoulutusta vahvistetaan työttömien ja muiden työmarkkinoilta syrjäytymisuhan alaisten ammatillisen osaamisen kehittämisen muotona ja työmarkkinoille siirtymisen väylänä.

Nuorten työpajatoiminnan vakinaistamista koskeva rahoitusesitys valmistui marraskuussa 2004. Kevään 2006 aikana määritellään nuorten työpajatoiminnan minimikriteerit. Nuorisotoimen valtionavulla tuetaan toiminnan tehostumista siten, että työpajojen asema yhtenä nuorten tarvitsemien palvelujen tuottajana vakiintuu. Keskeiset yhteistyötahot ovat työhallinnon, nuorisotoimen, opetustoimen ja sosiaalitoimen sektorien toimijat. Tavoitteena on, että nuorten työpajatoiminta tavoittaa uusia nuorten asiakasryhmiä aikaisempaa enemmän sosiaalitoimen ja oppilaitosten kanssa tehtävässä yhteistyössä. Nyt työpajan palveluja saa vuosittain 7 000 nuorta, tavoitteena on 8 000 nuorta vuosittain vuoteen 2008 mennessä.

Työvoiman kysynnän ja tarjonnan kohtaannon parantaminen

Työvoiman tarjonnan vähentyessä riskinä on talouskasvun tyrehtyminen työvoimakapeikkoihin. Työllisyyden parantaminen on mahdollista ensisijassa alentamalla työttömyyttä. Tulopoliittisen sopimuksen (2005–2007) perusteella on kolmikantaisesti valmisteltu toimenpidekokonaisuus, jolla helpotetaan työvoiman kysynnän ja tarjonnan kohtaantoa työmarkkinoilla. Toimenpiteet täydentävät muutosturvaa, työmarkkinatukiuudistusta ja työvoimapalvelujen rakenneuudistusta tukemalla niiden tavoitteita ja toimeenpanoa. Kokonaisuus muodostuu seuraavista pääasiallisista toimenpiteistä:

- Aktiivisen työnhaun pelisääntöjä ja työvoimatoimistojen toimintatapoja selkiytetään. Tämän toteuttamiseksi yksilöityjen työhönsoitusten käyttöä työnvälityksessä lisätään, ja työnhakijoiden alueellista liikkuvuutta edistetään. Työnhakusuunnitelmat yksilöidään nykyistä paremmin ja niiden laatua ja toteutumisen seuranta parannetaan.
- Palkkatuen käyttöä yrityksissä joustavoitetaan siten, että yritykset voivat saada palkkatukea kuuden työttömyyskuukauden jälkeen myös määräaikaisen työsuhteen perusteella.
- Työmarkkinatuen tukisetelin käyttöä helpotetaan siten, että käyttö on kuuden kuukauden työttömyyden jälkeen mahdollista yrityksessä myös määräaikaiseen työsuhteeseen.
- Työvoiman vuokrauksen pilottihanke käynnistetään julkisen ja yksityisten työvoimapalvelujen yhteistyönä työttömien työllistymiskynnyksen alentamiseksi. Vaikeammin työllistyvien sijoittumista työmarkkinoille tuetaan myöntämällä palkkatukea henkilöstöpalveluyrityksille vuokratyön perusteella.
- Vaikeimmin työllistyvien välityömarkkinoita kehitetään vahvistamalla työvoiman palvelukeskusten toimintaedellytyksiä ja kehittämällä niiden verkostoa nykyistä vahvemmaksi rakenteeksi. Työnhakijoille tarjotaan kuntouttavaa työtoimintaa ja sosiaali- ja terveystyöpalveluja riittävän pitkäkestoisina palvelukokonaisuuksina. Työvoiman palvelukeskuksissa

- otetaan käyttöön yleishyödyllinen työvoiman vuokrausmalli vaikeasti työllistyvien sijoittumiseksi työhön.
- Työttömien aktivointiaste nostetaan n. 30 prosenttiin vuosina 2007–2008.

Lainsäädäntöesitykset annetaan vuonna 2006 siten, että muutokset voivat tulla voimaan vuoden 2007 alusta lähtien. Työttömien aktivointiasteen nostamista koskevasta esityksestä päätetään talousarvioesityksen valmistelun yhteydessä.

Aikuisväestön koulutusmahdollisuuksia parannetaan Noste-ohjelman avulla

Noste-ohjelman tavoitteena on parantaa enintään perusasteen tutkinnon suorittaneiden aikuisten työelämässä pysymistä ja urakehitystä sekä lieventää suurten ikäluokkien eläkkeelle siirtymisen aiheuttamaa työvoimavajausta. Ohjelma toteutetaan vuosina 2003–2007 välisenä aikana. Lisätoimenpideohjelmia laajennetaan niin, että sen turvin koulutuksen voi aloittaa vuositasolla vähintään 10 000 henkilöä.

Työvoimapolitiittisen aikuiskoulutuksen yhteishankintaa lisätään

Työvoimapolitiittisen aikuiskoulutuksen yhteishankintojen määrää lisätään ja sekä hankintamenettelyä joustavoitetaan siten, että myös pk-yrityksillä on nykyistä paremmat mahdollisuudet koulutuksen käyttöön. Lisäksi toteutetaan hanke työssä olevan henkilöstön osaamisen parantamiseksi. Toiminnalla tähdätään työelämän ja työmarkkinoiden muutosten hallintaan ja helpotetaan työvoiman saata- vuusongelmia.

Aikuiskoulutuksen laatua ja vaikuttavuutta parannetaan

Tavoitteena on julkisesti rahoitetun aikuiskoulutuksen (omaehtoinen koulutus ja työvoimakoulutus) laadun ja vaikuttavuuden parantaminen kehittämällä koulutusta kokonaisvaltaisesti. Laadukkaalla aikuiskoulutuksella vaikutetaan osaavan työvoiman saatavuuteen, työssä jaksamiseen, työurien pidentymiseen sekä työllisyyden kasvuun. Keskeisimmät sisältöalueet hankkeessa ovat: 1) Oppilaitosten ja työvoimatoimistojen tiedotus-, neuvonta- ja ohjauspalvelujen parantaminen. Kehittämisohjelmassa painottuvat sähköisten verkkopalvelujen kehittäminen, yhteistyön tiivistäminen aikuiskoulutuksen eri toimijoiden kesken sekä ohjauksellinen työote moniammatillisissa verkostoissa. 2) Aikuisten opetusmenetelmien kehittäminen, jossa painopisteenä on aikuisen oppijan oppimisedellytysten ja mahdollisten oppimisvaikeuksien tunnistaminen sekä menetelmien kehittäminen. 3) Aikuiskoulutuksen työelämäyhteyksien vahvistaminen ja työssäoppiminen. Ammatillista aikuiskoulutusta hoitavia oppilaitoksia kehitetään valtakunnallisesti ja alueellisesti toimivana verkostona.

Ammatillisen koulutuksen alueellista ennakointia ja työelämäyhteyksiä parannetaan

Tavoitteena on että ammatillisen koulutuksen tarjonta vastaa nykyistä paremmin työelämän tarpeita koko maassa. Ennakoinnin kehittämiseksi työllisyysohjelmassa toteutetaan seuraavat hankkeet:

- Koulutustarjonta 2012 (OPM), jossa laaditaan alustava ehdotus koulutustarjonnan valtakunnallisista ja alueellisista tavoitteista vuodelle 2012
- Alueellisten koulutustarpeiden määrällisen ennakkoinnin menetelmän ja yhteistyön kehittäminen (Opetushallitus)
- Aikuiskoulutuksen alueellisen vaikuttavuuden toimenpideohjelma (OPM)
- Työvoimakoulutuksen ennakointi (TM)
- TE-keskusten alueelliselle ja paikalliselle työmarkkinoiden ja aluekehityksen ennakkoinnille rakennetaan toimintamalli (TM ja KTM)

1.3 Työurien pidentäminen

Vaikuttavuustavoitteet

- Työllisyysaste eri ikäryhmissä nousee
- Työssäoloaika pitenee nykyisestä 2–3 vuotta
- Nuorten koulutuksesta työelämään siirtyminen nopeutuu
- Työn tuottavuus kasvaa laadullisesti kestäväällä tavalla

Seurannan tunnusluvut

- Työvoimaosuudet ja työllisyysasteet ikäryhmittäin
- Työvoimaan kuulumisajan ja työllisen ajan odotteet 15- ja 50-vuotiailla
- Eläkkeellesiirtymisiän odote
- Korkeakoulutuksen aloittamisikä
- Tutkinnon suorittamisikä
- Koulutuksen läpäisyaste
- Koulutuksen keskeyttäminen ammatillisessa koulutuksessa ja korkeakouluopinnoissa
- Työn tuottavuuden kasvu
- Työllisten sairastavuus
- Määräaikaisten osuus palkansaajista
- Työn fyysinen ja henkinen rasittavuus
- Työntekijöiden vaikutusmahdollisuudet työpaikoilla
- Työpaikkakoulutukseen osallistuneet
- Panostukset työpaikoilla työhyvinvointiin

Työvoiman tarjonnan ja työllisyysasteen kasvu edellyttävät, että nuoret siirtyvät peruskoulutuksesta jatko-opintoihin ja työelämään nykyistä aiemmin ja että työvoiman valmiudet vastaavat aikaisempaa täsmällisemmin työelämän tarpeisiin. Työuran loppupään toimenpiteillä pyritään kannustamaan ikääntyvien ja

ikäntyneiden pysymistä työelämässä nykyistä pidempään. Tämä edellyttää työvoimasta huolehtimista työelämän laatua kehittämällä.

Työllisyysasteen nostamiseksi 75 prosenttiin vuoteen 2011 mennessä tarvitaan lisätoimia, koska tehtyjen laskelmien mukaan tavoitteen saavuttaminen edellyttää vähintään 4 vuoden työssäoloajan pidentymistä. Asiaa käsitellään kolmikantassa.

1.3.1 Nuorten siirtymistä koulutuksesta työelämään nopeutetaan

Hallituksen tavoitteena on lisätä työvoiman tarjontaa ja parantaa työvoiman valmiuksia vastaamaan aikaisempaa täsmällisemmin työelämän tarpeisiin. Tämän toteuttamiseksi nopeutetaan nuorten siirtymistä koulutukseen ja työmarkkinoille. Tavoitteena on, että korkeakoulutuksen aloittamisikä ja tutkinnon suorittamisikä laskee, koulutuksen läpäisy nousee ja keskeyttäminen vähenee ammatillisessa koulutuksessa ja korkeakouluopinnoissa.

Tavoitteiden saavuttaminen edellyttää yliopistojen tutkintorakenteiden kehittämistä sekä opintojen ohjauksen ja keskeyttämisen vähentämisen tehokkaita tukitoimia. Hallitus vahvistaa myös aikuiskoulutusjärjestelmää, lisää ammattikorkeakoulujen rahoitusjärjestelmän kannustavuutta sekä kehittää ammatillisen koulutuksen tuloksellisuusrahoitusta.

- Yliopistojen opiskelijavalintoja kehitetään. Tavoitteena on, että vuonna 2008 vähintään 55 prosenttia uusista opiskelijoista on samana vuonna toisen asteen koulutuksen päättäneitä. Tavoitteisiin pyritään yhteishakujärjestelmän rakentamisen, opiskelijavalintojen kehittämisstrategioiden toimeenpanon ja laadittavan toimenpideohjelman avulla. Tällä hetkellä keskimäärin 36 prosenttia uusista opiskelijoista on samana vuonna toisen asteen tutkinnon suorittaneita. Yliopistojen yhteishakujärjestelmän rakentaminen on parhaillaan käynnissä.
- Toteutetaan toimenpideohjelma korkeakoulututkintojen suorittamiseksi tavoiteajassa. Opinto-oikeuden täsmentämisen edellyttämä yliopistolain muutos tuli voimaan 1.8.2005. Yliopistoissa toteutetaan useita hankkeita opintojen edistämiseksi (mm. kahdentoista yliopiston valmiiksi viidessä vuodessa -hanke). Opintojen kulku on tuloksellisuusedikaattori kaudella 2004–2006.
- Yliopistokoulutuksessa siirryttiin kaksipuoliseen perustutkintorakenteeseen 1.8.2005. Aikuiskoulutustarjontaa kehitetään ja aikuisten mahdollisuuksia osallistua tutkintoon johtavaan koulutukseen lisätään.
- Ammattikorkeakoulujen rahoitusjärjestelmän kannustavuus lisääntyy, kun rahoitusjärjestelmä muuttui vuoden 2006 alusta. Ammattikorkeakouluissa läpäisyyn kiinnitetään erityistä huomiota. Opiskelijoiden ohjaus- ja neuvontapalvelut ovat kehittämisen painopisteenä.
- Aikuiskoulutusjärjestelmää vahvistetaan. Aikaisemman saman koulutusasteen tutkinnon suorittaneet ohjataan ensisijaisesti koulutusajoi-

taan lyhytkestoisempiin aikuiskoulutusohjelmiin. Otetaan käyttöön menettely- ja toimintaperiaatteet aikaisemmin hankitun osaamisen selvittämiseksi, arvioimiseksi ja tunnustamiseksi käytännössä. Huolehditaan siitä, että aikaisemmin hankittu osaaminen luetaan opiskelijalle täysimääräisesti hyväksi, ja että osaamisen tunnustaminen mahdollistaa opiskeluajan lyhentämisen.

- Oppilaitosmuotoisessa ammatillisessa peruskoulutuksessa otetaan syksyllä 2006 alkavasta koulutuksesta lukien käyttöön ammattiosaamisen näytöt, joiden tavoitteena on parantaa ammatillisen koulutuksen laatua ja tehostaa siirtymistä työelämään.
- Ammatillisen peruskoulutuksen rahoitusjärjestelmään kannustavuus lisääntyy valtiosuuslainsäädännön muutosten tultua voimaan vuoden 2006 alussa. Toteutetaan ammatillisen koulutuksen keskeyttämisen vähentämisen toimenpideohjelma. Opinto-ohjausta sekä opiskelijoiden tuki- ja neuvontapalveluja kohdennetaan erityisesti niille opiskelijoille, jotka ovat vaarassa keskeyttää opintonsa. Keskeyttämisalttiuden tunnistamiseksi ja oikeiden toimien kohdentamiseksi selvitetään ammatillisen koulutuksen keskeyttämisen yksilötason syitä sekä opintojen kulun kannalta kriittiset vaiheet. Selvitetään koulutuksen järjestäjien toimenpiteiden merkitystä keskeyttämisen vähenemiseksi ja etsitään menestyksellisiä toimintamalleja.
- Maahanmuuttajien koulutusta ja opintoja kehitetään perusopetuksessa, lukiokoulutuksessa, ammatillisessa koulutuksessa, aikuiskoulutuksessa ja vapaassa sivistystyössä.
- Kartoitetaan keskeyttämisen tila aloittain ja alueittain kaikilla sektoreilla ja päätetään sen perusteella keskeyttämisen vähentämiseen tähtäävistä lisätoimenpiteistä.
- Kaikkien korkeakouluopiskelijoiden opintolainan enimmäismäärä nousi 1.8.2005 lukien 300 euroon kuukaudessa. Yliopistossa uuden tutkintorakenteen mukaisesti opintonsa aloittavien ja uusien ammattikorkeakouluopiskelijoiden opintotuki muuttui 1.8.2005 alusta lukien siten, että opintolainansaajalle voidaan myöntää opintolainavähennys korkeakoulututkinnon suorittamisen jälkeisessä verotuksessa. Edellytyksenä on mm. tutkinnon suorittaminen määräajassa. Asumislisässä huomioidettava asumismenojen raja nousi 1.11.2005 lukien. Vuoden 2006 talousarvioon on varattu määräraha opintotukea myönnettäessä sovellettavien vanhempien tulorajojen korottamiseksi. Hallituksen esitys opintotukilain muuttamisesta on tarkoitettu tulemaan voimaan 1. päivänä marraskuuta 2006. Opetusministeriö ja Kansaneläkelaitos julkaisevat toisen asteen opiskelijoiden elämäntilannetta ja toimeentuloa koskevan tutkimuksen vuoden 2007 alussa.

1.3.2 Ikääntyvien ja ikääntyneiden työurien pidentämistä tuetaan

Työllisyysasteen nostaminen edellyttää nykyistä pidempää työelämässä pysymistä. Tavoitteena on, että eri ikäryhmien työvoimaosuudet ja työllisyysasteet nousevat ja työssäoloaika pitenee nykyisestä 2–3 vuotta. Sosiaaliturvaa kehitetään kannustamaan työssä jatkamista nykyistä paremmin. Jo päätettyjen toimenpiteiden lisäksi 75 prosentin työllisyysasteen saavuttaminen edellyttää lisätoimenpiteitä työurien pidentämiseksi.

- Osasairauspäiväraha otetaan 1.1.2007 käyttöön.
- Työkyvyttömyyseläkehakemusten hylkäämiseen liittyviä ongelmia ehkäistään. Kokeiluhanke on päättynyt vuonna 2005, ja mahdollinen laajempi soveltaminen alkaa vuonna 2006. (Veto-ohjelma).
- Mielenterveyden häiriöiden perusteella myönnettyjen sairauslomien ja työkyvyttömyyseläkkeiden kasvun syitä on selvitetty ja ryhdytty selvityksen pohjalta toimenpiteisiin (Veto-ohjelma).
- Seurataan tehtyjen eläke- ja työttömyysturvasopimusten tavoitteiden toteutumista ja vaikuttavuutta työllisyysohjelman ja Veto-ohjelman indikaattoreilla. Ikääntyneiden työntekijöiden pitämiseksi työelämässä käynnistetään Työpaikkojen ikäpolitiikat -hanke (Veto-ohjelma).
- Työssä jatkamisen ja eläkemahdollisuuksien neuvontaa tehostetaan. Työeläkevakuuttajat TELA ry, Eläketurvakeskus ja työeläkelaitokset panostavat eläkeikäisten ja sitä lähestyvien yksilölliseen eläkeneuvontaan (Veto-ohjelma).

1.3.3 Työelämän laadun parantaminen

Työlainsäädäntö

Voimassa oleva työlainsäädäntö on kokonaisuutena katsoen varsin tuoretta. Työsopimuslaki, työaikalaki, vuosilomalaki, työturvallisuuslaki ja työterveyshuoltolaki on uudistettu kokonaisuudessaan vastikään. Lisäksi on säädetty työntekijöiden yksityisyyden suojaa työelämässä sääntelevä laki ja yhdenvertaisuuslaki. Yhteistoimintalain kokonaisuudistusta valmistellaan parhaillaan ja määräaika työn valmistumiseksi on toukokuussa 2006. Näiden uudistusten toteuduttua keskeinen työlainsäädäntö on saatettu pitkälti vastaamaan 2000-luvun työmarkkinatarpeita.

Edellä esitetyistä lainsäädännön kokonaisuudistuksista huolimatta työlainsäädäntöön liittyy edelleen huoltotarpeita. Muuttuva toimintaympäristö asettaa jatkuvasti vaatimuksia vastata syntyviin aukkotilanteisiin. Muun muassa työnteon muotojen moninaistumisesta (esim. määräaikaistyö, vuokratyö ja alihankintatyö) johtuu se, että on syytä selkeyttää näitä tilanteita. Työelämän joustavoittamisvaatimukset johtavat mm. tarpeeseen kehittää toimivia työn ja perhe-elämän yhteensovitusmalleja.

Työ- ja virkasuhdelainsäädäntö ja siihen liittyvä sosiaaliturvalainsäädäntö muodostavat varsin kattavan kokonaisuuden. Yksityiskohdissaan työoikeudellinen normisto on kuitenkin vaikeasti hallittavissa. Muutokset työsuuhdelainsäädännön puolelle heijastuvat työttömyysturvaan, eläkkeisiin ja sairausvakuutukseen sekä päinvastoin. Näitä vaikutuksia ei ole kaikin osin kyetty ottamaan huomioon muun muassa osittaisuudistuksia tehtäessä.

Työelämäohjelmat

Tavoitteena on tehdä työssä jatkaminen houkuttelevaksi parantamalla työelämän laatua. Työhyvinvointia ja työolosuhteita parannetaan, työtapaturmia, ammattitauteja ja sairauspoissaoloja vähennetään. Tavoitetta tukee työsuojelun, työterveyshuollon ja kuntoutuksen tehostaminen sekä työn, perhe-elämän ja vapaa-ajan yhteensovittamisen parantaminen. Työelämän laatua parannetaan ohjelmatoiminnan avulla ja lisäämällä eri toimijoiden työelämätietoutta.

Hallituskauden aikana selvitetään ja kehitetään edelleen toiminta- ja yhteistyömuotoja, joilla työelämän laatua voidaan parantaa alueellisesti ja työpaikkatasolla työurien jatkumiseksi nykyistä pidempään. Kehitystyössä käytetään perustana olemassa olevia työelämän kehittämisohjelmia.

1.4 Työllisyysohjelman rahoituskehys

Politiikkaohjelmaan kohdennetaan määrärahoja seuraavilta vuoden 2006 talousarvion määrärahamomenteilta.

Sisäasiainministeriön pääluokka: 26.98.61 (Euroopan aluekehitysrahaston osallistuminen EU:n rakennerahasto-ohjelmiin), 26.98.62 (EU:n rakennerahastojen valtion rahoitusosuus sisäasiainministeriön osalta), 26.98.63 (Kainuun kehittämisraha)

Opetusministeriön pääluokka: 29.01.62 (EU:n rakennerahastojen valtion rahoitusosuus opetusministeriön osalta), 29.60.31 (Valtionosuus oppisopimuskoulutukseen), 29.69.31 (Valtionosuus ja -avustus ammatilliseen lisäkoulutukseen), 29.69.34 (Valtionavustus aikuisten koulutustason kohottamisohjelmaan), 29.99.51 (Nuorten työpajatoiminta ja ennaltaehkäisevä huumetyö)

Kauppa- ja teollisuusministeriön pääluokka: 32.30.45 (Yritysten investointi- ja kehittämishankkeiden tukeminen), 32.30.62 (EU:n rakennerahastojen valtion rahoitusosuus kauppa- ja teollisuusministeriön osalta)

Sosiaali- ja terveysministeriön pääluokka: 33.01.62 (EU:n rakennerahastojen valtion rahoitusosuus sosiaali- ja terveysministeriön osalta), 33.01.63 (Eräät erityishankkeet), 33.17.53 (Valtionosuus työttömän omaehtoisen koulutuksen toimeentuloturvasta), 33.17.54 (Valtionosuus aikuiskoulutustuesta), 33.18.60 (Valtion osuus sairausvakuutuslaista johtuvista menoista), 33.32.30 (Valtionosuus kunnille sosiaali- ja terveydenhuollon käyttökustannuksiin)

Työministeriön pääluokka: 34.01.23 (Työelämäohjelmat ja työpoliittinen tutkimus), 34.01.63 (Valtionavustus työelämäohjelmahankkeisiin), 34.05.61

(Euroopan sosiaalirahaston osallistuminen EU:n rakennerahasto-ohjelmiin), 34.05.62 (EU:n rakennerahastojen valtion rahoitusosuus työministeriön osalta), 34.06.21 (Työvoima-asiain paikallishallinnon toimintamenot), 34.06.51 (Työllistämis-, koulutus- ja erityistoimet), 34.06.31 (Valtion korvaus kunnille kuntouttavan työtoiminnan järjestämisestä), 34.06.50 (Työvoimapolitiittiseen aikuiskoulutukseen osallistuvien opintososiaaliset edut), 34.06.52 (Työmarkkinatuki)

1.5 Ohjelman organisointi ja seuranta

Työllisyyden politiikkaohjelmaa johtaa ja koordinoi työministeri. Politiikkaohjelman kehittämiseksi ja päätöksenteon tueksi on perustettu ministerityöryhmä. Ohjelman toimet toteutetaan kussakin ministeriössä ja toimeenpanon toteutusta seuraa ministeriryhmä.

Työministeriä avustaa ohjelmajohtaja. Yhteistyöministeriöihin (OPM, KTM, STM, VM, SM, VNK) on nimetty työllisyysohjelman valmistelusta, toimeenpanosta ja seurannasta vastaavat henkilöt, jotka muodostavat työllisyysohjelman johtoryhmän. Johtoryhmän tehtävänä on huolehtia siitä, että kunkin ministeriön toimialueelle kuuluvat ohjelman toimeenpanosuunnitelman mukaiset toimenpiteet toteutetaan. Johtoryhmä valmistelee ohjelman mukaiset esitykset eri ministeriöille talousarvioesityksiin sekä ohjaa ja seuraa ohjelman toteutusta eri hallinnonaloilla. Johtoryhmä yhteensovittaa ohjelman hanke- ja toimenpidekokonaisuudet hallituksen strategia-asiakirjaan.

Ministeriöiden lisäksi ohjelman toimeenpanossa toteutetaan tiivistä yhteistyötä Suomen Kuntaliiton ja Kansaneläkelaitoksen sekä koulutus- ja työllistymistä edistäviä palveluja tuottavien organisaatioiden kanssa.

Työmarkkinajärjestöt ja muut järjestöt ovat keskeinen sidosryhmä, joiden kanssa ohjelman toteutusta käsitellään säännöllisesti työpolitiikan neuvottelukunnassa ja sen jaostoissa.

Työvoiman palvelukeskusten toteutusta, ohjausta ja seurantaa varten on asetettu ohjausryhmä.

Työllisyysohjelman vaikutuksia seurataan säännöllisesti tilastollisten tunnuslukujen avulla. Tilastoseurantaa täydennetään tutkimuksellisella evaluoinnilla. Keskeiset evaluointitulokset ja johtopäätökset valmistuvat vuoden 2007 alkuun mennessä.

2 YRITTÄJYYDEN POLITIIKKAOHJELMA

2.1 Tavoitteena yritteliäs yhteiskunta

Hallituksen talouspolitiikan tavoitteena on luoda toimintapuitteet, jotka edesauttavat yritysten perustamista, kasvua ja kansainvälistymistä.

Tavoitteena on myös varmistaa yritysten toimintaympäristön vakaa ja pitkälläkin aikavälillä ennustettavissa oleva kehitys sekä nostaa Suomi yrittäjyyden toimintaedellytysten suhteen Euroopan kärkimaiden joukkoon. Markkinatalouden toimivuus taataan sekä yritysten ja yrittäjien merkitys taloudellisen kasvun ja työllisyyden luojina suomalaisessa yhteiskunnassa kasvaa.

Osana talous- ja elinkeinopolitiikkaansa hallitus toteuttaa yrittäjyyden politiikkaohjelman, jonka tehtävänä on yritystoiminnan edellytyksiä tukevien uudistusten valmistelu ja toteuttaminen ministeriörajat ylittävässä yhteistyössä. Yrittäjyyden politiikkaohjelma osallistuu elinkeinopoliittisen kokonaisstrategian uudelleen arviointiin.

Hallitusohjelman tavoitteiden toteuttaminen edellyttää yritystoiminnan ja yritysten lukumäärän kasvua. Yritysten (pl. alkutuotanto) lukumäärä on kasvussa ja se on tällä hetkellä Suomessa korkeampi kuin koskaan aiemmin. Yrittäjien ja heidän perheenjäsentensä (pl. alkutuotanto) lukumäärä on kasvanut hallituskaudella 6 prosentilla.

Talous on voimakkaassa kasvussa muun muassa kotitalouksien vahvana säilyneen kysynnän vuoksi. Suhdannepoliittisesti oikein ajoitetut veroalennukset ovat vahvistaneet ostovoimaa ja tämä on heijastunut erityisesti palvelualoilla toimivien yritysten toiminnan kasvuna. Tehtyjen veroalennuksien hyöty painottuu pk-yrityskenttään. ALV:n alarajan muuttaminen liukuvaksi, ikääntyneille työntekijöille suunnattu matalapalkkatuki, sukupolvenvaihdosten verokohtelun huojennus ja kotitalousvähennyksen laajennus ovat tässä keskeisiä. Yritysverouudistuksen voimaantulo poisti verotukseen liittyvää epävarmuutta ja uudistus on sittemmin otettu vastaan pääpiirteissään myönteisesti. Yrittäjyyden politiikkaohjelman puitteissa seurataan uudistuksen vaikutuksia.

2.2 Yrittäjyyden politiikkaohjelman toteutussuunnitelma

Yrittäjyyden politiikkaohjelma on väline, jolla hallitus varmistaa, että eri hallinnonaloilla käytettävissä olevat resurssit käytetään tehokkaasti ja toteutettavat toimenpiteet ovat mahdollisimman yhdensuuntaisia. Yrittäjyyden politiikkaohjelman toteuttamiseksi hallinnollista toimivallanjakoa ei muuteta ja sen tavoitteet otetaan huomioon kunkin hallinnonalan suunnitellessa ja toteuttaessa toimivaltansa puitteissa omia toimenpiteitään.

Julkisen sektorin toteuttaessa politiikkaohjelmaan sisältyviä toimenpiteitä, yrittäjien ja yritysten käytännön tarpeisiin kiinnitetään erityistä huomiota. Poliitiikkaohjelman valmistelussa ja toteutuksessa pidetään tiiviisti yhteyttä eri sidosryhmiin ja yrittäjiin. Poliitiikkaohjelma osallistuu alueellisten seminaarien järjestämiseen, joissa käsitellään alueiden sidosryhmien ja yrittäjien kanssa ajankohtaisia yrittäjyyteen liittyviä kysymyksiä.

Ohjelmasta tiedottaminen ja viestintä on avointa. Yrittäjyysviestintää harjoittavien tahojen yhteistyöhön kiinnitetään erityistä huomiota. Kauppa- ja teollisuusministeriö on asettanut yrittäjyysviestintää käsittelevän foorumin (11/2005), jonka tehtävänä on mm. keskustella yrittäjyysviestintään liittyvistä ajankohtaisista kysymyksistä ja vireillä olevista hankkeista sekä tukea tiedotuksellisesti valtakunnallisia ja alueellisia yrittäjyyskasvatushankkeita.

Poliitiikkaohjelman keskeisenä lähtökohtana on saattaa vuosina 2004–2005 valmistelussa olleet toteutus suunnitelmaan sisältyneet hankkeet määrätietoisesti ja järjestelmällisesti päätökseen. Yrittäjyyden toimintaympäristön kannalta on myös tärkeää varmistaa politiikkaohjelmaan sisältyvien merkittävien hankkeiden täytäntöön panon seuranta ja jatkuvuus.

Ohjelma ja sen toteuttaminen on saanut yrittäjä-, elinkeino- ja työmarkkinajärjestöiltä sekä muilta sidosryhmiltä selkeän myönteisen palautteen. Järjestöt pitävät hyvänä, että yrittäjyyteen vaikuttavia asioita käsitellään järjestelmällisesti, mikä mahdollistaa järjestöjen johdonmukaisen kuulemisen. Loppukauden ohjelman valmisteluissa on hyödynnetty aikaisempia lausuntoja ja näkemyksiä järjestöiltä sekä muilta sidosryhmiltä.

Poliitiikkaohjelman loppukaudella uutena painopisteenä nousee valtion talousarviossa 2006 päätetyllä tavalla palveluliiketoimintojen kehittäminen. Lisäksi politiikkaohjelma osallistuu kunta- ja palvelurakennehankkeen toteutukseen.

Yrittäjyyden politiikkaohjelma vastaa Suomen EU-puheenjohtajakaudella ensimmäisen kerran jaettavan Yrittävä Eurooppa -kilpailun kansallisesta järjestämisestä ja toimii kilpailun kansallisena yhteystahona. Kilpailun kansallisena tuomaris-tona puolestaan toimii yrittäjyyden politiikkaohjelman ministeriryhmä.

2.2.1 Osa-alueet

Lähestymistavaksi on valittu HSA 2005:n mukaisesti yritystoiminnan elinkaaren vaiheita kuvaavat alueet, joita toteutetaan projekteittain.

Yrittäjyyden politiikkaohjelma koostuu viidestä osa-alueesta, jotka ovat:

1. Yritystoiminnan aloittamisen edistäminen
2. Kasvuyrittäjyyden edellytysten parantaminen
3. Yritysten sukupolven- ja omistajavaihdosten edistäminen

4. Yrityspalveluiden kehittäminen osaamista ja innovatiivisuutta vahvistaen
5. Säädosympäristön ennustettavuus, markkinoiden toimivuus ja julkisen sektorin palvelutuotannon uudistaminen

Kaikkien edellä mainittujen osa-alueiden suunnittelussa ja toteutuksessa otetaan huomioon, että yrittäjyyden olosuhteet ja edellytykset vaihtelevat voimakkaasti maan eri alueilla. Toimenpiteiden painotuksista päätettäessä ja resursseja suunnattaessa otetaan huomioon alueiden vaihtelevat tarpeet. Erityistä huomiota kiinnitetään yhteistyöhön alueiden toimijoiden kanssa. Poliitiikkaohjelman tiiviistä yhteydenpidosta alueiden julkisiin toimijoihin, järjestöihin ja yrittäjiin on muodostunut hyvä käsitys eri alueilla käynnissä olevista kehittämishankkeista ja niiden toimintamalleista. Yksi politiikkaohjelman keskeisistä tavoitteista on hyvien käytänteiden levittäminen alueille.

Yrittäjyyden politiikkaohjelmassa vuosina 2003–2005 toteutettavaksi päätetyt toimenpiteet on suurelta osin toteutettu tai niiden osalta on olemassa selkeä toteuttamissuunnitelma. Näistä on raportoitu erikseen ohjelmatyön seurantaraporteissa, joita on käytetty valtioneuvoston kanslian kokoamissa HSA vaikuttavuusarviointiraporteissa vuosina 2005 ja 2006. Jäljempänä kuvataan yrittäjyyden politiikkaohjelman keskeinen sisältö hallituksen loppukaudelle ja tärkeimpiä nyt tehtäväksi päätettyjä yksittäisiä toimenpiteitä. Toiminnan painopisteenä on jo tehtyjen selvitysten ja tutkimusten pohjalta toteutettavien toimenpiteiden tehokas läpivienti. Lisäksi käynnistetään vielä eräitä uusia toimintakokonaisuuksia.

Yritystoiminnan aloittamisen edistäminen

Yritysten määrä on kasvanut, mutta ei toimintaympäristön tarjoamiin mahdollisuuksiin nähden riittävästi. Yritystoiminnan luonteeseen kuuluu jatkuva dynaaminen muutos, joka käsittää toiminnan aloittamisen ja lopettamisen. Yritysten kokonaismäärän kasvu riippuu siitä, missä määrin aloittaneiden määrä on suurempi kuin lopettaneiden määrä.

Kansalaisten valmiuksia ryhtyä halutessaan yrittäjäksi lisätään yrittäjyyskasvatuksen ja koulutuksen keinoin. Opetusministeriön laatimat yrittäjyyskasvatuksen uudet linjaukset ja toimenpideohjelma on hyväksytty vuonna 2004 (OPM 4/04). Toimenpidelinjausten toteutus on käynnistynyt peruskoulun ja lukion opetussuunnitelmia uudistettaessa ja yliopistojen sekä ammattikorkeakoulujen laatiessa yrittäjyysstrategioita.

Yrittäjyyskasvatuksen toteuttamisesta vastaavat koulut ja oppilaitokset valtakunnallisten opetussuunnitelmien ja linjausten suuntaisesti. Jatkossa on haasteena kasvatustoiminnan vakiinnuttaminen ja sen kattavuuden parantaminen. Tavoitteena on sisäisen ja ulkoisen yrittäjyyden vahvistaminen kaikkien nuorten osalta.

Yrittäjäksi aikoville tulee järjestää yksilöllistä koulutusta ja mahdollisuuksien mukaan yritystoiminnan aloittamisen tukea esim. hautomotoiminnan muodossa.

Tässä ovat keskeisessä asemassa alueiden eri oppilaitokset ja erityisesti ammattikorkeakoulut.

Pk-yritystoimintaa edistetään seuraavin toimenpitein:

- Perusopetuksen yrittäjyyskasvatukseen liittyvän tutkimuksen ensimmäinen osuus valmistuu keväällä 2006. Tutkimuksessa selvitetään, miten yrittäjyyskasvatuksen näkökulmasta kunnissa laaditaan uusien perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden pohjalta opetussuunnitelmat ja miten yrittäjyys on sisällytetty opetussuunnitelmiin.
- Kauppa- ja teollisuusministeriö on käynnistänyt keskustelut yliopistojen, korkeakoulujen ja opetusministeriön kanssa akateemisen yrittäjyyden kehittämistarpeista. Keskeisiä kysymyksiä ovat mm. yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen yrittäjyyttä edistävien valmiuksien parantaminen sekä yrittäjyysstrategioiden toteuttaminen. Poliitiikkaohjelmassa kiinnitetään erityistä huomiota mm. yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen keskinäisen yhteistyön kehittämiseen sekä oppilaitosten ja elinkeinoelämän välisen yhteistyön tehokkaampaan toteutukseen.
- Selvitetään suosiota lisänsäen starttirahan laajennuskokeilun riittävyys ja toiminnan jatkuvuus ensimmäisen lisätalousarvioesityksen 2006 laatimisen yhteydessä.
- Maahanmuuttajayrittäjyyden edistämistä koskevia toimenpiteitä valmistellaan kauppa- ja teollisuusministeriön asettamassa työryhmässä (12/2005). Työryhmän tehtävänä on mm. laatia toimenpideehdotukset maahanmuuttajayrittäjyyden kasvun ja toimintaedellytysten vahvistamiseksi ja edistää sidosryhmien verkostoitumista. Työryhmä raportoi työstään 31.12.2006 mennessä.
- Parannetaan maaseudun yrittäjyyden monipuolistumista kehittämällä viranomaiskäytäntöjä, säädöksiä ja palvelujärjestelmää sekä turvaamalla rahoituksen ja kehittämispalvelujen alueellinen resursointi koko maassa. Toteutetaan vuonna 2005 raporttinsa jättäneiden MMM:n työryhmien (kattavat palvelut maaseudun mikroyrityksille, 4/2005 sekä osakeyhtiömuotoisten ja monialaisten maatilojen sukupolvenvaihdosten edistäminen 3/2005) toimenpide-ehdotusten seuranta ja jatkotoimenpiteet. KTM ja MMM uudistavat yhdessä yritystukilainsäädäntöä, joka liittyy myös EU-tukilainsäädännön valmisteluun.
- Valmistellaan vuoden 2006 aikana maaseudun muutoksenhallinta – pilottihankkeesta vuonna 2005 saatujen kokemusten pohjalta selvitys ja koulutuspaketti menettelyn ottamiseksi käyttöön valikoiduilla TE-keskus alueilla vuoden 2007 alusta lukien. Asian valmistelu otetaan huomioon myös TE-keskusten kanssa käytävissä tulosohjausneuvotte- luissa.
- Tehdään yrittäjyyden edistämistä koskevat johtopäätökset työministeriön palkkatyöstä yrittäjäksi -selvityksen pohjalta.

- Saatetaan loppuun yrittäjien sosiaaliturvaa selvittäneen työryhmän esitysten toteuttaminen perheenjäsenen työttömyysturvan osalta (voimaan 2007).
- Toteutetaan naisyrittäjyyttä edistäviä toimenpiteitä osana yrityspalvelu- ja yrittäjien sosiaaliturvauudistusta sekä seurataan naisyrittäjyyden kehittämistä käsitelleen työryhmän esittämien toimenpideehtotusten valmistelua (toimenpidevalmistelu vuonna 2006).
- Kartoitetaan vuoden 2006 aikana perheyrittäjätyöryhmän esittämän perheyrittäjätyöryhmän pohjalta näiden yritysten määrä sekä tehdään tilastollinen analyysi erikokoisten perheyrittäjätyöryhmien asemasta. Selvitetään omistajan vaihdosten ajankohtainen tilanne KTM:n pk-kyselyllä.
- Parannetaan yrittäjien oppisopimusmahdollisuuksia varmistamalla riittävä rahoitus ja nykyistä parempi hyödyntäminen sukupolvenvaihdos-tilanteissa.
- Edistetään opiskelijoiden ja nuorten yrittäjyyttä koskevia valmiuksia perustamalla Yritys-Suomi-portaaliin ko. kohderyhmälle tarkoitettu oma palvelupaketti.
- Selvitetään, miten yrittäjäkoulutuksessa ja yleisessä viestinnässä voidaan tehokkaasti lisätä tietoa velkaongelmien ratkaisukeinoista.

Suomessa on kansainvälistä huippuluokkaa oleva tutkimus- ja tuotekehitysinnovaatioiden tuotantojärjestelmä, jonka luomalle perustalle kuitenkin syntyy riittävästi yrityksiä ja tuotantotoimintaa. Tämän vuoksi innovaatioperusteista yritystoiminnan edistämistä tehostetaan seuraavilla toimenpiteillä:

- Tekesin budjettirahoituksen puitteissa pidetään huolta siitä, että alkavien yritysten liiketoimintaosaamisen kehittämiseen liittyvää polutus-toimintaa jatketaan.
- Selvitetään, tulisiko korkeakouluille tehtävien lahjoitusten verovapauskattoa korottaa.
- Selvitetään ulkomaiset kokemukset yrittäjille ja sijoittajille myönnetystä investointi- ja muista kannusteista sekä kehitetään tältä pohjalta Suomen oloihin soveltuva malli innovatiivisten yritysten tukemiseksi. Asia nostetaan esille Suomen EU-puheenjohtajakaudella.
- Selvitetään yritysten hallitusten jäsenten rikosperusteiseen vahingonkorvausvelvoitteeseen mahdollisesti liittyvät ongelmat.

Palvelualoilla yritystoiminta ja alan tuottavuus on kehittynyt Suomessa kansainvälisten vertailujen mukaan hitaasti. Merkittävä osa aloittavista mikroyrittäjistä toimii palvelualoilla. Palvelualojen yrittäjyyden lisäämiseksi tarvitaan sekä rahoitusratkaisuja että julkisen sektorin toiminnan uudelleenjärjestelyjä.

- Selvitetään palveluliiketoimintojen kasvua ja kasvuyritysten kehitystä mittaavia tekijöitä esim. pohjoismaisen vertailun pohjalta. kevään 2006 aikana.

- Arvioidaan yritystuki- ja neuvontajärjestelmän toimivuutta palveluliiketoimintojen kehittämisessä.
- Riskipääomarahoitusta suunnataan myös palvelualoille ja toiminnassa otetaan huomioon naisryrittäjyyden tarpeet.

Kasvuyrittäjyyden edellytysten parantaminen

Suomen selviämiseksi globaalitalouden kilpailussa uusia kasvuyrityksiä pitäisi syntyä moninkertainen määrä nykyisestä edistämään rakennemuutosta ja vahvistamaan kansantalouden dynamiikkaa sekä korvaamaan ulkomaille siirtyviä työpaikkoja.

Yrittäjyyden politiikkaohjelman avulla kehitetään edellytyksiä kasvuyrittäjyyden lisäämiseksi ja toteutetaan seuraavat toimenpiteet:

- TM ja KTM valmistelevat yhdessä linjaukset työvoimapolitiittisten investointimäärärahojen suuntaamisesta siten, että ne tukevat elinkeino- ja työllisyyspoliittisia tavoitteita.
- Kasvuyritysten rahoitusmahdollisuuksia kehitetään ja julkisen kasvuyritysrahoituksen riskinottoa lisätään. Finnveran takuu- ja luottovaltuudet tarkistetaan tarvetta vastaaviksi.
- KTM toteuttaa Vientifoorumin (2004) suosituksia virastojen tulosneuvotteluissa asetettujen tavoitteiden kautta.
- Toteutetaan arviointi 1.1.2006 voimaan tulleesta uudesta laista, joka koskee ulkomaisten pääomasijoitusten verokohtelua.
- Osallistutaan hallituksen tietoyhteiskuntaohjelman ehdottamaan kasvuyritystoiminnan vuosikymmen 2005–2014 hankkeeseen.
- Suoritetaan kasvuyrittäjyyden tutkimushankkeita elinkeinopolitiikan suunnittelun ja valmistelun tueksi (2005–2006). Tehdään johtopäätökset kasvuyrittäjyyteen kohdennettavista toimenpiteistä vuoden 2006 aikana.

Pyritään edistämään kasvua erityisesti palvelualoilla. Selvitetään mm. arvonalisäverotukseen liittyviä kysymyksiä.

Yritysten sukupolven- ja omistajavaihdosten edistäminen

Yrittäjien sukupolvenvaihdosten odotetaan lisääntyvän merkittävästi lähivuosina ja on tärkeää saada kaikkien toimijoiden osaaminen ja asiantuntijapalvelut organisoiduiksi pysyviksi toimintamuodoiksi projektimuotoisen toiminnan sijaan. Omistajavaihdosten neuvontaosaamisen tason parantamiseen, olemassa olevien palvelujen tiedostamiseen ja asiakaslähtöiseen viestintään palvelujen tarjonnasta tulisi kiinnittää erityistä huomiota. Keskeisenä ongelmana sukupolven- ja omistajuuden vaihdoksissa on jatkajan löytäminen yritystoiminnalle. Myös maatilojen sukupolvenvaihdoksiin liittyviä yrittäjyyttä edistäviä toimenpiteitä edistetään.

Yrityspalveluiden kehittäminen osaamista ja innovatiivisuutta vahvistaen

Julkisia ja yksityisiä yrityspalvelujen tarjoajia on runsaasti. Palvelujärjestelmä on pirstaleinen ja sisältää päällekkäisyyttä. Palvelumahdollisuuksiin nähden palvelujen käyttöaste on alhainen ja palvelujärjestelmää uudistamalla järjestelmän vaikuttavuutta ja tuottavuutta on mahdollista lisätä merkittävästikin. Tarvitaan uusia verkostoihin perustuvia toimintamalleja, jotka sitovat keskeiset innovaatioiden ja palvelujen tuottajat yhteen innovaatioiden muuttamiseksi yrityksiksi ja tuotantotoiminnaksi.

- KTM koordinoi innovaatiotoiminnan ja yrittäjyyden edistämiseksi luotavan alueellisen välittäjäverkoston valmistelua. Alueellisen välittäjäverkoston avulla mm. yliopistojen, ammattikorkeakoulujen ja tutkimuslaitosten innovaatioiden tuottajat ja yritykset saadaan tehokkaaseen yhteistyöhön (toimenpide-esitykset budjettiriiheen 2007 mennessä).
- Vuoden 2006 aikana valmistellaan rakennerahasto -ohjelmat ja niiden toimeenpano ohjelmakaudelle 2007–2013. Uudistuksessa rakennerahastojen kansallista hallinto- ja valvontajärjestelmää pyritään selkiyttämään ja yksinkertaistamaan. Tavoitteena on mm., että yritysten aitoon osallistumiseen rakennerahastoprojekteihin luodaan paremmat edellytykset.
- Osaamiskeskuspolitiikka uudistetaan vuoden 2006 aikana, jolloin otetaan käyttöön osaamisklustereihin perustuva toimintatapa. Tavoitteena on edistää huippuosaamiseen perustuvaa yritystoimintaa, liiketoiminnan kasvua ja työllisyyttä sekä lisätä yritysten korkeatasoisen tutkimuksen ja koulutuksen sekä muiden julkisten toimijoiden välistä yhteistyötä. Osaamiskeskusohjelmaan osallistumista haetaan kahdessa eri vaiheessa keväällä ja syksyllä 2006. Aluekeskusohjelmissa huomioidaan erityisesti palveluyrittäjyyden tarpeet.
- Julkista tutkimus- ja tuotekehitysrahoitusta suunnataan erityisesti liiketoimintaosaamisen ja kansainvälistymisen edistämiseen.

Yrityspalvelu-uudistus neuvotteluvaiheessa

Kauppa- ja teollisuusministeriö selvittää jatkossa, mitkä ovat Yritys-Suomityöryhmän esittämien toimenpiteiden taloudelliset vaikutukset ja tuottavuushyödyt ennen hankkeen lopullista käynnistämistä.

- Uudistuksessa julkiset yrityspalvelut asetetaan tarjolle siten, että asiakas saa tiedon eri organisaatioiden palveluvaihtoehdoista ja yhteyden asiantuntijoihin vaivattomasti ja tasapuolisesti kautta koko maan. Yritys-Suomi-palvelut kootaan Yritys-Suomi-brandin alle viideksi kokonaisuudeksi: Yritys-Suomi-verkkopalvelu, puhelinpalvelu, seudullinen yrityspalvelu, kasvuyrityspalvelu ja innovaatiopalvelu. Palvelun toteutta-

mista tuetaan yhtenäisillä työkaluilla ja menetelmillä, joista keskeisimpiä ovat Yritys-Suomi-brandi, asiakasvastaava, yritysseteli, asiantuntijarekisteri, yhteiset palvelukonseptit, yhteinen tietopohja mm. asiakastiedon osalta ja yhteiset palveluyhteenliittymien sopimusmenettelyt.

- Julkinen yrityspalvelu hoitaa asiakkaan palvelutarpeen arvioinnin ja välittämistehtävän sekä tuottaa itse palvelua markkinapuuteperiaatteella.

KTM koordinoi uudistusta, joka toteutetaan vuosina 2006–2008 vaiheistetuksi:

- Vuonna 2006 KTM:n asettama valtakunnallinen ohjausryhmä ja projektiryhmä sekä TE-keskusten koolle kutsumat alueelliset ohjausryhmät aloittavat työnsä.
- Seudulliset yrityspalvelut organisoidaan koko maassa 30.9.2006 mennessä siten, että ne ovat toiminnassa vuoden loppuun mennessä. TE-keskukset ovat vastuussa organisoinnin läpiviemisestä.
- Innovaatiopalvelujen toteutus koko maassa on organisoitu vuoden 2006 loppuun mennessä.
- Uudistettu Yritys-Suomi-portaali otetaan käyttöön vuonna 2006.
- Puhelinpalvelun henkilöstö rekrytoidaan ja koulutetaan vuonna 2006. Mahdollisuuksien mukaan muun valtionhallinnon vastaavien järjestelmien yhteyteen luotava toiminta käynnistetään vuoden 2006 loppuun mennessä.
- Asiakasvastaavan ammattitaidon kehittämistä edistävä koulutusohjelma toteutetaan vuonna 2006.
- Uudistusta tukemaan valmistellaan valtakunnallisesti yhtenäinen rakennerahastoprojekti vuonna 2006.

Vuonna 2007 ja 2008 uudistetut palvelut vakiinnutetaan koko maassa. Vuonna 2008 tehdään ratkaisut siitä, miten muutosvaiheesta siirrytään pysyvään toimintamalliin.

Säädösympäristön ennustettavuus, markkinoiden toimivuus ja julkisen sektorin palvelutuotannon uudistaminen

Yrittäjyyden toimintaympäristöä koskevaa lainsäädäntöä kehitetään tavoitteena yritystoiminnan edellytysten parantaminen, ennustettavuus ja markkinoiden toimivuus. Julkisen sektorin palvelurakenteiden muutoksiin ja tuottavuuden nousuun kiinnitetään erityistä huomiota.

Toteutetaan seuraavat yrittäjyyden säädösympäristöön liittyvät toimenpiteet:

- Seurataan lainsäädännön yritysvaikutusten arviointia varten perustetun kolmivuotisen hankkeen (KTM 1.12.2004–31.12.2007) työn edistymistä ja hankkeen puitteissa käynnistetään säännöllinen seuranta-prosessi, jossa yhteistyössä ministeriöiden ja elinkeinoelämän kanssa

analysoidaan järjestelmällisesti käynnissä olevia lainsäädäntöhankkeita yritysvaikutusten näkökulmasta.

- Seurataan yrittäjyyden politiikkaohjelman säädöstyöryhmän (KTM 1/2004) esittämien toimenpide-ehdotusten täytäntöönpanoa (2005–2006).
- Annetaan keväällä 2006 hallituksen esitys yksityishenkilön velkajärjestelyistä annetun lain muuttamiseksi. Esitys valmistellaan maksukyvyttömyyslainsäädännön muutostarpeita selvittäneen työryhmän ehdotusten pohjalta.
- Annetaan syksyllä 2006 hallituksen esitys yrityssaneerauslain tarkistamisesta elinkelpoisten yritysten tarpeettomien konkurssien välttämiseksi.
- Keväällä 2006 on tarkoitus antaa esitys velan lopullisesta vanhentumisesta. Velkavastuun päätyminen korjaa tehokkaasti lama-aikana velkaantuneiden yrittäjien asemaa.
- Kauppa- ja teollisuusministeriön yhteyteen perustetaan neuvottelukunta, jonka tehtävänä on mm. edistää taloustietämystä ja eri toimijoiden yhteistyötä. Neuvottelukunnan perustamista ehdotettiin eri hallinnonalojen yhteistyönä valmistellussa velkahallintaohjelmassa, joka perustuu hallitusohjelmaan.
- Toteutetaan yrittäjien sosiaaliturvaan liittyvät lainsäädännölliset muutokset yrittäjäksi ryhtymisen kynnyksen alentamiseksi asiaa käsitelleen työryhmän ehdotusten mukaisesti (STM 5/2005). Yrittäjien eläkelainuudistus (YEL) on tarkoitus valmistella vuoden 2006 aikana siten, että se tulisi voimaan vuoden 2007 alusta lukien.
- Selvitetään pk-yritysten kannalta ongelmallisia hallinnollisia kysymyksiä, joiden karsiminen voidaan käynnistää vielä tämän hallituskauden aikana.
- Toteutetaan keväällä 2006 selvitys pienyrittäjien kokemista hallinnollisista ongelmista elintarvikesektorilla. Selvityksen pohjalta laaditaan toimenpide-ehdotukset niiden poistamiseksi.

Toteutetaan markkinoiden toimivuutta edistävät seuraavat toimenpiteet:

- Tuotetaan vuoden 2006 aikana selvitys lainsäädännöstä, jota sovelletaan julkisen sektorin muussa kuin yhtiömuodossa harjoittamaan luonteeltaan kaupalliseen toimintaan (kansallisten ja EU-säädösten kartoittaminen, ml. oikeuskäytäntö).
- Kuntakonsernia ja kunnallisia liikelaitoksia koskevien kehittämistarpeiden ja kuntien julkisia hankintoja sekä kuntien välistä yhteistyötä selvittävä SM:n työryhmä laatii ehdotuksensa 15.2.2006 mennessä. Laaditaan johtopäätökset em. työryhmäraportin jatkotoimenpiteiden toteutuksesta tällä hallituskaudella.

Toteutetaan seuraavat julkisen palvelutuotannon uudistamista koskevat toimenpiteet:

- Otetaan käyttöön pientyönantajien Internet-pohjainen maksujärjestelmä vuonna 2006.
- Otetaan käyttöön verotilijärjestelmä vuonna 2009. Valmistelun yhteydessä selvitetään voidaanko ALV- ja työnantajatilitysten osalta siirtyä harvempiin tilityskertoihin.
- Julkisen sektorin toimintaa tehostetaan monipuolistamalla julkisten palvelujen tuottamistapoja (kunta- ja palvelurakennemuutos).
- Tehdään johtopäätökset valtiovarainministeriön työryhmämuistion 6/2005 (yksityisen palvelutuotannon rooli julkisessa palvelutuotannossa) pohjalta ja laaditaan ehdotukset jatkotoimenpiteiksi yksityisen palvelutuotannon roolin kehittämiseksi julkisessa palvelutuotannossa (VM:n hanke 1.1.–31.3.2006).
- Toteutetaan verottajan ja kaupparekisterin tietojärjestelmien uudistaminen. Tavoitteena on, että yritysten ei tarvitsisi toimittaa tilinpäätöstietojaan erikseen verottajalle ja patentti- ja rekisterihallitukselle. Uusi järjestelmä on tarkoitus saada voimaan vuoden 2008 tietojen toimittamisen osalta.
- Yrittäjyyden politiikkaohjelmassa seurataan uuden rakennerahastokauden ohjelmien valmistelua ja kiinnitetään erityistä huomiota siihen, että yrittäjien edustajia kuullaan valmistelussa.

Matalapalkka-alojen ikääntyneen työvoiman käyttöä tuetaan vuoden 2006 alusta järjestelmällä, missä työntekijä voi vähentää verotilityksistään kokoikäisten, 54 vuotta täyttäneiden työntekijöiden kohdalla palkkatasoon sidotun summan. Korkeimmillaan tuki on 1600 euron kuukausipalkalla noin kymmenesosa kokonaistyövoimakustannuksista. Valtiovarainministeriö seuraa uudistuksen vaikutuksia.

Hallitusohjelman mukaan yrittäjyyden politiikkaohjelma edistää pk-yritysten keskuudessa hyviä työmarkkinasuhteita. Työministeriön työryhmä, joka käsittelee pienten työnantajien erityiskysymysten selvittämistä ja työoikeudellista osaamista jättää mietintönsä keväällä 2006. Esitysten käsittelyn yhteydessä arvioidaan, miten pk-yritysten johtamis- ja työnjohto-osaamista voidaan kehittää osana muita VN-tason johtamista koskevia kehittämishankkeita. Tämä tehdään yhteistyössä työllisyysohjelman kanssa.

2.2.2 Yrittäjyyden politiikkaohjelman rahoituskehys

Politiikkaohjelmaan kohdennetaan määrärahoja seuraavilta vuoden 2006 talousarvion määrärahamomenteilta.

Sisäasiainministeriön pääluokka: 26.98.43 (Maakunnan kehittämisraha), 26.98.61 (Euroopan aluekehitysrahaston osallistuminen EU:n rakennerahasto-

ohjelmiin), 26.98.62 (EU:n rakennerahastojen valtion rahoitusosuus sisäasiainministeriön osalta), 26.98.63 (Kainuun kehittämisraha)

Valtiovarainministeriön pääluokka: 28.18.21 (Verohallinnon toimintamenot)

Opetusministeriön pääluokka: 29.01.62 (EU:n rakennerahastojen valtion rahoitusosuus opetusministeriön osalta), 29.10.21 (Yliopistojen toimintamenot), 29.20.25 (Ammattikorkeakoulujen kehittäminen), 29.20.30 (Valtionosuus ja avustus kunnallisten ja yksityisten ammattikorkeakoulujen käyttökustannuksiin), 29.40.25 (Yleissivistävän koulutuksen kehittäminen), 29.60.25 (Ammatillisen koulutuksen kehittäminen), 29.60.30 (Valtionosuus ja -avustus ammatillisen koulutuksen käyttökustannuksiin), 29.60.31 (Valtionosuus oppisopimuskoulutukseen), 29.69.22 (Opetustoimen henkilöstökoulutus ja erät muut menot)

Maa- ja metsätalousministeriön pääluokka: 30.10.50 (Valtionapu maaseudun elinkeinojen kehittämiseen), 30.10.61 (Euroopan maatalouden ohjauksen ja tukirahaston osallistuminen maaseudun kehittämiseen), 30.10.62 (Valtion rahoitusosuus EU:n osaksi rahoittamasta maaseudun kehittämisestä), 30.10.63 (Maaseudun kehittäminen)

Kauppa- ja teollisuusministeriön pääluokka: 32.10.22 (Työvoima- ja elinkeinokeskusten toimintamenot), 32.10.24 (Tutkimus- ja selvitystoiminta), 32.20.22 (Valtion teknillisen tutkimuskeskuksen toimintamenot), 32.20.27 (Teknologinen tutkimustoiminta), 32.20.28 (Hanke- ja ohjelmatoiminnan selvitys- ja kehittämismenot), 32.20.40 (Avustukset teknologiseen tutkimukseen ja kehitykseen), 32.20.83 (Lainat teknologiseen tutkimukseen ja kehitykseen), 32.30.42 (Finnvera Oyj:n korkotuet), 32.30.43 (Finnvera Oyj:n tappiokorvaukset), 32.30.44 (Alueellinen kuljetustuki), 32.30.45 (Yritysten investointi- ja kehittämishankkeiden tukeminen), 32.30.47 (Valtionavustus kehittämisspalvelutoimintaan ja erälle yhteisöille), 32.30.62 (EU:n rakennerahastojen valtion rahoitusosuus kauppa- ja teollisuusministeriön osalta), 32.50.21 (Matkailun edistämiskeskuksen toimintamenot), 32.50.40 (Toimialakohtainen yritysten kansainvälistyminen), 32.50.41 (Avustus ulkomaankauppaa edistäville järjestöille ja Finpro ry:lle), 32.70.89 (Sijoitukset valtion pääomasijoitusyhtiöön)

Sosiaali- ja terveysministeriön pääluokka: 33.17.50 (Valtionosuus työttömyyskassoille), 33.17.51 (Työttömyysturvalain mukainen perusturva), 33.18.60 (Valtionosuus sairausvakuutuslaista johtuvista menoista)

Työministeriön pääluokka: 34.05.61 (Euroopan sosiaalirahaston osallistuminen EU:n rakennerahasto-ohjelmiin), 34.05.62 (EU:n rakennerahastojen valtion rahoitusosuus työministeriön osalta), 34.06.51 (Työllistämisen, koulutuksen, ja erityistoimet)

2.2.3 Ohjelman organisointi ja seuranta

Yrittäjyyden politiikkaohjelmaa johtaa ja koordinoi kauppa- ja teollisuusministeri. Ohjelman suunnittelua ja toteutuksen seurantaan varten on perustettu ministeriryhmä.

Kauppa- ja teollisuusministeriä avustaa kauppa- ja teollisuusministeriön sijoitettu ohjelmajohtaja. Ministeriöihin (VNK, OM, SM, VM, OPM, MMM, KTM, STM, TM,

LVM ja YM) on nimetty yrittäjyyden politiikkaohjelman valmistelusta ja seurannasta vastaavat henkilöt, jotka muodostavat myös politiikkaohjelman johtoryhmän. Johtoryhmässä on lisäksi mukana Verohallituksen ja Kuntaliiton edustaja. Johtoryhmän puheenjohtajana toimii ohjelmajohtaja. Poliitiikkaohjelman johtoryhmä vastaa ohjelman yksityiskohtien valmistelusta ja toteutuksen seurannasta. Ohjelman eri osa-alueiden toteuttamista varten voidaan muodostaa tarpeen mukaan projektiryhmiä.

Hallinnolliset päätökset yrittäjyyden politiikkaohjelmaan kuuluvissa asioissa tehdään valtioneuvostossa normaalissa järjestyksessä ja olemassa oleviin organisaatioihin tukeutuen.

Yrittäjyyden politiikkaohjelman puitteissa käydään vuosittain valtion ja yrittäjäjärjestöjen välinen neuvottelu, jossa seurataan yrittäjyyden edellytysten kehittymistä sekä kartoitetaan, mihin mahdollisiin uusiin lainsäädäntö- tai muihin toimenpiteisiin ohjelman eri osa-alueilla tulisi ryhtyä. Työmarkkinajärjestöillä on mahdollisuus osallistua seurantaan. Valtiota edustaa yrittäjyyden politiikkaohjelmaa varten asetettu ministeriryhmä.

Kauppa- ja teollisuusministeriö on asettanut eri sidosryhmien edustajista koostuvan yritysneuvottelukunnan, jonka tehtävänä on mm. edistää sitoutumista ohjelman tavoitteisiin. Yrittäjyyden politiikkaohjelman seuranta ja eri tahojen välisen vuoropuhelun edistämistä varten järjestetään vuosittain laaja seminaari.

Yrittäjyyden politiikkaohjelmassa seurataan yrittäjyyttä ja sen kehittymistä yhteiskunnallisena ilmiönä. Yrittäjyyden tilaa Suomessa kuvaava katsaus (yrittäjyyskatsaus) päivitetään vuosittain. Yrittäjyyskatsausta on tarkoitus jatkaa kauppa- ja teollisuusministeriön toimesta myös tämän hallituskauden jälkeen. Yrittäjyyskatsauksessa tarkastellaan mm. yritysten lukumäärää, kokoa ja sijoittumista, yritystoimintaa eri sektoreilla, yritysten kannattavuutta, yrittäjien tulotasoa ja ikäjakaumaa eri suuruisissa yrityksissä. Tarkoituksena on, että katsauksen avulla voidaan muodostaa kokonaiskuva hallituksen yrittäjyyden edellytyksiin vaikuttavien toimenpiteiden yhteiskunnallisesta vaikuttavuudesta sekä yritysten ja yrittäjien toimintaolosuhteiden muutoksista koko Suomessa ja alueellisesti.

Yrittäjyyskatsausta täydennetään säännöllisellä yrittäjähalukkuuden kehityksen arvioinnilla, arviolla yrittäjyyden edellytyksistä Suomessa verrattuna muihin EU-maihin, kilpailukykyarvioinneilla sekä eri ministeriöiden omasta toiminnastaan tekemillään vaikuttavuusarvioinneilla.

Yrittäjyyden kehittymistä seurataan seuraavilla mittareilla:

- Yritysten määrän kehitys
- Yritysten vaihtuvuus (aloittaneet ja lopettaneet yritykset)
- Yrittäjien määrät
- Yritystoiminnan kasvu: henkilöstön, liikevaihdon ja jalostusarvon kehitys
- Naisyrittäjien osuus yrityskannasta
- Maahanmuuttajayrittäjyyden määrä, toimialat ja alueellinen jakauma
- Yrittäjien ikäjakauma (alueellinen eläköityminen)
- Kasvuyrittäjyysindikaattori

Mittareiden kehitystä seurataan sekä valtakunnallisesti että TE-keskuspohjaisesti ja maakunnittain. Suomen yrittäjyyden kehitystä voidaan eräiden mittareiden osalta verrata myös kansainväliseen kehitykseen (EU, Pohjoismaat, OECD ja Global Entrepreneurship Monitor -tutkimus 2005).

Yrittäjyyden kehittymistä tarkastellaan vuosittain yhdessä kunkin alueen toimijoiden kanssa.

Yrittäjyyden politiikkaohjelman strategia tarkistetaan vuosittain hallituksen strategia-asiakirjan yhteydessä.

3 TIETOYHTEISKUNTAOHJELMA

3.1 Tieto- ja viestintätekniiikan suomat mahdollisuudet laajaan käyttöön koko yhteiskunnassa

Hallituksen tietoyhteiskuntaohjelman tarkoituksena on lisätä kilpailukykyä ja tuottavuutta, sosiaalista ja alueellista tasa-arvoa sekä kansalaisten hyvinvointia ja elämänlaatua hyödyntämällä tieto- ja viestintätekniiikkaa koko yhteiskunnassa. Lisäksi ohjelman avulla pyritään säilyttämään Suomen asema yhtenä tieto- ja viestintäteknologian johtavista tuottajista ja hyödyntäjistä. Ohjelman avulla koordinoidaan valtionhallinnon omia toimenpiteitä horisontaalisella tasolla, jotta voidaan varmistua muun muassa siitä, että toteutettavat toimenpiteet tukevat toisiaan eivätkä ole päällekkäisiä tai keskenään ristiriidassa.

Suomen valtio ja hallitus panostavat voimakkaasti tietoyhteiskunnan kehittämiseen ja sen edellytysten turvaamiseen tavoitteena vastata globalisaation, väestön ikärakenteen ja huoltosuhteen muutoksen, alueellisen eriarvoistumisen sekä Suomen kilpailukyvyn turvaamisen asettamiin haasteisiin. Kehittyvä tieto- ja viestintätekniiikka tarjoaa välineitä avoimen, tuottavan ja tasa-arvoisen sekä kansalaisia hyvin palvelevan yhteiskunnan rakentamiseksi.

Ohjelma pohjautuu julkisen ja yksityisen sektorin läheiseen yhteistyöhön ja kumppanuuteen: hallituksen tietoyhteiskuntaa koskevat tavoitteet voidaan saavuttaa vain valtionhallinnon sisäisellä sekä valtionhallinnon, kuntasektorin, elinkeinoelämän ja muiden toimijoiden yhteistyöllä. Tietoyhteiskuntaneuvoston ja sen jaostojen tehtävänä on omalta osaltaan edistää merkittävästi tätä yhteistyötä.

Tietoyhteiskuntaohjelman missiona on koko kansan tietoyhteiskunta, joka käsittää kansalaisnäkökulman (valmiudet hyödyntää tietoyhteiskunnan palveluja), julkisen hallinnon näkökulman (toimintamallien uudistaminen ja toiminnan tehostaminen tieto- ja viestintätekniiikan avulla) sekä yritysnäkökulman (kilpailukyvyn edistäminen tieto- ja viestintätekniiikan avulla).

Valtionhallinto edistää tietoyhteiskuntakehitystä:

- varmistamalla kansalaisten mahdollisuuden päästä nopeiden tietoliikennedyhteyksien piiriin,
- kehittämällä kansalaisten tietoyhteiskuntavalmiuksia,
- edistämällä luottamusta tietoyhteiskunnan palveluihin,
- uudistamalla toimintamalleja ja rakenteita sekä kehittämällä ja sähköistämällä valtion omia palveluita ja hallintoa,
- edistämällä vastaavaa kehitystä kuntasektorilla ja elinkeinoelämässä,
- koulutuspoliittisilla toimenpiteillä,

- panostamalla tutkimukseen ja tuotekehitykseen,
- tukemalla muita tietoyhteiskuntasektorilla toimijoita,
- osallistamalla tietoyhteiskuntakehitystä edistäviin keskeisiin hankkeisiin ja
- lainsäädännöllisillä toimenpiteillä.

Tietoyhteiskuntaohjelman ministeriryhmä hyväksyi vuonna 2004 tietoyhteiskuntaohjelman yleisprioriteetit sekä näiden alle sijoitetut keskeiset toimenpiteet ja hankkeet vuosille 2005–2007. Prioriteetit ovat seuraavat:

- horisontaalinen ja vertikaalinen yhteistyö
- palvelutuotannon tehostaminen (tieto- ja viestintätekniikan avulla)
- koulutus ja tietoyhteiskuntaosaaminen
- tietoliikenneyhteydet
- lainsäädäntö ja toimintaympäristö.

Osana hallituksen tietoyhteiskuntaohjelmaa laaditaan vuoden 2006 aikana kansallinen tietoyhteiskuntastrategia, jossa kuvailaan kansallisen ja kansainvälisen toimintaympäristömme muutoksia sekä luodaan pohjaa suomalaisen tietoyhteiskunnan kehitystyölle tulevaisuudessa. Strategian yhtenä tavoitteena on myös antaa eväitä seuraavan hallituksen hallitusohjelman valmisteluun. Valmistelu toteutetaan yhteistyössä keskeisten suomalaisten tietoyhteiskuntatoimijoiden ja päättäjien kanssa.

3.2 Tietoyhteiskuntaohjelman toteutussuunnitelma

Tietoyhteiskunta on laaja käsite, joka ulottuu käytännössä kaikille hallitusohjelman eri osa-alueille. Tietoyhteiskunnan politiikkaohjelma ja sen toteutus on jaettu seitsemään eri osa-alueeseen (toimenpiteiden yhteydessä on mainittu vastuministeriöt ja ministeriryhmän 1.9.2004 tekemät priorisoinnit on merkitty tähdellä).

3.2.1 Osa-alueet

Tietoliikenneyhteydet ja digitaalinen televisiotoiminta

Vaikuttavuustavoite

Kaikilla kansalaisilla on mahdollisuus hyödyntää tietoyhteiskunnan palveluita asuinpaikasta ja sosiaalisesta asemasta riippumatta

Seurannan tunnusluvut

- Digisovittimien ja laajakaistayhteyksien määrän kehitys (Tilastokeskus, LVM)
- Julkisten asiakaspäätteiden määrällinen kehitys (OPM, SM, TM, VNK)
- Erillistutkimus internetin käyttöpaikasta (VNK)
- Kotitietokone ja internetyhteys maakunnittain (Tilastokeskuksen kuluttajabarometri)
- Tietokone ja internetyhteys erilaisissa kotitalouksissa (Tilastokeskuksen kuluttajabarometri) sekä internetin käyttö iän ja sukupuolen mukaan (Tilastokeskuksen kotitalouskysely)

Nopeat, välityskykyiset ja turvalliset verkot ovat tietoyhteiskunnan toiminnan välttämätön edellytys. Kehittämällä kiinteän ja langattoman verkon nopeita tietoliikenneyhteyksiä ja verkkojen alueellista kattavuutta edistetään verkkopalveluiden saatavuutta, uusien työ- ja liiketoimintamuotojen kehittymistä sekä alueellista kehittymistä ja tasa-arvoa. Samanaikaisesti on huolehdittava siitä, että niille kansalaisille, joilla ei ole käytössä omaa kotiyhteyttä, turvataan mahdollisuus sähköisten palveluiden käyttöön julkisten palvelupisteiden kautta.

Tietoyhteiskuntaohjelmaan sisältyvän kansallisen laajakaistastrategian tavoitteet on saavutettu vuoden 2005 aikana: laajakaistaliittymien määrä oli 1 200 000 marraskuussa 2005, kiinteän verkon laajakaistapalvelujen saatavuus oli 95,6 prosenttia joulukuussa 2005 ja Suomi oli kolmantena EU:n liittymävertailussa syksyllä 2005. Hallituskauden loppupuolella kiinnitetään erityistä huomiota seuraavan sukupolven verkkojen rakentumiseen vaikuttavien tekijöiden suotuisaan kehitykseen.

Valtioneuvosto on tehnyt periaatepäätöksen siirtymisestä kokonaan digitaalisiin televisiolähetyskansiin 31.8.2007 lähtien. Digitaalinen lähetysverkko kattoi vuoden 2005 lopussa koko maan. Digitaalisten vastaanotinlaitteita oli vuoden 2005 loppupuolella 35 prosentilla kotitalouksista. Vuosina 2006 ja 2007 erityistä huomiota kiinnitetään televisiuudistukseen liittyvään tiedotukseen sekä eri osapuolten toiminnan ja hankkeiden yhteensovittamiseen. Erityiskysymyksenä selvitetään digitaaliseen televisiotuotoimintaan siirtymisen järjestämistä julkisen sektorin eri laitoksissa.

- Kansallisen laajakaistastrategian toteuttaminen (LVM)*
- Nopeiden tietoliikenneyhteyksien ulottaminen asteittain kouluihin, kirjastoihin ja yhteispalvelupisteisiin (OPM, SM)*
- Digitaalisen television seurantaryhmä (LVM)
- Digitaalisen television tiedotuskampanja ja päätoiminen projektipäällikkö (LVM)
- Suurten kaupunkien mobiilityöryhmä (VNK)

Kansalaisten tietoyhteiskuntavalmiudet ja turvallinen tietoyhteiskunta

Vaikuttavuustavoitteet

Kaikilla kansalaisilla on mahdollisuus hankkia kuhunkin elämäntilanteeseen soveltuvat tietotekniikan perustaidot, medialukutaidot sekä valmiudet tietoyhteiskunnan palveluiden käyttämiseen

Seurannan tunnusluvut

- Internetin erilaisten käyttötarkoitusten osuudet (Tilastokeskuksen kotitalouskysely)
- Osuus henkilöistä, jotka kokevat jääneensä tietotekniikan etenemisen jalkoihin (Tilastokeskus)

Sähköisen asioinnin ja tietoverkkojen tietoturvaluus sekä kansalaisten luottamus sähköisiin palveluihin on hyvällä tasolla

Seurannan tunnusluvut

- Virusten määrä kotitalouksien tietokoneissa (Tilastokeskus)
- Erillistutkimus kansalaisten luottamuksesta sähköisiin palveluihin (VNK)
- Internetistä ostaneiden henkilöiden osuus ja nettioستamisen esteet (Tilastokeskus, kotitalouskysely)
- Erilliskysely pk-sektorin yrityksille tietoturvasta (KTM)

Hallitus varmistaa, että kaikilla väestö- ja ikäryhmillä on riittävä määrä tietoyhteiskuntakehityksen vaatimaa osaamista. Lisäksi hallitus edistää omilla toimenpiteillään tietoyhteiskunnan palvelujen käyttöä ja vahvistaa käyttäjien luottamusta tietoyhteiskunnan palveluihin tietoturvaluusua ja yksityisyyden suojaa parantamalla sekä tiedottamalla aktiivisesti julkisuuslain mukaisesti toiminnastaan ja palveluistaan.

Hallitus haluaa myös varmistaa, että Suomi pysyy tietoturvaluusena yhteiskuntana, tietoturvaluususaltaan kilpailukykyisenä ja tietoturvaluusuteen liittyvä osaaminen ja tietoisuus ovat korkeaa tasoa.

- Koulutuksen ja tutkimuksen tietoyhteiskuntaohjelman 2004–2006 toteuttaminen (OPM)*
- Mediakasvatuksen vahvistaminen koulutuksen eri sektoreilla (OPM)
- Alueellisten, kansalaisten käytössä olevien palvelupisteiden varustaminen asteittain julkisin asiakaspäättein (lähinnä kirjastot, työvoimatöimistöt, yhteispalvelupisteet, kunnan- ja valtion virastot) (OPM, SM, TM)*
- Kansallisen tietoturvaluustrategian toimeenpano (LVM)*
- JHS-suositus tunnistamisesta ja maksamisesta verkkoasiointissa (SM/JUHTA, VNK)*
- Tietosuojavaltuutetun toiminnan lisäresursointi (ohjaus, konsultointi ja viestinnän tehostaminen) (OM)*

- Lapsille suunnatun mediaväkivaltaviihteen rajoittamisen toimintaohjelma ja sen toimeenpano (OPM)

Koulutus, työelämä, tutkimus ja tuotekehitys

Vaikuttavuustavoitteet

Työntekijöiden tietoyhteiskuntaosaaminen on työtehtävästä ja alasta riippumatta korkealla tasolla ja tietoyhteiskuntakehityksen vaatima koulutetun työvoiman saatavuus ja laatu on taattu

Seurannan tunnusluvut

- Arvio rekrytoitavan henkilöstön tietoteknisistä valmiuksista toimipaikkojen johdolta kysyttynä (TM/Tilastokeskus)
- Tietotekniikka- ja media-alan tutkinnon suorittaneet ja työllistyneiden osuus (Tilastokeskus, koulutustilastot)

Tutkimus- ja tuotekehityspanostuksilla ja niiden tehokkaalla suuntaamisella Suomi pidetään edelläkävijöiden joukossa tietoyhteiskuntakehityksessä

Seurannan tunnusluvut

- Tutkimus- ja kehittämistoiminnan menot (Tilastokeskus)
- Myönnetty patentit (Patentti- ja rekisterihallitus/Tilastokeskus)

Hallitus varmistaa, että elinkeinoelämän eri toimijoilla ja julkisella sektorilla on riittävä määrä tietoyhteiskuntakehityksen vaatimaa osaamista. Hallitus panostaa merkittävästi innovaatioympäristöön, tutkimukseen ja tuotekehitykseen sekä turvaa ja ennakoii koulutetun työvoiman saatavuuden sekä koulutuksen laadun. Lisäksi hallitus edistää avointa ja elinikäistä oppimista sekä työssä oppimista tieto- ja viestintäteknologian keinoin.

Työelämän laadulla ja käytännöillä on keskeinen merkitys tuottavuuden ja kilpailukykyyn lisäämisessä. Tieto- ja viestintäteknologian aiempaa tuottavampi hyödyntäminen työpaikoilla edellyttää organisatorisia ja prosessi-innovaatioita teknologisten innovaatioiden rinnalle.

- Koulutuksen ja tutkimuksen tietoyhteiskuntaohjelman 2004–2006 toteuttaminen (OPM)*
- Tietoyhteiskunnassa tarvittavan osaamisen saatavuuden ja laadun varmistaminen koulutuksen avulla (OPM)
- Tietoteknisen peruskoulutuksen järjestäminen ammatillista peruskoulutusta vailla oleville 30–59-vuotiaille (Noste-ohjelma) (OPM)
- Tietoteknisen lisä- ja muuntokoulutuksen tarjoaminen työelämässä oleville (OPM, TM)
- Organisaatioiden toimintatapojen muutoksen edistäminen työelämän kehittämistoimilla (Tykes/Tuottavuusstrategia) (TM)
- Kumppanuusstrategia, jolla yhteistyössä elinkeinoelämän kanssa vahvistetaan johtamisosaamista kansallisen innovaatiojärjestelmän kehittä-

- tämiseksi (Työelämälähtöiseen luovuuteen perustuva tuottavuusstrategia) (TM)
- Julkishallinnon verkko-oppimisympäristöjen kehittäminen Jukola-hankkeen suositusten pohjalta (VM)
 - Turvallisuusviranomaisten koulutuksen kehittäminen verkkotuettuun muotoon ja palvelun kehittäminen yhteiseksi virtuaalioppilaitokseksi (PLM)
 - Julkisen tutkimus- ja tuotekehitysrahoituksen tason nosto ja toiminnan vahvistaminen ja suuntaaminen valtion tiede- ja teknologianeuvoston esittämien suuntaviivojen mukaisesti (KTM, OPM) (ks. myös luku III 4)

Tieto- ja viestintätekniikan hyödyntäminen julkishallinnossa

Julkishallinnon palvelujen kehittäminen

Vaikuttavuustavoite

Julkishallinnon palvelut hoidetaan asiakaslähtöisesti ja taloudellisesti reaaliaikaisina yhteisinä prosesseina julkishallinnon sisällä ja yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa

Seurannan tunnusluvut

- EU-komission eGovernment-mittarit
- Erillistutkimukset julkisten internet-palvelujen käytöstä ja tyytyväisyydestä (VNK ja JUHTA)

Tietoyhteiskuntaohjelman ministeriryhmä on nostanut tietoyhteiskuntaohjelman keskeiseksi prioriteetiksi palvelutuotannon kehittämisen tieto- ja viestintätekniikan avulla. Tämä koskee niin sähköisiä palveluja kuin perinteisen palvelutuotannon kehittämistä ja tuottavuuden lisäämistä.

Julkishallinnon palvelujen kehittäminen edellyttää toimintaprosessien uudistamista, missä tieto- ja viestintätekniikka on keskeinen apuväline. Palvelutuotannon kehittäminen ja palvelujen sähköistäminen johtaa myös sisäisten prosessien, palvelujen tuottamistapojen ja organisaatioiden uudelleentarkasteluun sekä korostaa yhteistyön merkitystä. Muuttuvassa toimintaympäristössä korostuvat myös sähköisen palvelukeskustoiminnan kehittäminen ja edistäminen.

Kansalaisille tarjottavien sähköisten palvelujen osalta kiinnitetään erityistä huomiota asiakaslähtöisyyteen, helppokäyttöisyyteen ja tietoturvaan. Palvelut annetaan kielilain mukaisesti molemmilla kansalliskielillä. Näin voidaan palvella kansalaisia ja muita yhteiskunnan toimijoita ajasta ja paikasta riippumatta, mikä edistää sekä sosiaalista että alueellista yhdenvertaisuutta. Samalla julkishallinnon toiminnan avoimuus lisääntyy. Yrityksille on jo nyt tarjolla laajasti sähköisiä palveluja, mutta palvelutarjontaa lisätään edelleen ja nykyisten palvelujen sisällön kehittämistä ja integrointia jatketaan.

Sähköistyvässä toimintamallissa valtion- ja kunnallishallinnon sekä alueellisten, valtakunnallisten ja pitemmällä tähtäimellä myös EU-tasoisien palvelujen väliset rajat madaltuvat ja menettävät merkitystään.

Valtionhallinto tekee yhteistyötä kuntasektorin kanssa palvelujen kehittämisen ja tarjottavien sähköisten palvelujen ajantasaisuuden, laadun ja toimivuuden varmistamiseksi. Yhteistyössä hyödynnetään olemassa olevia toimijoita, kuten julkisen hallinnon tietohallinnon neuvottelukuntaa (JUHTA), ja hankkeita, kuten ValtIT ja KuntaIT. Julkisen hallinnon suositusten (JHS) merkitys korostuu entisestään uudistuvassa toimintaympäristössä.

TIME-työryhmän linjausten mukaisesti valmistuneessa valtionhallinnon IT-strategiassa kuvatus asiakaslähtöisten sähköisten palvelujen kehittämisohjelman pohjalta tehdään esitutkimus ja toteutuksen käynnistys. Keskeisimmät kärkihankkeet ovat kansalaisten ja yritysten sähköinen tunnistaminen sekä yhtenäisen sähköisten palvelujen alusta.

- KuntaTIME-työryhmän ehdotusten toimeenpano (SM, VM, KTM, VNK)*
- Opetustoimen KuntaTIME-jatkohanke (OPM, SM/KuntaIT, VNK)
- Tekesin ja tietoyhteiskuntaohjelman julkiselle hallinnolle suunnatun rahoitushaun toteuttaminen ja koordinointi (KTM, VNK, SM, VM)
- Julkisen hallinnon yhteispalvelun kehittäminen Paras-hankkeen linjalla tavalla (SM, VNK)
- Yhteispalvelun tehostamishanke (SM)
- Valtioneuvoston sisällönhallinnan kehittäminen SILAVA-hankkeen linjausten pohjalta (VM, VNK)
- JHS-järjestelmän kehittäminen (SM/JUHTA, VM)*
- TEHO-TIVI -hankkeen jatkotoimenpiteet selvitysmiehen laatiman esityksen pohjalta (VNK, VM, SM/JUHTA)
- Julkiset palvelut verkkoon -hankkeen jatkotoimenpiteet (JUPA) (SM)*
- Valtionhallinnon internet-raportoinnin kehittäminen (Netra-hanke) (VM/Valtiokonttori)
- Valtionhallinnon prosessien ja tietosisältöjen yhteensovittaminen alkaa osana valtionhallinnon IT-arkkitehtuurin kuvausta (VM)
- Rekisteripoolin ja valtionhallinnon tietohallintotoiminnan yhteistyö tiivistyy perusrekisterien käytön edistämiseksi yli hallinnonalojen (VM)
- SM-Online -hankkeen toteuttaminen (SM)
- Asevelvollisten palveluiden sähköistäminen (PLM)
- Sähköisen oikeusprosessin ja asiakaspalvelun kehittäminen (OM)
- Sähköisten työvoimapalveluiden kehittäminen (TM)
- Vaalitietojärjestelmän kehittäminen (kansalaisvaikuttamisen politiikka-ohjelma) (OM)
- Verotukseen liittyvän asioinnin mahdollistaminen sähköisesti (VM)
- Kansaneläkelaitoksen palveluiden sähköistäminen
- Perusrekisterien käytettävyyden ja yhteiskäytön sekä rekisterinpitäjien yhteistyön kehittäminen (SM/Rekisteripooli)*

- Suomi.fi-portaalin jatkokehitys koko julkishallinnon yhteisenä palvelukanavana ja tunnetuksi tekeminen (VM, SM/KuntaIT)
- Yritys-Suomi.fi-portaalin kehittäminen interaktiivisten palvelujen suuntaan (KTM)
- Kaikkien kirjastotyyppien yhteisen kansallisen tietoportaalinn asteittainen kehittäminen (OPM)
- Näkövammaisten kirjaston kehittäminen digitaalseksi kirjastoksi. Osana sitä digitaalisen DAISY-äänikirjajärjestelmän käyttöönotto ja verkkopalvelustrategian toteuttaminen (OPM)
- Maksullisten kansallisten kirjastotietokantojen vapaahakukäyttö -selvitys (OPM)
- Digitaali- ja videotekniikan käytön edistäminen oikeudenkäynneissä (OM)
- Suomen viisumi- ja passijärjestelmien uudistaminen ja kytkeminen osaksi Euroopan Schengen-viisumijärjestelmää (UM, SM)
- Henkilöstön liikkuvuus eli HELI-projektin järjestelmäpalvelun toteuttaminen (VM)

Sosiaali- ja terveydenhuolto

Vaikuttavuustavoite

Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut hoidetaan asiakaslähtöisesti ja taloudellisesti reaaliaikaisina yhteisinä prosesseina julkisen sektorin sisällä ja yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa

Seurannan tunnusluku

- Sähköisen lähete-palaute -järjestelmän käyttö perusterveydenhuollossa ja erikoissairaanhoidossa (STM)
- Internetin käyttäjämäärät terveydenhuollon henkilöstön keskuudessa (STM)
- Mahdollisuus luovuttaa ja vastaanottaa potilastietoja sähköisesti yli organisaatiorajojen (STM)

Hallituksen työn keskeisenä tavoitteena on parantaa sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen saatavuutta, laatua ja kustannustehokkuutta. Sosiaali- ja terveydenhuolto kohtaa 2000-luvulla merkittäviä haasteita, kun samanaikaisesti väestön ikääntyminen lisää palvelujen tarvetta ja työikäisen väestön määrän pieneeminen kiristää kilpailua saatavilla olevasta työvoimasta. Näihin haasteisiin voidaan osittain vastata hyödyntämällä tieto- ja viestintäteknologian tarjoamia mahdollisuuksia.

- KuntaTIME-työryhmän ehdotusten toimeenpano (STM, VNK)*
- Sosiaali- ja terveydenhuollon toimijoiden verkottaminen tieto- ja viestintäteknikan avulla ja asiakaskeskeisen saumattoman palveluketjun toteuttaminen (STM)*

- Terveydenhuollon valtakunnallisen tietojärjestelmäarkkitehtuurin määrittely, toimeenpano ja tarvittavien kansallisen tason palveluiden käyttöönotto KuntaTIME-työryhmän esitykset huomioiden (STM)*
- Yhteistoiminnallisten sähköisten potilasasiakirjajärjestelmien käyttöönoton edistäminen (kansallinen terveyshanke) (STM)
- Sähköisen lääkemääräyksen pilotointi ja valtakunnallisen käyttöönoton valmistelu (STM)
- Itsenäistä suoriutumista tukevien teknologioiden jatkokehittäminen ja käyttöönoton edistäminen (STM, KTM, VNK)
- Hanke luotettavan ja laatuvarmistetun verkkovälitteisen terveystiedon tuottamiseksi kansalaisille (Kansalaisen terveysportti -portaali) (STM)*
- Tietoteknologian käytön edistäminen sosiaalihuollossa -hanke
- Sosiaali- ja terveydenhuollon tietoturvapoliitikan kehittäminen, mukaan lukien terveydenhuollon valtakunnallinen ammattivarmenne ja potilastiedon käytön ohjeistaminen (STM)
- Sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisille suunnattujen verkkopalvelujen tuotannon ja käytön edistäminen (STM)

Julkishallinnon tietohallinto

Julkishallinnon on omassa tietohallinnossaan edistettävä tietoyhteiskuntakehitystä sekä luotava tarvittaessa muualle sovellettavissa olevia toimintamalleja ja standardeja. Julkishallinnon tietohallinto nähdään yhä enemmän yhtenä kokonaisuutena, jossa tavoitellaan yhteentoimivia ja soveltuvien osien yhteisiä tietojärjestelmiä ja -rakenteita sekä yhteisiä ohjausorganisaatioita. Pitemmällä tähtäimellä on tavoitteena parantaa julkisten palvelujen saatavuutta ja laatua sekä saavuttaa yhtenäistämisen kautta kustannussäästöjä ja kohdistaa näin vapautuneita resursseja tietoyhteiskunnan yleiseen kehittämiseen.

Valtionhallinto ja kuntasektori tekevät tietohallinnon kehittämisen, standardoinnin ja ohjeistuksen osalta entistä tiiviimpää yhteistyötä HSA 2006 -kaudella.

- Valtion tietohallinnon uudistaminen TIME-työryhmän linjausten pohjalta kohti konserniohjausmallia ja keskitetympää IT-palvelujen tuotantoa (ValtIT-hanke) (VM)*
- Käynnistetään valtion IT-strategian mukaiset toimenpiteet*
- Valtion IT-palvelut-yksikön toiminta suunnitellaan ja käynnistetään (VM)*
- KuntaIT-hankkeen toteuttaminen ja KuntaIT-yksikön perustaminen (SM, VNK)*
- Suurten kaupunkien tietoyhteiskuntayhteistyö (mobiili- ja tutkimustyöryhmät) (VNK)
- Julkishallinnon verkkotunnistamisen ja -maksamisen alustan (VETUMA) laajamittainen käyttöönotto (VM, SM)*
- Virkamiesten asiointikortin käyttöönotto ja käyttöoikeuksien hallintajärjestelmän toteuttaminen SM:n hallinnonalalla (SM)

- Virkamiesten asiointikortin asteittainen käyttöönotto muilla hallinnonaloilla
- Valtion talous- ja henkilöstöhallinnon sähköistäminen, tietojärjestelmien yhtenäistäminen ja mahdollinen keskittäminen sähköisiin palvelukeskuksiin, joiden sijoittamisessa huomioidaan aluepolitiikka (KIEKU-hanke) (VM)*
- Julkishallinnon sähköisten aineistojen säilytys- ja palvelujärjestelmän suunnittelu (VAPA-hanke) (OPM/Kansallisarkisto)
- Julkishallinnon hankintatoimen sähköistäminen (VM, KTM, SM)
- Valtion tietoturvallisuuden kehitysohjelman toimeenpano (VM)
- Turvallisuudesta vastaavien viranomaisten SecNet-hankkeen toteuttaminen (LVM, PLM, SM, STM, VM)
- Lainvalmistelun tietoteknisen tuen kehittäminen (SÄTTI-ryhmä) (VM, OM)

Liiketoiminnan ja sisältöjen sähköistäminen

Vaikuttavuustavoite

Tieto- ja viestintäteknologiaa hyödynnetään kaikissa organisaatioissa tavoitteena palvelun parantaminen, toimintojen ja prosessien tehostuminen sekä kilpailukyvyyn ylläpito ja kehittäminen

Seurannan tunnusluvut

- Tieto- ja viestintäteknologian vaikutus markkinatuotannon arvonlisäykselle (Tilastokeskus, kansantaloudellinen tilinpito)
- Yritysten internetin käyttö eri tarkoituksiin (Tilastokeskus, yritystutkimus/Eurostat-vertailu)
- Osuus yrityksistä, jotka ovat kokeneet tietokoneviruksen aiheuttamia tiedon tai työajan menetyksiä (Tilastokeskus, yritystutkimus)

Hallitus edistää sähköiseen liiketoimintaan ja sähköisiin palveluihin siirtymistä sekä uusien työn organisointitapojen käyttöönottoa kehittämällä sähköisen liiketoiminnan toimintaympäristöä tiiviissä yhteistyössä elinkeinoelämän kanssa. Työssä on keskeistä yhteiskunnan tietoinfrastruktuurin tarkoituksenmukainen käyttö, jotta julkisin varoin tuotettu ja ylläpidetty tieto on laajasti eri tahojen hyödynnettävissä.

Hallitus edistää digitaalisten sisältöjen tuotantoa sekä runsasta ja monipuolista tarjontaa ja käyttöä. Tavoitteena on vahva ja monimuotoinen kansallinen digitaalisten sisältöjen tuotantorakenne, innovatiivinen ja osaava ammattikunta sekä vahvistuva vientikelpoisuus. Hallitus myös tehostaa liikenteen palveluja tieto- ja viestintäteknologiaa hyödyntämällä (liikenteen telematiikka).

- Tietoyhteiskuntaohjelman parhaat käytännöt -sivuston ylläpito ja parhaiden käytäntöjen markkinointi (sekä julkinen että yksityinen sektori) (VNK)

- Pääministerin parhaat käytännöt -kilpailun järjestäminen vuonna 2006 (VNK)
- Kansallisen sähköisen liiketoiminnan strategian laadinta ja toimeenpano uuden teknologian, uuden osaamisen ja uusien toimintatapojen hyödyntämiseksi kaikkialla elinkeinoelämässä (KTM)*
- Tieto- ja viestintäteknologian, uusien liiketoimintamallien ja uusien työnorganisointitapojen käyttöönoton edistäminen pk-yrityksissä (KTM, TM)
- Selvitys julkisen sektorin tiedon uudelleenkäytöstä ja kaupallisesta hyödyntämisestä (VNK, KTM, OPM, VM)
- Yhteistyö Dimes ry:n kanssa (VNK)
- Tieto- ja viestintäteknologian standardointityön edistäminen SFS:n toimesta: laaditun selvityksen toimenpiteiden toteuttaminen (KTM)
- Sisältöliiketoimintayritysten liiketoimintaosaamisen vahvistaminen ja verkostoitumisen edistäminen valtakunnallisesti (SILE-hanke) (KTM)
- Kaupparekisterijärjestelmän uudistaminen (Novus) (KTM)
- Sähköisen kiinteistönvaihdon asiointijärjestelmän suunnittelu ja toteuttaminen (OM)
- Koko elintarvikeketjun kattava elintarvikkeiden laatu- ja turvallisuustietojen hallinnan ja vuorovaikutteisen käytön edistäminen (MMM)
- Kansallisen paikkatietostrategian toimeenpano (MMM)
- Audiovisuaalisen sisältötuotannon edistäminen (OPM)
- Tekijänoikeusjärjestelmän ja tietämyspohjan jatkokehittäminen tietoyhteiskunnan vaatimuksia vastaavaksi (OPM)
- Kansallisen kulttuuriperinnön digitointihankkeet (OPM)
- Tie- ja katuverkon (DIGIROAD) tietojärjestelmän kehittäminen ja ylläpito sekä hyödyntäminen uusien palveluiden tuottamisessa (LVM)
- Koko maan kattavien matkustajien matkatietopalvelujen toiminnan varmistaminen ja rahoituksen järjestäminen (matka.fi) (LVM)
- Eri liikennemuotojen ajantasaiseen tietoon perustuvat palvelut mm. liikenteen ohjaus, navigointipalvelut, matkustajien tiedotuspalvelut (LVM)
- Liikenteen häiriöiden hallinnassa tarvittavat palvelut (LVM)
- Alueellisten liikenteen hallintakeskusten ja palveluiden tuotanto (LVM)
- Liikenteen ja kuljettajien turvallisuusjärjestelmät (LVM)

Lainsäädännölliset toimenpiteet

Hallitus kiinnittää erityistä huomiota tietoyhteiskunta-asioita koskevan lainsäädännön selkeyteen, johdonmukaisuuteen, ajantasaisuuteen ja tuleviin kehitystarpeisiin. Tekijänoikeusjärjestelmää kehitetään tasapainoisesti ottaen huomioon tekijöiden, teollisuuden, tutkimuksen sekä opetuksen, käyttäjien ja kuluttajien edut. Lainsäädännön tietoyhteiskuntavaikutuksia arvioidaan kaikkien uusien lakien osalta sekä valmisteluvaiheessa että jälkikäteen.

- Tekijänoikeuslainsäädännön jatkokehitys (OPM)*

- Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköinen käsittely -lain valmistelu (STM)*
- Potilas-asiakirja-asetuksen uudistaminen (STM)
- Asetus sosiaalihuollon asiakirjoihin tehtävistä merkinnöistä ja asiakirjojen säilytyksestä (STM)
- Valtion tietohallintolaki (VM)
- Hankintalain uudistaminen (KTM)
- Vapaakappalelain uudistaminen (OPM)
- Lainsäädännön valmistelu sähköisen laskutuksen käyttöönotosta julkisessa hallinnossa vuoden 2007 aikana KuntaTIME-linjausten pohjalta (VM, SM)
- Perusrekisterilainsäädännön valmistelun selvityshanke (SM)
- Sähköiseen kiinteistönvaihdantaan liittyvän lainsäädännön valmistelu (OM)

Kansainvälinen ulottuvuus

Vaikuttavuustavoite

Suomalainen tietoyhteiskunta on kansainvälisissä vertailuissa huippuluokkaa ja suomalaisella tietoyhteiskuntapolitiikalla pystytään vaikuttamaan myös kansainväliseen kehitykseen

Seurannan tunnusluvut

- Tieto- ja viestintäteknologiaan tehtyjen investointien vaikutus BKT:n kasvuvauhtiin (OECD)
- Sähköisten tilaus- ja ostojärjestelmien käyttöönotto yrityksissä (OECD)
- Laajakaistayhteyksien määrä eri maissa (OECD)
- Tietotekniikan ammattien osuus eri maissa (OECD)
- Tietoyhteiskuntaohjelman kansainvälisten kontaktien lukumäärä (VNK)

Tieto- ja viestintäteknologian nopean kehityksen ja globaalin luonteen vuoksi kansainvälisen yhteistyön merkitys korostuu niin EU:ssa, OECD:ssä, YK:ssa kuin muillakin yhteistyöfoorumeilla. Tärkeää on myös edistää Suomen tietoyhteiskuntapolitiikan ja hyvien suomalaisten tietoyhteiskuntakäytäntöjen kansainvälistä tunnettavuutta sekä kytkeä tieto- ja viestintäteknologia Suomen kehitystavoitteisiin.

- World Summit on the Information Society (WSIS) toteutusvaiheen kansallinen seuranta (UM, LVM, VNK)
- Tietoyhteiskunta-aiheisen materiaalin valmistelu Suomen EU-puheenjohtajuuskautta varten (VNK, UM, LVM, VM)
- Tietoyhteiskunta-aiheisten seminaarien järjestäminen Suomen EU-puheenjohtajuus-kaudella (LVM, VNK, KTM)
- Euroopan laajuisen innovaatiojärjestelmän European Network of Living Labs julkistaminen Suomen EU-puheenjohtajuuskaudella (VNK)

- EU:n i2010-tietoyhteiskuntaohjelman kansallinen toimeenpano ja seuranta (LVM)
- Tieto- ja viestintäteknologian mahdollisuuksien hyödyntäminen Suomen kehityspoliitikassa (kehityspoliittinen ohjelma) (UM)
- Suomen tietoyhteiskuntamallin ja -politiikan esiintuominen kansainvälisillä foorumeilla (VNK, LVM, UM)
- Kahdenvälinen tietoyhteiskuntayhteistyö (VNK, LVM, UM)
- Infosoc.fi-sivuston ylläpito (VNK)
- EU:n komission IDABC-ohjelman käynnistämiseen ja sen toimintaan osallistuminen (VM)

3.2.2 Tietoyhteiskuntaohjelman rahoituskehys

Politiikkaohjelmaan kohdennetaan määrärahoja seuraavilta vuoden 2006 talousarvion määrärahamomenteilta.

Valtioneuvoston pääluokka: 23.02.21 (Valtioneuvoston kanslian toimintamenot)

Oikeusministeriön pääluokka: 25.01.21 (Oikeusministeriön toimintamenot), 25.01.22 (Eräiden virastojen toimintamenot), 25.10.23 (Muiden tuomioistuinten toimintamenot), 25.40.21 (Ulosottolaitoksen ja konkurssivalvonnan toimintamenot), 25.60.21 (Syyttäjälaitoksen toimintamenot), 25.70.21 (Vaalimenot)

Sisäasiainministeriön pääluokka: 26.01.21 (Sisäasiainministeriön toimintamenot), 26.98.43 (Maakunnan kehittämISRaha)

Puolustusministeriön pääluokka: 27.01.21 (Puolustusministeriön toimintamenot), 27.10.21 (Puolustusvoimien toimintamenot)

Valtiovarainministeriön pääluokka: 28.01.21 (Valtiovarainministeriön toimintamenot), 28.01.22 (Valtioneuvoston tietohallintoyksikön toimintamenot), 28.05.21 (Valtiokonttorin toimintamenot), 28.18.21 (Verohallituksen toimintamenot), 28.52.21 (Tilastokeskuksen toimintamenot)

Opetusministeriön pääluokka: 29.01.22 (Kehittämistoiminta), 29.10.21 (Yliopistojen toimintamenot), 29.20.30 (Valtionosuus ja -avustus kunnallisten ja yksityisten ammattikorkeakoulujen käyttökustannuksiin), 29.40.25 (Yleissivistävän koulutuksen kehittäminen), 29.40.30 (Valtionosuus ja -avustus yleissivistävän koulutuksen käyttökustannuksiin), 29.60.25 (Ammatillisen koulutuksen kehittäminen), 29.60.30 (Valtionosuus ja -avustus ammatillisen koulutuksen käyttökustannuksiin), 29.69.22 (Opetustoimen henkilöstökoulutus ja eräät muut menot), 29.69.25 (Aikuiskoulutuksen kehittäminen), 29.69.34 (Valtionavustus aikuisten koulutustason kohottamisohjelmaan) 29.88.22 (Arkistolaitoksen toimintamenot), 29.88.50 (Suomen Akatemian tutkimusmäärärahat), 29.90.25 (Näkövammaisten kirjaston toimintamenot), 29.90.26 (Suomen elokuva-arkiston toimintamenot), 29.90.30 (Valtionosuudet ja -avustukset yleisten kirjastojen käyttökustannuksiin), 29.90.32 (Valtionosuudet ja -avustukset museoille), 29.90.52 (Veikkauksen ja raha-arpajaisten voittovarot taiteen edistämiseen)

Maa- ja metsätalousministeriön pääluokka: 30.10.61 (Euroopan maatalouden ohjauksen ja tukirahaston osallistuminen maaseudun kehittämiseen),

30.10.62 (Valtion rahoitusosuus EU:n osaksi rahoittamasta maaseudun kehittämisestä), 30.20.47 (Laatujärjestelmien kehittäminen), 30.70.21 (Maanmittauslaitoksen toimintamenot), 30.90.21 (Maa- ja metsätalousministeriön toimintamenot),

Liikenne- ja viestintäministeriön pääluokka: 31.01.22 (Tutkimus ja kehittäminen), 31.24.21 (Perustienpito), 31.60.63 (Joukkoliikenteen palvelujen ostot ja kehittäminen), 31.72.42 (Sanomalehdistön tuki)

Kauppa- ja teollisuusministeriön pääluokka: 32.10.21 (Kauppa- ja teollisuusministeriön toimintamenot), 32.10.22 (Työvoima- ja elinkeinokeskusten toimintamenot), 32.10.24 (Tutkimus- ja selvitystoiminta), 32.20.22 (Valtion teknillisen tutkimuskeskuksen toimintamenot), 32.20.27 (Teknologinen tutkimustoiminta), 32.20.28 (Hanke- ja ohjelmatoiminnan selvitys- ja kehittämismenot), 32.20.40 (Avustukset teknologiseen tutkimukseen ja kehitykseen), 32.20.83 (Lainat teknologiseen tutkimukseen ja kehitykseen), 32.30.45 (Yritysten investointi- ja kehittämishankkeiden tukeminen), 32.30.47 (Valtionavustus kehittämispalvelutoimintaan ja eräille yhteisöille), 32.30.62 (EU:n rakennerahastojen valtion rahoitusosuus kauppa- ja teollisuusministeriön osalta)

Sosiaali- ja terveysministeriön pääluokka: 33.01.29 (Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmän edistäminen tietoteknologian avulla sekä siihen tarvittavan infrastruktuurin rakentaminen), 33.01.63 (Eräät erityishankkeet), 33.02.21 (Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskuksen toimintamenot), 33.32.36 (Valtionavustus kunnille sosiaali- ja terveydenhuollon hankkeisiin), 33.92.50 (Avustukset yhteisöille ja säätiöille terveyden ja sosiaalisen hyvinvoinnin edistämiseen)

Työministeriön pääluokka: 34.01.21 (Työministeriön toimintamenot), 34.01.23 (Työelämäohjelmat ja työpoliittinen tutkimus), 34.01.63 (Valtionavustus työelämäohjelmiin), 34.05.61 (Euroopan sosiaalirahaston osallistuminen EU:n rakennerahasto-ohjelmiin), 34.06.21 (Työvoima-asiain paikallishallinnon toimintamenot), 34.06.51 (Työllistämis-, koulutus- ja erityistoimet)

Ulkoasiainministeriön pääluokka: 24.01.21 (Toimintamenot)

Lisäksi lähinnä useiden virastojen toimintamomentteilla olevia määrärahoja on tarkoitus käyttää sähköisen asioinnin ja valtion tietohallinnon kehittämiseen.

3.2.3 Tietoyhteiskuntaohjelman organisointi ja seuranta

Tietoyhteiskuntaohjelmaa johtaa ja koordinoi pääministerin johtama ministeriryhmä apunaan valtioneuvoston kansliaan sijoitettu ohjelmajohtaja. Ohjelman toteutumista seurataan vuosittain hallituksen ja ulkopuolisten tahojen kesken arvioimalla ohjelman vaikutuksia kansallisten, EU-tasoisien ja kansainvälisten tietoyhteiskuntakehitystä kuvaavien muuttujien pohjalta. Lisäksi seurataan tieto- ja viestintäteknologian vaikutuksia julkisen ja yrityssektorin tuottavuuteen sekä toisaalta tietoyhteiskuntakehityksen mukanaan tuomia mahdollisia haittavaikutuksia.

Politiikkaohjelman toteutumista seurataan ja edistetään seuraavissa toimielimissä:

- Pääministerin johtama tietoyhteiskuntaohjelman ministeriryhmä
- Tietoyhteiskuntaneuvosto
- Tietoyhteiskuntaneuvoston jaostot
- Eri ministeriöistä ja Suomen Kuntaliitosta politiikkaohjelmaan nimettyjen edustajien ja ohjelmajohtajan muodostama tietoyhteiskuntaohjelman johto- ja seurantaryhmä
- Valtion ja kuntien tietohallinnon sekä valtion ja kuntien yhteiset ohjausorganisaatiot
- Osa-aluekohtaiset valmistelutyöryhmät.

4 KANSALAISVAIKUTTAMISEN POLITIIKKAOHJELMA

Kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelman edistää aktiivista kansalaisuutta, kansalaisyhteiskunnan toimintaa, kansalaisten yhteiskunnallista vaikuttamista ja edustuksellisen demokratian toimivuutta. Tavoitteena on vetovoimainen edustuksellinen demokratia, jota täydentää kansalaisten osallistuminen, kuulluksi tuleminen ja vaikuttaminen.

Vuoden 2006 kesäkuussa on kulunut sata vuotta valtiopäiväjärjestyksen ja vaalilain antamisesta. Siinä yhteydessä naiset saivat täydet valtiolliset oikeudet kansainvälisesti verraten varhain. Paikallistason demokratia perustuu kunnalliseen itsehallintoon, joka on kansanvaltaisimpia maailmassa. Suurempia viimeaikaisia muutoksia ovat olleet tasavallan presidentin valinta suoralla kansanvaalilla ja Suomen liittyminen Euroopan unioniin. Suomen kansalaisista tuli EU:n kansalaisia.

Perustuslain (14 §) mukaan julkisen vallan tehtävänä on edistää yksilön mahdollisuuksia osallistua yhteiskunnalliseen toimintaan ja vaikuttaa häntä itseään koskevaan päätöksentekoon. Tämän mukaisesti kansalaisoppimiselle, kansalaistoinnille ja kansalaisvaikuttamiselle tulee luoda hyvät edellytykset. Samalla vahvistetaan sosiaalisen pääoman keskeisiä ulottuvuuksia.

Useat kansalaisoppimisen, -toiminnan ja -vaikuttamisen mittarit ovat 2000-luvun alussa heikompia kuin muissa Pohjoismaissa. Tärkeimmät passiivisuuden selittäjät ovat niukka koulutus ja pienet tulot. Koulutuksen pituus näyttää olevan yhteydessä useisiin sosiaalisen pääoman mittareihin kuten vapaaehtoistoimintaan, järjestöosallistumiseen ja luottamustehtävien hoitoon. Suomi on jakautumassa uusia osallistumisen tapoja etsiviin aktiivisiin ja vaikuttamisen ulkopuolelle jättyviin passiivisiin kansalaisiin. Samalla perinteinen alamaismielisyys muuttuu heikoksi kansalaisittoutumiseksi.

Aktiivinen osallistuminen järjestöjen toimintaan on Suomessa vähäisempi kuin muissa Pohjoismaissa. Osallistumisen määrä on pysynyt pitkään samana, mutta aktiivisuus vähenee monissa perinteisissä järjestöissä ja suuntautuu liikuntaan, muihin vapaa-ajan harrastuksiin ja elämäntapayhdistyksiin. Puoluetoimintaan aktiivisesti osallistuminen on laskenut 20 vuodessa kahdeksasta kahteen prosenttiin. Valmius poliittiseen ryhmätoimintaan on oleellisesti heikompaa pohjoismaisittain vertailluna. Muita vaikutuskeinoja suomalaiset käyttävät kohtuullisen hyvin. Suomalaiset kuuluvat vakiintuneiden demokratioiden vähiten äänestävään kolmannekseen. Myönteistä on suomalaisten luottamus toisiinsa ja runsas sosiaalinen kanssakäyminen.

Edustuksellisen demokratian haasteina ovat riittävä vaaliosallistuminen, puolueiden kyky selviytyä tehtävistään, uudet kansalaisvaikuttamisen ja kuulluksi tulemisen muodot, tarve sovittaa yhteen päätöksenteon eri tasot paikallisesta glo-

baaliin sekä kansainvälisten jännitteiden tuomat, kansalaisten valvontaa lisäävät uhat. Oma haasteensa on kunnallisen itsehallinnon toteutuminen suhteessa palvelurakenteen kehittymiseen ja Euroopan integraation syvenemiseen. Samalla perinteinen tapa käsittää kansalaisuus laajenee. Kansallisvaltion kansalaisuus pysyy tärkeänä, mutta saa rinnalleen korostuvan lähi-, paikallis- ja alueyhteisöjen ja toisaalta Euroopan unionin ja maailmankansalaisuuden.

Kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelma pyrkii luomaan edellytykset sille, että Suomi on kansalaisvaikuttamisen osalta Euroopan parhaiden maiden joukossa.

Kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelman keskeiset tavoitteet

- (1) Koulu ja oppilaitokset tukevat kasvua aktiiviseen ja demokraattiseen kansalaisuuteen elinikäisen oppimisen periaatteen mukaisesti. Suomen kansalaisuuden ohella kasvatuksessa tulee ottaa huomioon EU:n kansalaisuus ja maailmankansalaisuus.
- (2) Kansalaisyhteiskunnan juridiset ja hallinnolliset toimintaedellytykset ovat kansalaistoiminnan kannalta suotuisia ja ajanmukaisia. Kolmannella sektorilla on riittävät tutkimus-, koulutus- ja kehittämisspalvelut.
- (3) Perinteisiä ja uusia kansalaisvaikuttamisen kanavia kehitetään niin, että ne tukevat kansalaisten täyttä osallistumista yhteisöjen ja yhteiskunnan toimintaan. Hallinnolla on tarpeelliset työkalut ja asenteellinen valmius vuorovaikutukseen kansalaisten kanssa.
- (4) Edustuksellisen demokratian rakenteet ja käytännöt toimivat hyvin kaikilla päätöksenteon tasoilla ja niissä otetaan huomioon tapahtuvat muutokset tietoyhteiskunnasta globaalistumiseen.

4.1 Politiikkaohjelman toteutussuunnitelma

Suomen lainsäädäntö on kansalaisvaikuttamisen kannalta pääpiirteissään hyvä tai erinomainen. Julkisen vallan tärkeimmät keinot edistää kansalaisten osallistumista ja vaikuttamista ovat koulutus ja aikuiskasvatus, hyvät kansalaistoiminnan edellytykset, uudet kansalaisten ja hallinnon vuorovaikutuksen tavat, kansalaisyhteiskunnan toimijoiden taloudellinen tuki sekä demokratiaa koskevan tiedon tuottaminen ja viestintä.

Murroksessa korostuu suomalaisen ja eurooppalaisen kansalaisyhteiskunnan merkitys kansalaiskeskustelun paikkana, demokratiassa tarvittavien valmiuksien kehittäjänä, vaikutuskanavana ja sosiaalisen pääoman kehittäjänä. Tärkeää on toimiva edustuksellinen demokratia, jota vahvistaa pääsy tietoon, yhteiskunnallinen keskustelu ja muu kansalaisvaikuttaminen. Tietoinen aktiiviseen ja demokraattiseen kansalaisuuteen kohdistuvaa kasvatus tulee kohdistaa myös maahanmuuttajiin.

Kansalaisoppimisen, -toiminnan ja -vaikuttamisen tilasta ja sitä kuvaavista indikaattoreista ei ole riittävästi tietoa ja demokratiaan kohdistuva tutkimus on ollut kokonaisuutena riittämätöntä.

4.1.1 Kansalaisoppiminen

Aktiivista ja demokraattista kansalaisuutta tukevaa elinikäistä oppimista tehostetaan koulutuksessa, vapaassa sivistystyössä, kansalaistoiminnassa ja poliittisessa toiminnassa. Kansalaiseksi sosiaalistumiseen tarvitaan riittävät tiedot ja taidot, mutta osallistumaan opitaan pääsääntöisesti osallistumalla. Siksi avainasemassa ovat koulujen ja oppilaitosten sisäinen toimintakulttuuri, oppilaskuntatoiminta, kerhotoiminta, erilaiset osallistuvat hankkeet ja koulun yhteistyö järjestöjen kanssa. Haasteellista on saattaa linjaukset osaksi koulujen ja oppilaitosten vaikiintunutta toimintakulttuuria. Järjestöjen koulutus- ja muu toiminta, aikuisopetuksen yhteisölliset menetelmät sekä virtuaalisen yhteisöllisyyden kehittäminen ovat myös tärkeitä alueita. Aktiivinen kansalaisuus on viime vuosina korostunut koulun ja aikuiskasvatuksen hallinnollisessa ohjauksessa. Oleellinen haaste on viedä linjaukset käytäntöön ja suunnata riittävä panostus vähän osallistuviin.

- Varmistetaan opetussuunnitelmien perusteiden toimeenpano ja yhteiskunnallisten tietojen ja taitojen sekä osallistuvan toimintakulttuurin toteutuminen opetuksessa kaikilla kouluasteilla (OPM, OPH).
- Kehitetään oppilaskuntatoimintaa peruskouluissa ja lukioissa osaksi kunnallista osallistumis- ja vaikuttamisjärjestelmää Osallistuva oppilas – yhteisöllinen koulu – hankkeen myötä. Hankkeessa on mukana noin 80 kuntaa ja kaikkien opettajankoulutusyksiköiden harjoittelukoulu. Demokratiakasvatukseen liitetään oppilaiden mahdollisuus vaikuttaa kouluyhteisön toimintaan ja kehittämiseen (OPM, OPH).
- Luodaan valtakunnallinen kouluttajakoulutusverkosto tukemaan koulujen ja oppilaitosten toimintakulttuurin vuorovaikutuksellista rakennetta ja opetussuunnitelmaprosessin käytännön toteutusta (OPM).
- Jatketaan Kansalaisvaikuttaminen opettajankoulutuksessa -hanketta yhteistyössä kuntien ja opettajaksi opiskelevien kanssa. Kansalaisvaikuttaminen on opetushenkilöstön täydennyskoulutuksen painopiste. Kehitetään yhteistyössä kustantajien kanssa oppimateriaaleja kansalaisvaikuttamisen sisällyttämiseksi opetukseen eri koulutustasoilla (OPM, OM).
- Nuorten osallisuushanke kehittää pysyviä käytäntöjä nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi ja osallisuuden edistämiseksi 38 hankkeen avulla 70 kunnassa erityisesti nuorille, joilla on vaikeuksia sijoittua jatko-opintoihin tai työelämään. Hankkeiden osana käynnistetään nuorisovaltuustoja, nuorisoparlamentteja ja Nuorten ääni -kokouksia, joissa nuoret voivat ottaa kantaa heitä koskeviin asioihin (OPH).
- Lisätään vapaan sivistystyön kansalaisopintoja, koulutetaan alan henkilöstöä ja tarkistetaan toimintaa ohjaava säädöstö. Kehittämisyksiköitä kohdennetaan osallistumista tukeviin hankkeisiin. Käynnistetään

opintokerhojen kehittämishanke ja laajennetaan niiden ohjaajien koulutusta. Lisätään vapaan sivistystyön organisoimia kansalaisopintoja osin yhteistyössä yhteisöjen, yhdistysten, järjestöjen ja poliittisten kansalaisliikkeiden kanssa ja kehitetään näiden pedagogiikkaa. Erityisesti otetaan huomioon maahanmuuttajien kieli-, kulttuuri- ja kansalaiskasvatus (OPM).

- Käynnistetään kansallinen mediakasvatushanke medioiden luku- ja kirjoitustaidon sekä mediakriittisyyden lisäämiseksi yhdessä tietoyhteiskuntaohjelman kanssa ja tehostetaan alan tutkimusta (OPM).

4.1.2 Kansalaistoiminta

Tavoitteena on osallistuva, keskusteleva, monimuotoinen, ihmisten tarpeet ja toiveet herkästi tunnistava kansalaisyhteiskunta, jonka asema selkeytyy, elinvoima kasvaa ja ajanmukaisia toimintamuotoja otetaan käyttöön. Kansalaisyhteiskunta vahvistaa demokratiaa kehittämällä demokratiassa tarvittavia kompetensseja, kanavoimalla ja vahvistamalla kansalaisten vaikuttamista ja kehittämällä osaltaan sosiaalista pääomaa. Oma ongelmansa on kysymys siitä, miten nyt vähän osallistuvat voivat päästä täysipainoiseen kansalaisuuteen. Julkisen vallan ensisijainen tehtävä on huolehtia kansalaistoiminnan ja -yhteiskunnan suotuisista edellytyksistä. Tämä edellyttää kansalaistoimintaan vaikuttavien säädösten selkeyttä. Niin ikään tarvitaan kolmannen sektorin koulutusta, tutkimusta, kehittämistä ja tukemista.

- Toteutetaan Kansalaisyhteiskunta 2006 -toimikunnan ehdotuksia. Selkeytetään järjestötoiminnan säädöspohjaa. Selvitetään nuorten uutta tapaa toimia. Selvitetään kansalaisjärjestöjen nykyistä paremmat mahdollisuudet kansainväliseen toimintaan Euroopassa ja maailmanlaajuisesti (OPM, OM).
- Tehdään erillinen selvitys yleishyödyllisyyden määritelmästä ja sen vaikutuksesta kansalaistoiminnan ja sen palvelutuotannon verotus- ja muuhun kohteluun. Käynnistetään selvityksen mukaiset toimet (OM, OPM, VM, SM, KTM, STM, YM).
- Käynnistetään kansalaistoiminnan yliopistollinen opetus ja tutkimus. Perustetaan kansalaistoiminnan innovaatioverkosto tutkimuksen, oppilaitosten, eri kehittäjätahojen ja kansalaisjärjestöjen yhdyssiteeksi ja työvälineeksi. Avataan yhteydet kansainvälisiin kansalaisyhteiskuntaa kehittäviin keskuksiin (OPM, OM).
- Tuotetaan selvitys siitä, miten koulutus, sivistystyö ja järjestötyö voivat tukea nyt vähän osallistuvien ihmisten ja ryhmien kansalaistoimintaa ja kansalaisyhteiskuntaan kiinnittymistä (OM, OPM).
- Tuetaan maahanmuuttajien järjestäytymistä kulttuurisen identiteetin ja suomalaisen yhteiskuntaan integroitumisen näkökulmasta erityisesti lasten ja nuorten osalta (OPM).

- Varmistetaan sosiaali- ja terveysalalla toimivien kansalaisjärjestöjen toimintaedellytysten jatkuvuus Raha-automaattiyhdistyksen tuottojen avulla (STM).
- Selvitetään erillisessä työryhmässä lasten ja nuorten mediakasvatusta ja mediataitoja. Painopisteenä on lasten ja nuorten tekemällä oppiminen, mediataitojen kehittäminen myös osana vaikuttamistaitoja sekä mediaviihteen kielteisten ilmiöiden torjuminen (OPM).

4.1.3 Kansalaisvaikuttaminen

Tavoitteena on kehittää osallistuvan demokratian menetelmiä niin, että kansalaisilla on mahdollisuus osallistua päätöksenteon prosesseihin hallinnon eri tasoilla. Demokratian keskeinen edellytys on kansalaisten luottamus hallintoon. Luottamus syntyy omakohtaisten kokemusten lisäksi osallistumisesta ja sille rakentuvasta kansalaisten ja hallinnon vuorovaikutuksesta. Yksi edellytys on pääsy tietoon, tiedon riittävä saanti ja yhteiskunnallinen keskustelu. Suurimmat haasteet ovat uusien vaikuttamisen keinojen avaaminen ja yleisen osallistumisen lisääminen, mikä vaatii erityistä huomiota nyt vähän osallistuviin ryhmiin.

- Arvioidaan kansanäänestyksen ja kansanaloitteiden toteuttamista aiheesta laaditun selvityksen pohjalta (OM).
- Avataan valtionhallintoa palveleva kansalaisten sähköisen kuulemisen uudistettu foorumi (otakantaa.fi.) ja edistetään sen käyttöä hallinnossa (OM, VNK).
- Jatketaan kansalaisten kuulemista koskevien yhteisten periaatteiden viemistä käytäntöön ja tuetaan sitä virkamiehille laaditulla käsikirjalla ja koulutuksella. Kansalaisten kuulemiseen liittyvien ministeriöiden toimintatapojen seuraamiseksi kehitetään raportointimalli (VM).
- Kehitetään pilottihankkeen avulla malli hallinnon ja kansalaisjärjestöjen vuorovaikutuksesta osana hankkeiden valmistelun ja päätöksenteon prosessia (VM).
- Tehdään rinnakkain OECD:n vastaavan kehitystyön kanssa suunnitelma kansalaisten osallistumisesta ja kuulemisesta niin, että siinä otetaan huomioon sähköinen kuuleminen, kansalaisjärjestöjen kuuleminen ja nyt vähän osallistuvien ryhmien vaatimat erityistoimet (VM, OM).
- Edistetään uuden nuorisotyölain mukaisten nuorten vaikuttamismahdollisuuksien ja kuulemisvelvollisuuden vaatimien verkkodemokratiavälineiden kehittämistä kuntien tieto- ja neuvontapalveluiden käyttöön (OPM).

Edustuksellinen demokratia

Tavoitteena on laajaan osallistumiseen perustuva edustuksellinen demokratia. Sen osana vaalit herättävät kiinnostusta, toimitetaan ajanmukaisin menetelmin ja mittaavat oikein kansalaismielipidettä. Vaalijärjestelmää ja äänestäjien akti-

vointia kehitetään niin, että äänestäminen perustuu hyvään tietopohjaan ja vetovoimaista edustuksellista demokratiaa tukeviin vaalikäytäntöihin. Kehitetään lainsäädäntöä ja kuntien hyviä käytäntöjä edustuksellisen kunnallisen demokration ja poliittisen ohjauksen vahvistamiseksi erityisesti kuntien niissä toiminnoissa, joissa tehtäviä järjestetään välillisempien itsehallinnon ohjausmuotojen tai markkinaehtoisten ratkaisujen piirissä. Tuetaan puolueiden tehtäväkuvan ja toimintamuotojen uudistumista. Aloitetaan keskustelu kansalaisen mahdollisuudesta ymmärtää lakien sisältöä ja arvioida säädösympäristöään.

- Toteutetaan kuntalain muutokset luottamushenkilötyön edellytysten parantamiseksi seuraavissa asioissa: kunnallisen pormestarimallin mahdollistaminen, kunnallisen luottamushenkilön oikeus saada työstään vapaata luottamustoimen hoitamista varten, kuntalain 51 §:n mukainen otto-oikeuden laajentaminen johtokunnan osalta ja rajoittaminen yhteisen toimielimen osalta ja valtuustoryhmän määrittely kuntalaissa ja sen toimintaedellytysten parantaminen (SM).
- Toteutetaan kuntalain muutokset kuntien omistajaohjauksen vahvistamiseksi ja läpinäkyvyyden lisäämiseksi seuraavissa asioissa: kuntakonsernin ja sen piirissä toimivien kunnallisten toimielinten vastuu- ja toimivaltasuhteiden määrittäminen, kunnallista liikelaitosta koskevan lainsäädännön kehittäminen sisältäen uuden liikelaitoskuntayhtymän. Esitetään myös näkökohtia, jotka kuntien palveluista ja velvoitteista säädettäessä sekä kuntien palvelutoimintaa ja kuntien yhteistyötä järjestettäessä on otettava huomioon suhteessa EU:n julkisia hankintoja ja kilpailua koskevaan lainsäädäntöön (SM).
- Jatketaan kunnallista demokratiatilinpäätyshanketta, jonka tavoitteena parantaa kuntien kykyä demokration toimivuuden määrittämiseen, mittaamiseen ja vahvistamiseen on muotoilla demokratiatilinpäätyshanketta kuntia varten (SM, Suomen Kuntaliitto).
- Kehitetään vaalitietojärjestelmää ja vaalien toimittamista tavoitteena vaalijärjestelmä, jolla voidaan parantaa ja yksinkertaistaa vaalien teknistä toteuttamista. Selvitetään myös mahdollisuudet sähköisen äänestämisen käyttöönottoon (OM).
- Vakiinnutetaan tehostettu vaalitiedotus mm. ottamalla huomioon ohjelman osahankkeen laatima muistio äänestysaktiivisuuden lisäämisestä tiedotuksen keinoin. Kehitetään yhdessä puolueiden ja kansalaisjärjestöjen kanssa uusia keinoja äänestäjien kiinnostuksen lisäämiseksi. Erityistä huomiota kiinnitetään nuoriin ja muihin ryhmiin, joiden äänestamisaktiivisuus on alhainen. Tehostetaan viestintää äänestäjien aktivoimiseksi (OM, VNK).
- Arvioidaan lainsäädännön muutostarpeita EU:n parlamentin vaalien vaalijärjestelmän muuttamiseksi Kansanvalta 2007 -toimikunnan ehdotusten pohjalta (OM).
- Selvitetään ulkosuomalaisten äänestysmahdollisuuksien parantaminen ja ulkosuomalaisiin kohdistuvan vaalitiedotuksen tehostaminen (OM, UM).

- Selkeytetään yhdessä puolueiden kanssa niiden uusiutuvaa tehtäväkuva edustuksellisen demokratian keskeisinä toimijoina, erityisesti mahdollisuuksia poliittisten tavoitteiden prosessointiin ja yhteiskunnallisen keskustelun ylläpitämiseen (OM).
- Osallistutaan lainsäädäntöä selkeyttäviin ja sen ymmärrettävyyttä lisääviin säädöspoliittisiin hankkeisiin, jonka yhtenä näkökulmana on kansalainen ja demokratia. Tavoitteena on muodostaa kansalaisille käsitä mahdollisuudesta vaikuttaa oikeusjärjestyksen kehittämiseen. Selvitetään myös hallituksen ja eduskunnan lakialoitteita ja lakien muutostarpeita koskevaa vuorovaikutusta (OM).

4.1.4 Demokratia-asioiden hallinto

Demokratia-asioidenhallinnon tehtävänä on kehittää hallinnon yhteistyötä demokratia-asioissa, seurata demokratian indikaattoreita, tuottaa valtionhallinnon tarvitsemaa tietoa kansalaisvaikuttamisesta, tehdä aloitteita demokratian kehittämiseksi, ylläpitää kansanvallan tietoja ja taustoja tarjoavaa portaalia ja edistää kansalaisten vaikutusmahdollisuuksia valtionhallintoon myös tietoverkkoja hyväksikäyttäen.

- Tehostetaan demokratia-asioita koskevaa hallinnon yhteistyötä, seurataan demokratian ja sen edellytysten kehitystä ja tehdään aloitteita demokratian kehittämiseksi (OM).
- Toteutetaan kansanvalta.fi -portaali, johon kootaan demokratiaa, kansalaisvaikuttamista ja demokraatiopolitiikkaa koskevat tiedot opetusta, kansalaiskäyttöä, hallintoa ja alan tutkimusta varten (OM).
- Valmistellaan demokraatiopolitiikan luonnos jatkokäyttöä varten.

4.2 Kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelman rahoituskehys

Kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelmaan kohdennetaan määrärahoja seuraavilta vuoden 2006 talousarvion määrärahamomenteilta:

Valtioneuvoston pääluokka: 23.27.50 (Poliittisen toiminnan tukeminen).

Oikeusministeriön pääluokka: 25.01.21 (Toimintamenot), 25.70.21 (Vaalimenot).

Sisäasiainministeriön pääluokka: 26.01.21 (Toimintamenot).

Valtiovarainministeriön pääluokka: 28.01.21 (Toimintamenot).

Opetusministeriön pääluokka: 29.01.22 (Kehittämistoiminta), 29.10.22 (Yliopistolaitoksen yhteiset menot, kehittäminen), 29.69.22 (Opetustoimen henkilöstökoulutus ja eräät muut menot), 29.69.25 (Aikuiskoulutuksen kehittäminen), 29.69.30 (Valtionosuus kansalaisopistojen käyttökustannuksiin), 29.69.50 (Valtionosuus kansanopistojen käyttökustannuksiin), 29.69.55 (Valtionosuus opinto-keskusten käyttökustannuksiin), 29.69.56 (Valtionosuus kesäyliopistojen käyttökustannuksiin), 29.99.50 (Veikkauksen ja raha-arpajaisten voittovarot nuorisotyön edistämiseen).

4.3 Kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelman organisointi ja seuranta

Ohjelmaa toteuttavat oikeusministeriö, valtioneuvoston kanslia, opetusministeriö, sisäasiainministeriö ja valtiovarainministeriö. Valmistelu- ja koordinoitavastuu on oikeusministerillä. Ohjelmaan kutsutaan mukaan myös Suomen Kuntaliitto sekä keskeiset puolueet ja kansalaisjärjestöt.

Ohjelmaa toteuttavien ministeriöiden virkamiehet muodostavat yhdyshenkilöverkoston, joka osallistuu ohjelman valmisteluun, täydentämiseen ja toteutuksen seurantaan. Lisäksi voidaan muodostaa aihealueittain työryhmiä.

Kansalaisvaikuttamisen muutokset ovat hitaita ja politiikkaohjelman vaikuttavuus edellyttää pitkäjänteistä työtä. Kansalaisvaikuttamisen seurantakehikko valmistellaan keväällä 2006 valmistuvan demokratian tietopohjaa käsittelevän selvityksen pohjalta. Lähtökohtana valmistelussa on että:

- Suomi palaa kansalaisoppimisen, kansalaistoiminnan, kansalaisten yhteiskunnallisen osallistumisen, kansalaisvaikuttamisen ja sosiaalisen pääoman keskeisissä indikaattoreissa Euroopan parhaiden maiden joukkoon.
- Koululaisten yhteiskunnalliset tiedot pysyvät hyvinä ja halukkuus osallistumiseen on vähintään eurooppalaista keskitasoa; kansalaisvaikuttamista tukevien opintojen osuus vapaasta sivistystyöstä kasvaa.
- Äänestysprosentit nousevat kunnallis- ja eduskuntavaaleissa pohjoismaiselle tasolle; äänestäminen ei saisi jäädä alle 50 prosentin missään ikäryhmässä tai millään alueella; Suomi nostaa omalla osuudellaan Euroopan parlamentin vaalien äänestysprosenttia.
- Osallistuvan toiminnan osuus kansalaisten ajankäytössä kasvaa; nuorilla on mahdollisuus osallistua itselleen läheiseen harrastukseen; sosiaalisen pääoman mittarit kääntyvät kaikissa ikäryhmissä nousuun.
- Demokratiatilin päätös otetaan käyttöön erityyppisissä kunnissa; puolueiden jäsenmäärä kasvaa ja puolueiden sisäinen demokratia ankkuroituu kansalaismielipiteeseen.

III HALLITUKSEN MUUT POIKKI- HALLINNOLLISET POLITIIKAT

1 ULKO- JA TURVALLISUUSPOLITIikka SEKÄ EUROOPAN UNIONI

Hallitus jatkaa hallitusohjelman mukaista ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa, jonka tavoitteena on edistää kestäväää kehitystä, vakautta ja turvallisuutta kansainväli-
sessä yhteisössä sekä vahvistaa Suomen kansainvälistä asemaa. Suomi toimii
aktiivisena Euroopan unionin jäsenenä ja edistää yhteisen ulko- ja turvallisuus-
politiikan vahvistamista sekä transatlanttista yhteistyötä. Vuoden 2006 loppu-
puoliskon Suomi toimii EU:n puheenjohtajana.

Hallitus tukee Yhdistyneiden Kansakuntien ja muiden laajaan kansainväliseen
yhteistyöhön perustuvien yhteistyörakenteiden toimintakyvyn parantamista de-
mokratian, ihmisoikeuksien kunnioittamisen ja oikeusvaltion periaatteiden vah-
vistamiseksi.

Hallitus tiivistää pohjoismaiden välisiä suhteita. Yhteistyön sisältöä kehitetään
ottaen erityisesti huomioon Euroopan unionin laajentumisen aiheuttama toimin-
taympäristön muutos. Hallituksen tavoitteena on kehittää Baltian maiden ja Poh-
joismaiden välistä yhteistyötä Euroopan unionissa ja muissa eurooppalaisissa
yhteistyöjärjestöissä. Hallitus jatkaa hyvien suhteiden ylläpitämistä Venäjään ja
vaikuttaa aktiivisesti EU:n Venäjäpolitiikan kehittämiseen. EU-puheenjohtajuutta
hyödyntäen hallitus edistää yhteisten alueiden tiekarttojen toimeenpanoa ja
osallistuu EU:n ja Venäjän välisten sopimusjärjestelyiden uudistamiseen.

Hallitus tukee EU:ssa Euroopan naapuruuspolitiikan (ENP) kehittämistä pyrki-
myksensään edistää alueellista vakautta ja ENP:n itäisten kohteiden lähenty-
mistä kohti EU:n arvoja ja normeja.

Hallitus toimii EU:n pohjoisen ulottuvuuden kehittämiseksi ja kansalaisten hyvin-
voinnin sekä ympäristönsuojelun parantamiseksi ja työmarkkinoiden toimivuus-
den vahvistamiseksi Itämeren alueella. Kahden ja monenvälisen yhteistyön kaut-
ta hallitus edistää vakaata kehitystä lähialueilla.

1.1 Turvallisuus- ja puolustuspolitiikka

Turvallisuus- ja puolustuspolitiikan peruslinjaus on vahvistettu valtioneuvoston
eduskunnalle 24.9.2004 antamassa ja sen 21.12.2004 hyväksymässä selonteos-
sa. Siinä asetetaan periaatteet ja tavoitteet Suomen toimintalinjalle sekä tarjo-

taan kansainvälisen toimintaympäristön arvioinnin pohjalta kehys sen toimeenpanolle eri sektoreilla. Valtioneuvosto toimii näiden peruslinjausten toimeenpanemiseksi, ottaen huomioon eduskunnan lausumat.

Linjaavia asiakirjoja on valmistunut myös yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamisen, kehityspolitiikan, ihmisoikeuspolitiikan, sisäisen turvallisuuden, maailmantalouden ja globalisaatiohallinnon aloilla. Valtioneuvoston kanslia käynnisti maaliskuussa 2006 globalisaatiota ja Euroopan kilpailukyky politiikkaa koskevan selvityksen, joka valmistuu Suomen EU-puheenjohtajakaudella.

Valtioneuvoston hyväksymän poikkihallinnollisen sisäisen turvallisuuden ohjelman perustana on sisäisen turvallisuuden nykytilan arviointi ja tulevien uhkatekijöiden kartoitus. Ohjelman toteutumista seurataan määräajoin rinnan turvallisuus- ja puolustuspoliittisen selonteon kanssa erikseen tehtävien päätösten mukaisesti.

Suomen turvallisuus- ja puolustuspoliittinen toimintalinja tähtää maan itsenäisyyden ja demokraattisten perusarvojen turvaamiseen sekä kansalaisten turvallisuuden ja hyvinvoinnin edistämiseen. Toimintalinja perustuu johdonmukaiseen ulkopolitiikkaan, vahvaan kansainväliseen asemaan ja aktiiviseen toimintaan Euroopan unionin jäsenenä sekä uskottavaan kansalliseen puolustukseen ja yhteiskunnan toimivuuteen. Toimintalinjaan kuuluu vastuun kantaminen kansainvälisestä turvallisuudesta ja vakaudesta sekä rauhanomaisesta muutoksesta yhteisten arvojen ja periaatteiden mukaisesti.

Hallitus toteuttaa toimintalinjan tavoitteita selonteon ja siihen liitettyjen eduskunnan lausumien ja näkökohtien pohjalta ulkoisen toimintakyvyn, puolustuksen, sisäisen turvallisuuden ja yhteiskunnan perustoimintojen turvaamisen aloilla.

Turvallisuus- ja puolustuspoliittisen selonteon mukaan Suomen lähiympäristön vakaus on kehittynyt myönteisesti, mutta laajempi kansainvälinen ympäristö on Suomen kannalta tullut yhä haasteellisemmaksi. Samalla turvallisuusuhat ja haasteet ovat yhä enemmän valtioiden rajat ylittäviä. Näihin vastaaminen vaatii sekä kahdenvälisen että monenkeskisen yhteistyön lisäämistä.

Suomi osallistuu aloitteellisesti ja täysimääräisesti unionin yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan sekä turvallisuus- ja puolustuspolitiikan kehittämistyöhön ja toimeenpanoon. Unionin yhtenäisyys, keskinäinen yhteisvastuu ja yhteiset sitoumukset tälläkin alalla lisäävät Suomen turvallisuutta.

Suomi ylläpitää ja kehittää sotilaallista puolustuskykyään turvallisuusympäristönsä vaatimusten mukaisesti. Sotilaallisesti liittoutumattoman Suomen puolustusratkaisu perustuu uskottavaan kansalliseen puolustuskykyyn, jolla pyritään ennalta ehkäisemään turvallisuusuhkien syntyminen Suomen aluetta kohtaan. Kehittämällä sotilaallista yhteensopivuutta jatketaan valmiuksien luomista kansain-

väliseen sotilaalliseen yhteistyöhön eri kriisitilanteissa. Suomen puolustuskyky mitoitetaan siten, että koko maata puolustetaan. Tätä varten ylläpidetään yleistä asevelvollisuutta ja puolustus rakennetaan alueellisen puolustusjärjestelmän pohjalle.

Puolustusvoimia kehitetään turvallisuus- ja puolustuspoliittisten selontekojen mukaisesti. Puolustuksen kehittäminen valtioneuvoston selonteossa 2004 kuvulla tavalla edellyttää johtamis- ja hallintorakenteen uudistamista ja rakenneuudistuksen jatkamista sekä puolustusministeriön hallinnonalan määrärahojen säilyttämistä nykytasolla selonteon linjausten mukaisesti. Uskottavan kansallisen puolustuskyvyn ylläpitämiseksi puolustusbudjetista noin kolmannes pyritään käyttämään puolustusmateriaalihankintoihin.

Siviilikriisinhallinnan operatiiviseen toiminnan tavoitteina ovat maantieteellisesti laajasta osallistumisesta huolehtiminen, asiantuntijoiden asettaminen ja saaminen yhä vastuunalaisempiin tehtäviin kansainvälisissä järjestöissä ja niiden kenttäoperaatioissa, sekä osallistumisen monipuolistaminen hyödyntäen yhä enemmän eri siviilikriisinhallinnan painopistealojen asiantuntijoita kuten mm. ihmisoikeus- ja oikeusvaltioasiantuntijoita. Nykyisillä noin 14 miljoonan euron vuosittaisilla määrärahoilla Suomen osallistuminen siviilikriisinhallintaan säilyy noin 100 lähetetyn asiantuntijan tasolla.

Sisäasianministeriön hallinnonalalla siviilikriisinhallintaan kohdennettuja määrärahoja lisätään vuosittain 1 miljoonalla eurolla. Lisäyksestä 0,7 miljoonaa euroa rahoitetaan talousarvion sisäisinä siirtoina sisäasianministeriön, ulkoasiainministeriön ja puolustusministeriön hallinnonaloilta.

Siviilikriisinhallinnan toiminnallisia tavoitteita ovat oikeusvaltio- ja demokratiakemityksen edistäminen, ihmisoikeuksien sekä tasa-arvokysymysten valtavirtaistaminen, kuten myös kansalaisyhteiskunnan vahvistaminen ja kansalaisjärjestöjen kanssa käytävän vuoropuhelun edistäminen. Lisäksi tavoitteena on siviilikriisinhallinnan institutionaalinen kehittäminen eri järjestöjen puitteissa sekä erityisesti Euroopan unionin yleistavoitteen mukaisesti tarkoituksena nostaa valmiustasoa siten, että unionilla on vuoteen 2008 mennessä riittävät voimavarat esiintyä maailmanlaajuisena toimijana siviilikriisinhallinnassa. Vuoden 2006 loppuun mennessä tavoitteena on, että EU:lla on käytettävissä noin 100 henkilön nopean toiminnan valmiuden pooli.

Sotilaallista kriisinhallintakykyä kehitetään kansainvälisten sitoumusten ja toimintaympäristön muutosten mukaisesti. Tämä edellyttää uusien toimintamuotojen omaksumista, nykyistä monipuolisempien ja suorituskykyisempien sotilaallisten voimavarojen kehittämistä ja osallistumista aktiivisesti monikansalliseen harjoitustoimintaan. Suomen osallistuminen sotilaalliseen kriisinhallintaan säilyy vähintään nykytasolla. Uutena lisävaatimuksia tuovana osallistumismuotona on toiminta kahdessa EU:n monikansallisessa taisteluosastossa. EU:n taisteluosastot ovat täydessä toimintavalmiudessa 1.1.2007 alkaen. EU:n sotilaallisten voimava-

rojen kehittämisessä erityistä huomiota kiinnitetään yleistavoite 2010–työn suunnitelman mukaiseen jatkamiseen. Yleistavoitteessa korostetaan erityisesti EU:n nopean toiminnan kyvyn kehittämistä sekä parannuksia joukkojen laadullisiin kykyihin. Uusi 1.4.2006 voimaantullut laki sotilaallisesta kriisinhallinnasta antaa lainsäädännölliset edellytykset Suomen osallistumiselle EU:n valmiusjoukkojen toimintaan. Suomen EU-puheenjohtajuuskaudelle on todennäköisesti tulossa joukkoluettelon (Force Catalogue) laatiminen ja tämän lisäksi Suomen kaudella jatketaan työtä voimavarojen arviointimekanismin täytäntöön panemisessa ja kehittämisessä. Osallistuminen Naton rauhankumppanuusohjelmaan vahvistaa kansainvälistä yhteistoimintakykyä ja tukee kansallisen puolustuksen kehittämistä.

Kriisinhallinnan vaikuttavuustavoite

- Säilytetään Suomen korkea kriisinhallintaprofiili sekä siviili- että sotilaallisella sektorilla
- Osallistutaan aktiivisesti kansainväliseen toimintaan kokonaisvaltaisen kriisinhallintalähestymistavan kehittämiseksi
- Kehitetään laadullisesti Suomen kriisinhallintapanosta samoin kuin uusia toimintamuotoja tavoitteena toimintaympäristön muutosta vastaava kriisinhallintakyky

Asevientipolitiikassa hallitus noudattaa Euroopan unionin yhteistä säännöstöä. Suomen omaa puolustusvälineteollisuutta, sen teknologista osaamista ja työllistämisaikutuksia tuetaan. Hallitus tukee EU:n aseviennin käytännesääntöjen vahvistamista ja prosessia, joka tähtää tavanomaisten aseiden vientiä koskevan kansainvälisesti sitovan sopimusjärjestelyn aikaansaamiseen.

EU:n joukkotuhoasestrategian toimeenpano on yksi niistä EU:n yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan osa-alueista, joita hallitus toiminnassaan painottaa. Hallitus tukee monenkeskisten asevalvontasopimusten ja -sitoumusten toimeenpanoa ja vahvistamista sekä osallistuu näitä täydentäviin vapaaehtoiisiin vientivalvontajärjestelyihin, joilla pyritään vähentämään joukkotuhoaseiden leviämisen riskiä. Hallitus osallistuu joukkotuhoaseiden riisuntaan ja leviämisen ehkäisemiseen liittyvien kansainvälisten aloitteiden ja kahdenvälisen hankkeiden rahoittamiseen ja toteuttamiseen. Hallitus kehittää erityisesti joukkotuhoaseiden leviämisen estämiseen tähtäävän Proliferation Security-aloitteen vaatimia kansallisia koordinaatiovalmiuksia.

Tavoitteiden saavuttamista arvioidaan erityisesti vuonna 2006 järjestettävien asevalvontasopimusten tarkastelukonferenssien tuloksilla, EU:n yhtenäisyyden vahvistumisella asevalvontakysymyksissä sekä asevalvonta-aloitteiden kahdenvälisen, EU- ja kansainvälisen tuen perusteella.

Asevalvonnan vaikuttavuustavoite

- Painotetaan EU:n joukkotuhoasestrategian toimeenpanoa ja tuetaan unionin konkreettisia toimia monenvälisen asevalvontajärjestelmän vahvistamiseksi
- Kehitetään kansallisia valmiuksia ja koordinaatiota joukkotuhoaseiden leviämisen estämiseksi
- Tuetaan EU:n aseviennin käytännesääntöjen vahvistamista juridisesti sitovana instrumenttina ja edesautetaan EU-maiden koheesiota asevalvonnassa
- Osallistutaan aktiivisesti ja rakentavasti prosessiin, joka tähtää kansainvälisesti sitovan asevientisopimuksen aikaansaamiseen

Kansallisessa varautumisessa ja maanpuolustuksen kehittämisessä otetaan huomioon myös uudenlaiset riskit ja uhat. Suunnittelussa ja kehittämisessä painotetaan muun muassa huoltovarmuuden, väestönsuojelun, tietojärjestelmien suojaamisen ja viestinnän valmiuksia. Myös ympäristöuhot ja muut suuronnettomuusuhat otetaan huomioon varautumisessa.

Yhteistoimintaa ja vuorovaikutusta muun yhteiskunnan ja viranomaisten kanssa kehitetään hallinnon eri tasoilla yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen ja kohteiden turvaamiseksi. Puolustusvoimien kykyä antaa virka-apua muille turvallisuusviranomaisille parannetaan erityisesti ei-sotilaallisten uhkien ennaltaehkäisyyn ja torjuntaan liittyen sekä kotimaassa että ulkomailla. Puolustus suunnittelussa otetaan huomioon varautuminen muiden viranomaisten tukemiseen myös EU:n yhteisvastuulausekkeen edellyttämällä tavalla.

Kansallisen turvallisuuden edellyttämää suorituskykyä kehitetään ja ylläpidetään yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamisen periaatepäätöksen mukaisesti. Lähivuosina hallinnonalojen tähän toimintaan liittyvien suorituskykyjen ylläpitämisen ja kehittämisen painopiste on valtion johtamisessa tarvittavan tilannekuvan muodostamisessa, vakavan rikollisuuden, ml. terrorismin paljastavassa tiedustelutoiminnassa, sähköisten tieto- ja viestijärjestelmien toimivuuden turvaamisessa ja terveydensuojelussa. Valtioneuvoston marraskuussa 2003 tehty periaatepäätös yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamisesta ja siihen liittyvä strategia tarkistetaan turvallisuus- ja puolustusasiain komitean valmistelmana vuonna 2006.

Toimintaympäristössä tapahtuneet muutokset ovat lisänneet tarvetta seurata ulkoisten turvallisuusuhkien ohella myös sisäisen turvallisuuden kehitystä kokonaisvaltaisesti.

Puolustuspolitiikan ja sotilaallisen maanpuolustuksen vaikuttavuustavoitteet

- Uskottavan puolustuskyvyn ylläpitäminen ja kehittäminen, sotilaallisten turvallisuushkien ennaltaehkäisy ja torjuntakyky sekä yhteistoimintakyky muiden yhteiskunnan turvallisuusviranomaisten kanssa
- Sotilaallisen huoltovarmuuden turvaaminen.
- Keskeisen sotilaallisen maanpuolustuksen lainsäädännön sekä puolustushallinnon tehtävien ja hallintojärjestelmän ajanmukaisuus
- Sotilaallisen maanpuolustuksen yleinen hyväksyttävyyys ja kestävä maanpuolustustahto

Kokonaismaanpuolustuksen yhteensovittamisen vaikuttavuustavoite

- Yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaaminen kaikissa tilanteissa sovittamalla yhteen julkisen sektorin eli valtioneuvoston, valtion viranomaisten ja kuntien sekä yksityisen sektorin toimenpiteet ja kansalaisten vapaaehtoinen toiminta.
- Valtakunnan itsenäisyyden ja kansalaisten elinmahdollisuuksien turvaaminen omalta osaltaan

1.2 Aloitteellinen ihmisoikeuspolitiikka

Ihmisoikeuspolitiikka on Suomen ulkopolitiikan keskeisiä aloja. Suomen tavoitteena on, että ihmisoikeuksia edistetään kansainvälisen toiminnan eri sektoreilla. Eriyishuomiota kiinnitetään ryhmiin, joiden oikeudet toteutuvat heikoimmin (kuten naiset, lapset ja vähemmistöt). Suomi lähtee siitä, että kansalais- ja poliittiset oikeudet sekä taloudelliset, sosiaaliset ja sivistykselliset oikeudet kuuluvat yhteen ja velvoittavat valtioita takaamaan oikeuksien mahdollisimman tasarvoisen toteutumisen.

Suomen tavoitteena on vahvistaa ihmisoikeuksiin, oikeusvaltioon ja hyvään hallintoon liittyviä kansainvälisiä mekanismeja. Ihmisoikeudet huomioidaan osana kriisinhallintaa. Suomi edistää kansainväliseen suojeluun liittyvien kysymysten kansainvälistä käsittelyä pakolaisten oikeudet turvaavalla tavalla.

Toteutus suunnitelma

Hallitus jatkaa valtioneuvoston ihmisoikeuspolitiikkaa koskevan selonteon tavoitteiden toimeenpanoa. Selonteko annettiin eduskunnalle keväällä 2004 ja se toimii ihmisoikeuspoliittisena linja-asiakirjana hallituskauden loppuun. Vuoden 2006 aikana selvitetään mahdollisuutta perustaa Suomen YK-standardien mukainen Kansallinen ihmisoikeusinstituutti.

Hallitus edistää EU:n ihmisoikeuspolitiikan johdonmukaisuutta vuoden 2006 aikana. Lähtökohta on otettu osaksi Itävallan ja Suomen yhteistä puheenjohtajuusohjelmaa. Tavoitteeksi otetaan myös ihmisoikeuksien valtavirtaistaminen osaksi kaikkea EU-politiikkaa muun muassa kolmansien maiden kanssa käytävien dialogien kautta. Suomi edistää myös aloitetta Euroopan unionin liittymisestä Euroopan ihmisoikeussopimukseen samoin kuin EU:n oman perusoikeussektorin kehittymistä. Suomi osallistuu aktiivisesti EU:n perusoikeusvirastoa koskeviin neuvotteluihin. Suomen tavoitteena on lisäksi entistä selkeämmin huomioida ihmisoikeuskysymykset EU:n maahanmuutto- ja pakolaispolitiikassa.

Ihmisoikeuspolitiikan keskeisenä tavoitteena olleesta Ihmisoikeusneuvoston perustamisesta päätettiin maaliskuussa 2006 YK:n yleisistunnossa. Uusi neuvosto korvaa YK:n talous- ja sosiaalneuvoston alaista ihmisoikeustoimikuntaa. Suomen lähtökohtana on vahva ihmisoikeustoimija, joka lisää ihmisoikeuksien painoarvoa YK:ssa.

Hallitus jatkaa vahvaa tukeaan Euroopan neuvoston ihmisoikeustyölle ja kehittää sen roolia keskeisenä eurooppalaisena ihmisoikeustoimijana Varsova huippukokouksessa päätetyn mukaisesti. Hallitus edistää Eurooppalaisen romaniedustajiston toiminnan käynnistämistä sekä tukee kansainvälisen rikostuomioistuimen toimintaa ja muita rankaisemattomuuden vastaisia toimia.

Kehitysyhteistyön avulla edistetään ihmisoikeuksien toteutumista kumppanimaisessa vuoropuhelun kautta sekä rahoittamalla kahden- ja monenvälisiä hankkeita. Ihmisoikeusnäkökohdat ovat keskeisesti esillä kaikessa siviilikriisinhallintavalmennuksessa. Toiminta rahoitetaan kehitysyhteistyömäärärahoista sekä ulkoministeriön hallinnonalan muista määrärahoista.

Ihmisoikeuspolitiikan vaikuttavuustavoite

- Edistetään EU:n ihmisoikeuspolitiikan johdonmukaisuutta ja tehokkuutta erityisesti neuvoston ihmisoikeustyöryhmän, ihmisoikeuksien valtavirtaistamisen sekä kolmasmaadialogien kautta.
- Osallistutaan aktiivisesti YK:n ihmisoikeusneuvoston perustamisneuvotteluihin ja työn käynnistämiseen.
- Lujitetaan Euroopan neuvoston ihmisoikeustyötä huippukokouksen tulosten pohjalta.
- Tehostetaan ETYJin inhimillisen ulottuvuuden toimintaa ja säilytetään sen keskeinen rooli järjestön toiminnassa.
- Huomioidaan ihmisoikeudet EU:n maahanmuutto- ja turvapaikkapolitiikassa.

1.3 YK:n vuosituhatjulistuksen kansallinen toimeenpano

Hallitusohjelmassa todetaan Suomen tukevan Yhdistyneiden kansakuntien ja muiden laajaan kansainväliseen yhteistyöhön perustuvien yhteistyörakenteiden

toimintakyvyn parantamista demokratian, ihmisoikeuksien kunnioittamisen ja oikeusvaltion periaatteiden vahvistamiseksi. Ohjelmassa asetetaan tavoitteeksi myös toimia YK:n vuosituhatjulistuksen tavoitteiden mukaisesti mm. kasvattamalla kehitysavun osuutta BKT:stä.

YK:n huippukokouksessa New Yorkissa 14.–16.9.2005 yksimielisesti hyväksytty loppuasiakirja on osa vuosituhatjulistuksen toimeenpanoa. YK:n pääsihteerin visio turvallisuuden, kehityksen ja ihmisoikeuksien kolmiyhteydestä on asiakirjan perusta. Loppuasiakirja antaa mandaatin jatkaa vuosituhatjulistuksessa ja kansainvälisissä konferensseissa yhteisesti hyväksytyjen tavoitteiden ja YK-reformin eteenpäinviemistä.

Suomi panostaa johdonmukaisesti laajan turvallisuuden konseptin toimeenpanoon YK-reformin kautta siten, että turvallisuus-, kehitys-, ihmisoikeus-, ympäristö- ja sosiaalisia kysymyksiä käsitellään kokonaisuutena. Hallitus pyrkii turvaamaan EU:n nykyistä kattavamman roolin globaaliasioissa. Tavoitteena on varmistaa unionin yhteiset ja oikea-aikaiset kannat kaikissa keskeisissä YK-järjestelmään liittyvissä kysymyksissä sekä neuvotteluissa kolmansien osapuolten kanssa. Samanaikaisesti myös EY:n asemaa on vahvistettava monenkeskisessä yhteistyössä.

EU-puheenjohtajuus tuo oman lisänsä vuoden 2006 toimintaan. Suomi edistää kokonaisvaltaisesti tehokasta multilateralismia kaikissa yhteyksissä.

Toteutussuunnitelma

Vuosituhattavoitteiden saavuttaminen vuoteen 2015 mennessä vaatii merkittäviä lisäponnisteluja. Suomi on sitoutunut kehitysyhteistyön laadun parantamiseen sekä YK:n tehokkaan maatason toiminnan tukemiseen. Tähän työhön panostetaan myös vuonna 2006. Suomi on sitoutunut hallitusohjelman mukaisesti kasvattamaan kehitysyhteistyömäärärahoja siten, että niiden osuus ylittäisi 0,7 prosenttiin BKT:stä vuoteen 2010 mennessä yleinen talouskehitys kuitenkin huomioiden ottaen.

Joulukuussa 2005 tehdyn päätöksen perusteella rauhanrakentamiskomission työtä ryhdytään käynnistämään heti vuoden 2006 alusta. Suomi vaikuttaa tasapainoisen ja tehokkaan komission syntymiseen, sen rahoituksen saattamiseen ennustettavalle ja vakaalle pohjalle sekä komission toiminnan koherenssiin eri toimikentillä heti sen toiminnan alusta alkaen. Suomen osaamista voidaan hyödyntää mm. seuraavilla toiminta-alueilla: siviilikriisinhallinta, hyvä hallinto ja oikeusvaltio, naisten osallistuminen, demokratian vahvistaminen ja ympäristödipomatia.

Tärkeänä tavoitteena on ihmisoikeusneuvoston perustaminen vuoden 2006 alkupuolella sekä uuden elimen operationaalisen toiminnan pikainen käynnistäminen. Lähtökohtana on nykyistä tehokkaamman ihmisoikeustoimijan aikaansaaaminen YK-järjestelmässä. Suomi pyrkii myös edistämään ihmisoikeus- ja tasa-

arvonäkökulman valtavirtaistamista YK-järjestelmässä laajemminkin mm. neuvoteltaessa Pohjoismaiden, EU:n ja muiden viiteryhmien kanssa yhteisistä kannanilmauksista ja päätöslauselmista.

YK:n kokonaisvaltaisen reformin tukemiseksi Suomi vaikuttaa yhteistyössä muiden EU-maiden kanssa YK:n pääelinten välisen työnjaon ja yhteistyön kehittämiseen peruskirjan mukaisesti. Suomi pyrkii hyvän hallinnon periaatteiden juurruttamiseen YK:ssa mm. tukemalla pääsihteerin nykyistä suurempaa toimivaltaa ja tilivelvollisuutta. Suomi edistää johdonmukaisesti YK-hallinnon avoimuutta ja eettisyyttä. Suomi myötävaikuttaa myös YK:n ympäristöhallinnon kehittämiseen samoin kuin oikeudenmukaisen globalisaation ja säällisen työn esillä pitämiseen YK-foorumeilla. Tavoitteena on edelleen edistää YK:n terrorisminvastaisen yleis-sopimuksen neuvottelujen loppuunsaattamista.

Suomi tukee järjestelmän toimintakykyä lisääviä ja konsensusta vahvistavia aloitteita aseidenriisunnan osalta ja pyrkii asevalvonnan institutionaalisten rakenteiden uudistamiseen.

YK:n syksyn 2005 huippukokouksen päätösten toimeenpanon kehityspoliittiset ja vaikuttavuustavoitteet

- Edistetään EU:n YK-politiikan johdonmukaisuutta ja tehokkuutta EU-koordinaation kautta kaikilla foorumeilla
- Osallistutaan aktiivisesti YK:n syksyn 2005 huippukokouksen päätösten toimeenpanoon panostamalla mm. rauhanrakentamiskomission työn käynnistämiseen, YK:n ihmisoikeusneuvoston perustamisneuvottelujen pikaiseen loppuunsaattamiseen, YK:n hallintoreformin toteuttamiseen, YK:n keskeisten hallinto- ja budjettikysymysten tehokkaaseen hoitoon, ympäristökysymysten edistämiseen, oikeudenmukaisen globalisaation ja säällisen työn esillä pitämiseen, terrorismin vastaiseen toimintaan liittyvän työn järkevöittämiseen.
- Arvioidaan oikeusperustaista kehitystä, demokratiaa ja ihmisoikeuksia edistävien hankkeiden sekä laajaa turvallisuutta edistävien hankkeiden määrää ja laatua.

1.4 Globalisaation hallinnan kehittäminen – Helsinki-prosessi

Hallitusohjelmassa todetaan Suomen olevan sitoutunut edistämään vuoropuhelua yhteisten globalisaation hallintaa koskevien pelisääntöjen löytämiseksi ja vahvistamiseksi. Näin ollen hallitus jatkaa myös Helsinki-prosessia, jonka tavoitteena on edistää eri toimijoiden välistä vuoropuhelua globalisaation hallinnasta, tasapainoisempaa maailmanlaajuista kehitystä sekä globaalihallinnan demokraattisuutta. Helsinki-prosessi edistää monitoimijayhteistyötä ja toimintakeskeistä lähestymistapaa, jonka tarkoituksena on löytää kestäviä ja uskottavia ratkaisuja maailmanlaajuisiin ongelmiin.

Helsinki-prosessin vuoden 2007 loppuun ulottuvassa seurantavaiheessa tavoitteena on sekä ensimmäisen vaiheen aikana tehtyjen suositusten konkreettinen toimeenpano että monitoimijadialogin jatkaminen pyöreiden pöytien keskusteluissa.

Toteutussuunnitelma

Monitoimijadialogi globalisaation hallinnasta jatkuu Helsinki-ryhmän suositusten mukaisesti viiden pyöreän pöydän keskustelun muodossa. Pyöreiden pöytien tavoitteena on kehittää konkreettisia toimintaohjelmia havaittujen epäkohtien korjaamiseksi ja luoda vuoropuhelun kautta eri toimijoiden välistä konkreettista yhteistyötä.

Helsinki-prosessin yhdentoista ystävömaan ryhmä (Algeria, Brasilia, Egypti, Espanja, Etelä-Afrikka, Iso-Britannia, Kanada, Malesia, Meksiko, Thaimaa sekä Unkari) on valikoinut prosessin ensimmäisen vaiheen perusteella yhdeksän ehdotusta, joiden toimeenpanoa edistetään tiekarttoja toteuttamalla.

Helsinki-prosessin seurantavaiheen tueksi on muodostettu korkean tason neuvoo-antava verkosto tuomaan poliittista tukea ja ohjausta, sekä suppeampi ohjausryhmä avustamaan pyöreiden pöytien tehtävien konkretisoimisessa ja niiden käynnistämisessä.

Helsinki-prosessin sihteeristölle, neuvoo-antavalle verkostolle sekä ohjausryhmälle varataan voimavarat kehitysyhteistyövaroista. Pyöreille pöydille etsitään isäntiä ja rahoittajia muiden hallitusten ja toimijoiden keskuudesta. Ystävömaat vastaavat tiekarttojen toteuttamiseen tarvittavista varoista.

Helsinki-prosessin tavoitteet

- Edistetään monitoimijayhteistyötä globalisaation hallinnassa
- Kehitetään konkreettisia toimintaohjelmia globaaliongelmien ratkaisemiseksi
- Edistetään eri toimijoiden välistä yhteistyötä globaaliongelmien ratkaisemiseksi
- Luodaan poliittista tukea Helsinki-prosessin ehdotusten toimeenpanemiseksi.

1.5 Kansainvälisen kauppajärjestelmän vahvistaminen

Maailman kauppajärjestön WTO:n monenkeskinen kauppaneuvottelukierros aloitettiin Dohassa vuonna 2001. Painopiste vuonna 2005 on ollut Hongkongin ministerikokouksen sisältövalmisteluissa eri neuvottelualueilla. Neuvottelukierroksen kannalta on välttämätöntä, että neuvottelut saatetaan päätökseen joko vuoden 2006 kuluessa tai viimeistään alkuvuodesta 2007. Dohan kierroksen tuloksen tulisi olla tasapainoinen, kaikkien jäsenten edut huomioiva kokonaisuus.

Suomen monenkeskisen kauppapolitiikan yleistavoitteena on edistää maailman-kaupan vapauttamista ja sääntöjärjestelmän kehittämistä, vahvistaa WTO:n asemaa maailmankaupasta vastaavana organisaationa, ja auttaa sen jäsenistöä, ml. kehitysmaat, integroitumaan tasapainoisesti maailmantalouteen. Kansallise-na tavoitteena on huolehtia elinkeinoelämämme ja muiden intressitahojemme etujen edistämisestä tavalla, joka tukee hallituksen talous- ja kilpailupoliittisia tavoitteita. Kauppapolitiikan tulee myös tukea sosiaalisesti ja ekologisesti kestä-vää kehitystä.

Toteutussuunnitelma

Suomi pyrkii tavoitteisiinsa vaikuttamalla aktiivisesti EU:ssa tehtävään kauppapo-liittiseen päätöksentekoon Suomen kauppapoliittisen ohjelman linjausten mukai-sesti. Suomen tavoitteiden valmistelu tapahtuu ministeriöissä ja kantojen yh-teensovittaminen ulkoasiainministeriön johtamassa valmistelujaostossa, jossa ovat edustettuina kaikki keskeiset viranomaistahot.

Vientifoorumissa laaditun viennin ja kansainvälistymisen strategian toiminnallis-tamiseksi sekä panoksena Suomi maailmantaloudessa -selvityksen suositusten täytäntöönpanoon ulkoasiainministeriössä päätettiin vuonna 2005 uudesta koko-naisvaltaisesta viennin ja kansainvälistymisen edistämisen strategiasta, jolla vaikutetaan ulkomaiseen liiketoimintaympäristöön siten, että yritysten markki-noillepääsy ja toimintaedellytykset markkinoilla paranevat. Strategian toimeen-pano 14-kohtaisen hankeluettelon pohjalta on aloitettu. Ensi vaiheen hankkeet on tarkoitus saattaa päätökseen vuoden 2007 alkupuolella.

Investointisuojasopimusten verkkoa laajennetaan ja joidenkin olemassa olevien sopimusten sisältöä syvennetään ja uudistetaan nykyajan vaatimuksia vastaavik-si.

Kehityksille suunnattava kauppakysymyksiin liittyvä tekninen apu kustanne-taan varsinaisen kehitysyhteistyön varoista.

Monenkeskisen kauppapolitiikan vaikuttavuustavoite

- Maailmankaupan hallittu vapauttaminen.
- Sääntöperustaisen maailmankaupan vahvistaminen.
- Suomen talouden ja elinkeinoelämän ulkoisen kilpailukyvyyn vahvista-minen.
- Kehitysmaiden tasapainoinen integroituminen maailmantalouteen.
- EU:n yhteisen kauppapolitiikan kehittäminen Suomen kauppapoliittisen ohjelman painopisteiden mukaisesti.

1.6 Euroopan unioni

EU:n laajentuminen

EU:n laajentuminen on keskeinen osa Suomen EU-politiikkaa. Hallitus suhtautuu myönteisesti Euroopan unionin laajentumiseen, joka on keskeinen väline vakauden, vaurauden ja demokratian vahvistumisessa Euroopassa. Yleistavoitteena on laajentumisprosessin eteneminen sovitus- ja aikataulussa ja yhteisesti hyväksytyjen periaatteiden pohjalta.

Bulgarian ja Romanian liittymissopimus allekirjoitettiin huhtikuussa 2005, minkä jälkeen maat saivat tarkkailija-aseman unionin toimielimissä. EU:n laajentumisprosessi jatkuu vuonna 2006 Bulgarian ja Romanian liittymisvalmisteluilla tavoitteena maiden liittyminen unioniin tammikuussa 2007. Hallituksen esitys liittymissopimuksen hyväksymisestä ja voimaansaattamisesta annettiin eduskunnalle joulukuussa 2005 ja se on tarkoitus ratifioida tämän vuoden kuluessa.

Vuonna 2006 jatketaan myös Kroatian ja Turkin kanssa aloitettuja jäsenyysneuvotteluita sovittujen neuvottelumenettelyjen pohjalta. Entiselle Jugoslavian tasavalta Makedonialle myönnettiin ehdokasmaan asema joulukuun 2005 Eurooppa-neuvoston kokouksessa.

EU:n perustuslakisopimus

Valtioneuvoston selonteko EU:n perustuslakisopimuksesta annettiin eduskunnalle marraskuussa 2005. Tavoitteena on, että selonteko antaisi mahdollisuudet laajaan kansalaiskeskusteluun Suomessa. Hallitus toivoo, että eduskunnan kanta olisi hallituksen tiedossa kesäkuussa 2006, kun Eurooppa-neuvosto keskustelee uudelleen perustuslakisopimuksesta. Hallitus varautuu viemään asiaa eteenpäin Suomen puheenjohtajakaudella.

EU:n ulkoinen toiminta

Suomen tavoite on tehostaa EU:n ulkoista toimintaa voimassa olevien perustamissopimusten puitteissa. Unionin vahvemmalle kansainväliselle roolille on sekä mahdollisuuksia että kysyntää. Tavoitteena on pyrkiä parempaan johdonmukaisuuteen EU:n eri politiikkasektoreiden välillä, unionin näkyvyyden lisäämiseen sekä tehokkaampaan unionin ulkopoliittikan toimeenpanoon. Käytävissä olevia keinoja ovat mm. yhteistyön tehostaminen toimielinten kesken ja puheenjohtajan välillä, sisäisen ja ulkoisen tiedotuksen parantaminen, neuvoston työmenetelmien kehittäminen ja riittävien resurssien varmistaminen erityisesti ulkosuhde- ja YUTP-rahoituksen kautta.

Venäjä on yksi Suomen EU-puheenjohtajakauden YUTP-asialistan prioriteeteista. Hallitus vaikuttaa EU:n ja Venäjän suhteiden kehittämiseen osallistumalla yhteisten alueiden tiekarttojen toimeenpanoon sekä EU:n ja Venäjän suhdejärjestelyiden uudistamiseen.

Hallitus vaikuttaa EU:n Venäjä-yhteistyön riittävän rahoituksen turvaamiseen tarkoituksenmukaisista instrumenteista. Hallitus tukee Ukrainan uudistuspolitiikan jatkumista sekä kansalaisyhteiskunnan ja demokratian kehittämistä Valko-Venäjällä.

Pohjoisen ulottuvuuden uusi poliittinen kehysasiakirja on määrä hyväksyä Suomen puheenjohtajakaudella. Pohjoisesta ulottuvuudesta tulee unionin, Venäjän, Norjan ja Islannin yhteistä politiikkaa. Nykyisiä kumppanuuksia edistetään ja lisäksi selvitetään mahdollisuuksia uusiin kumppanuuksiin.

Suomen tavoitteena on lisätä EU:n ja Yhdysvaltojen välistä yhteistyötä kansainvälisissä kysymyksissä. Suomen tavoitteena on saavuttaa tasapainoinen ratkaisu WTO:n Dohan neuvottelukierroksella kuluvana vuotena.

EU:n uudet rahoituskehukset 2007–2013

Joulukuun 2005 Eurooppa-neuvosto saavutti poliittisen yhteisymmärryksen unionin tulevista rahoituskehyksistä vuosille 2007–2013. Päätös on Suomen näkemyksen mukaan kokonaisuutena tasapainoinen. Sen merkitys on erityisen suuri uusien jäsenmaiden taloudelliselle kehitykselle lähivuosina. Suomelle keskeisimpiä kysymyksiä neuvotteluissa olivat maaseudun kehittämisen rahoitus, aluepolitiikan kokonaisratkaisu sekä EU:n omien varojen järjestelmän uudistaminen.

Rahoituskehysratkaisun lopullinen muoto ja vaikutukset Suomelle selviävät vasta Euroopan parlamentin kanssa keväällä 2006 käytävien neuvotteluiden jälkeen. EU on myös vahvistanut maaseudun kehittämisselitystä koskevat yhteiset strategiset suuntaviivat helmikuussa 2006.

Lissabonin strategia

Lissabonin strategia uudistettiin kevään 2005 Eurooppa-neuvostossa keskittymällä kasvuun ja työllisyyteen. Samalla päätettiin, että jäsenvaltiot laativat kansalliset Lissabon-uudistusohjelmat syksyllä 2005 ja komissio laatii yhteisön Lissabon-ohjelman, jossa koordinoidaan yhteisötason toimet kasvun ja työllisyyden edistämiseksi.

Kevään 2006 Eurooppa-neuvostossa tarkastellaan, mitä edistymistä jäsenmaissa ja yhteisötasolla on saatu aikaan strategian uudistamisen jälkeen. Suomi painottaa sovittujen toimenpiteiden ja kansallisiin uudistusohjelmiin kirjattujen uudistusten toteuttamista. Lissabonin strategian määrätietoinen toimeenpano on EU:n vastaus globalisaation ja ikääntymisen haasteisiin. Uudistetun Lissabonin strategian avaama mahdollisuus laaja-alaisen uudistusprosessin vauhdittamiseen on käytettävä hyväksi ja Euroopan on aktiivisesti etsittävä keinoja menestyä globaalissa kilpailussa.

Suomi korostaa eurooppalaisen kilpailukyyn, kasvun ja työllisyyden lisäämisen keinoina sisämarkkinoiden toimivuuden ja edelleen kehittämisen sekä avoimen markkinatalouden merkitystä. Lisäksi Suomi painottaa laaja-alaisen innovaatiopolitiikan roolia. Eurooppa tarvitsee investointeja innovaatioihin sekä kysyntää ja markkinat innovaatioille. Euroopan kilpailukykytavoitteiden saavuttaminen edellyttää myös pitkäjänteistä talouspolitiikkaa, jonka ytimenä on vakaus, työllisyysasteen kohoaminen sekä tuottavuuden kasvun nopeutuminen.

Tältä pohjalta Suomi vie eteenpäin EU-puheenjohtajakaudellaan useita eurooppalaiseen kilpailukykyyn, kasvuun ja työllisyyteen liittyviä aloitteita. Suomen EU-puheenjohtajakaudella syksyllä 2006 valmistuvat myös ensimmäiset kansalliset Lissabon-seurantareportit. Niiden tarkastelu jäsenvaltioiden monenvälisessä yhteistyössä antaa mahdollisuuden nostaa esiin teemoja, joilla Lissabonin strategiaa voidaan edelleen kehittää.

Energia

Energiakysymykset ovat nousseet yhdeksi keskeisimmistä keskusteluaiheista kevään 2006 Eurooppa-neuvostossa. Keskustelua käydään komission julkaiseman EU:n energiapolitiikan vihreän kirjan pohjalta. Suomi on korostanut, että uuden energiapolitiikan kehittämisessä tulee huomioida tasapaino kolmen pää-tavoitteen (toimitusvarmuus, kilpailukyky, kestävä energia) välillä sekä säilyttää toimivallanjako jäsenmaiden ja yhteisön välillä.

Suomi näkee puheenjohtajakautensa prioriteettina yhteisön sähkön ja kaasun sisämarkkinoiden toiminnan tehostamisen. Energiatehokkuuden ja uusiutuvan energian edistäminen on myös keskeistä niin kestävä kehityksen kuin toimitusvarmuuden kannalta. Unioni on riippuvainen ulkoisista energialähteistä. Energia-ulkosuhteisiin ja vuoropuheluun niin energian tuottaja- kuin kuluttajamaidenkin kanssa tulee panostaa. Suomi näkee erityisen tärkeänä EU-Venäjä -energiadialogin kehittämisen ja pyrkii edistämään tätä puheenjohtajakaudellaan.

Suomen EU-puheenjohtajuus vuonna 2006

Suomi toimii EU:n puheenjohtajamaana syyskauden 2006. Keväällä 2006 tarkennetaan puheenjohtajakauden asialistaa ja tavoitteidenasettelua. Työn pohjana on joulukuussa 2005 valmistunut neuvoston vuoden 2006 työohjelma, jonka Suomi laati yhdessä Itävallan kanssa. Itävalta toimii puheenjohtajamaana keväällä. Eduskunnalle tullaan toimittamaan ennen kesää päivitetty puheenjohtajakauden asialista. Ministerineuvoston kokouksen asialistat hyväksytään kesäkuussa ja toimitetaan muille jäsenmaille viikkoa ennen puheenjohtajakauden alkua. Puheenjohtajakauden painopisteet määritellään kesäkuussa kun Itävallan puheenjohtajakauden tulokset ovat tiedossa.

Puheenjohtajakaudella hallituksen lähtökohtana on se, että EU:n asialistalla olevia asioita viedään eteenpäin tehokkaasti ja puolueettomasti. Painopisteenä ovat

sellaiset toimet, joissa unionin toiminta tuottaa lisäarvoa, eli se on kannattavampaa kuin jäsenvaltioiden toiminta erikseen. Suomi pyrkii toiminnallaan vahvistamaan EU:n toimielinjärjestelmää ja unionin toimintakykyä. Neuvoston toimintaa pyritään kehittämään johdonmukaisemmaksi ja avoimemmaksi.

Kevään 2006 aikana puheenjohtajakautteen valmistaudutaan myös jatkamalla ministereille ja keskeisille virkamiehille suunnattua valmennusta sekä tiivistämällä edelleen yhteydenpitoa muihin jäsenmaihiin ja EU:n muihin toimielimiin. Kontaktiverkostoa on rakennettu järjestelmällisesti. Jäsenmaista puheenjohtajamaa Itävallan lisäksi keskeinen yhteistyötaho on Saksa, joka myös kuuluu troikkaan eli on puheenjohtajamaa heti Suomen jälkeen.

Puheenjohtajakautta koskeva kansalaistiedottaminen tiivistyy tämän vuoden aikana. Ulkoasiainministeriön aluetiedotukset ovat järjestäneet keskustelutilaisuuksia ja valtioneuvoston kanslia järjesti alkuvuodesta kansalaisjärjestöfoorumin puheenjohtajakaudesta. Puheenjohtajakaudesta tiedotetaan sekä valtioneuvoston että Eurooppa-tiedotuksen verkkosivuilla. Viralliset puheenjohtajakauden verkkosivut ja visuaalinen ilme julkaistaan 31.5.2006.

Valtioneuvoston kanslian EU-puheenjohtajuussihteeristö on vastuussa Suomessa pidettävien kokousten teknisistä valmisteluista. Suomessa järjestettäviä ministeri- ja virkamiestason kokouksia ja kolmasmaakokouksia on yhteensä yli 130. Mittavin tapahtuma Suomen puheenjohtajakaudella on Helsingissä syyskuussa järjestettävä Asem-huippukokous.

2 HYVINVOINTI, TERVEYS JA TASA-ARVO

Hallitus asetti ohjelmassaan päätavoitteeksi kehittää hyvinvointiyhteiskuntaa parantamalla työllisyyttä ja vähentämällä työttömyyttä, vahvistamalla peruspalveluja ja toimeentuloturvaa sekä tasapainottamalla alueellista kehitystä. Syrjäytymisen estäminen ja köyhyyden torjuminen onnistuvat vain työllisyystavoitteen toteutumisen kautta. Hallitus vahvistaa yhteiskunnallista tasa-arvoa; tasa-arvon edistäminen kuuluu koko hallitukselle.

Keskeisiksi sosiaali- ja terveystaloudelliseksi tavoitteiksi asetettiin:

- Väestön terveyden edistäminen
- Sosiaalisten ongelmien sekä sairauksien ennaltaehkäisy
- Yksilön elämänhallinnan, työ- ja toimintakyvyn ja omatoimisuuden tukeminen

Eläkepolitiikan kestävyysperustana ja tavoitteina ovat talouden kasvu, yleinen luottamus järjestelmän kestävyteen ja nykyistä pidempi jaksaminen työelämässä. Eri hallinnonalojen toimin valmistaudutaan ikääntyvän väestön luku-

määrän kasvuun. Lasten hyvinvoinnin turvaamiseksi hallitus sitoutuu lapsi- ja perhepolitiikan vakauteen ja ennakoitavuuteen. Työelämän kehittämissuunnitelmia jatketaan ja laajennetaan, painottaen työn ja perhe-elämän yhteensovittamista, henkistä työsuojelua ja hyvinvointia työssä sekä työssä jaksamista.

Henkilöstön korkea osaaminen, työssä jaksaminen ja toimivat työmarkkinasuhteet ovat tärkeitä kansallisia menestystekijöitä. Työelämän kehittämisellä vaikutetaan myös merkittävästi hallituksen talouskasvun ja työllisyyden vahvistamistavoitteisiin. Työelämän kehittämiseen liittyvät hallituksen toimenpiteet on koottu lukuun II.1, hallituksen työllisyysstrategian ja työllisyyden politiikkaohjelman yhteyteen.

2.1 Edistetään väestön terveyttä ja toimintakykyä

Väestön terveyttä ja toimintakykyä tukevat hallitusohjelman toimenpiteet koottiin ohjelmiksi, joista keskeisimmät ovat Terveys 2015 -kansanterveysohjelma, työterveyshuollon kehittäminen, Alkoholiohjelma 2004–2007, Huumausainepoliittinen toimenpideohjelma 2004–2007, vanhuspoliittinen toimintasuunnitelma sekä terveyttä edistävä liikunta ja toimintaohjelma ravitsemussuositusten toteuttamiseksi.

Terveyden ja toimintakyvyn edistämisen vaikuttavuustavoitteet

- Väestöryhmien väliset terveyserot supistuvat
- Nuorten aikuisten miesten tapaturmainen ja väkivaltainen kuolleisuus alenee
- Alkoholin kansanterveydelliset haitat vähenevät
- Huumausaineiden käytöstä koituvat haitat vähenevät
- Työikäisten työ- ja toimintakyky kohenee
- Yli 75-vuotiaiden toimintakyky paranee
- Vanhusten kotona asuminen ja selviytyminen paranee
- Vammaisten mahdollisuus osallistua työelämään kohenee

Kansanterveydessä on saavutettu myönteisiä tuloksia, joskin sosio-ekonomisten väestöryhmien väliset terveyserot ovat edelleen Suomen ongelmana. Riskitekijät kuten alkoholin kulutuksen kasvu, tupakointi, ylipainoisuus sekä liikunnan vähäisyys vaarantavat myönteistä kehitystä. Sosio-ekonomisten väestöryhmien välisten terveyserojen vähentämiseen etsitään keinoja kansanterveyslaitoksen koordinoimalla STM:n hallinnonalan yhteishankkeella. Väestöryhmien välisten terveyserojen kaventamiseksi valmistellaan strategia ja toimintasuunnitelma, jolla etsitään tehokkaita keinoja vaikuttaa ongelmaan. Koti- ja vapaa-ajan tapaturmien ehkäisyyn rakennetaan pysyvä järjestelmä. Vuoden 2006 alusta voimaan tulleilla kansanterveyslain muutoksilla selkiytetään kunnan tehtäviä terveyden edistämisessä. Kuntia veloitetaan seuraamaan asukkaiden terveydentilaa väestöryhmittäin ja huolehtimaan terveysnäkökohtien huomioon ottamisesta kaikilla tehtävällä alueillaan.

Vuoden 2005 aikana käynnistettiin laaja, eri ministeriöiden välinen, valmistelu laajamittaiseen pandemiaan varautumiseksi. Sosiaali- ja terveysministeriö vastaa influenssapandemiaan varautumisesta. Suomeen on mm. hankittu influenssalääkettä varmuusvarastoon ja solmittu sopimuksia rokotteiden hankkimisesta. Pandemiaan varautumista suunnittelevan työryhmän laatima Kansallinen suunnitelma valmistui maaliskuussa 2006. Terveydenhuollossa ja muilla hallinnonaloilla on omat varautumissuunnitelmat, joita ne päivittävät työryhmän esitysten pohjalta.

Varautumista luonnonvaraisilla linnuilla tai siipikarjalla esiintyvään lintuinfluenssaan on tehostettu syksystä 2005 lähtien. Maa- ja metsätalousministeriö on antanut asetuksen sellaisista alueista maassa, joilla on noudatettava ylimääräisiä varotoimia siipikarjatililla. Varotoimilla pyritään estämään luonnonvaraisten lintujen ja siipikarjan väliset kontaktit. Eläinlääkintöviranomaisia on koulutettu näytteenottoon ja muihin lainsäädännön edellyttämiin toimenpiteisiin epäiltäessä tartuntaa linnuissa. Luonnonvaraisten lintujen seuranta on lisätty ja yhteistyötä muiden hallinnonalojen ja elinkeinon kanssa on tehty tiiviisti tiedonkulun ja virka-apun saannin varmistamiseksi. Lääninhallitusten valmiusvarastot on täydennetty.

Alkoholin kulutuksen kasvaessa alkoholista aiheutuvat haitat lisääntyvät. Pitkäaikaiseen käyttöön liittyvä terveysriskit toteutuvat viiveellä. Haittojen vähentämiseksi kokonaiskulutus on käännettävä mahdollisimman nopeasti laskuun. Riittävät päihdepalvelujen ja ehkäisevän työn voimavarat palvelujärjestelmän eri tasoilla ovat avainasemassa. Hallituskauden lopulla jatketaan ohjelmien toimeenpanoa alkuperäisten suunnitelmien ja voimavarapäätösten mukaisesti.

Terveys 2015 -kansanterveysohjelma

Kansallisen terveyspolitiikan kehittämisen linjausasiakirjana on valtioneuvoston hyväksymä periaatepäätös Terveys 2015 -kansanterveysohjelmaksi. Ohjelman toimeenpanoa koordinoi Kansanterveyden neuvottelukunta. Toiminnassa käytetään hyväksi meneillään olevia hankkeita sekä lisätään eri tahojen yhteistyötä. Valtakunnallisen ja paikallisen tason indikaattoreiden käyttöönotolla vahvistetaan seuranta ja terveysvaikutusten raportointia. Eri hallinnonalat ja tasot kattava seuranta toteutetaan eduskunnalle annettavan sosiaali- ja terveyskertomuksen yhteydessä keväällä 2006.

Alkuvuodesta 2006 järjestettiin "Terveys kannattaa – sanoista tekoihin" -aluekierros, jonka tavoitteena oli vahvistaa terveyden merkitystä paikallisessa päätöksenteossa, kuvata alueellisia terveyden edistämisen haasteita ja tuoda esille terveyden edistämisen työvälineitä päättäjille ja käytännön työntekijöille. Tarkoitus oli myös hakea yhdessä toimivia käytäntöjä terveyden edistämisen tehokkaaseen toteutukseen. Lisäksi halutaan virittää alueilla toimintaa, joka vahvistaa terveyden edistämistä sekä hallinnonalojen välillä että terveydenhuollossa. Taustatiedoksi mm. selvitettiin terveyden edistämisen ja ehkäisevän toiminnan tilaa terveyskeskuksissa uusimalla syksyllä 2003 tehty kysely.

Työterveyshuolto

Valtioneuvoston periaatepäätöksen Työterveys 2015 -työterveyshuollon kehittämislinjat toimeenpano jatkuu. Osana Veto-ohjelmaa jatketaan hankkeita terveyden edistämiseksi työpaikoilla, hyvän työterveyshuoltokäytännön kehittämiseksi sekä työterveyshuollon ja kuntoutuksen yhteistyön tehostamiseksi. Palvelujärjestelmän kehittämishankkeita jatketaan. Työterveyshoitajien ja työterveyshuollon asiantuntijoiden koulutusta kehitetään. Työterveyshuollon erikoislääkäriskoulutusmäärärahaa koskevan ns. EVO- lain toimeenpanoa jatketaan. Vuoden 2006 alusta määrärahaa kohdennetaan yliopistojen ja työterveyslaitoksen lisäksi yksityisille työterveyshuollon palvelujen tuottajille työterveyshuollon erikoislääkärikoulutuksesta aiheutuviin kustannuksiin.

Alkoholiohjelma 2004–2007

Valtioneuvoston periaatepäätökseen pohjautuvaa alkoholiohjelmaa vuosille 2004–2007 toteutetaan yhteistyössä eri hallinnonalojen, kuntien, kirkkojen, järjestöjen ja elinkeinoelämän kanssa. Ohjelman tavoitteet ja keinot leikkaavat useita keskeisiä sosiaali- ja terveyspolitiikan toimintalinjoja sekä meneillään olevia ohjelmia. Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonala tukee alkoholiohjelman toteuttamiseen osallistuvia toimijoita ja koordinoi ohjelmaa valtakunnallisella tasolla.

Alkoholihaittojen vähentäminen edellyttää koko väestöön vaikuttavien ja riskiryhmiin tai -tilanteisiin vaikuttavien keinojen käyttämistä rinnan. Alkoholiohjelmassa edistetään tehokkaimpien väestötasoisten toimintalinjojen käyttöä hanketyhteistyöllä ja edistämällä alkoholinkäytön riskien omatoimista arviointia ja hallintaa. Lasten ja nuorten hyvinvoinnin turvaamiseksi edistetään alkoholi-mainonnan nykyistä toimivampaa sääntelyä. Tuetaan kuntien yhteistyötä päihdehaittojen ehkäisyyn ja riittävien päihdepalvelujen järjestämisessä. Kansallisen terveydenhuollon hankkeen ja Sosiaalialan kehittämishankkeen toimintaa ja voimavaroja sekä terveyden edistämisen määrärahoja suunnataan ohjelman toteuttamiseen. Raha-automaattiyhdistyksen tuki ohjelmalle jatkuu. Voimavarojen kohdentumista alkoholiohjelman tavoitteiden mukaisesti arvioidaan vuosina 2006–2007. Rahoituslinjauksia täsmennetään siten, että tuetaan toiminnan vaikuttavuutta ja laatua.

Huumausainepoliittinen toimenpideohjelma 2004–2007

Valtioneuvoston vuonna 2004 tekemän periaatepäätöksen huumausainepoliittisesta toimenpideohjelmasta vuosille 2004–2007 mukaisesti sosiaali- ja terveysministeriö koordinoi monialaista yhteistyöohjelmaa. Tavoitteena on vähentää huumausaineiden kysyntää, tarjontaa ja niiden käytöstä aiheutuvia haittoja sekä tehostaa ongelmakäyttäjien hoitoon ohjausta ja -pääsyä. Ohjelma toteutetaan yhteistyössä sosiaali- ja terveyssektorin, oikeushallinnon ja opetusviranomaisten, syyttäjän, poliisin, tullin, rajavartiolaitosviranomaisten ja järjestöjen kanssa.

Esitys uudeksi huumausainelainsäädännöksi annetaan keväällä 2006. Sillä tehostetaan huumausainevalvontaa muuttamatta kuitenkaan huume politiikan nykylinjaa. Syksyllä 2006 johdetaan EU:n horisontaalisen huumausainetyöryhmän työtä toteuttaen EU:n huumausainestrategian toimenpideohjelman 2005–2008. Ehkäisyä, hoidon kehittämistä, valvontatoimia ja tutkimusta koskevien hankkeiden toimeenpano jatkuu.

Vanhuspoliittinen toimintasuunnitelma

Hallinnonalojen yhteinen vanhuspoliittinen toimenpidekokonaisuus toteutetaan hallituskauden aikana. Painotuksina ovat terveyden ja toimintakyvyn parantaminen, kotona asumisen tukeminen ja omatoimisuuden vahvistaminen, palveluiden laadun parantaminen, asiakkaan oikeudet, kohtuullisen toimeentulon turvaaminen sekä palvelujen ja toimeentuloturvan rahoituksen kestävyys. Linjausten toimeenpano keskittyy erillisiin hankkeisiin, jotka on koottu yhtenäiseksi toimintasuunnitelmaksi. Toimeenpano jatkuu hallituskauden lopulla. Palvelujen ja toimeentuloturvan rahoituksen kestävyys arvioidaan vuoden 2006 aikana. Osana hanketta vuonna 2004 laadittiin selvitys, jossa kartoitettiin, hallinnonalojen varautuminen väestön ikärakenteen muutoksen tuomiin haasteisiin.

Terveyttä edistävä liikunta

Terveyttä edistävän liikunnan neuvottelukunta on toteuttanut vuodesta 2002 alkaen terveysliikunnan valtioneuvoston periaatepäätöksen toimenpideehdotuksia yhdessä eri toimijatahojen kanssa. Toimenpiteitä kohdistetaan kaikkien ikä- ja väestöryhmien liikkumisen aktivoimiseen ja liikkumisympäristöjen kehittämiseen. Erytys huomion kohteena ovat terveytensä kannalta liian vähän liikkuvat ihmiset.

2.2 Ehkäistään ja hoidetaan syrjäytymistä

Merkittävimpiä keinoja syrjäytymisen hallinnassa ovat työttömyyden alentaminen, erityisryhmien tarvitsemien palveluiden toimivuus, vähimmäisetuuksien riittävä taso ja kohtuullinen ansioturva. Syrjäytymisen vähentämisen kannalta työllistymisen tukeminen ja pitkäaikaistyöttömyyden vähentäminen ovat avainkysymyksiä.

Syrjäytymisen ehkäisyn ja hoidon vaikuttavuustavoitteet

- Pitkäaikaistyöttömyys ja rakennetyöttömyys alenevat
- Toimeentulotuen pitkäaikainen tarve vähenee
- Lapsiperheiden köyhyys alenee
- Lasten ja nuorten ennaltaehkäiseviä terveyspalveluja lisätään
- Päihdehuollon, mielenterveyden ja lastensuojelun palveluita lisätään
- Huumehoitopalvelujen saatavuus paranee
- Hallinnonalojen yhteistyötä syrjäytymisen torjunnassa tiivistetään
- Asunnottomien määrä vähenee

Syrjäytymisen vähentämisen kannalta tärkeitä hallituksen käynnistämia ohjelmia ovat Kansallinen terveydenhuollon hanke ja Sosiaalialan kehittämishanke, työmarkkinoille pääsyn helpottamiseksi toteutettavat toimenpiteet, sosiaalinen työllistäminen, asunnottomuuden vähentämishjelmat sekä oppilashuollon ja opinto-ohjauksen kehittäminen. Merkittäviä hankkeita syrjäytymisen ehkäisyssä ovat varhainen puuttuminen lasten ja nuorten ongelmiin, maahanmuuttajien kotouttamisen tukeminen sekä hankkeet, jotka liittyvät kansallisten alkoholi- ja huumeusainehjelmien toimeenpanoon ja rikollisuuden ehkäisyyn. Ohjelmat ja hankkeet jatkuvat hallituskauden loppuun. Taloushallinnon neuvottelukunta asetetaan keväällä 2006 ylivelkaantumiseen liittyvien ongelmien syntyminen ja syventymisen ehkäisemiseksi sekä edistämään viranomaisten ja eri toimijoiden välistä yhteistyötä taloushallinnon parantamisessa.

Kaikkein vähävaraisimpien ihmisten aseman parantamiseksi keskeisiä toimia ovat pitkäaikaistyöttömien työllistämiseksi toteutettu työmarkkinatukiudistus ja työvoiman kysynnän tukeminen työvaltaisessa yritys- ja palvelutoiminnassa keventämällä työnantajamaksurasitusta. Kaikkein vähävaraisimpien aseman parantamiseksi valmisteltiin ministeriöiden yhteistyönä vuonna 2005 kohdennettuja toimenpiteitä. Sen mukaan kansaneläkkeiden ja siihen sidonnaisten etuuksien taso korotetaan 1.9.2006 lukien. Toimenpidekokonaisuuteen kuului lisäksi toimeentulotuen asumista koskevan 7 prosentin omavastuun poistaminen 1.9.2006 lukien, pitkäaikaistyöttömien koulutuksen, aktivoinnin ja työllistymisen tukeminen, vajaakuntoisten ja vammaisten työosuusrahan tason nosto, koulupudokkaiden tukeminen, vapautuvien vankien tukitoimet sekä nuorten yhteiskuntatakuun ja työpajatoiminnan laajentaminen.

Työmarkkinatukiudistus ja siihen liittyvä toimeentulotuen rahoitusuudistus tulivat voimaan vuoden 2006 alusta. Sosiaali- ja terveysministeriö ja työministeriö kehittävät yhdessä työvoimapalveluihin liittyviä ja työllistymistä edistäviä sosiaaliryön ja terveydenhuollon palveluja.

2.3 Varmistetaan toimivat sosiaali- ja terveyspalvelut ja kohtuullinen toimeentuloturva

Sosiaali- ja terveyspalveluiden kehittämisen painotukset on linjattu toteutusvaiheessa olevissa Kansallisessa terveydenhuollon hankkeessa ja Sosiaalialan kehittämishankkeessa.

Toimivien palvelujen ja kohtuullisen toimeentuloturvan vaikuttavuustavoitteet

- Parannetaan sosiaali- ja terveyspalvelujen saatavuutta ja laatua
- Sosiaali- ja terveyspalvelujen saatavuus suomeksi ja ruotsiksi turvataan. Mahdollisuuksia saamenkielisiin sosiaali- ja terveydenhuoltopalveluihin kehitetään
- Turvataan henkilöstön riittävyys
- Uudistetaan palvelujen järjestämisen rakenteita
- Vahvistetaan seudullista yhteistyötä
- Varmistetaan palvelujen kestävä rahoitus
- Edistetään vammaisten mahdollisuutta toimia yhteiskunnassa
- Taataan riittävä vähimmäisturva ja kohtuullinen ansioturva
- Turvataan sosiaalivakuutusten kestävä rahoitus

Kansallinen terveydenhuollon hanke 2002–2007

Kansallisen terveydenhuollon hankkeen keskeisimmät kehittämisalueet ja hankekokonaisuudet ovat terveyden edistäminen ja ehkäisevä terveydenhuolto, hoitoon pääsyn turvaaminen, henkilöstön saatavuuden ja osaamisen parantaminen, terveydenhuollon toimintojen ja rakenteiden uudistaminen sekä terveydenhuollon rahoituksen vahvistaminen.

Terveydenhuollon hankkeen toimenpiteet turvaavat väestön terveystarpeista lähtevän hoidon saatavuuden, laadun ja riittävän määrän maan eri osissa asukkaana maksukyvyistä riippumatta. Terveyspalveluja kehitetään valtion ja kuntien yhteistyönä sekä ottamalla huomioon järjestöjen ja yksityisen sektorin toiminta.

Terveydenhuollon hanke toteutetaan kiinteässä yhteistyössä sosiaali- ja terveysministeriön, eri ministeriöiden ja Suomen Kuntaliiton kanssa. Sosiaali- ja terveysministeriö koordinoi ohjelman toteuttamista peruspalveluministerin johdolla.

Ohjelman toimenpiteillä on kohennettu palvelujen saatavuutta ja laatua. Vuoden 2005 maaliskuussa voimaan tullut kiireettömän hoidon saatavuutta koskeva uudistus on lyhentänyt hoitajonoja merkittävästi. Vuonna 2006 jatketaan ohjelman toimeenpanoa suunnitelmien mukaisesti. Osahankkeita on vireillä runsaasti. Hankkeen rahoituksesta on sovittu kehyspäätösten yhteydessä. Osana hanketta toteutetaan valtakunnallisen sähköisen sairauskertomuksen kehittäminen. Vuonna 2006 käynnistyy sosiaali- ja terveydenhuollon kansallisen tietojärjestelmäark-

kitehtuurin jatkomääritystyö ja arkkitehtuurin toimeenpano-ohjaus. Terveydenhuollon tietoteknologiahankkeilla on yhteys tietoyhteiskuntaohjelmaan.

Sosiaalialan kehittämishanke 2003–2007

Hallituskauden aikana toteutetaan Sosiaalialan kehittämishanke, jolla modernisoidaan julkisia sosiaalipalveluja ja vahvistetaan keskeisten kohdeväestöryhmien asemaa. Lokakuussa 2003 annetun valtioneuvoston periaatepäätöksen mukaiset toimet toteutetaan kehyksissä varatulla rahoituksella. Hanke on organisoitu yhteistyöhön Kansallisen terveydenhuollon hankkeen kanssa. Sosiaalialan kehittämishankkeeseen liittyy julkisen palvelutuotannon tuottavuudenparantaminen.

Hankkeen tavoitteena on tehostaa sosiaalipalvelujen saatavuutta ja kehittää laatua. Alueina ovat vanhusten palvelut, sosiaalityö ja (erityisesti lastensuojelu ja sosiaalipäivystys), varhaiskasvatus ja lapsiperheiden etuudet, vammais- ja päihdepalvelut, henkilöstön osaaminen ja riittävyys sekä ennaltaehkäisevä työ: varhainen puuttuminen ja tukeminen. Osana Sosiaalialan kehittämishanketta laaditaan Hyvinvointi 2015 -ohjelma, joka valmistuu syyskuussa 2006. Ohjelmalla luodaan laaja-alainen kansallinen linja sosiaalialan kehittämiseksi.

Laki ikäihmisten oikeudesta päästä palvelun tarpeen arviointiin tulee voimaan maaliskuussa 2006. Vuonna 2006 valmistellaan lastensuojelulakiin ja toimeentulotukilakiin esitykset sosiaalityön tarpeen arviointiin pääsyä koskevista määräajoista. Kevätistuntokaudella 2006 eduskunnalle annetaan vammaispoliittinen selonteko. Vammaispalveluja ja niitä koskeva lainsäädäntö uudistetaan erityisesti vaikeavammaisten ja kehitysvammaisten näkökulmasta.

Laki sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista ja sosiaalihuollon täydennyskoulutusta koskeva säännös tulivat voimaan 1.8.2005. Vuonna 2006 valmistellaan henkilöstön tehtävärankenteesta ja mitoituksesta suositukset kuntien käyttöön. Vuoden 2006 alussa on käynnistetty työolosuhteiden kehittämiseksi yhteistyössä Veto-ohjelman kanssa Sosiaalialan työolot -hanke; tavoitteena on saada aikaan työyhteisöissä oma aktiivinen ja jatkuva työolojen ja työyhteisöjen sisäinen kehittämistoiminta.

Hallituksen keväällä 2005 käynnistämän kunta- ja palvelurakennemuutoksen yhteydessä tehdään päätökset koko sosiaali- ja terveydenhuollon alueellisen järjestämispohjan ja palvelurakenteen uudistamisesta. Sosiaali- ja terveydenhuollon osalta uudistusta valmistelee erillinen työryhmä.

Sosiaali- ja terveydenhuollon maksupolitiikan ja maksujärjestelmän uudistamista selvittänyt toimikunta luovutti mietintönsä syyskuussa 2005. Asian valmistelua jatketaan vuonna 2006.

Toimeentuloturvan uudistustyö

Väestön ikääntyminen on lisännyt tarvetta kiinnittää enemmän huomiota sosiaalivakuutuksen kestäviin rahoitusjärjestelyihin. Rahoituksen kestävyyttä lisää nykyistä pitempi työura, riittävän vakavaraisuuden omaava vakuutusjärjestelmä sekä tehokas vakuutusmarkkinoiden valvonta.

Työeläkeuudistuksen toimeenpano on käynnissä. Uudistukselle asetettujen tavoitteiden toteutumista seurataan. Työeläkejärjestelmän kokonaisuudistus on merkittävä tulevien etuusmenojen hallinnassa ja niiden rahoituksen turvaamisessa. Eläkeuudistuksen ansiosta työeläkemaksujen kasvun ennakoidaan jäävän selvästi pienemmiksi kuin muutoin olisi tapahtunut.

Työeläkelakien yhteensovittamista koskeva hallituksen esitys annettiin eduskunnalle keväällä 2005 ja hyväksyttiin maaliskuussa 2006. Uudistus tulee voimaan vuoden 2007 alussa. Kansaneläkelain tekninen kokonaisuudistus annettiin eduskunnalle syksyllä 2005. Merimies-, yrittäjä- ja maatalousyrittäjien eläkkeiden teknistä uudistamista koskevat hallituksen esitykset annetaan keväällä 2006. Sairausvakuutuksen rahoitusta selkeytettiin vuoden 2006 alusta lukien.

Vuoden 2005 eläkeuudistuksen ja työeläkelakien yhteensovittamisen lisäksi myös työeläkealan valvontaa tehostetaan ja hallintoa kehitetään. Selvityshenkilö Matti Louekosken ja hänen jatkotyönsä pohjalta työeläkevakuutusyhtiöistä annettua lakia ja Vakuutusvalvontavirastosta annettuja lakeja uudistetaan.

Tämän lisäksi työeläkevakuutusyhtiöiden kate- ja vakavaraisuuslainsäädäntöä ajanmukaistetaan. Työmarkkinakeskusjärjestöjen eläkeneuvotteluryhmä julkaisi tammikuussa 2006 ehdotuksensa, jonka mukaan osakesijoitusten osuus voisi nousta nykyisestä tasostaan. Tuottotavoitteen nostolla pyritään vähentämään työeläkemaksujen nousupainetta. Lakiesityksiä valmistellaan kevään aikana, ja kokonaisuudistuksen on tarkoitus tulla voimaan vuoden 2007 alussa. Työeläkkeitä koskevat asiat valmistellaan yhteistyössä keskeisten työmarkkinajärjestöjen kanssa

2.4 Edistetään lapsiperheiden hyvinvointia

Perheiden luottamusta tulevaisuuteen parannetaan pitkäjänteisellä politiikalla, jossa lasten ja nuorten sekä lapsiperheiden hyvinvointi otetaan selkeäksi yhteiskuntapolitiittiseksi tavoitteeksi. Haasteena on väestön vanheneminen, aleneva syntyvyys, ensisynnyttäjien korkea keski-ikä ja perheen perustamisen myöhentyminen. Nykyinen väestönkasvu ei riitä turvaamaan tulevana vuosikymmeninä hyvinvointipalvelujen rahoitusta ja korkeaa tasoa.

Lapsiperheiden hyvinvoinnin vaikuttavuustavoitteet

- Tuetaan vanhemmuutta ja perheiden yhtenäisyyttä
- Helpotetaan työ- ja perhe-elämän yhteensovittamista
- Tasataan lapsista aiheutuvia kustannuksia
- Vahvistetaan lasten turvallisia kasvu- ja kehitysympäristöjä

Hallitusohjelmassa sovittujen perhepoliittisten etuuksien korotukset on toteutettu. Selvityshenkilö Janne Metsämäen ehdotusten perusteella sosiaali- ja terveysministeriö ja työmarkkinoiden keskusjärjestöt ovat sopineet maaliskuussa 2006 perhevapaista aiheutuvien kustannusten tasaamiseksi äitiysrahan ja isän saaman vanhempainrahan tason korotuksista sekä perhevapaiden ajalta työntajille maksettavan vuosilomakorvauksen korottamisesta. Uudistuksia koskeva hallituksen esitys valmistellaan siten, että muutokset tulevat voimaan vuoden 2007 alusta. Sosiaali- ja terveysministeriö valmistelelee vuonna 2006 yhdessä keskeisten ministeriöiden kanssa perhepoliittisen tavoiteohjelman. Tavoitteena on lisätä lapsi- ja perhepolitiikan vakautta ja ennakoitavuutta. Lapsiperheiden taloudellisesta tilanteesta valmistuu keväällä 2006 kokonaisselvitys; siinä on otettu huomioon sosiaalietuuksien ja tulojen, palveluiden, maksujen, verojen ja perhevapaiden yhteisvaikutukset. Lastensuojelulain kokonaisuudistus sekä toteuttamissuunnitelma lastensuojelun tilanteen parantamiseksi valmistellaan. Syksyllä 2005 toimintansa aloittaneen lapsiasiavaltuutetun toimiston henkilöstöresursseja on lisätty vuonna 2006.

2.5 Maahanmuuttopoliittinen ohjelma

Maahanmuuttopoliittikan linjaukset on esitetty loppuvuonna 2005 valmistuneessa ehdotuksessa hallituksen maahanmuuttopoliittiseksi ohjelmaksi. Asiaa valmistellut virkamiestyöryhmä laati myös alustavan ehdotuksen toimeenpano-ohjelmaksi. Ne luovutettiin hallituksen maahanmuuttopoliittiselle ministeriryhmälle 13.12.2005. Toimeenpano-ohjelma lähetettiin edelleen virkamiesten jatkovalmisteluun. Hallitus käsitteli maahanmuutto-poliittista ohjelmaa hallituksen iltakoulussa 1.3.2006.

Maahanmuuttopoliittisen ohjelman pääpaino on työperusteisen maahanmuuton edistämisessä. Muita keskeisiä teemoja ovat opastusjärjestelmän luominen, maahanmuuttajien kotouttamisjärjestelmän tehostaminen sekä etnisten suhteiden parantaminen. Tavoitteena on edistää moniarvoisen, monikulttuurisen ja syrjimättömän yhteiskunnan kehittymistä ja siten tukea Suomen kansainvälistymistä ja parantaa kansainvälistä kilpailukykyä.

Ohjelmaehdotuksen mukaan tulevaan työvoiman niukkuuteen ja osaamisvajeesseen vastataan muiden toimien ohella edistämällä myös työperusteista maahanmuuttoa. Tällöin on otettava huomioon lupajärjestelmän kehittäminen sekä työntekijöiden, elinkeinon harjoittajien, mutta myös opiskelijoiden ja perheen-

jäsenten asema. Työvoiman maahanmuuttoon liittyy kiinteästi myös työelämään ja yhteiskuntaan opastaminen ja kotouttaminen, koska tavoitteena on turvata mahdollisuudet myös osallisuuteen, perheeseen, oikeudenmukaiseen kohteluun ja syrjimättömyyteen.

Maahanmuuttopoliittisen ohjelman toimeenpanoa varten valmistellaan erillinen toimeenpano-ohjelma. Toimeenpano-ohjelmassa myös määritellään aikataulut toimenpiteiden toteuttamiseksi.

2.6 Edistetään sukupuolten välistä tasa-arvoa

Sukupuolten välisen tasa-arvon edistämistavoitteet

- Valmistellaan ja toimeenpannaan tasa-arvon toimintaohjelma
- Uusittu tasa-arvolaki tulee voimaan
- Naisten ja miesten palkkaerot kaventuvat
- Määräaikaiset palvelussuhteet vähenevät
- Naisten osuus päätöksenteossa ja taloudessa kasvaa
- Naisyrittäjyys lisääntyy
- Naisiin kohdistuva väkivalta sekä prostituutio vähenevät
- Tasa-arvopoliittiset kysymykset arvioidaan myös miesnäkökulmasta

Valtioneuvoston periaatepäätös hallituksen tasa-arvo-ohjelmaksi hyväksyttiin joulukuussa 2004. Ohjelma valmisteltiin ministeriöiden yhteistyönä ja se kokoaa, koordinoi ja käynnistää tasa-arvoa edistäviä hankkeita valtionhallinnossa. Ohjelman seuranta aloitettiin kaikkien ministeriöiden edustajista koostuvassa työryhmässä talvella 2005. Ohjelman väliraportti on käsitelty hallituksen iltakoulussa maaliskuussa 2006. Ohjelma painottuu työllisyyteen, työn ja perhe-elämän yhteensovittamiseen ja naisyrittäjyyteen sekä mm. koulutukseen ja naisten osuuteen päätöksenteossa. Tasa-arvo-ohjelman osana on suunnitelma, jonka perusteella sitoudutaan vaiheittain lisäämään naisten määrää sellaisten yhtiöiden päätöksenteossa, joissa valtio on omistajana tai mukana omistajana.

Ohjelma aikatauluttaa koko valtionhallinnon kattavan valtavirtaistamishankkeen etenemisen. Hallituskauden aikana otetaan sukupuolivaikutusten arviointi osaksi lainsäädännön ja valtion talousarvion laadintaa. Vuonna 2004 valmistui selvitys tasa-arvon toteutumisesta sekä päätösten, suunnitelmien ja ohjelmien sukupuolivaikutuksista taiteen ja kulttuurin aloilla. Vuonna 2005 on valmistunut työryhmän mietintö sukupuolten välisen tasa-arvon edistämisestä ja sukupuolivaikutusten arvioinnista liikunnan alalla.

Tasa-arvo-ohjelman osana on tasa-arvolain uudistus, jolla edistetään mm. tasa-arvosuunnittelua ja samanpalkkaisuutta. Uudistettu laki tuli voimaan 1.6.2005. Lailla vahvistetaan tasa-arvon edistämismahdollisuuksia ja syrjinnän poistamista. Tasa-arvo-ohjelmaan sisältyy myös miesten tasa-arvoa edistäviä toimenpiteitä.

Naisten ja miesten palkkaerojen kaventamiseksi nimitettiin marraskuussa 2004 nimitetty kolmikantainen samapalkkaisuusohjelmaryhmä, jonka ehdotus samapalkkaisuusohjelmaksi valmistui keväällä 2005. Hallitus on hyväksynyt ohjelman ja siihen liittyvät hallituksen toimet helmikuussa 2006. Ohjelmaa seuraamaan on nimetty kolmikantainen korkean tason seurantaryhmä. Työministeriön asettama määräaikaisten palvelussuhteiden vähentämistä pohtinut selvityshenkilö antoi ehdotuksensa loppuvuodesta 2005. Naisyrittäjyyden edistämiseen tähtäviä tavoitteita sisältyy yrittäjyyden politiikkaohjelmaan.

Naisiin kohdistuvan väkivallan alueella on valmisteltu rikoksentorjuntaneuvostossa sekä sosiaali- ja terveysministeriössä omaa toimintaohjelmaa, samoin kansallinen ihmiskauppaa koskeva toimintaohjelma. Sosiaali- ja terveysministeriön toimintaohjelmassa saatuja hyviä tuloksia juurrutetaan sosiaali- ja terveydenhuollon palvelutoimintaan vuonna 2006.

3 KOULUTUS JA KULTTUURI

3.1 Kehitetään koulutusta ja aiennetaan työelämään pääsyä

Suomi yhteiskuntana rakentuu osaamisen, tiedon ja luovuuden varaan. Koulutuksella edistetään sivistyksellisiä oikeuksia ja aktiivisen kansalaisen valmiuksia. Koulutuspoliittisilla toimenpiteillä vaikutetaan myös merkittävästi hallituksen talouskasvun ja työllisyyden vahvistamistavoitteisiin. Koulutuksen kehittämistä ja työelämään pääsyn nopeuttamista koskevia hallituksen toimenpiteitä selostetaan tarkemmin luvussa II 1., ja ne ovat osa hallituksen työllisyysstrategiaa ja työllisyyden politiikkaohjelmaa.

3.2 Vahvistetaan suomalaista kulttuuria

Taide, kulttuurielämä ja kulttuuriteollisuus ovat luovan hyvinvointiyhteiskunnan ja luovan talouden perusta. Ne lisäävät yksilöiden ja yhteisöjen kehittymisen edellytyksiä ja hyvinvointia. Luovuus ja sen erilaiset ilmenemismuodot kasvavat rikkaasta ja monimuotoisesta kulttuuriperinnöstä. Taiteen ja kulttuurin edistämisen yhteiskunnalliset ulottuvuudet ovat taiteellinen ja kulttuurinen, sosiaalinen, eettinen ja taloudellinen vaikuttavuus.

Tiivistelmä taide- ja kulttuuripolitiikan vaikuttavuustavoitteista

- Hyvinvointiyhteiskunnassa taide, kulttuuriteollisuus ja kulttuuriperintö muodostavat vahvistuvan osan yhteiskuntaa kehittävistä innovaatioperustasta.
- Kulttuuri, luovuus ja luova talous vahvistavat yksilöiden, yhteisöjen ja kansakunnan kykyä hyödyntää voimavarojaan. Vientimahdollisuudet ja kilpailukyky kohentuvat kulttuurin toimialalla.

- Monipuolisia ja lapsille turvallisia kulttuurisisältöjä on runsaasti tarjolla sekä digitaalisina tallenteina että tietoverkoissa.

Luovuuden, luovien ympäristöjen ja luovan talouden edistäminen

Luovuusstrategiaprosessissa toteutetaan työn kolmas eli viimeinen vaihe vuoden 2006 lokakuun loppuun mennessä. Siinä strategiatyön yhteistyöryhmä arvioi valmistuneita asiantuntijaryhmien raportteja luovuuden edistämistarpeista ja tekee tarvittavat johtopäätökset, jotta luovuusstrategiatyö saadaan toteuttamaan yhteiskunnan innovatiivista kehittymistä. Luovuusstrategian toimeenpano on käynnistetty jo strategiaprosessin aikana siten, että asiantuntijaryhmien raportit on lähetetty muihin ministeriöihin ja useille muille toimijatahoille, ja pyydetty, että ne osaltaan arvioisivat raporteissa olevia esityksiä ja tarpeen mukaan ryhtyisivät tarvittaviin toimenpiteisiin.

Luova talous

Luovan talouden tietopohjan vahvistamiseksi valmistellaan työryhmätyönä yhteistyössä tilastokeskuksen kanssa kulttuurin kansantaloudellisten vaikutusten tilastollista arviointijärjestelmää ja julkaistaan "Reilu kulttuuri?" -selvitys valottamaan kulttuuripolitiikan eettisiä vaikutuksia, ja niitä kuvaavien indikaattoreiden kehittämistyö käynnistetään loppuvuodesta 2006. Näillä kehittämistoimilla luodaan edellytyksiä kulttuuristen oikeuksien toteutumisedellytysten paranemiseen luovan talouden kehityksen osana.

Kulttuuriviennin edistäminen

Opetusministeriön, kauppaja- ja teollisuusministeriön ja ulkoasiainministeriön sekä useiden muiden toimijoiden yhteistyönä laaditaan kulttuuriviennin kehittämissuunnitelma vuosille 2007–2011 edistämään kansainvälistä vientipotentiaalia omaavien suomalaisten taide- ja kulttuurituotteiden vientiä ja poistamaan viennin rakenteellisia esteitä. Vuoden aikana tuetaan veikkausvoittovaroilla kehittämishankkeita ja toimeenpannaan yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa Tekesin kulttuuriviennin liiketalouden edellytyksiä kartoittavan selvityksen suosituksia. Kulttuurikentän liiketaloudellista ja tuotteistusta koskevaa asiantuntijuutta kehitetään yhteistyössä eri kouluttajatahojen kanssa, ja syyskaudesta lähtien valmistellaan yhteistyössä kauppa- ja teollisuusministeriön kanssa toimia kulttuurimatkailun edistämiseksi. Alkuvuodesta 2006 käynnistetään ulkoasiainministeriön, kauppa- ja teollisuusministeriön ja opetusministeriön voimin kulttuuriviennin tukiverkosto promovoimaan sellaisia taidetuotteita, jotka eivät vielä yllä markkinaehtoiseen kulttuurivientiin.

Kotimainen sisällöntuotanto, saatavuus ja tietoyhteiskuntakehitys

Nykyisen hallituskauden loppuun jatketaan hanketta, jonka tavoitteena on vahvan kotimaisen kulttuuriteollisuuden ja sisällöntuotannon systemaattinen rakentaminen vastaamaan luovaa ja kestäväää tietoyhteiskuntaa. Tieto- ja viestintätekniikkaa käytetään innovatiivisesti kulttuurilaitoksissa sekä kulttuuriteollisuuden tuotteiden ja kulttuuripalveluiden tuotannossa ja levityksessä. Tavoitteen toteuttaminen edellyttää sisältöjen tuotekehittämistä ja alan infrastruktuurin (ml. kulttuuriperintöaineiston digitoinnin) kehittämistä. Vuoden 2006 alusta käynnistetään 3-vuotinen Digitaaliset Demot -projekti. Opetusministeriö toimii tiiviissä yhteistyössä LVM:n AriD - ja KTM:n SILE -hankkeiden sekä museoiden, arkistojen ja kirjastojen eKAM-hankkeen kanssa.

Mediaväkivalta

Opetusministeriö on valmistellut joulukuussa 2004 luonnoksen mediaväkivallan rajoittamista koskevaksi toimintaohjelmaksi (Lapset ja media, Mediaväkivalta), jonka pohjalta on vuoden 2005 lopulla käynnistetty mm. elokuva- ja mediakasvatuksen järjestöjen ja viranomaisten yhteistyönä mediakasvatuksen varhaiskasvatusta kehittävä hanke. Tätä toteutetaan vuoden 2006 aikana. Lisäksi tuetaan Internetin suodatus- ja estojärjestelmistä tietoa kotien, koulujen ja kirjastojen käyttöön.

Tekijänoikeusjärjestelmän kehittäminen

Luovan työn taloudellinen arvo syntyy tekijänoikeuksista. Monet teollisuudenalat perustuvat suojatun aineiston tuotantoon, jakeluun tai muuhun hyödyntämiseen. Tavoitteena on vahvistaa tekijänoikeusjärjestelmän toimivuutta sekä muodostaa hyviä käytäntöjä kulttuurin ja sisältöjen tuotannon taloudellisen arvon vahvistamiseksi. Tekijänoikeusjärjestelmää kehitetään tasapainoisilla ja kestävillä ratkaisuilla ottaen huomioon sekä tekijöiden muun tuotantoportaan että aineistojen jakelijoiden, käyttäjien kuluttajien ja muiden hyödyntäjien edut ja tarpeet. Järjestelmän toimivuutta vahvistetaan tietämyksen ja osaamisen lisäämisellä sekä tiedottamisella.

Taide- ja taiteilijapoliittinen ohjelma

Valtioneuvosto on määritellyt taide- ja taiteilijapoliittisen ohjelman tavoitteeksi luovan toiminnan edistämisen. Ohjelman toimenpide-ehdotukset ovat valmistuneet vuonna 2004 ja niitä toteutetaan vuonna 2006. Ohjelman poikkihallinnollisia tavoitteita ovat taiteilijoiden sosiaaliturvan parantaminen ja verotuksen kehittäminen. Opetusministeriön, työministeriön ja sosiaali- ja terveysministeriön yhteistyötä tiivistetään taiteilijoiden työllisyyteen ja taiteen soveltavaan käyttöön liittyvissä kysymyksissä. Valtionosuutta saavien teattereiden, orkestereiden ja museoiden rahoitusta kehitetään valtionosuusuudistuksen mukaisesti tavoitteena monipuolistaa niiden toimintaa ja parantaa toiminnan laatua. Vuonna 2006 valmistuu erityisryhmiä (vammaset, etniset- ja kulttuuriset vähemmistöryhmät) koskeva toimenpideohjelma taiteen ja kulttuurin saavutettavuuden paranta-

miseksi. Taidetoimikuntajärjestelmän kehittämistä koskevat esitykset valmistuvat vuonna 2006.

Lastenkulttuuripoliittinen ohjelma

Lastenkulttuuripoliittisen ohjelman toteutussuunnitelmaa toteutetaan hallinnon alan kaikkien toimijoiden osalta ja niiden toimeenpanoa seurataan. Toteutusten toimenpiteiden tuloksia arvioivat selvitykset mm. lasten - ja nuorten kulttuuri- ja taidepalvelujen käytöstä ja harrastamisesta valmistuvat.

Kulttuuriperinnön vaaliminen

Kulttuuri tietoyhteiskunnassa 2010 -strategian mukaisesti jatketaan kulttuuriperinnön digitointia käytettävissä olevien määrärahojen puitteissa osana hallituksen tietoyhteiskuntaohjelmaa. Aineistojen käytön mahdollistavista tekijänoikeudellisista ratkaisuista sovitaan eri osapuolten kesken. Uudistettu museolaki tuli voimaan vuoden 2006 alusta. Lain toimeenpano on käynnistynyt ja vaikutusten seuranta jatkuu kolmivuotisen siirtymäkauden ajan. Museoviraston alueellinen toimipiste on perustettu Vaasaan.

Pohjoisen kulttuurisen kumppanuuden ja Venäjä-yhteistyön vahvistaminen

Suomen puheenjohtajuuskaudella opetusministeriö järjestää yhteistyössä komission kanssa EU-Venäjä kulttuurin asiantuntijakokouksen 18.–19.9.2006 Kajaanissa edistääkseen EU:n ja Venäjän välillä 10.5.2005 päätetyn neljännen yhteisen alueen kulttuurin tiekartan toimeenpanoa. Helsingissä toimivan Venäjä- ja Itä-Euroopan instituutin kehittämisselvitystä tekemään on asetettu selvitysmies, jonka tehtävänä on erityisesti tarkastella sitä, miten instituutti voisi palvella EU:n ja Venäjän välisen kulttuurisen yhteistyön kehittämisessä.

Rinnan puheenjohtajuuskokouksen kanssa toimeenpannaan 7. Suomalais-venäläinen kulttuurifoorumi Venäjän federaation kulttuuri- ja joukkoviestintäministeriön ja opetusministeriön välillä 8.9.2005 tehdyn taiteen ja kulttuurin yhteistyösopimuksen toimeenpanemiseksi. Yhteistyösopimusta toimeenpannaan myös myöntämällä määrärahoja opetusministeriön 2.8.2005 hyväksytyn Taiteen ja kulttuurin Venäjä-ohjelman mukaisiin hankkeisiin. Opetusministeriö osallistuu pohjoisen kulttuurisen kumppanuuden kehittämiseen vuoden 2006 aikana myös edistämällä Barents-puheenjohtajuusohjelman mukaisesti kulttuurikomitean hallinnollisen statuksen kehittämistä, edistämällä Arktisen neuvoston kulttuuriyhteistyön kehittämistä ja toimimalla Itämerenneuvoston alaisen kulttuuriperintökomitean puheenjohtajana sekä edistämällä pohjoisen ulottuvuuden toimintalinjojen kehittämisessä kulttuurista kumppanuutta. Maaliskuussa 2006 järjestetään myös yhteistyössä Karjalan tasavallan kulttuuri- ja nuorisoministeriöiden kanssa kulttuuri- ja nuorisotalon seminaari, joka tähtää uuden naapuruusrahoitusinstrumentin mukaisen hankkeistuksen edistämiseen.

4 TUTKIMUS, TEKNOLOGIA JA INNOVAATIOITOIMINTA

Julkisen tutkimus- ja kehitysrahoituksen tavoitteena on turvata se osaamis pohja, jonka varaan talouden kestävä kasvu ja Suomen henkinen ja aineellinen hyvinvointi rakentuvat. Hallitus korostaa tutkimuksen merkitystä osaamisen perustana. Tavoitteena on turvata myönteinen kehitys suomalaisen tieteen tasossa. Teknologia vauhdittaa talouden kasvua, lisää vaurautta ja vahvistaa veropohjaa. Teknologialla luodaan edellytykset hyvinvointipalvelujen tuottamiselle ja hankinnalle, ratkaistaan ongelmia ja rakennetaan yhteiskuntaa. Teknologia on keskeinen tekijä tietoyhteiskunnan kehittämisessä, ympäristö- ja turvallisuuskysymyksissä, infrastruktuurin rakentamisessa ja terveydenhuollossa.

4.1 Tutkimus- ja kehitysrahoitus sekä julkisen tutkimusjärjestelmän rakenteellinen kehittäminen

Hallituskauden aikana julkista tutkimus- ja innovaatorahoitusta lisätään valtion budjettikehyksen ja talousarvion puitteissa tiede- ja teknologianeuvoston suositusten pohjalta ottaen huomioon hallitusohjelmassa esitetyt linjaukset rahoituksen suuntaamisesta sekä valtioneuvoston tekemä periaatepäätös julkisen tutkimusjärjestelmän rakenteellisesta kehittämisestä. Laadun ja vaikuttavuuden merkitystä T&K-rahoituksen suuntaamisessa korostetaan.

Julkisen tutkimus- ja kehittämisrahoituksen lisäpanostus kohdistetaan erityisesti teknologisen kilpailukyvyyn palauttamiseen ja huippututkimuksen edellytysten vahvistamiseen aloilla, jotka ovat kansantalouden kasvun ja tuottavuuskehityksen kannalta keskeisiä. Rahoituksen mahdollisimman tehokkaan käytön suunnittelussa ja toteutuksessa hyödynnetään vaikuttavuudesta saatuja tietoja ja arviointien tuloksia.

Julkista tutkimusjärjestelmää kehitetään toiminnallisena kokonaisuutena tutkimus- ja kehittämistoiminnan laadun ja relevanssin jatkuvaksi parantamiseksi valtioneuvoston periaatepäätöksen 7.4.2005 mukaisesti.

Innovaatioitoiminnan edellytyksiä vahvistetaan parantamalla julkisten rahoittajien, varsinkin Suomen Akatemian ja Teknologian kehittämiskeskuksen, mahdollisuuksia huolehtia Suomelle tärkeiden alojen ja uusien kasvualojen, tutkimuslähtöisten innovaatioiden ja kansallisen innovaatioympäristön kehittämisestä.

Tiivistelmä vaikuttavuustavoitteista

- Kansallinen osaamis pohja vahvistuu kansantalouden ja yhteiskunnan kannalta keskeisillä sektoreilla
- Suomalainen koulutus, tutkimus ja innovaatioitoiminta kansainvälistyvät edelleen

- Yhteistyö elinkeinoelämän ja korkeakoulujen ja tutkimuslaitosten välillä lisääntyy edelleen

Toimenpiteet

- Julkista tutkimus- ja kehitysrahoitusta lisätään tavoitteena nostaa yksityisen ja julkisen tutkimusrahoituksen BKT-osuus neljään prosenttiin kuluvan vuosikymmenen loppuun mennessä.
- Julkisen tutkimusjärjestelmän rakenteita kehitetään sekä tiede-, teknologia- ja innovaatiopolitiikan asemaa vahvistetaan valtioneuvoston periaatepäätöksen pohjalta.
- Valmistellaan uuden supertietokoneen hankintaa.
- Jatketaan tiede- ja teknologiahallinnon piiriin kuuluvien laitosten rahoituksen ja toiminnan tuloksellisuuden arviointia ja hyödynnetään tuloksia laitosten ohjauksessa ja toiminnan suuntaamisessa. Suomen Akatemian toimintaa kehitetään kansainvälisen arvioinnin suositusten pohjalta.
- Tehostetaan tieteen ja teknologian tutkimusta ja ennakointia mm. tukemalla yliopistolaitoksen piirissä tieteen, teknologian ja innovaatiojärjestelmän tutkimuksen konsortioita. Suomen Akademia ja Tekes ovat käynnistäneet yhteisen FinnSight 2015 – Tiede ja teknologia Suomessa ennakointihankkeen, joka valmistuu syksyllä 2006. Vuoden 2005 lopussa päättyvän kauppa- ja teollisuusministeriön ja teknologian kehittämiskeskuksen yhteisen teknologian tutkimuksen ohjelman jatkamisesta päätetään ohjelmasta tehtävän vaikuttavuusarvioinnin perusteella.
- Valtioneuvoston kanslian asettamassa työryhmässä laaditaan kokonaissuunnitelma valtion sektoritutkimuksen ja sen resurssien kohdentamiseksi yhteiskunnan muuttuneiden tarpeiden mukaan.
- Tiede- ja teknologianeuvoston asettama työryhmä laatii 30.6.2006 mennessä kansalliset strategiat kansainvälisesti kilpailukykyisten tieteen ja teknologian osaamiskeskittymien synnyttämiseksi ja vahvistamiseksi sekä tutkimusinfrastruktuuripolitiikaksi. Valmistaudutaan näiden mukaisiin toimiin seuraavan budjettikehyksen valmistelussa.
- Välittäjäorganisaatiot tiivistävät keskinäistä yhteistyötään ja verkottumistaan julkisten tutkimusorganisaatioiden kanssa. Kauppa- ja teollisuusministeriö tehostaa välittäjäorganisaatioiden vaikuttavuuden arviointia.

4.2 Tieteellinen tutkimus osaamisen perustana

Korkeatasoinen koulutusjärjestelmä ja perusosaaminen ovat koko osaamisohjauksen kehityksen perusedellytykset. Kansallisen tiedon ja osaamisen vahvistaminen on välttämätöntä myös muualla tuotetun tiedon omaksumiseksi ja hyödyntämiseksi.

- Yhteistyö elinkeinoelämän ja korkeakoulujen ja tutkimuslaitosten välillä lisääntyy edelleen

Toimenpiteet

- Julkista tutkimus- ja kehitysrahoitusta lisätään tavoitteena nostaa yksityisen ja julkisen tutkimusrahoituksen BKT-osuus neljään prosenttiin kuluvan vuosikymmenen loppuun mennessä.
- Julkisen tutkimusjärjestelmän rakenteita kehitetään sekä tiede-, teknologia- ja innovaatiopolitiikan asemaa vahvistetaan valtioneuvoston periaatepäätöksen pohjalta.
- Valmistellaan uuden supertietokoneen hankintaa.
- Jatketaan tiede- ja teknologiahallinnon piiriin kuuluvien laitosten rahoituksen ja toiminnan tuloksellisuuden arviointia ja hyödynnetään tuloksia laitosten ohjauksessa ja toiminnan suuntaamisessa. Suomen Akatemian toimintaa kehitetään kansainvälisen arvioinnin suositusten pohjalta.
- Tehostetaan tieteen ja teknologian tutkimusta ja ennakointia mm. tukemalla yliopistolaitoksen piirissä tieteen, teknologian ja innovaatiojärjestelmän tutkimuksen konsortioita. Suomen Akademia ja Tekes ovat käynnistäneet yhteisen FinnSight 2015 – Tiede ja teknologia Suomessa ennakointihankkeen, joka valmistuu syksyllä 2006. Vuoden 2005 lopussa päättyvän kauppa- ja teollisuusministeriön ja teknologian kehittämiskeskuksen yhteisen teknologian tutkimuksen ohjelman jatkamisesta päätetään ohjelmasta tehtävän vaikuttavuusarvioinnin perusteella.
- Valtioneuvoston kanslian asettamassa työryhmässä laaditaan kokonaissuunnitelma valtion sektoritutkimuksen ja sen resurssien kohdentamiseksi yhteiskunnan muuttuneiden tarpeiden mukaan.
- Tiede- ja teknologianeuvoston asettama työryhmä laatii 30.6.2006 mennessä kansalliset strategiat kansainvälisesti kilpailukykyisten tieteen ja teknologian osaamiskeskittymien synnyttämiseksi ja vahvistamiseksi sekä tutkimusinfrastruktuuripolitiikaksi. Valmistaudutaan näiden mukaisiin toimiin seuraavan budjettikehyksen valmistelussa.
- Välittäjäorganisaatiot tiivistävät keskinäistä yhteistyötään ja verkottumistaan julkisten tutkimusorganisaatioiden kanssa. Kauppa- ja teollisuusministeriö tehostaa välittäjäorganisaatioiden vaikuttavuuden arviointia.

4.2 Tieteellinen tutkimus osaamisen perustana

Korkeatasoinen koulutusjärjestelmä ja perusosaaminen ovat koko osaamisohjauksen kehityksen perusedellytykset. Kansallisen tiedon ja osaamisen vahvistaminen on välttämätöntä myös muualla tuotetun tiedon omaksumiseksi ja hyödyntämiseksi.

Tiedepolitiikan tavoitteena on turvata suomalaisen tieteen tason, vaikuttavuuden ja kansainvälisen näkyvyyden myönteinen kehitys. Tutkimustiedon ja teknologian käyttöä ja hyödyntämistä talouden, työllisyyden ja muun yhteiskunnallisen kehityksen hyväksi edistetään. Tutkimuksen kotimaista, eurooppalaista ja muuta kansainvälistä yhteistyötä lisätään edelleen, erityisenä painoalueena eurooppalaisen tutkimusalueen (ERA) vahvistaminen ja pohjoismaisen sekä lähialueiden tutkimusyhteistyön kehittäminen.

Tutkimuksella on tärkeä rooli alueiden elinvoimaisuuden ja kehityksen turvaamisessa. Yliopistot ja ammattikorkeakoulut ovat olennainen osa alueiden toimivia innovaatioympäristöjä. Korkeakouluilla ja alueilla toimivilla tutkimuslaitoksilla on erityinen tehtävä lisätä alueella olevaa osaamispääomaa ja sen saattamista hyödyntäjien käyttöön.

Tiivistelmä tiedepolitiikan vaikuttavuustavoitteista

- Kansainvälinen tieteellinen yhteistyö laajenee ja suomalaisen tutkimuksen kansainvälinen näkyvyys lisääntyy
- Korkeakoulujen alueellinen vaikuttavuus kasvaa
- Tutkijankoulutuksen määrä vastaa tarpeita ja laatu paranee entistään
- Tutkijanurasta tulee entistä houkuttelevampi ja kilpailukykyisempi
- Kansalaisten ymmärrys tieteestä paranee

Toimenpiteet

- Suomen Akatemia tarjoaa FiDiPro-ohjelmallaan yliopistoille ja tutkimuslaitoksille mahdollisuuden palkata määräaikaaisesti ulkomaalaisia tai pitkään ulkomailla työskennelleitä suomalaisia professorin tasoisia tutkijoita tekemään ja edistämään tutkimustyötä Suomessa.
- Yliopistojen yhteistyötä kehitetään mm. niiden välistä laitteiden yhteishankintaa lisäämällä. Yliopistojen yksityisen rahoituksen määrää kasvatetaan ja tutkimusrahoituksen rakennetta kehitetään. Yliopistojen johtamiseen tuodaan lisää ammattimaisuutta. Yliopistojen taloudellista itsenäisyyttä pyritään vahvistamaan.
- Suomen Akatemia valmistelee ja toteuttaa yhteisrahoitteisia ohjelmia ja hankkeita kansainvälisten yhteistyökumppaneiden kanssa koko hallituskauden ajan.
- Jatketaan Tiede ja yhteiskunta -toimenpideohjelman toteuttamista mm. vahvistamalla Tiedonjulkistamisen neuvottelukunnan asemaa ja selkeyttämällä Tieteellisten seurojen valtuuskunnan oikeudellista asemaa.
- Tutkijankoulutuksen ja tutkijanuran kehittämistoimia valmistellaan opetusministeriön työryhmien ehdotusten pohjalta.
- Valmistellaan jatkotoimet biotekniikan tutkimuksen kansallisen kehittämisohjelman 2007–2009 toteuttamiseksi opetusministeriön työryhmän ehdotusten pohjalta.

4.3 Teknologia- ja innovaatiopolitiikka

Teknologia- ja innovaatiopolitiikalla edistetään suomalaisen elinkeinoelämän kilpailukykyä ja uudistumista. Tavoitteena on, että Suomi pystyy tarjoamaan yrityksille kansainvälisesti korkeatasoisen innovaatioympäristön, joka houkuttelee myös maahamme ulkomaisia yrityksiä ja T&K-investointeja. Talouden rakenteen uudistaminen, kasvun edellytysten turvaaminen ja tuottavuuden parantaminen edellyttävät kehittämispanosten suuntaamista nykyistäkin voimakkaammin aineettomiin investointeihin ja innovaatioympäristön jatkuvaa kehittämistä. Toimenpiteet tulee lähivuosina kohdistaa erityisesti liiketoimintaosaamisen vahvistamiseen, palveluinnovaatioiden kehittämiseen, kasvuyrittäjyyden tukemiseen sekä yritysten kansainvälisille markkinoille pääsyn helpottamiseen.

Tiivistelmä teknologia- ja innovaatiopolitiikan vaikuttavuustavoitteista

- Suomeen syntyy nykyistä enemmän uusia, nopeaan kasvuun kykeneviä osaamiseen ja innovaatioihin perustuvia yrityksiä
- Tutkimus- ja kehittämistoiminnan tulosten kaupallistaminen tehostuu
- Teknologinen tutkimus ja innovaatiotoiminta kansainvälistyvät edelleen
- Alueiden kilpailukyky perustuu teknologioiden ja innovaatioiden hyödyntämiseen

Toimenpiteet

- Tekes laajentaa edelleen toimintaansa teknologiapolitiikasta innovaatiopolitiikkaan, mukaan lukien palvelusektorin tuottavuuden parantaminen innovaatioiden avulla. Vuonna 2005 julkistettu teknologiastrategia suuntaa tulevien teknologiaohjelmien sisällöllisiä valintoja ja antaa perustan niiden jatkovalmistelulle. Teknologiastrategian toimeenpanon tulee tapahtua koordinoitusti valtioneuvoston julkisen tutkimusjärjestelmän kehittämistä koskevan periaatepäätöksen kanssa. Ohjelmatoiminnan osuus Tekesin rahoituksesta nostetaan 50–60 prosentin tasolle.
- Valtion teknillisen tutkimuskeskuksen edellytyksiä kehittyä kansainvälisesti korkeatasoisena ja kilpailukykyisenä monitieteellisenä tutkimuslaitoksena vahvistetaan lisäämällä budjettirahoituksen osuutta keskuksen kokonaistulorahoituksesta. Budjettirahoituksen lisäys kohdistetaan strategiseen teknologiseen perustutkimukseen sekä markkinoiden, nousevien teknologioiden ja yritysten kilpailukykyyn ennakointiin ja teknologian, palveluiden ja liiketoiminnan konseptuaaliseen kehittämiseen. VTT:n liikelaitostamisesta tehdään selvitys.
- Käynnistetään GTK:n kemian analyysipalvelujen yhtiöittämiseen tähtäävä valmistelutyö.
- Selkeytetään julkisrahoitteisesta tutkimuksesta syntyviä teollisoikeuksia koskevia säännöksiä ja ohjeita.

- Jatketaan teknologiahallinnon laitosten (VTT, GTK) alueellistamishankkeiden toimeenpanoa.
- Lisätään julkisten tutkimuslaitosten ja innovaatiotoiminnan välittäjäorganisaatioiden (teknologiakeskukset, hautomot ja kehitysyhtiöt) yhteistyötä.
- Julkisten innovaatiopalvelujen (rahoitus, koulutus, neuvonta ja kansainvälistyminen) saatavuuden ja tehokkuuden parantamiseksi otetaan käyttöön niitä tuottavien organisaatioiden yhteisiä palvelumalleja.
- Osaamiskeskusohjelman kohdentumista huippuosaamiseen ja sen hyödyntämiseen parannetaan ja ohjelman yhteyksiä innovaatiopolitiikkaan vahvistetaan.
- Innovaatiotoiminnan tulosten tehokasta hyödyntämistä tuotteiksi ja uusiksi yrityksiksi edistetään toimilla, jotka puuttuvat tunnistettuihin markkinapuutteisiin. Hallitus ja työeläkeyhtiöt selvittävät käymiensä neuvotteluiden perusteella mahdollisuudet parantaa riskipääomien saantia yritysten varhaisen ja nopean kasvun vaiheeseen.
- Parannetaan innovaatioketjun toimivuutta. Tässä tarkoituksessa kehitetään alkavien ja kasvuyritysten riskirahoituksen saatavuutta yhteistyössä institutionaalisten sijoittajien kanssa.

5 KUNNAT, ALUEET JA VALTIONHALLINTO

Valtionhallintoa sekä alueiden ja kuntien yhteistyötä kehitetään valtioneuvoston tammikuussa 2004 tekemän aluepoliittisen tavoitepäätöksen ja maaliskuussa 2006 tekemän vuosia 2007–2011 koskevan kehyspäätöksen sekä hallintosenon linjausten mukaisesti.

5.1 Kehitetään peruspalveluohjelmaa ja valtionosuusjärjestelmää sekä uudistetaan kunta- ja palvelurakennetta

Peruspalveluohjelma ja -budjetti

Kuntien tehtävien ja veloitteiden rahoituksen tasapainoa ja ennakoitavuutta parannetaan hallituskauden kattavalla valtion ja kuntien välisellä poikkihallinnollisella peruspalveluohjelmalla ja siihen liittyvällä peruspalvelubudjetilla. Peruspalveluohjelmassa arvioidaan kuntien tehtävistä ja veloitteista aiheutuvat menot ja tulot kuntaryhmittäin sekä toimenpiteet niiden tasapainottamiseksi.

Peruspalveluohjelman tarkoituksena on edistää peruspalveluiden saatavuutta, tehokasta tuottamista ja kehittämistä, selvittää keinoja peruspalveluiden rahoituksen turvaamiseksi, toteuttaa rahoitusperiaatetta sekä arvioida toimenpiteitä kuntien veloitteiden ja niiden rahoituksen tasapainottamiseksi. Lisäksi sen tarkoituksena on kehittää peruspalveluita koskevan lainsäädännön ja rahoitusjär-

jestelmien valmistelusta vastaavien ministeriöiden yhteistyötä sekä parantaa valtion ja kuntasektorin välistä yhteistyötä.

Peruspalveluohjelmasta kehitetään asteittain työväline, jonka avulla on aikaisempaa helpompaa hallita kunnallisten palveluiden ja niiden rahoituksen kokonaisuutta poliittisessa päätöksenteossa. Peruspalveluohjelma on osa valtioneuvoston kehysmenettelyä.

Peruspalveluohjelman valmistelua ohjaa ja sen sisällöstä sopii ministeriryhmä, jonka kokouksiin osallistuvat pysyvinä asiantuntijoina Suomen Kuntaliiton edustajat.

Toinen kehyspäätökseen liittyvä peruspalveluohjelma hyväksyttiin vuonna 2005. Kuntien ja kuntayhtymien vuoden 2005 ennakkollisten tilinpäätöstietojen perusteella kuntatalous ei enää heikentynyt. Kuntasektorin vuosikate, 1,4 miljardia euroa oli lähes sama kuin vuotta aikaisemmin. Lainamäärä lisääntyi 1 000 miljoonalla eurolla eli yhtä paljon kuin edellisenä vuonna. Kuntien ja kuntayhtymien toimintamenot kasvoivat kuitenkin edelleen nopeammin kuin verotulojen ja valtionosuuksien kokonaismäärä.

Kuntien talouskehitys oli vuonna 2005 edellisen vuoden tavoin kuntien välillä epätasaista, talouden tasapainotusongelmat keskittyivät edelleen lähinnä alle 12 000 asukaan kuntiin. Talouskehitys oli vakainta lähinnä asukasluvultaan suurimmissa kunnissa.

Kuntatalouden arvioidaan pysyvän edelleen kireänä. Kuntien ja kuntayhtymien vuosikatteen ennakoitaan pysyvän poistoja pienempänä vielä vuonna 2006, mutta kattavan poistotason vuosina 2007–2011. Kehyskauden mukaisella menokehityksellä vuosikatteen arvioidaan riittävän nettoinvestointien rahoittamiseen aikaisintaan vuonna 2009. Kuntien lainakanta kasvaa edelleen, mutta kasvun arvioidaan hidastuvan.

Rahoitustilanteen kireys edellyttää kunnilta konkreettisia kunta- ja palvelurakennetta, palvelujen tuotantotapoja ja tuottavuuden parantamista koskevia päätöksiä. Nämä toimenpiteet ovat välttämättömiä kuntatalouden rahoitustasapainon turvaamiseksi ja velkaantumisen kasvun rajoittamiseksi.

Kuntien toimintamenojen arvioidaan kasvavan noin 4,8 prosenttia vuonna 2006. Tämä vastaa verotulojen ja valtionosuuksien lisäystä. Kehyskaudella 2007–2011 toimintamenojen kasvun arvioidaan hidastuvan noin 3,5 prosenttiin vuodessa. Vuonna 2011 kuntien ja kuntayhtymien toimintamenojen arvioidaan olevan noin 5 200 miljoonaa euroa vuotta 2006 korkeammat. Menojen kasvun hidastumiseen liittyy merkittäviä varauksia. Kehyskauden arviossa on oletettu, että henkilöstön määrä lisääntyy ainoastaan sosiaali- ja terveydenhuollossa ja muissa kuntien palveluissa henkilöstön määrää vähennetään. Hidastumista uhkaavia tekijöitä ovat lisäksi yleistä talouskehitystä ja kuntien tulorahoituksen kasvua nopeampi

Sisäasiainministeriön hallinnonalalla kohdennetaan vuositasolla 15–25 miljoonan euron säästö kunnille maksettaviin määrärahoihin.

Työmarkkinatuki uudistuksen siirtymäkauden kompensatio alenee työmarkkinatuen aktivointiasteen noustessa vuoden 2006 noin 180 miljoonasta eurosta 150 miljoonaan euroon vuonna 2008.

Kokonaan uusiin palveluvelvoitteisiin suhtaudutaan hallituskaudella pidättyvästi. Tämä ei kuitenkaan estä nykyisten palveluiden laadullista kehittämistä ja uudelleen arvioimista. Kokonaiskustannukset eivät kuitenkaan saa kasvaa.

Peruspalveluohjelmaa valmisteleva ministeriryhmä päättää kunta- ja palvelurakennemuutostuksen -hankkeen keskeisistä linjauksista keväällä 2006. Kunta- ja palvelurakennemuutostukseen liittyviä toimenpiteitä käsitellään tarkemmin erikseen jäljempänä.

Kuntien taloudellisen aseman ja itsehallinnon vahvistamiseksi sekä nykyistä yksinkertaisemman ja läpinäkyvämmän rahoitusjärjestelmän luomiseksi kunta- ja palvelurakennemuutostukseen liittyen selvitetään valtionosuusjärjestelmän ja kunnallisverotuksen sekä kuntien verotulopohjan vahvistamista koskevat kehittämistarpeet. Uuden järjestelmän tulee olla sellainen, ettei se estä tai vaikeuta kuntien yhdistämistä.

Kunta- ja palvelurakennemuutostuksella vahvistetaan kuntien taloudellista asemaa siten, että harkinnanvaraisia rahoitusavustuksia voidaan asteittain vähentää.

Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksu-uudistusta valmistellaan. Uudistuksen tarkoituksena on turvata kunnallisten palveluiden asiakasmaksupohjaa ja maksujen oikeudenmukaista jakautumista.

Kuntien rahoitus- ja valtionosuusjärjestelmä

Kuntien rahoitus- ja valtionosuusjärjestelmän uudistuksen ensimmäinen vaihe on toteutettu vuoden 2006 alusta. Valtion ja kuntien välistä kustannustenjaon tarkistusta sekä kustannustason muutosta kuvaavan indeksin laskentaperusteita koskevat säännökset on uudistettu. Myös yleisen valtionosuuden, sosiaali- ja terveydenhuollon valtionosuuden sekä opetus- ja kulttuuritoimen valtionrahoituksen määräytymisperusteita on muutettu. Uudistuksen aiheuttamia valtionosuusmuutoksia tasataan kolmen vuoden siirtymäkaudella.

Sairausvakuutuksen rahoitusuudistuksen, metsäverouudistuksen ja työmarkkinatuki uudistuksen vaikutusten kompensoimiseksi on lisätty sosiaali- ja terveydenhuollon valtionosuuksia ja muutettu valtionosuuksien tasauksen laskentaperusteita. Hallitusohjelman mukaisesta kiinteistöveroprosenttien korotuksesta on toteutettu voimalaitosten ja pääkaupunkiseudun kuntien rakentamattoman rakennusmaan veroprosenttien korotukset.

Valtionosuusuudistuksen toinen vaihe toteutetaan osana kunta- ja palvelurakennuudistushanketta. Hankkeen toteuttaminen edellyttää valtionosuusjärjestelmän kokonaisarviointia uudelta pohjalta. Laajempiin palveluvastuukokonaisuuksiin siirtymisen myötä valtionosuusjärjestelmää voidaan yksinkertaistaa ja selkeyttää. Samalla arvioidaan verotuloihin perustuvan valtionosuuksien tasausjärjestelmän uudistaminen. Tavoitteena on kehittää järjestelmää siten, että se lisää tuottavuutta ja kannustaa kuntia yhteistoimintaan.

Kunta- ja palvelurakennuudistus –hanke

Kunta- ja palvelurakennuudistus - hankkeen (PARAS–hanke) toimikausi on 11.5.2005–31.5.2006. Hankkeen tavoitteena on, että sen tuloksena nykyisin kuntien vastuulla olevat palvelut saavat riittävän vahvan rakenteellisen ja taloudellisen perustan niiden järjestämisen ja tuottamisen turvaamiseksi tulevaisuudessa siten, että palveluiden laatu ja vaikuttavuus, saavutettavuus ja tehokkuus sekä teknologinen kehittäminen on otettu huomioon.

PARAS -hanketta johtaa hallituksessa peruspalveluohjelmaa valmisteleva ministeriryhmä. Hankkeen käytännön toteutusta valmistelee ja ohjaa kunta- ja palvelurakenneryhmä, jolla on apunaan neljä valmisteluryhmää.

PARAS-hankkeen aluevaihe toteutettiin 19 maakunnan ja pääkaupunkiseudun omana työprosessina, joka kesti lokakuun puolivälistä 2005 helmikuun puoliväliin 2006. Aluevaiheen palautteessa esitykset tehtävien siirroista kunnilta valtiolle saatiin 1.12.2005. Muilta osin, kuten kolmesta käsittelyssä olleesta muutosmallista (peruskuntamalli, piirimalli ja aluekuntamalli), palaute saatiin 15.2.2006.

Peruspalveluohjelmaa valmistelevan ministeriryhmän tekemien linjausten mukaan kunnilta valtiolle siirretään ulkomailta asuvien terveydenhuoltokustannusten rahoitusvastuu, lasten seksuaalisen hyväksikäytön selvittämisen ja muiden oikeuspsykiatristen selvitysten rahoitusvastuu, kuluttajaneuvonnan järjestämisen ja rahoitusvastuu sekä holhustoimilain mukaisen yleisen edunvalvonnan järjestäminen ja rahoitusvastuu kokonaisuudessaan. Siirrot tehdään kustannusneutraalisti valtion ja kuntien välillä. Kevään 2006 aikana selvitetään mahdollisuutta toteuttaa kahdeksan muun tehtävän siirto kunnilta valtiolle.

Peruspalveluohjelmaa valmisteleva ministeriryhmä päättää uudistuksen keskeisistä linjauksista huhtikuussa 2006. Hallituksen esitys uudistuksen suunnittelua ja toimeenpanoa koskeviksi puiteliksi annetaan eduskunnalle kevälistuntokaudella 2006 ja lain on tarkoitus tulla voimaan vuoden 2007 alusta. Uudistuksen täytäntöönpanon edellyttämät toimenpiteet käynnistyvät syksyllä 2006.

Kunnilta valtiolle siirretään ulkomailta asuvien terveydenhuoltokustannusten rahoitusvastuu, lasten seksuaalisen hyväksikäytön selvittämisen ja muiden oikeuspsykiatristen selvitysten rahoitusvastuu, kuluttajaneuvonnan järjestämisen ja rahoitusvastuu sekä holhustoimilain mukaisen yleisen edunvalvonnan järjestä-

minen ja rahoitusvastuu kokonaisuudessaan. Siirrot tehdään kustannusneutraalisti valtion ja kuntien välillä. Kevään 2006 aikana selvitetään mahdollisuutta toteuttaa kahdeksan muun tehtävän siirto kunnilta valtiolle. Tehtävien siirrosta aiheutuvia muutoksia ei ole otettu tässä vaiheessa kehyslaskelmissa huomioon.

Kuntajaon muutoksia tuetaan yhdistymisavustuksin jatkossakin. Kuntajakolain säännökset avustusten muodosta ja tasosta kuitenkin uudistetaan. Kuntien yhdistymisavustuksiin osoitetaan 53 miljoonaa euroa vuonna 2007, mikä on noin 28 miljoonaa euroa vuotta 2006 enemmän. Vuosina 2008–2011 avustusten taksoksi on arvioitu 50 miljoonaa euroa. Yhdistymisavustusjärjestelmän muuttamista koskeva hallituksen esitys annetaan eduskunnalle syksyllä 2006. Laki tulee voimaan vuonna 2007 ja uusia säännöksiä sovelletaan vuonna 2008 ja sen jälkeisinä vuosina voimaan tuleviin kuntajaon muutoksiin.

PARAS-hankkeen toinen vaihe eli täytäntöönpanon valmisteluvaihe käynnistetään syksyllä 2006 sen jälkeen kun edellä mainittua puitelakia koskeva hallituksen esitys on annettu eduskunnalle. Tämä edellyttää omaa hankeorganisaatiota ja erittäin vahvaa alueilla ja kunnissa toteutettavaa valmistelua. Sen lisäksi ministeriöissä tulee tehtäväksi mittava lainsäädännön valmistelu. Valmisteluvaihe kestää vuoden 2008 loppuun saakka ja varsinainen uudistuksen täytäntöönpano käynnistyy kunnissa ja alueilla uuden valtuustokauden alkaessa, vuoden 2009 alusta.

Kuntien seutuyhteistyö sekä valtion ja kuntien yhteistoiminta julkisten palveluiden saavutettavuuden turvaamiseksi

Hyvinvointipalvelujen ja kuntien infrastruktuurin turvaamiseksi tarvitaan koko maassa kuntien seudullista ja sitäkin laajempia alueita käsittävää yhteistyötä.

Kuntien seudullisen yhteistyön tukemiseksi toimii sisäasiainministeriön ja Suomen Kuntaliiton johdolla valtion ja kuntien yhteinen seutuhanke. Sen sisältönä on kehittää ja tukea kokeiluseutujen kuntien yhteistyötä, päätöksentekorakenteita, yhteistyömenetelmiä ja palvelujen tuotantotapoja. Kokeiluseuduille annetaan myös erityislailla vaikutusmahdollisuuksia valtion alue- ja paikallishallinnon viranomaisten sekä maakunnan liittojen päätöksiin.

Käynnistetty PARAS-hanke nivoo yhteen seutuhankkeen ja muut eri hallinnonaloilla käynnistetyt seudulliset palvelutuotannon ja -rakenteiden uudistushankkeet. Seutuhanke myös pohjustaa kunta- ja palvelurakennehankkeessa päätettävien uudistusten toimeenpanoa.

Kuntien hyvinvointipalvelujen ja perusrakenteiden lisäksi seudullista ja laajempaa alueellista yhteistyötä tarvitaan myös elinkeinopolitiikassa, jossa yksittäiset kunnat ovat globaalissa markkina- ja kilpailutaloudessa liian pieniä toimijoita. Työvoima- ja elinkeinokeskusten rooli seutujen elinkeinotoiminnan kehittämisessä on keskeinen. Niiden palvelut on tarpeen tuoda lähemmäksi kaikkia yrittäjiä

perustamalla seudullisia yrityspalvelukeskuksia yrittäjyysohjelman mukaisesti. Myös mahdollisuus tutkimus- ja kehittämispanostusten hyväksikäyttöön kasvukeskusten ulkopuolella edellyttää, että seudut yksittäisiä kuntia suurempina yksikköinä kykenevät tarjoamaan riittävää asiantuntemusta yritysten hankkeiden toteuttamiseksi. Tässä tarkoituksessa teknologian kehittämiskeskuksen toimintaa alueilla vahvistetaan.

Valtion palvelujen turvaamiseksi on monilla seuduilla välttämätöntä, että julkisten palvelujen järjestämistä ja tuottamista tarkastellaan kokonaisuutena, johon kuuluvat niin kuntien kuin valtionkin vastuulla olevat palvelut. Yhteispalvelupisteillä on valtion palvelujen saatavuuden kannalta tärkeä merkitys.

Seutuhankkeen yleiset tavoitteet

- Kehitetään kuntien seudulliselle yhteistyölle uusia menetelmiä
- Kehitetään seutuyhteistyön organisointia ja päätöksentekorakenteita
- Laajennetaan kuntien seutuyhteistyötä
- Lisätään valtion ja kuntien yhteistyötä paikallistasolla sekä asukkaille että yrityksille suunnattujen palvelujen tuottamisessa

Toteutussuunnitelma

- Seutukokeilu jatkuu vuoteen 2012 saakka. Kokeiluseutujen yhteistyön tukemiseen suunnataan rahoitustukea maakunnan kehittämisrahasta. Kokeiluseuduilla voidaan ottaa käyttöön suoriin vaaleihin perustuva seutuvaltuusto.
- Kokeiluseudut käyttävät vuonna 2005 säädettyjä uusia kannusteita, jotka lisäävät kokeiluseutujen mahdollisuutta käyttää laajempia toimivaltuuksia ja laajentavat yhteistyömuotoja.
- Yhteistyö sosiaali- ja terveysministeriön sekä opetusministeriön käynnistämien palvelujen ja hallintorakenteiden uudistusten toteuttamiseksi kokeiluseuduilla ja joissain tapauksissa maakuntatasolla tai niitäkin laajemmilla alueilla; kokeiluseuduille suunnataan hankerahoitusta näiden sektorikohtaisten tavoitteiden toteuttamiseksi.
- Yhteistyöllä aluekeskus- ja osaamiskeskusohjelmien -hankkeen kanssa parannetaan seutuyhteistyön laaja-alaisuutta ja vaikuttavuutta.
- Tuetaan peruspalvelujen tuottavuuden kehittämishankkeita ja tuotteistamista.
- Edistetään kokeiluseutujen kehittäjien verkottumista hanketeemoitain.
- Edistetään valtion talousarvion mukaisella kuntien syvällisen yhteistyön tuella palvelurakenteiden ja palvelujen tuottamistapojen uudistamista.
- Seutuhankkeen väliraportti osoittaa, että vapaaehtoisen yhteistyön eteneminen on hidasta ja tulokset ovat vielä ohuet: rakenteellisesti merkittävien suunnitelmien toteutustasolle on edetty harvoilla kokeiluseuduilla. Seutuhankkeen ja muiden seudullisten yhteistyöhankkeiden

jatkamista onkin arvioitava sen jälkeen, kun kunta- ja palvelurakennemuutuksen toimenpidelinjaukset valmistuvat.

5.2 Parannetaan alueellista tasapainoa sekä vahvistetaan alueita ja seutuja

Valtakunnalliset alueiden kehittämistavoitteet ja -menetelmät

Valtioneuvoston 15.1.2004 päättämällä valtakunnallisilla alueiden kehittämisen tavoitteilla täydennetään ja täsmennetään hallitusohjelman aluepoliittisia tavoitteita. Valtioneuvoston tavoitepäätöksen mukaisten aluepoliittisten toimenpiteiden toteutumista seurataan säännöllisesti hallinnon ja aluekehityksen ministerityöryhmässä. Aluekehityksen kannalta on keskeistä erityisesti SM:n, KTM:n, MMM:n, LVM:n, OPM:n, STM:n, TM:n ja YM:n toimet eri aluetasoilla. Aluepoliittisten toimenpiteiden seurantaryhmän loppukauden painopisteet tavoitepäätöksen toteuttamisen tehostamisessa otetaan huomioon toimenpiteitä toteutettaessa. Seurantaryhmän linjaamat painopisteet ovat erityisen huonosti menestyvät alueet, äkillisten rakennemuutosten paikkakunnat, alueellinen yrittäjyys ja erityisesti naisyrittäjyys sekä ICT-infrastruktuurin alueellinen tasapaino.

Tavoitepäätöksen seuraavien toimenpiteiden toteutumista tehostetaan loppuhallituskaudella: alueellisen innovaatiopolitiikan tehostaminen, suurten kaupunkien politiikkakokonaisuuden vahvistaminen, yrittäjyyden edistäminen alueilla, liikennepolitiikan linjauksia esittäneen ministerityöryhmän liikenneinfrastruktuurihankkeiden ja teemapakettien toteuttaminen, valtioneuvoston hyväksymän laajakaisstrategian toteuttaminen, maaseudun kehittäminen ja palvelujen turvaaminen erityisesti syrjäisellä maaseudulla, osaamisen vahvistaminen alueilla, äkillisten rakennemuutosalueiden tukeminen ja valtioneuvoston hyväksymän luonnon virkistyskäyttöä sekä luontomatkailua koskevan periaatepäätöksen toteuttaminen.

Äkillisten rakennemuutosalueiden tukemiseksi ja muutokseen reagoimiseksi kohdistetaan erityisiä toimenpiteitä, joista vastaavat useat ministeriöt. Alue- ja rakennepolitiikkaa koskevinä toimenpiteinä huomioidaan ja ennakoidaan rakennemuutokset kansallisissa ohjelmissa, maakuntaohjelmissa ja tulevien EAKR-toimenpideohjelmien valmistelussa.

Aluekehityksen strategista vaikuttavuutta tehostetaan

Alueiden ja koko Suomen kilpailukyvyyn ja kehityksen kannalta on keskeistä, että alueilla vahvistetaan avoimessa taloudessa pärjääviä, kilpailukykyisiä klustereita. Samalla on vahvistettava osaamista ja sen rakenteita sekä hyvinvoinnin perustaa. Tätä tukevat koulutuksen, tutkimuksen, liikenteen, tietoliikenteen sekä valtion ja kuntien kehittämistoimet.

Alueiden kilpailukykyä parannetaan niiden omia vahvuuksia kehittämällä ja lisäämällä alueiden kehittämisen omaehtoisuutta. Aluekehitystyön tehokkaan toteutuksen kannalta on välttämätöntä koota kehittämisvälineitä strategisesti yhteen. Hallitusohjelma ja sitä tarkentava strategia-asiakirja sekä valtioneuvoston päätös valtakunnallisista alueiden kehittämisen tavoitteista määrittelevät strategian painopisteet ja tärkeimmät toimenpiteet. Lisäksi keskeisten ministeriöiden suunnitelmat oman hallinnonalansa alueiden kehittämisen tavoitteista ja toimenpiteistä sekä periaatteista toimenpiteiden alueellisesta kohdentumisesta ja rahoituksesta ottaen huomioon maakuntien kehittämisen tavoitteet täsmentävät hallituksen alueiden kehittämisstrategiaa eri hallinnonaloilla. Aluekehitystyön tärkeitä välineitä ovat aluekeskus-, osaamiskeskus- maaseutu- ja saaristo-ohjelmat sekä EU:n tavoite 1, 2 ja 3 ohjelmat.

Maakuntaohjelmat ja niiden toteuttamissuunnitelmat ovat merkittäviä strategisten linjausten ja rahoituksen kanavoimisen väline aluetasolla. Maakuntaohjelmiin on koottu kansallisten ja Euroopan unionin rakennerahasto-ohjelmien ydinkohdat ja rahoitus.

Maakuntaohjelmilla vahvistetaan maakuntien ja niiden keskusten omiin vahvuuksiin ja erikoistumiseen perustuvaa kilpailukykyä, elinvoimaa ja sosiaalisesti tasapainoista kehitystä.

Maakunnan liitot tekevät päätöksen alueiden kehittämislain 10 §:n mukaisista maakuntaohjelmista vuoden loppuun mennessä. Lain mukaan niihin kootaan kaikki kussakin maakunnassa toteutettavat ohjelmat. Maakuntaohjelmiin sisältyvät sekä kansalliset erityisohjelmat että EU:n rakennerahastojen tuella toteutettavat ohjelmat. Näin maakuntaohjelmissä ilmenee kansallisten ja EU-ohjelmien työnjako kunkin maakunnan alueella.

Alueiden kehittämislain muutos lisää maakunnan liittojen päätösvaltaa maakuntaohjelmien toteuttamisessa. Liitot hyväksyvät vuosittaisen toteuttamissuunnitelman, joka sisältää ehdotuksen valtion talousarvioon otettavista määrärahoista. Valtion vuoden 2007 talousarvion valmistelussa ministeriöt kokoavat yhteen alueellisesti keskeisiä määrärahoja valtiovarainministeriön huhtikuussa 2006 antaman talousarvioehdotusten laadintamääräysten mukaan. Tavoitteena on, että valtioneuvosto päättää näiden määrärahojen alueellisesta jaosta vuoden 2007 tammikuussa.

Ministeriöiden aluestrategioiden toteuttamista seurataan alueellisten toimenpiteiden seurantaryhmässä. Ministeriöiden aluestrategiat otetaan huomioon maakuntaohjelmien laadinnassa.

EU:n alue- ja rakennepoliittisten ohjelmien toteutuksen kansallisena strategiana on vahvistaa alueellista kilpailukykyä, työllisyyttä ja hyvinvointia. Rakennerahastotoimilla tuetaan Lissabonin strategian kansallisten tavoitteiden toteutumista.

Alueelliset erityispiirteet ja koheesiopolitiikan keskeiset periaatteet otetaan huomioon.

EU:n alue- ja rakennepoliitikan Suomen kansallinen strateginen viitekehysesitys vuosille 2007–2013 valmistuu alkuvuodesta 2006. Sisäasiainministeriö ohjeistaa maakunnan liittoja EAKR-toimenpideohjelman laatimiseksi suuraluepohjalta. Liitot vastaavat laadintatyön organisoinnista suuralueilla. SM asettaa alkuvuonna 2006 kansallisen ohjelmatyöryhmän, joka sovittaa yhteen ja koordinoi ohjelmatyön valmistelua keskushallintotasolla. Toimenpideohjelmiesitykset viedään valtioneuvoston käsittelyyn syksyllä 2006 yhdessä kansallisen strategisen viitekehysten kanssa. Rakennerahastolain uudistusta valmistellaan kevään aikana ja se pyritään saamaan eduskunnan käsittelyyn syksyllä 2006.

EU:n rakennerahastojen rahoituksen väheneminen tulevalla ohjelmakaudella edellyttää EU:n alue- ja rakennepoliitikan ja kansallisen politiikan nykyistä parempaa yhteensovittamista.

Strategiatyön tavoitteet

- Kansallisesti ja alueellisesti nykyistä selkeämmän ja vaikuttavamman strategia- ja ohjelmatyön aikaansaaminen
- Alueellisesti vaikuttavien eri politiikkalohkojen nivominen jänteviksi kokonaisuuksiksi
- Määritellään EU:n koheesiopolitiikan ja kansallisen aluepolitiikan tuleva rooli ja työnjako

Toteutussuunnitelma

- Sisäasiainministeriön asettama työryhmä laatii kansallisen strategian vuosien 2007–2013 rakennerahastokautta varten ja valmisteleo tulevan ohjelmakauden toteutusta.
- Ministeriöiden aluestrategiat pidetään ajan tasalla ja edistetään kansallisen ja alueellisen strategiatyön yhteyttä.
- Maakuntaohjelmien kehitystyötä jatketaan strategiat, rakennerahasto- ja kansalliset erillisohjelmat ja voimavarat huomioivaan ja kokoavaan suuntaan.

Aluehallinnon toimintaa ja kansanvaltaista ohjaamista tehostetaan

Aluehallinto on keskeinen väline tehokkaan aluepolitiikan toteuttamisessa. Aluehallinnon kehittämisen lähtökohtana onkin tukea alueiden osaamista, yrittäjyyttä, työllisyyttä, kasvua ja hyvinvointiyhteiskunnan perusrakenteiden ylläpitämistä sekä tätä tietä alueiden kilpailukykyä. Hallitus edistää maakuntien liittojen, valti-onhallinnon (erityisesti työvoima- ja elinkeinokeskusten) ja elinkeinoelämän yhteistyötä niin, että nämä yhdessä muiden alueella toimivien organisaatioiden kuten kuntien, korkeakoulujen ja tutkimuslaitosten kanssa kokoavat alueen voi-

mavaroja yhteen edistääkseen alueen toimintaedellytyksiä ja kehitystä. Alueiden kehittämisen kannalta merkittäviä voimavaroja kootaan yhteen ja alueellistetaan sekä lisätään sitomattomien maakunnallisten kehittämisvarojen osuutta.

Aluehallinnon kehittämistavoitteisiin ja -toimenpiteisiin vaikuttavat myös valtion keskushallinnon kehittämislinjat. Ministeriöitä kehitetään niin, että ne keskittyvät hallituksen ja eduskunnan päätösten valmisteluun, strategiseen johtamiseen sekä EU-asioiden hoitoon ja kansainväliseen yhteistyöhön. Alueellistetaan ja delegoidaan tehtäviä keskushallinnosta olemassa olevaan alue- ja paikallishallintoon.

Aluehallinnon keskeinen ongelma on 1990-luvulla toteutettujen hallinnon koostamistoimien jälkeenkin toimijoiden suuri määrä ja toiminnan selvästi riittämättömän koordinaatio. Koordinaatiota samoin kuin yhteistyötä onkin tarpeen lisätä. Samoin aluejaotuksia edelleen yhtenäistetään. Valtioneuvosto antoi eduskunnalle selonteon keskus-, alue- ja paikallishallinnon toimivuudesta ja kehittämistarpeista keväällä 2005. Selonteko linjaa keskus-, alue- ja paikallishallinnon kehittämistä 2010-luvulle saakka. Linjaukset konkretisoidaan toimeenpanosuunnitelmaksi vuoden 2006 keväällä. Suunnitelman toteutumisen seuranta nivotaan hallitusohjelman toteutumisen seurantaan.

Hallituksen asettaman aluehallinnon vahvistamishankkeen selvitys on valmistunut 26.2.2004. Selvityshenkilö teki ehdotukset aluehallinnon ja maakunnan liiton aseman vahvistamiseksi, aluekehityksen voimavarojen kokoamiseksi sekä aluehallinnon kansanvaltaisen ohjauksen tehostamiseksi. Aluehallinnon vahvistamisen jatkovalmistelu on tapahtunut ministeriöiden yhteistyönä sisäasiainministeriön johdolla. Laki on tullut voimaan vuoden 2007 alusta lukien.

Kainuun hallintokokeilu toteutetaan vuosina 2005–2012 siitä annetun lainsäädännön ja pääministeri Paavo Lipposen II hallituksen tekemän periaatepäätöksen mukaisesti. Kainuun hallintokokeilussa maakuntahallinnon toiminta käynnistyi vuoden 2005 alussa. Kokeilusta ja sen valmistelusta julkistettiin virkamiesseurantaryhmän raportti ja puolueettoman arvioijan arviointiraportti vuoden 2005 aikana. Hallituksen päättämiä tukitoimia Kainuussa on toteutettu eri ministeriöiden toimesta. Hallintokokeilun ensimmäisen vuoden toiminnasta laaditaan seurantaraportti kevään aikana sekä järjestetään aiheesta arviointiseminaari.

Aluehallinnon vahvistamishankkeen tavoitteet

- Maakunnan liittojen roolia aluekehityslain mukaisina aluekehitysviranomaisina kehitetään vahvistamalla niiden asemaa maakuntien kehittämiseen tarkoitettujen voimavarojen suuntaamisessa
- Kootaan yhteen ja alueellistetaan alueiden kehittämisen kannalta merkittäviä määrärahoja
- Koordinoidaan ja selkeytetään aluehallinnon toimintoja, organisointia ja aluejaotuksia
- Tehostetaan aluehallinnon kansanvaltaista ohjausta

Toteutussuunnitelma

- Hallitus on antanut 7.4.2005 eduskunnalle selonteon keskus-, alue- ja paikallishallinnon toimivuudesta ja kehittämistarpeista. Selonteko sisältää palvelujen saatavuuden turvaamiseen, tuottavuuden parantamiseen, hallinnon rakenteiden ja yhteistyön kehittämiseen, tietoyhteiskuntakehityksen tukemiseen ja valtion henkilöstövoimavaroihin liittyviä toimintalinjoja. Nämä toimintalinjat tarkennetaan konkreettisiksi toimenpiteiksi ja hankkeiksi keväällä 2006 valmistuvassa selonteon toimeenpanosuunnitelmassa. Osa selonteon edellyttämistä hankkeista on jo asetettu (muun muassa kunta- ja palvelurakennehanke, yhteispalvelun tehostamishanke) ja osa toimenpiteistä tehty (muun muassa asetettu valtion alue- ja paikallishallinnolle palvelujen saatavuutta koskevat tavoitteet)

Vahvistetaan koko maan kattavaa aluekeskusverkostoa ja sen vaikuttavuutta

Tammikuussa 2004 vahvistettujen valtakunnallisten alueiden kehittämistavoitteiden mukaisesti hallitus kehittää monikeskuksista, kilpailukykyiseen pääkaupunkiseutuun ja aluekeskusten verkostoon perustuvaa aluerakennetta, joka pitää kaikki maakunnat elinvoimaisena ja mahdollistaa nykyistä tasaisemman taloudellisen kasvun koko maassa. Jokaisessa maakunnassa on oltava vähintään yksi kaupunkiseutu, joka tarjoaa kilpailukykyisen sijaintipaikan erityyppisille yrityksille ja monipuoliset paikalliset työmarkkinat. Lisäksi maakunnissa on oltava hyvin menestyviä pienempiä kaupunkiseutuja, vahvoja kuntakeskuksia ja maaseutu-alueita, joiden yritykset ovat tehokkaasti verkottuneet sekä maakunnan sisällä että sen ulkopuolelle.

Aluekeskusohjelman yleiset tavoitteet

- Erikokoisten kaupunkiseutujen omiin vahvuuksiin ja erikoistumiseen perustuvan kilpailukykyyn, elinvoiman ja sosiaalisesti tasapainoisen kehityksen vahvistaminen
- Kaikki maakunnat kattavan, alueellisesti vaikuttavan aluekeskusverkoston kehittäminen
- Aluerakenteen tasapainottaminen

Toteutussuunnitelma

Aluekeskuksia kehitetään keskeisenä osana kansallista aluerakennetta. Aluekeskusten kehittäminen kytketään entistä tiiviimmäksi osaksi kansallisen aluestrategian ja Euroopan unionin rakennepolitiikan toteutusta Suomessa kaikilla keskeisillä hallinnonaloilla sekä maakuntaohjelmissa ja niiden toteuttamissuunnitelmissa. Aluekeskusten kehittämistä jatketaan vuonna 2007 alkavalla ohjelmakaudella alueiden kehittämislain 14 §:n peruslinjan mukaisella aluekeskusohjelmalla. Uutta ohjelmakautta koskevien linjausten perusteella ohjelman haku toteutetaan

siten, että valtioneuvoston päätökset aluekeskusohjelmaan nimettävistä alueista ja ohjelman toteutuksesta on tehtävissä syksyllä 2006.

Ohjelma saatetaan vuonna 2006 vaikuttavuustavoitteiden mukaiseen päätökseen. Erityisesti tuetaan aluekeskusten välisten verkostojen toimintaa innovaatioympäristöjen, koulutusyhteistyön ja aluekeskusten hyvinvoinnin vahvistamisessa. Ohjelman yhteistyötä sen kannalta keskeisten hallinnonalojen kanssa vakiinnutetaan ja ohjelman roolia vahvistetaan eri hallinnonalojen aluestrategioiden toteuttamisen välineenä.

Aluekeskusohjelmaa toteutetaan tiiviissä yhteistyössä valtionhallinnon, maakuntien ja aluekeskusohjelmaan nimettyjen alueiden kesken. Aluekeskusohjelman, osaamiskeskusohjelman ja seutuhankkeen yhteistyötä tiivistetään.

Aluekeskusohjelman vaikuttavuustavoitteet

Ohjelmakauden päättyessä vuoden 2006 lopussa aluekeskuksilla on:

- Toimivat seudulliset yhteistyöstrategiat ja päätöksentekorakenteet
- Toimivat yhteistyöverkostot ympäröivien seutujen kanssa
- Toimivat yhteistyöverkostot seudulla ja ympäröivillä seuduilla olevien yritysten, oppilaitosten ja tutkimusyksiköiden kanssa
- Myönteistä kehitystä elinvoimamuuttujissa (väestö, työpaikat, osaaminen, toimialat, palvelut, turvallisuus, ympäristö) vuoteen 2000 verrattuna
- Myönteinen vaikutus koko maakunnan aluetalouteen ja osaamiseen

Tehostetaan alueellista innovaatiopolitiikkaa ja osaamiskeskusten toimintaa

Osaamiskeskusohjelma on kansallisen ja alueellisen innovaatiopolitiikan väline. Siinä keskitytään teollisuuden ja muiden elinkeinojen sekä hyvinvointipalvelujen kilpailukykyisen huippuosaamisen kehittämiseen. Ohjelman painopiste on kansainvälisesti vahvojen kärkiosaamisalojen kehittämisessä sekä yleensä kansainvälistymisessä. Läpikäyväenä toimintatapana ohjelmassa on yhteistyö yritysten, teknologiakeskusten, tutkimusyksiköiden, oppilaitosten sekä paikallis- ja aluehallinnon kanssa. Samalla tehostetaan alueellisesti toimivien innovaatioorganisaatioiden kansallista ja kansainvälistä verkottumista.

Osaamiskeskusohjelmalla tuetaan ohjelmaan kuuluvilla aloilla korkean osaamisen leviämistä ja hyödyntämistä myös osaamiskeskusten toimialueiden ulkopuolella. Muutenkin huolehditaan kaikkien alueiden edellytyksistä hyötyä teknologia- ja muusta osaamisrahoituksesta sekä tätä kautta syntyvästä kasvusta. Yliopistojen, ammattikorkeakoulujen ja ammatillisten oppilaitosten sekä tutkimuslaitosten toiminnan alueellista vaikuttavuutta lisätään.

Osaamiskeskusohjelman yleistavoitteet

- Tuetaan alueiden välistä erikoistumista ja yhteistyötä
- Tuetaan korkeaan osaamiseen perustuvan elinkeinotoiminnan edellytyksiä, myös osaamiskeskusten toimialueiden ulkopuolella
- Lisätään osaamiskeskusten kansainvälistä ja kansallista yhteistyötä
- Kootaan paikalliset, alueelliset ja kansalliset voimavarat valittujen kärkialojen kehittämiseen
- Vahvistetaan ja uudistetaan ohjelmaan valittujen alojen osaamista

Osaamiskeskusohjelman vaikuttavuustavoitteet 2003–2006

Pyritään lisäämään huippuosaamiseen perustuvia uusia tuotteita, palveluja, yrityksiä ja työpaikkoja seuraavasti:

Uusia työpaikkoja	13 000
Uusia yrityksiä	1 200
Uusia innovaatioita (palvelut, tuotteet ja mallit)	2 000

- Parannetaan alueiden valmiuksia hyödyntää kilpailtua tutkimus- ja kehittämisrahoitusta tavoitteena yhteensä 280 miljoonaa euroa
- Kaksinkertaistetaan ohjelmaan osallistuvien yritysten määrä 3100:sta 6200:aan vuoteen 2006 mennessä
- Parannetaan alueellisten ja kansallisten innovaatiopoliittisten kehittämistoimien yhteensopivuutta
- Lisätään alueiden vetovoimaa erityisesti kansainvälisten investointien ja huippuosaajien saamiseksi alueelle

Toteutussuunnitelma

- Alueellisen innovaatiopolitiikan edistämiseksi valmistellaan toimenpidekokonaisuus, jolla parannetaan koko maan edellytyksiä hyötyä lisääntyvästä teknologia- ja osaamisrahoituksesta ja vahvistaa sosiaalista innovaatiotoimintaa, lisätään yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen sekä ammatillisten taide- ja kulttuurilaitosten toiminnan alueellista vaikuttavuutta, vahvistetaan osaamiskeskusohjelmaa sekä tuetaan korkean osaamisen hyödyntämistä myös keskusten ulkopuolella. Toimenpidekokonaisuuden valmistelusta vastaavat kauppa- ja teollisuusministeriö, opetusministeriö ja sisäasiainministeriö ja työministeriö. Toimenpidekokonaisuuden tarkoituksena on koordinoita ministeriöiden toimenpiteitä siten, että eri hallinnonalojen toimet ovat mahdollisimman yhdensuuntaisia. Toimenpiteiden koordinoinnissa hyödynnetään eri hallinnonalojen ennakointitietoja tulevista elinkeino- ja työelämän sekä osaamistarpeiden muutoksista.
- Alueiden innovatiivisuutta tuetaan kehittämällä alueellista innovaatorakennetta osana kansallista innovaatiojärjestelmää ja kohdentamalla resursseja osaamiskeskusohjelmien, kansallisen koulutus-, kulttuuri-, tiede- ja teknologiapolitiikan, alueellisten teknologiastrategioi-

- den ja työelämän kehittämishankkeiden pohjalta. Osaamiskeskukset kytetään tiiviimmin kansalliseen innovaatio- ja teknologiapolitiikkaan.
- Nykyisen osaamiskeskusohjelman (1999–2006) loppuvuosien perusrahoitusta suunnattaessa otetaan huomioon vuonna 2004 tarkistettujen ohjelman kansalliset linjaukset. Erityisesti painotetaan keskusten kansainvälisen ja kansallisen yhteistyön lisäämistä sekä toimenpiteiden alueellisen vaikuttavuuden parantamista. Osaamiskeskuksia kannustetaan lisäämään niiden ja ulkopuolisten alueiden osaamisalakohtaista verkottumista. Ohjelmakauden (1999–2006) vaikuttavuutta ja edellisenä vuonna asetettujen kansallisten linjausten toteutumista arvioidaan ohjelman loppuarvioinnissa, joka valmistuu syksyllä 2006.
 - Alueiden kehittämislain mukaista ja huippuosaamisen hyödyntämiseen perustuvaa osaamiskeskusohjelmaa jatketaan vuosina 2007–2013. Uuden ohjelmakauden päämääränä on tukea alueiden välistä erikoistumista ja työnjakoa entistä kilpailukykyisempien osaamiskeskusten synnyttämiseksi. Toimintamallilla kannustetaan kansallisesti merkittävien klustereiden keskuksiä keskenään uudentyypoiseen yhteistyöhön. Ohjelmassa painotetaan huippuosaamisen hyödyntämistä, kansainvälisyyttä ja yritysten kasvun vauhdittamista. Valtioneuvosto hyväksyy syksyllä 2006 osaamiskeskusohjelmaan kuuluvat osaamisklusteriohjelmat ja niitä toteuttavat osaamiskeskukset kaksivaiheisen haun perusteella. Hakumenettelyä valmistelee ja esityksen ohjelmaan nimettävistä osaamisklustereista ja -keskuksista tekee osaamiskeskustyöryhmä, jossa sisäasiainministeriön lisäksi ovat edustettuina opetusministeriö, kauppa- ja teollisuusministeriö, työministeriö, maa- ja metsätalousministeriö sekä sosiaali- ja terveysministeriö.
 - Valtioneuvoston tavoitepäätöksen toteuttamiseen liittyen on valmistella suurten kaupunkiseutujen politiikkakokonaisuus. Huippuosaamiskeskittymien kehittäminen edellyttää kansallisen työnjaon syventämistä suurten kaupunkiseutujen kesken. Suurten kaupunkiseutujen politiikkakokonaisuus ja kaupunkiseutujen omiin vahvuuksiin perustuvat innovaatiostrategiat antavat tälle hyvän pohjan. Osaamiskeskusohjelmassa valitut osaamisalat ovat jo edistäneet maan sisäistä työnjakoa tietyillä huippuosaamisaloilla. Työnjakoa kehitetään edelleen korkeakoulujen ja tutkimuslaitosten kyseisiä aloja sekä Tekesin toiminnan alueellista vaikuttavuutta vahvistamalla. Samalla lisätään suurten kaupunkiseutujen keskinäisiä kytkentöjä ja kansainvälistä yhteistyötä.
 - Osaamiskeskusohjelman lisäksi uuden tiedon ja innovaatioiden siirtoa erityisesti pienille kaupunkiseuduille ja maaseutualueille tehostetaan muiden erityisohjelmien ja EU:n tavoiteohjelmien avulla. Osaamisintensiivisten yritysten syntyä ja kehittymistä maan eri osissa tuetaan suuntaamalla julkista pääomarahoitusta erityisesti uusiin ja kasvuvaiheen yrityksiin sekä alueellisiin sijoitusrahastoihin.

Helsingin seudun kehittäminen

Helsingin seudun kehittämisen keskeisenä tavoitteena on seudun tasapainoisen kehityksen ja kansainvälisen kilpailukyvyn vahvistaminen. Tämä edellyttää riittävän laajaa ja tehokasta seudullista yhteistyötä ja tahdonmuodostusta. Niitä tarvitaan varsinkin yhdyskuntasuunnittelussa, liikennepolitiikassa, asuntopolitiikassa, elinkeinopolitiikassa sekä tutkimus- ja koulutuspolitiikassa ja myös julkisten palvelujen tuottamisessa ja jakelussa. Erityisesti tehostetaan kaavoitus-, asunto- ja maapolitiikkaa.

Hallitus on asettanut Helsingin seudun neuvottelukunnan valtion, kuntien ja maakuntien keskinäiseksi yhteistyöelimeksi seudun kehittämiskysymyksissä. Neuvottelukunnassa ovat pääkaupunkiseudun kaupunkien lisäksi edustettuina myös ns. kehyskunnat.

Helsingin seudun ja sen kehysseutujen kaupunkiohjelmatyötä ja keskinäistä verkottumista tuetaan. Tiivistetään vuoropuhelua laajalla metropolialueella toteutettavien kaupunki- ja aluekeskusohjelmien kesken.

Helsingin seudun kehittämisen tavoitteet

- Jatkuvien käytäntöjen luominen koko Helsingin seudun kattavalle kuntien keskinäiselle yhteistyölle ja yhteiselle päätöksenteolle
- Yhteistyön tehostaminen koskien erityisesti maankäyttöä, asumista ja liikennettä
- Kuntien seudullisen yhteistyön lisääminen ja syventäminen palvelujen kehittämisessä, tuottamisessa ja jakelussa
- Kuntien ja valtion yhteistyömenettelyjen kehittäminen
- Ohjelmaperusteisen kehittämisen hyödyntäminen Helsingin seutua laajemmalla toiminnallisella metropolialueella

Helsingin seudun yhteistyön kehittämishankkeella on vauhditettu pääkaupunki-seudun ja kehyskuntien yhteistyötä. Hallitus seuraa Helsingin seudun vapaaehtoisien yhteistyön kehittymistä ja erityisesti yhteistyön jatkuvuutta ja vaikuttavuutta. Arvio yhteistyön kehittymisestä tuodaan hallinnon ja aluekehityksen ministeriryöryhmän käsiteltäväksi keväällä 2006, koska hanke liittyy olennaisella tavalla vireillä olevaan kunta- ja palvelurakennemuutokseen.

Toimenpiteet Helsingin seudun ja muiden kasvukeskusten asunto-olojen kehittämiseksi

Tavoitteena on kaavoituksen sekä asunto- ja yhdyskuntarakentamisen tehostaminen ja asuntojen tarjonnan lisääminen kysyntäalueilla, erityisesti Helsingin seudulla. Helsingin seudun kaavoitus-, maa- ja asuntopolitiikan tehostamiseksi laadittu yhteistoimintamalli otetaan tarpeen mukaan käyttöön myös muissa kasvukeskuksissa. Valtion tukemaa asuntolainoitusta suunnataan erityisesti Helsingin seudulle, suuriin kasvukeskuksiin ja muille korkean kysynnän alueille.

Vuoden 2006 talousarvioneuvotteluiden yhteydessä hallitus päätti käynnistää toimenpidekokonaisuuden, jolla lisätään ja nopeutetaan asuntotonttien saata- vuutta ja kohtuullistetaan asuntojen hintatasoa. Vuoden 2006 alusta on otettu käyttöön nykyisten enimmäisprosenttien puitteissa korotettu kiinteistövero kokonaan rakentamatta oleville rakennuskelpoisille tonteille Helsingin seudun 14 kunnassa. Kaavoituksesta tehtyjen valitusten käsittelyajan lyhentämiseksi on hallinto-oikeuksille annettu lisämäärärahoja henkilöstön palkkaamiseen.

Kaavoituksen tehostamiseksi ja kaavoitusmenettelyiden sujuvuuden lisäämiseksi hallitus tekee päätökset 14.3.2006 mietintönsä antaneen tonttitarjontatyöryh- män esitysten pohjalta. Tarpeelliset lakiesitykset annetaan eduskunnalle kuluvan vuoden kevädistuntokaudella.

Nopeuttaakseen ja yksinkertaistaakseen kuntien kanssa käytäviä neuvotteluita hallitus keskittää Helsingin seudulla olevan, asuntorakentamiseen soveltuvan valtion kiinteistöomaisuuden omistajahallinnan Senaatti -liikelaitokselle tarkoi- tuksenaan kohtuuhintaisen asuntotuotannon turvaaminen. Päätös tehdään kulu- van vuoden ensimmäisen lisätalousarvion yhteydessä. Samalla hallitus edellyttää seudun kuntien yhteistoimintaa valtion kanssa asuntotuotannon edistämiseksi.

Asunto- ja yhdyskuntarakentamisen tehostamiseksi valtio on valmis osallistu- maan myös uudentyypisiin kehittämishankkeisiin. Toimenpiteiden yksityiskoh- dista päätettäessä otetaan huomioon hallitusohjelman linjaukset sekä arviot pääkaupunkiseudun kunnallisteknisillä avustuksilla saavutetuista tuloksista.

Kysyntäalueiden asuntotarjonnan lisäämiseksi turvataan yleishyödyllisyysperiaat- teiden mukaan toimivien yhteisöjen edellytykset toimia pitkäjänteisesti ja vaka- varaisesti.

Pääkaupunkiseudun asunnottomuuden vähentämisen toimenpideohjelman (2002–2005) pyrkimyksenä on yhteistyössä eri toimijoiden kesken rakentaa ja hankkia vuosittain tuhat uutta asuntoa yksinasuille ja perheellisille asunnotto- mille sekä turvata asumisen tukipalvelut. Sosiaalisten vuokra-asuntojen jaossa asunnottomien mahdollisuuksia asuntojen saamiseen parannetaan.

Valtion keskushallintoa alueellistetaan

Valtion keskushallinnon toimintojen ja yksiköiden alueellistamista jatketaan. Uusia, laajenevia ja uudistettavia toimintoja ja yksiköitä sijoitetaan ensisijaisesti pääkaupunkiseudun ulkopuolelle valtioneuvoston periaatepäätöksen (8.11.2001) pohjalta. Tässä periaatepäätöksessä alueellistamisella tarkoitetaan myös ole- massa olevien toimintojen sijoittamista pääkaupunkiseudun ulkopuolelle. Kes- kushallinnon alueellistamispäätösten toimeenpanolla tasapainotetaan alueellista kehitystä sekä parannetaan valtion omien toimintojen tuottavuutta ja tehokkuut- ta. Alueellistamisesta aiheutuvien kustannussäästöjen tulee näkyä kehyskaudel- la.

Alueellistamisen piiriin kuuluvat kaikki valtion toiminnot ja yksiköt. Alueellistamistarkasteluun otetaan mukaan koko valtion hallinto mukaan lukien muussakin kuin virastomuodossa hoidettavat valtion toiminnot. Myös tukipalveluita alueellistetaan samalla, kun niiden tuottavuutta ja tehokkuutta lisätään ja palvelujen tuottamista keskitetään siihen erikoistuneille yksiköille.

Alueellistamisen yksi keskeinen peruste on turvata valtion keskushallinnolle pätevän työvoiman saanti tulevina vuosina, kun henkilöstöä jää eläkkeelle poikkeuksellisen runsaasti lyhyen ajan sisällä ja kilpailu työvoimasta pääkaupunkiseudulla yleensäkin on selvästi kiristymässä. Keskushallinnon alueellistamistoimiin otetaan budjettikehykseen liittyvät päätökset henkilöstö- ja muissa kuluissa aikaansaatavista säästöistä. Alueellistamisen hyötyjen tulee näkyä menojen suunniteltuina säästöinä valtiontaloudessa kehyskaudella.

Hallituksen strategia-asiakirjan mukaisesti hallitus toteuttaa alueellistamisen pitkäjänteisen ohjelman tavoitteena 4 000–8 000 työpaikan sijoittaminen pääkaupunkiseudun ulkopuolelle vuoden 2015 loppuun mennessä. Alueellistamistoimenpiteet käsittivät vuoden 2005 loppuun mennessä 140 toimintoa tai yksikköä. Ne merkitsevät yhteensä 3 621 henkilötyövuotta. Näistä on toteutettu 721, lisäksi päätetty 1 838 ja suunnitelmia 1 062 henkilötyövuotta. Kun esimerkiksi tukipalveluissa on edelleen alueellistamispotentiaalia, voidaan arvioida, että haarukka 4 000–8 000 henkilötyövuoden alueellistamisesta tullaan saavuttamaan.

Valtion toimintojen ja yksikköjen sijaintipaikkoja valittaessa otetaan huomioon olemassa olevat ja kehittyvät osaamis- ja toimintokeskittymät eli klusterit sekä valtioneuvoston 15.1.2004 hyväksymät valtakunnalliset alueiden kehittämisen tavoitteet. Alueellistamisella voidaan edistää myös kuntaliitoksia ja kuntien seutuyhteistyötä, aluekeskusten kehittämistä sekä osaamiskeskusten kehittämistä ja muuta osaamisen laajaa alueellista hyödyntämistä.

Alueellistamisen yleiset tavoitteet

- Auerakenteen tasapainottaminen
- Alueiden kilpailukyvyyn parantaminen
- Valtion toimintoja tukeva vuorovaikutteinen toimintaympäristö
- Pätevän henkilöstön saaminen valtion tehtäviin

Toteutussuunnitelma

- Hallitus toteuttaa alueellistamisen pitkäjänteisen ohjelman tavoitteena 4 000–8 000 työpaikan sijoittaminen pääkaupunkiseudun ulkopuolelle. Alueellistamistoimenpiteet koskevat kaikkia hallinnonaloja.
- Tukipalveluita yhteen koottaessa otetaan huomioon sekä alueellistamisen että tuottavuuden näkökohdat.
- Käynnistetään tarvittaessa pilotti (tarvittavia pilotteja), jotta voidaan järjestää mahdollisuuksia julkisen sektorin toimijoiden yhteisten tuki-

palvelujen järjestämiseksi. Pilottialueina ovat etusijalla Kainuu ja Koillis-Suomi.

- Alueellistamisessa noudatetaan hyvää henkilöstöpolitiikkaa. Valtiovarainministeriön johdolla on valmisteltu valtioneuvoston periaatepäätös alueellistamisesta, palvelukeskusten perustamisesta ja muissa organisaation muutostilanteissa noudatettavista henkilöstöpoliittisista periaatteista.
- Alueellistamisohjelmaa tarkistetaan ja päivitetään vuosittain helmi-, maaliskuussa.
- Valtioneuvoston kanslia asettaa valtioneuvoston asetuksen (567/2002) mukaisen Alueellistamisen koordinaatioryhmän toimikaudeksi 1.4.2006–hallituskauden loppuun. Se asettaa myös muut mahdollisesti tarvittavat koordinaatioryhmät. Sisäasiainministeriö on asettanut koordinaatioryhmän avuksi Alueellistamissihteeristön.

5.3 Parannetaan julkisen hallinnon ja palvelujen tuottavuutta toimenpideohjelmalla

Hallituksen tavoitteena on suunniteltu ja todennettavissa oleva julkisen hallinnon ja palvelujen tuottavuuden kasvu ja tuottavuushyötyjen käyttö. Yleisiä tuottavuuden kehittämistavoitteita asetetaan kehys- ja budjettimenettelyssä, peruspalveluohjelmassa ja tulossopimuksissa. Toteutuneesta tuottavuuskehityksestä raportoidaan tilinpäätös- ja kertomusmenettelyssä.

Tuottavuusohjelman tavoitteet

Rakenteellinen ja toiminnallinen uudistuminen, jonka tuloksena on

- suunniteltu ja todennettavissa oleva julkisen hallinnon ja palvelujen tuottavuuden kasvu ja tuottavuushyötyjen käyttö, ja
- valtionosuus- ja valtionapujärjestelmät kannustavat tuottavuuden jatkuvaan parantamiseen ja että valtionosuuksilla ja valtionavulla rahoitettavan toiminnan tuottavuutta kehitetään.

Keskeisenä kuntien vastuulla olevien peruspalvelujen tuottavuuteen vaikuttavana toimenpiteenä hallitus on käynnistänyt kunta- ja palvelurakennehankkeen.

Valtiovarainministeriö on 3.11.2003 asettanut tuottavuuden toimenpideohjelman ajalle 3.11.2003–31.12.2007.

Hallitus on kehyspäätöksessään vuosille 2007–2011 tehnyt tuottavuuden toimenpideohjelman toimeenpanovaihetta koskevat päätökset. Tähän sisältyy päätös kehyskaudella toteutettavien, tuottavuutta parantavien toimenpiteiden sekä eräiden poikkihallinnollisten toimenpiteiden vaikutusten mittaluokasta hallinnonaloittain. Tavoitteet ja toimenpiteet perustuvat ministeriöiden 2004 ja 2005

laatiin hallinnonalan tuottavuusohjelmiin ja niiden jatkovalmisteluun valtiovarainministeriön ja ministeriöiden välillä.

Toimenpiteiden sisältöä ja henkilöstötavoitteen jakautumista niiden kesken valmistellaan edelleen ministeriöiden johdolla kullakin hallinnonalalla. Tuottavuusohjelman edellyttämät toimenpidelinjaukset täsmennetään ministeriryhmässä, jona toimii hallituksen talouspoliittinen ministerivaliokunta.

Toteutussuunnitelma

- 1) Ministeriöt käynnistävät kehyspäätöksessä todettujen tavoitteiden toteuttamiseksi tarvittavat hallinnonalakohtaiset tuottavuutta lisäävät toimenpiteet ja jatkavat jo aloitettuja toimenpiteitä sekä sisällyttävät keskeiset toimenpiteet ja niiden tavoitteeksi asetetut vaikutukset soveltuvien osin talousarvioesitystensä tulostavoitteisiin.
- 2) Ministeriöt vastaavat siitä, että erikseen 23.3.2006 annetussa valtioneuvoston periaatepäätöksessä olevia henkilöstön aseman järjestämistä muuostilanteissa koskevia periaatteita ja myöhemmin valmisteltavia päätöksen soveltamisohjeita sovelletaan ja että hallinnonalan sekä sen virastojen ja laitosten henkilöstövoimavarojen suunnittelu, johtaminen ja henkilöstöhallinnon toimenpiteet työn jatkuvuuden turvaamiseksi on hyvin toteutettu.
- 3) Valtiovarainministeriö seuraa kehyspäätöksessä todettua tuottavuusohjelman ja -hankkeiden sekä tavoitteeksi asetettujen henkilöstötavoitteiden toteuttamista ja raportoi niistä hallitukselle.
- 4) Ministeriöt toteuttavat kehyspäätöksessä todetut talous- ja henkilöstöhallinnon palvelukeskuksia koskevat toimenpiteet yhteistoiminnassa valtiokonttoriin asetetun ao. hankkeen kanssa.
- 5) Valtion hankintojen uudelleenorganisoinnilla on saavutettavissa merkittäviä kustannussäästöjä. Valtion hankintojen toteutusta tehostetaan keskittämällä merkittävimpien yhteisten tuoteryhmien hankintoja ja vähentämällä päällekkäistä hankintatoimintaa. Valtiovarainministeriö on valmistellut tavanomaisten hyödykkeiden osalta virastoja ja laitoksia yhteisiin kilpailutuksiin velvoittavaa lainsäädäntöä.
- 6) Valtiontalouden kehyspäätöksessä ja peruspalveluohjelmassa on tarkasteltu valtiosuuksin rahoitettavien peruspalvelujen tuottavuuden parantamiseen tähtäviä periaatteita ja toimenpiteitä. (5.1.) kohdassa todettu kunta- ja palvelurakennehanke on keskeinen edellytysten varmistamiseksi peruspalvelujen tuottavuuden lisäämiselle ja tehostamiselle.
- 7) Toimenpideohjelmassa on toteutettu tutkimus valtion keskushallinnon informaatio-ohjauksen merkityksestä ja vaikuttavuudesta kuntien sosiaali- ja terveyspalveluissa sekä opetuksessa mm. tuottavuuskehityksen tukemiseksi. Selvityksen perusteella laaditaan toimenpideohdotukset. Tuottavuusohjelmassa valmistellaan yhteistyössä Kilpailu-

- viraston ja KTM:n kanssa ehdotuksia yksityisten palvelujen hallitaksi käytöksi julkisen sektorin tuottavuuden nostamisessa.
- 8) Tuottavuusohjelmassa jatketaan valtiovarainministeriön yhdessä muiden hallinnonalojen sekä tutkimuslaitosten kanssa tuottavuusmittauksen ja -tutkimuksen kehittämistä. Opetusministeriö ja sosiaali- ja terveysministeriö parantavat yhteistoiminnassa Suomen Kuntaliiton, Tilastokeskuksen, Stakesin ja Valtion taloudellisen tutkimuskeskuksen kanssa toimialaansa kuuluvien peruspalvelujen tuottavuuden mittaamista ja soveltavaa tuottavuustutkimusta siten, että tieto tukee tuottavuuden parantamistoimia. Valtion taloudellinen tutkimuskeskus julkaisee 2006 mm. toisen asteen koulutusta ja lasten päivähoitoa koskevat tuottavuusraportit. Tilastokeskus julkaisee elokuussa 2006 ennakkotietoja eräiden kunnallisten peruspalvelujen vuoden 2005 tuottavuuskehityksestä ja jatkaa julkisen sektorin tuottavuuskatsauksen kehittämistä.
 - 9) Useat ministeriöt ovat aloittaneet hallinnonalan tuottavuuden kattavan mittaamisen kehittämisen yhteistoiminnassa tilastokeskuksen kanssa. Liikenne- ja viestintäministeriön tuottavuuskatsaus on julkaistu. Kaikki ministeriöt toteuttavat hankkeen vuoden 2008 loppuun mennessä.
 - 10) Valtiovarainministeriö jatkaa syksyllä 2003 käynnistynyttä keskustelua valtion sektorin henkilöstöjärjestöjen kanssa hyvän tuottavuusyhteistyön varmistamiseksi ja riittävien osaamista ja työvoimakilpailukykyä lisäävien toimien toteuttamiseksi osana julkisen sektorin rakenteellisia ja toiminnallisia uudistuksia. Hallitus on 23.3.2006 tehnyt periaatepäätöksen valtion henkilöstön aseman järjestämisestä muutostilanteissa. Valtiovarainministeriö on asettanut työryhmän valmistelemaan päätöksen periaatteiden soveltamista käytännössä.
 - 11) Tuottavuuden toimenpideohjelman yhteistyötä hallituksen politiikkaohjelmien ja keskushallinnon alueellistamishankkeen kanssa jatketaan.

Julkisen sektorin tuottavuutta ja tuottavuuden toimenpideohjelman tavoitteiden saavuttamista seurataan seuraavilla mittareilla:

- Tilastokeskuksen julkisen sektorin tuottavuustilaston tulokset
- Hallinnonalojen tuottavuuskatsauksissa, tuottavuusohjelmissa, toimintakertomuksissa ja peruspalveluohjelmassa suunniteltu ja raportoitu tuottavuus- ja taloudellisuuskehitys, tuottavuussäätöt ja niiden kohdentaminen
- kehyspäätöksessä todettujen henkilöstömäärätavoitteiden ja vastaavien määrärahasäätöjen ja uudelleenkohdennusmahdollisuuksien toteutuminen hallinnonaloittain
- kansallisen terveydenhuollon hankkeen ja sosiaalialan kehittämishankkeen tuottavuusvaikutuksia koskevat raportit

- muiden julkisten palvelujen tuottavuutta, vaikuttavuutta, laatua ja saatavuutta koskevien tutkimusten ja selvitysten tulokset, erityisesti sosiaali-, terveys-, opetus- ja sivistyspalvelujen osalta

5.4 Valtion omistajaohjauksen organisointi

Hallitusohjelmassa tavoitteena oli, että markkinaehtoisesti toimivien valtionyhtiöiden ja valtion osakkuusyhtiöiden keskittämistä koskeva järjestelmä otettaisiin käyttöön jo vuoden 2005 alusta. Päätöksenteko asiasta on lykkääntynyt niin, että uusi järjestely voidaan ottaa käyttöön 1.5.2007. Hallituksen talouspoliittinen ministerivaliokunta puolsi loppuvuodesta 2005 kannanottoa, jonka mukaan perustettava uusi valtion omistajaohjausyksikkö sijoitetaan valtioneuvoston kansliinaan. Järjestelyn odotetaan parhaiten toteuttavan ehdon, jonka mukaan omistajaohjaus tulee tehokkaasti eriyttää yhtiöiden ja niiden toiminta-alojen kannalta merkityksellisistä sääntely- ja viranomaistehtävistä.

Kesäkuussa 2004 valtioneuvosto asetti siirtymäkauden ensimmäisen vaiheen eli toiminnallisen keskittämisen toteuttamiseksi markkinaehtoisesti toimivien valtionyhtiöiden ja osakkuusyhtiöiden omistajaohjauksen johtoryhmän, joka koostuu kolmen keskeisen ministeriön omistajaohjauksesta vastaavista johtavista virkamiehistä. Johtoryhmä vastaa kaikkien talouspoliittiselle ministerivaliokunnalle ja valtioneuvostolle esiteltävien yhtiökohtaisten asioiden valmistelusta. Esittely- ja toteutusvastuu kuuluu kuitenkin kullekin vastuuministeriölle. Johtoryhmän tehtäviin kuuluu lisäksi muun muassa ohjeistaa vastuuministeriöt markkinaehtoisesti toimivien yhtiöiden omistusjärjestelyjä ja omistajaohjausta koskevien yhtiökohtaisten toimenpiteiden ja hankkeiden valmistelussa, ohjata ja koordinoida tätä valmistelua sekä tarvittaessa osoittaa valmistelevan ministeriön käyttöön lisäresursseja sekä ohjeistaa ja avustaa ministeriöitä myös erityistehtäviä hoitavien ja erityisasemassa olevien yhtiöiden omistajaohjauksessa. Johtoryhmä vastaa myös Solidium Oy:n kautta toteutettavien toimenpiteiden valmistelusta ja laatii katsauksia valtion osakeomistuksen tilasta.

5.5 Hyvällä henkilöstöjohtamisella varmistetaan valtionhallinnon toimintakyky

Valtioneuvosto teki 30.8.2001 periaatepäätöksen valtion henkilöstöpolitiikan linjasta. Linjan toteutumista on arvioitu vuoden 2005 aikana. Valtioneuvosto antoi keväällä 2006 täydentävän periaatepäätöksen valtion henkilöstön aseman järjestämisestä muutostilanteissa. Yhdenmukaisilla toimintatavoilla ja laadukkaalla johtamisella varmistetaan valtionhallinnon toiminta- ja palvelukyky erilaisissa organisaatioiden muutostilanteissa erityisesti tuottavuus- ja alueellistamistoimenpiteiden yhteydessä. Valtiovarainministeriö antoi periaatepäätöksen soveltamisohjeet. Ministeriö tukee hyvän henkilöstöjohtamisen kehittämistä valtionhallinnossa myös ennakoimalla henkilöstöjohtamisen tulevaisuuden haasteita.

Laki valtion johtavista virkamiehistä on tarkoitus saattaa voimaan vuoden 2007 alusta. Uudella ylimmän johdon järjestelmällä vahvistetaan poikkihallinnollisuutta ja hallituksen ohjelmallisten tavoitteiden toteutumista parantamalla johtamisen laatua valtioneuvostossa. Sen avulla turvataan valtionhallinnon toimintakyky johtavassa asemassa toimivien virkamiesten laajan poistuman toteutuessa lähivuosina. Valtionhallinnon yhteinen johdon tukiyksikkö edistää yhdessä ministeriöiden kanssa uuden järjestelmän toimivuutta ja koko johtamiskulttuurin uudistamista.

Osana valtion virka- ja työehtosopimusratkaisua vuosille 2005–2007 sovittiin sitovasti valtionhallinnon uusien, kannustavien palkkausjärjestelmien kattavasta toteutuksesta valtionhallinnossa 30.11.2005 mennessä. Vuoden 2005 lopussa uusien järjestelmien piirissä oli kaikkiaan noin runsaat 95 prosenttia valtion henkilöstöstä ja noin 91 prosenttia sopimusaloista. Loput on tarkoitus saada toteutumaan kevätkaudella 2006.

Valtion sopimusratkaisun mukaan vuonna 2005 aloitettu laaja valtion keskustason osapuolten yhteinen selvitystyö valtionhallinnon palkkapolitiikan kehittämiseksi jatkuu vuonna 2006 ja saatetaan päätökseen vuonna 2007. Kehittämisen tulee perustua uusien palkkausjärjestelmien vahvuksien edistämiseen, tulospalkkiojärjestelmien ja muiden kannustimien rinnakkaista käyttöönottamiseen sekä kilpailukyvyyn parantamiseen.

6 YMPÄRISTÖ, ENERGIA JA LUONNONVARAT

6.1 Energia- ja ilmastostrategian toimeenpano

Ilmastonmuutoksen hillitseminen on tulevien vuosikymmenien merkittävimpiä globaaleja haasteita. Suomen on sovitettava yhteen taloudellisen kasvun vaatima energiantarve ja kasvihuonepäästöjen merkittävä vähentäminen. Valtioneuvosto hyväksyi syksyllä 2005 uuden energia- ja ilmastostrategian (Lähiajan energia- ja ilmastopolitiikan linjauksia – kansallinen strategia Kioton pöytäkirjan toimeenpanemiseksi) ja se annettiin selontekona eduskunnalle samana syksynä. Strategian linjausten mukaisesti Suomi täyttää Kioton pöytäkirjan velvoitekaudella 2008–2012 maamme sopiman kasvihuonekaasujen rajoittamisvelvoitteen ja toimeenpanee EY:n päästökauppadirektiivin mukaisen kansallisen päästöoikeuksien jakosuunnitelman vuosille 2008–2012. Lisäksi strategiassa on otettu huomioon Suomen lähtökohtia Kioton kauden jälkeisiin kansainvälisiin neuvotteluihin maailmanlaajusten kasvihuonepäästöjen rajoittamiseksi.

Uudessa energia- ja ilmastostrategiassa otetaan huomioon nykyisen strategian sisältämätön päästökauppadirektiivi sekä viimeaikainen kansainvälinen kehitys. Päästökaupan alkamisella vuoden 2005 alussa on ollut keskeinen vaikutus strategiaan, sillä päästökaupparektori kattaa noin puolet Suomen kasvihuonekaasu-

päästöistä. Strategiassa linjataan päästökaupan ja muiden ohjauskeinojen suhde sekä otetaan kantaa ilmastotavoitteiden lisäksi myös energiapolitiikan tavoitteisiin. Venäjän ratifioitua Kioton pöytäkirjan täytyvät myös pöytäkirjan voimaantulon ehdot.

Strategiassa on lisäksi käyty läpi kaikkien keskeisten ministeriöiden toiminta-alueelta (YM, KTM, MMM, LVM ja UM) päästöjen kasvun hillitsemistä ja päästöjen vähentämistä edellyttävät toimet. Kukin ministeriö huolehtii omilla sektoreillaan toimien toimeenpanosta. Useissa tapauksissa se edellyttää laajaa yhteistyötä eri ministeriöiden ja muiden toimijoiden kesken.

Toteutussuunnitelma

Strategia liittyy keskeisesti poliittisiin linjauksiin, joita tarvitaan päätettäessä EU:n toisen päästökaupakauden 2008–2012 päästöoikeuksien jakosuunnitelmasta. Strategian mukaisesti valtio varautuu rahoittamaan mekanismeilla hankittavia päästöyksiköitä yhteensä noin 10 miljoonan tonnin verran kaudelle 2008–2012. Jäsenvaltioiden on toimitettava komissiolle kesäkuuhun 2006 mennessä uusi esitys päästöoikeuksien kansalliseksi jakosuunnitelmaksi. Varsinaiset päästöoikeuksien jakoperiaatteet määritetään erillisessä kauppaja- ja teollisuusministeriön asettamassa työryhmässä.

Strategian energiapolitiittisia linjauksia ovat riittävän ja kohtuuhintaisen energiasaannin turvaaminen, energiankäytön tehostaminen sekä uusiutuvan energian käytön tuntuva lisääminen.

Hallituksen ilmasto- ja energiapolitiittinen ministerityöryhmä vastaa strategian toimeenpanon valmistelusta ja sitä koordinoi kauppaja- ja teollisuusministeriö. Strategian toteutukseen osallistuvat ministeriöt (KTM, LVM, MMM, UM, YM) vastaavat kukin omien toimiansa budjettivaikutuksista. Toimeenpanon valmistelu on käynnissä ja strategiassa mainitut nopealla aikataululla toteutettavat selvitykset ovat osin valmistuneet ja valmistuvat alkukeväästä 2006:

- Valtioneuvosto pitää tärkeänä vauhdittaa päästöttömien ja vähäpäästöisten lämmitystapojen käyttöönottoa pientaloissa. Tässä tarkoituksessa on selvitetty nykyisten avustusten kohdentamista pientalojen lämmitystapamuutosten investointien avustamiseen sekä vaihtoehtoisesti kotitalousvähennyksen laajentamista koskemaan kyseisiä investointeja. Selvitys on valmistunut ja hallitus on antamallaan asetuksella päättänyt, että pientalojen lämmitystapamuutoksiin myönnetään korjausavustuksia vuosina 2006–2008. Tarkoitukseen varataan yhteensä 14 miljoonaa euroa.
- Kauppaja- ja teollisuusministeriön asettama työryhmä selvittää liikenteen biopolttoaineiden eri tuotannon ja käytön teknologiavaihtoehtoja sekä biopolttoaineiden markkinoillesaattamisvelvoitetta koskevaa normiohjausta ja muita edistämistoimia. Työryhmä tekee myös ehdotuksen kansalliseksi tavoitteeksi ja toimenpiteiksi liikenteen biopolttoai-

neiden edistämisestä. Tässä yhteydessä työryhmän tulee tarkastella myös niitä edellytyksiä, joilla Suomi voisi saavuttaa direktiivin mukaisen tavoitetason 5,75 prosenttia vuonna 2010 tieliikenteen polttoainneiden kulutuksesta.

- Turpeen käyttö erityisesti lauhdesähkön tuotannossa jää ilman uusia toimenpiteitä menneitä vuosia selvästi pienemmäksi. Kauppa- ja teollisuusministeriö selvittää, miten turpeen asema voitaisiin turvata tuontipolttoaineita vastaan lauhdesähkön tuotannossa.

Rahoitus

Valtio rahoittaa nykyisin teknologian tutkimusta ja tuotekehitystä, energiainvestointeja, energia-alan tiedotusta ja koulutusta, energiapuun korjuuta ja haketus- ta sekä asuinrakennusten energiakorjauksia. Strategiassa uutena rahoituskoh- teena tulee mukaan Kioton mekanismeilla saatavien päästövähennemien rahoit- taminen.

Nykyisin merkittävin rahoituskohde on energiateknologisen tutkimuksen ja tuo- tekehityksen tukeminen, johon käytetään noin 60 miljoonaa euroa vuodessa. Rahoitus on osa Tekesin teknologiarahoitusta ja se vaihtelee vuosittain yritysten teknologiarahoituksen kysynnän ja Tekesin rahoitusmahdollisuuksien mukaisesti. Tekesin teknologiatutkimukseen ja tuotekehitykseen kohdistettua rahoitusta tukee kauppa- ja teollisuusministeriön myöntämä energiatuki.

Energiatukea on myönnetty viime vuosina noin 30 miljoonaa euroa vuodessa. Uusiutuvan energian ja energiatehokkuusinvestointien tukemista jatketaan. Tuen mitoitus pyritään pitämään mahdollisimman lähellä nykyistä määräänsä siitä huolimatta, että Kioton mekanismien käyttö edellyttää uutta, huomattavaa valti- on rahoitusta. Energiatukea kohdistetaan vastaisuudessa entistä voimakkaam- min uuden teknologian käyttöönottoon. Strategian mukainen viitteellinen rahoit- tus kaudella 2008–2012 on keskimäärin 26 miljoonaa euroa vuodessa. Tiedotuk- seen ja koulutukseen esitetty viitteellinen rahoitus on keskimäärin 2,5 miljoonaa euroa vuodessa sekä energiapuun korjuu- ja haketustukiin 6 miljoonaa euroa vuodessa.

Kioton pöytäkirjan mukaisilla JI- ja CDM- hankkeilla on tarkoitus hankkia päästö- vähenemiä ja nostaa näin Suomelle sallittua päästömäärää vuosille 2008–2012 kaikkiaan 10 miljoonaa tonnia. Tähän tarvittavan määrärahan mitoitusta ei ole etukäteen mahdollista tarkasti arvioida, koska päästövähennemien hinta määräy- tyy markkinoilla. Jos päästövähennemien hinnaksi arvioidaan 10 euroa/tonni, Kioton mekanismien hankintaan käytettäisiin kaikkiaan 100 miljoonaa euroa. Vuoden 2005 kolmannessa lisätalousarviossa tarkoitukseen varattiin jo 30 mil- joonaa euroa.

Antamallaan asetuksella asuinrakennusten energiakorjausten tukemisesta halli- tus päätti, että pientalojen lämmitystapamuutoksiin kohdentuviin avustuksiin varataan vuosina 2006–2008 yhteensä 14 miljoonaa euroa.

6.2 Tehostetaan Itämeren suojelua

Itämeren ja sen merellisen luonnon tila on huolestuttava. Sen vakavin ongelma on rehevöityminen, josta leväkukinnat sekä rantojen ja pyydysten limoittuminen ovat näkyviä esimerkkejä. Lisäksi haitallisten aineiden, kuten raskasmetallien ja dioksiinien pitoisuudet ovat kohonneet. Itämeren suojelun keskeisimmät tavoitteet ovat rehevöitymisen torjunta sekä öljy- ja kemikaalikuljetusten aiheuttamien riskien vähentäminen.

Venäjän ja Viron liikenne, erityisesti öljykuljetusten osalta, on oleellisesti kasvanut viime vuosina ja tulee kasvamaan edelleen. Liikenteen ja erityisesti öljykuljetusten lisääntyminen aiheuttaa tehtyjen selvitysten mukaan vakavan öljyvahingon todennäköisyyden kasvun, ellei samalla ryhdytä merenkulun turvallisuutta lisääviin toimenpiteisiin.

Valtioneuvosto teki keväällä 2002 periaatepäätöksen toimista Itämeren suojelemiseksi. Periaatepäätöksen toteuttaminen edellyttää toimia seuraavien 10–15 vuoden aikana.

Itämeren suojelun tehostamisen vaikuttavuustavoitteet

- Itämeren rehevöityminen ja sen aiheuttamat haitat vähenevät
- Itämeren luonnon ja vesialueiden tila paranee
- Öljy- ja kemikaalikuljetukset sekä suurten öljysatamien toiminta järjestetään mahdollisimman riskittömästi ja onnettomuuksien aiheuttamat haitat vesi- ja rantaluonnolle minimoidaan
- Laittomat, tahalliset öljypäästöt loppuvat
- Vaarallisten aineiden päästöt eivät aiheuta uhkaa Itämeren eliöyhteisöille eivätkä ihmisten terveydelle.

Rehevöityminen

Itämeriohjelman mukaan on vähennettävä tehokkaasti kotimaassa maatalouden ja haja-asutuksen ravinnekuormitusta sekä yhdyskuntien typpikuormitusta ja lähialueen maista ja erityisesti Pietarin kaupungista tulevaa jätevesikuormitusta.

Maatalouden ympäristötukiohjelma jatkuu vuonna 2006. Sen avulla osallistutaan Itämeriohjelman tavoitteiden toteuttamiseen. Uudella ohjelmakaudella 2007–2013 ravinnekuormituksen väheneminen edellyttää ympäristötukijärjestelmän jatkamista nykyisessä laajuudessaan.

Tehostetaan Viron, Venäjän ja Suomen kolmikantayhteistyötä Suomenlahdella Itämeriohjelman mukaisesti. Lähialueiden maista tulevaa jätevesikuormitusta vähennetään erityisesti osallistumalla Pietarin jätevesien käsittelyn tehostamiseen. Tuetaan Pietarin pohjoisten alueiden viemäroinnin parantamista ja kaupungin nykyisten puhdistamojen ravinteidenpoiston tehostamista sekä Luoteis-

Venäjän kaupungeista Suomenlahteen kohdistuvan kuormituksen vähentämistä. (YM ja UM)

Vaaralliset aineet

Selvitetään ja arvioidaan vaarallisten aineiden päästöjä Itämereen ja vesistöihin sekä niiden vaikutuksia vedessä. Valtioneuvoston asetus, joka koskee vesiympäristölle haitallisia ja vaarallisia aineita, on tarkoitus antaa vuonna 2006. Jatketaan selvitystyötä, joka koskee Euroopan unionin vesipuitteidirektiivin yhteydessä valmisteleman ns. prioriteettiluettelon täydentämistä Itämeren ja Suomen vesistöjen olosuhteista käsin. Työtä jatketaan arvioimalla vaarallisten aineiden päästöjen vähentämisen tarvetta ja mahdollisuuksia vesipuitteidirektiivin mukaisella menettelyllä (YM). Tärkeää on myös seurata Itämeren lohessa ja silakassa esiintyvät kohonneet dioksiinipitoisuudet ja dioksiinin lähteet. (MMM, KTM, YM, STM)

Vaikutetaan EU:n komission valmisteleman ns. kemikaalipaketin sisältämien lainsäädäntöhankkeiden sisältöön myös Itämeren ja Suomen vesistöjen näkökulmasta. Hallitus valmistele kansallista näkemystä vaarallisten aineiden eliminoinniseksi myös hallitusohjelman mukaista kemikaaliohjelmaa tehdessään. (YM, KTM)

Merenkulun ympäristöturvallisuus ja öljyntorjuntavalmiuden parantaminen

Merenkulun ympäristöturvallisuuden parantamisen ja öljyntorjuntavalmiuden tehostamisen toimenpiteet on koottu yhtenäiseksi tavoitepaketiksi. Ajankohtaisia tavoitteita ovat edelleen:

- Yksirunkoisten öljysäiliöalusten nopeutettu käytöstä poisto (LVM), alusperäisen jätteen luovutuksen ja vastaanoton tehostaminen satamissa (YM), ja EU:n alusjäterikoksia koskeva direktiiviehdotus (LVM ja OM) ovat keskeisimpiä merenkulun ympäristöturvallisuutta lisääviä toimia. Lisäksi edistetään Suomenlahdelle rakennettavien uusien satamien tai merkittävien laajennusten turvallisuuden parantamista (LVM ja YM).
- Saatetaan valmiiksi vuosina 2003–2006 toteutettava kolmen avomerialuksen perusparantaminen talvioloissa tapahtuvaan öljyntorjuntaan soveltuviksi (Seili, Tursas, Uisko) sekä päätetään jäissä tapahtuvaan öljyvahinkojen torjuntaan kykenevän monitoimialuksen hankinnasta.
- Päätetään öljyntorjunnan osaamiskeskuksen perustamisesta keskusta koskevan liiketoimintasuunnitelman valmistuttua.
- Jatketaan yhteistyötä Venäjän ja Viron öljyntorjuntaorganisaatioiden kanssa
- Edistetään kansainvälisen rahoituksen kohdentamista merenkulun turvallisuutta ja öljyntorjuntavalmiutta edistäviin hankkeisiin muun muassa osana pohjoista ulottuvuutta ja EU:n naapurisuusohjelmia.

6.3 Laaditaan kestävän tuotannon ja kulutuksen ohjelma

Suomi on jo useana vuonna sijoittunut maailman kärkeen, kun maailmanlaajuis- ta talous- ja sosiaalista kehitystä tukeva World Economic Forum (WEF) on ran- kannut maailman maita ympäristöllisen kestävyuden indeksivertailussa. Suomen veden- ja ilmanlaatu, tieteen ja teknologian taso sekä ympäristöhallinto saavat kansainvälisessä vertailussa kiitettävän arvosanan. Heikoiten Suomi pärjasi, kun mitattiin aineellista kulutusta henkeä kohden. Ongelmiamme ovat suuret hiilidi- oksidipäästöt, kulutettujen luonnonvarojen määrä sekä jätemäärät henkilöä kohden.

Viimeisen kymmenen vuoden aikana ovat suomalaisen yhteiskunnan käyttämät materiaalivirrat pysyneet kotimaassa melko vakioina, mutta ne ovat samalla kasvaneet ulkomailla. Tarvitsemme yhä enemmän muiden maiden tuottamia raaka-aineita omien perustarpeidemme tyydyttämiseksi ja elintasomme ylläpitä- miseksi ja kehittämiseksi. Maailmanlaajuisilla markkinoilla ei riitä, että ympäris- tön tila on hyvä ja luonnonjärjestelmien sietokykyä ei ylitetä Suomessa, vaan on otettava huomioon myös ne haitalliset ympäristövaikutukset, jotka syntyvät ku- lutuksemme ja tuotantomme takia muissa maissa.

Toimenpiteet

Suomen Kestävän kulutuksen ja tuotannon toimikunta on kesäkuussa 2005 saa- nut valmiiksi esityksensä kestävän kulutuksen ja tuotannon ohjelmaksi. Toimi- kunta esittää kaikkiaan 73 eri toimenpide-ehdotusta, joissa keskitytään löytä- mään ratkaisuja niille toimialueille, joilla on eniten vaikutuksia yhteiskunnan ekotehokkuuteen eli siihen, miten hyvinvointia tuotetaan entistä vähemmällä ympäristökuormalla.

Ohjelmaehdotuksen vision mukaan tulevaisuuden Suomessa tuotannon ekote- hokkuus nousee koko tuoteketjussa ja on maailman kärkitasolla. Samalla syntyy uusia liiketoimintamahdollisuuksia ja työpaikkoja aloilla, jotka luovat hyvinvointia ja ympäristöinnovaatioita. Toimikunta pitää tärkeänä parantaa osaamista ja lisätä jalostusarvoa kotimaisten luonnonvarojen hyödyntämisessä muun muassa edistämällä luomutuotantoa, uusiutuvien energialähteiden hyödyntämistä ja puurakentamista.

Tavoitteisiin pääsemiseksi tarvitaan erilaisia ja uudenlaisia ohjauskeinoja. Kestä- vämmän kulutuksen ja tuotannon yhteiskunta edellyttää eri sektoreiden verkos- toitumista ja vuoropuhelua, ympäristö- ja sosiaalisten innovaatioiden edistämistä, materiaalitehokkuuden asiantuntijapalveluja, taloudellisia ohjauskeinoja, julkisen sektorin esimerkkiä toiminnassa ja hankinnoissa sekä ympäristötietoi- suuden edistämistä.

Toimikunnan mietintö sisältää myös perusteellisen taustamuistion kestävä tuotannon ja kulutuksen nykytilasta Suomessa. Yhdessä ehdotukset ja taustamuistio viitoittavat strategiaa noin kymmenen vuoden päähän tulevaisuuteen.

Ohjelmaehdotus on ollut laajalla lausuntokierroksella sekä esitelty kestävä kehityksen toimikunnalle syyskuussa 2005. Hallitus keskustelee ohjelmasta alkuvuodesta 2006 iltakoulussa. Ohjelman toteutumisen seurantaa varten perustetaan ministeriöiden edustajista koostuva työryhmä.

6.4 Jatketään Kansallisen metsäohjelma 2010:n toteuttamista

Kansallisen metsäohjelman 2010:n toteuttamista jatketaan tavoitteena varmistaa muun muassa puun tuotannon lisääntyminen. Ohjelmalla turvataan kestävä puuntuotanto ja varmistetaan mahdollisuudet 5–10 miljoonaa kuutiometriä korkeampaan kotimaisen puun käyttöön verrattuna 1990-luvun loppuun. Tämä mahdollistaisi 63–68 miljoonan kuutiometrin vuosittaisen hakkuukertymän vuoteen 2010 mennessä. Metsäsektorin työllisyys pyritään turvaamaan niin, että vuodelle 2010 arvioitua 80 000 henkilön työpaikkamäärää ei aliteta. Samanaikaisesti huolehditaan metsätalouden kannattavuudesta tavoitteena yksityismetsätalouden nettotuloksen kohottaminen 100 euroon/ha. Metsien hyvän puuntuotannon tilan varmistamiseksi tavoitteeksi on asetettu nuoren metsän hoidon määräksi 250 000 ha ja kunnostusojituksen määräksi 110 000 ha.

Puutuoteteollisuuden viennin arvo pyritään kaksinkertaistamaan 4,2 miljardiin euroon vuodessa ja energiapuun vuotuista käyttöä lisätään viidellä miljoonalla kuutiometrillä. Metsien ekologinen kestävyys turvataan muun muassa Metsäohjelman avulla. Tavoitteena on arvokkaiden elinympäristöjen ominaispiirteiden säilyminen ennallaan tai lähes ennallaan yli 95 prosentilla pinta-alasta. Kokonaisuutena Kansallinen metsäohjelma 2010 tukee työllisyyttä, maaseudun kehittämistä ja valtakunnallista ilmasto- ja energiapolitiikkaa.

Toteutussuunnitelma

Kansallinen metsäohjelma 2010:tä toteutetaan ja kehitetään laajana julkisen ja yksityisen sektorin yhteistyönä. Ohjelmakokonaisuudesta vastaa maa- ja metsätalousministeriö Kansallisen metsäneuvoston sekä sen sihteeristön ja työryhmien tukena. Metsäneuvoston toimikausi vaihtui kesäkuussa 2005 ja uusi metsäneuvosto on laatinut työohjelman kolmivuotiseksi toimikaudekseen.

Puutuoteteollisuuden elinkeinopoliittisen ohjelman ja puurakentamisen edistämishjelman toimeenpano yhteistyössä kauppa- ja teollisuusministeriön, maa- ja metsätalousministeriön, ympäristöministeriön, opetusministeriön ja puutuoteteollisuuden kanssa.

Ohjelmalla pyritään:

- puun käyttöä edistämällä kulutuksen kasvun nostamiseen,
- edistämään puutuoteteollisuuden rakennemuutosta ja uusien liiketoimintamallien kehittämistä,
- kansallisten voimavarojen uudelleen suuntaamiseen mm. hallinnossa, tutkimuksessa, kehityksessä, koulutuksessa ja standardoinnissa, sekä
- korostamaan Suomen roolia eurooppalaisessa standardointiyössä.

Puun energiakäyttöä edistetään osana kansallisen metsäohjelman ja uudistetun energia- ja ilmastostrategian toimeenpanoa yhteistyössä maa- ja metsätalousministeriön, kauppa- ja teollisuusministeriön, ympäristöministeriön ja valtionvarainministeriön kanssa.

Metsätalouden toimintaympäristön monet muutokset ovat vaikeuttaneet kansallisen metsäohjelman tavoitteiden saavuttamista. Muutoksien analysoimiseksi ja ohjelman tavoitteiden ja toimenpiteiden uudelleen arvioimiseksi ohjelman tarkistus aloitettiin kesällä 2005. Metsätalouden tulevaisuuskatsaus valmistuu heinäkuussa 2006 ja kansallisen metsäohjelman strategia- ja toimenpideovat valmistuvat vuoden 2007 loppuun mennessä, jolloin valtioneuvosto käsittelee tarkistettua ohjelman yhtä aikaa Etelä-Suomen metsien suojeluohjelman (METSO) jatkopäätöksen kanssa. Tarkistuksessa tullaan tehostamaan eri hallinnonalojen toimenpiteiden yhteensovittamista.

Rahoitus

Kansallisen metsäohjelman 2010:n tavoitteena oleva ainespuun hakkuukertymän nostaminen 63–68 miljoonaan kuutiometriin edellyttää noin 250 miljoonan euron kokonaisinvestointeja metsänhoitoon ja metsänparannukseen, mistä valtion osuus on liki 60 miljoonaa euroa ja metsänomistajien osuus noin 190 miljoonaa euroa. Valtion rahoitusosuutta varten on varattu varoja valtioneuvoston hyväksymissä valtiontalouden kehyksissä.

Metsien ekologisen kestävyuden turvaamiseksi on ympäristöministeriön hallinnonalan kehyksiin sisällytetty varat luonnonsuojeluohjelmien rahoittamiseksi vuosina 1996–2009. Rahoitusohjelma tarkistettiin vuoden 2005 aikana METSO-ohjelman 40,7 miljoonan euron budjettirahoituksen lisäys vuosiksi 2003–2007 jakautuu maa- ja metsätalousministeriön ja ympäristöministeriön hallinnonalojen kesken. Ohjelman jatkosta päätetään vuonna 2007 yhtä aikaa koko kansallisen metsäohjelman tarkistuspäätöksen kanssa.

Kansallisen metsäohjelman toimenpiteitä rahoitetaan myös muiden ministeriöiden pääluokista. Erityisen merkittäviä ovat kauppa- ja teollisuusministeriön hallinnonalan rahoitus yritystoiminnan ja puun energiakäytön edistämiseen ja opetusministeriön hallinnonalan koulutus- ja tutkimusrahoitus.

7 LIIKENNEPALVELUT JA -TURVALLISUUS

7.1 Parannetaan liikenneturvallisuutta

Tieliikenneonnettomuudet muodostavat vakavan kansanterveysongelman. Niistä aiheutuu vuosittain noin 3 miljardin euron suuruiset yhteiskuntataloudelliset kustannukset ja suuret inhimilliset kärsimykset. Vuonna 2003 tieliikenteessä kuoli 379 ihmistä ja 375 ihmistä vuonna 2004. Vuonna 2005 liikennekuolemien määrä on ennakkotietojen mukaan edellisen vuoden tasolla.

Tavoitteellisella liikenneturvallisuustyöllä on vuosien mittaan pystytty pienentämään vakavien onnettomuuksien määriä. Turvallisuuden parantaminen edellyttää jatkossa, että eri hallinnonalojen välisellä yhteistyöllä kyetään entistä tehokkaammin puuttumaan keskeisiin ongelmiin, kuten liian suuri ajonopeus, kuljettajan puutteellinen ajokunto sairauden, alkoholin, huumeiden tai väsymyksen takia, turvalaitteiden käyttämättömyys, tiestön huono turvallisuustaso, ajoneuvoihin liittyvät ongelmat sekä suojattoman liikenteen turvattomuus.

Tavoitteena on vakavien tieliikenneonnettomuuksien vähentäminen. Tieliikenteen turvallisuustyössä on tavoitteena jatkuvasti vähentää liikenteessä kuolleiden ja vakavasti loukkaantuneiden määriä.

Tieliikenneonnettomuuksien vähentämistavoitteet

- Tavoitteena vähentää jatkuvasti liikenteessä kuolleiden ja vakavasti loukkaantuneiden määriä
- Tavoite vuodelle 2010 enimmillään 250 kuollutta
- Tavoite vuodelle 2007 enimmillään 290 kuollutta

Liikenneturvallisuuden paraneminen edellyttää myös, että koko liikennejärjestelmä toimii tehokkaasti ja antaa ihmisille mahdollisuuden käyttää erilaisia kulkutapoja. Liikenneympäristöä ja -olosuhteita on kehitettävä sekä panostettava erityisesti liikenteessä käyttäytymisen parantamiseen. Turvallisen liikkumisen edellytykset luodaan pitkällä aikavälillä yhteiskunnan yleisiä rakenteita, liikennepalveluja ja infrastruktuuria kehittämällä. Tarvitaan liikenneturvallisuuden huomioon ottamista maankäytön suunnittelussa, joukkoliikenteen edistämistä, suurten kaupunkiseutujen ja taajamaliikenteen parantamista ja tieverkon kehittämistä.

Tavoitteiden toteuttaminen rakentuu vahvalle yhteistyölle ja poikkihallinnolliselle toiminnalle. Myös alueellinen ja paikallinen yhteistyö on tärkeätä. Valtioneuvosto teki maaliskuussa 2006 periaatepäätöksen tieliikenteen turvallisuuden parantamisesta vuosina 2006–2010. Päätökseen on koottu liikenneturvallisuussuunnitelmasta sellaiset tärkeimmät toimenpiteet, joissa valtioneuvoston periaatteellinen

kannanotto on tarpeen liikenneturvallisuuustyötä tekevien organisaatioiden kannalta.

Periaatepäätös suuntaa liikenneturvallisuuustyön yhdeksälle keskeiselle alueelle:

- Yhteistyön tehostaminen
- EU-yhteistyö
- Pääteiden kohtaamisonnettomuuksien vähentäminen
- Jalankulku- ja pyöräilyonnettomuuksien vähentäminen asutuskeskuksissa
- Nopeuksien hallinta
- Päihdeonnettomuuksien vähentäminen
- Ammattiliikenteen onnettomuuksien vähentäminen
- Kuljettajaopetuksen ja ajokorttiseuraamusten tehostaminen
- Toteuttamisen edellytykset ja seuranta

Toimenpiteet

Yhteistyötä tiivistetään viranomaisten kesken ja tuetaan sisäisen turvallisuuden ohjelman etenemistä. Edistetään informaatioteknologian käyttöä. Läänien neuvottelukunnat tarkistavat alueelliset suunnitelmat periaatepäätöksen mukaisesti. Tilastointia parannetaan ja valmistellaan uusi iäkäsohjelma. Pyritään nopeuttamaan tasoristeysten poistamista ja huolehditaan hirvieläimien aiheuttamista ongelmista.

EU-yhteistyössä panostetaan hätäpalvelun (eCALL) kehittämiseen ja uusien turvajärjestelmien saamiseksi vakiovarusteeksi autoihin.

Kohtaamisonnettomuuksien osalta selvitetään vuoden 2006 loppuun mennessä miten ajosuuntien erottelua päätieverkolla kannattaa toteuttaa mm. keski-kaiteiden avulla.

Jalankulku- ja pyöräilyonnettomuuksien vähentämiseksi jatketaan liikenteen hillintää asutuskeskuksissa ja kehitetään liikenteen tiedotus- ja ohjausjärjestelmiä turvallisuustyön avuksi. Koulumatkojen turvallisuuden parantamiseksi kehitetään liikennekoulutusta ja toteutetaan turvallisuuskampanjoita. Edistetään polkupyöräkäytön ja heijastimen käyttöä.

Nopeuksien hallinnan parantamiseksi lisätään automaattivalvontaa pääteillä noin 1 600 km vuoden 2010 loppuun mennessä. Samalla lisätään myös siirrettäviä valvontayksiköitä ja tehostetaan muutenkin valvontaa ml. teknologian tehokas hyödyntäminen. Vuoden 2006 aikana tarkistetaan tiekohtaisten nopeusrajoitusten yleiset periaatteet. Alennetaan valvonnan puuttumiskynnystä.

Päihdeonnettomuuksien vähentämiseksi jatketaan eri toimenpiteitä ja valvonnan kehittämistä. Laajennetaan alkulokun käyttöä ja selvitetään mahdollisuudet saada se uusijoille pakolliseksi.

Ammattiliikenteen turvallisuuden parantamiseksi lisätään ja tehostetaan raskaan liikenteen valvontaa. Kuljetusten tilaajan ja rahdinantajan vastuuta kuormauksesta, ajo- ja lepoaikojen säädösten noudattamisesta lisätään. Tehostetaan myös rajan ylittävän liikenteen valvontaa ja selvitetään mahdollisuudet ajopiirturiin perustuvaan ajonopeuden valvontaan.

Kuljettajakoulutuksen perusopetusta lisätään ja kehitetään. Moottoripyöräilyn turvallisuusongelmiin kiinnitetään erityistä huomiota. Vanhoille motoristeille suunnattua jatkokoulutusta kehitetään. Kehitetään ja otetaan käyttöön kuljettajakäyttäytymisen parantamiseksi virhepistejärjestelmä.

7.2 Turvataan toimivat liikennepalvelut

Korkeatasoiset ja toimintavarmat liikenneväylät ovat perusedellytys koko yhteiskunnan tehokkaalle ja kansainvälisesti kilpailukykyiselle toiminnalle. Merkittävimmät liikenneväylien ja julkisen liikenteen palvelujen tarpeisiin vaikuttavat muutostekijät ovat väestön muuttoliike ja muutokset elinkeinoelämässä. Väestön keskittyminen lisää liikenteen kysyntää ja investointitarpeita kasvuaalueilla. Tämä olisi kyettävä suuntaamaan joukkoliikenteeseen ja kevyeen liikenteeseen erityisesti ympäristövaikutusten ja liikenneturvallisuuden takia. Toisaalta väestöä menettävillä alueilla liikenneväyläpalvelujen tasoa ei voida juurikaan laskea. Haja-asutusalueilla perinteisen joukkoliikenteen toimintaedellytykset ovat heikentyneet matkustajien vähenemisen ja liikenteen hoidon kustannusten nousun takia.

Sorateiden kelirikkohaittaa on saatu pienennettyä. Siltojen kunto edelleen hieman heikkenee, mutta saadaan pysäytettyä lähivuosina. Tiestön pääoma-arvo on laskenut viime vuosina laskenut noin 100 milj. euroa vuodessa. Rataverkon päällysrakenteen yli-ikäisyyttä on vähennetty ratkaisevasti. Työ on vielä kesken vilkkaillakin rataosilla, mutta suurimmat puutteet ovat muulla rataverkolla. Osalla vähäliikenteisimpiä yhteysvälejä on lähivuosina tehtävä kalliit korvausinvestoinnit tai liikenne on lopetettava radan huonon kunnon johdosta.

Liikenteen ennustettavuuden ja sujuvuuden merkitys kasvaa, koska elinkeinoelämän kuljetukset ovat yhä tarkemmin aikataulutettuja. Elinkeinoelämän ja vientiteollisuuden yhteystarpeet vaativat lentoliikenteen palvelutason ylläpitoa myös suhteellisen vähäliikenteisillä reiteillä.

Liikennepalvelujen kehittämisen tavoitteet

Kansainväliset yhteydet

- Ulkomaankuljetusten sujuvuus, toimintavarmuus ja kohtuuhintaisuus, satamien, lentoasemien ja rajanylityspaikkojen riittävä välityskyky sekä kansainvälisen matkustajaliikenteen palvelutaso turvataan

Valtakunnalliset ja alueiden väliset yhteydet

- Liikenneverkot mahdollistavat nopeat ja turvalliset henkilö- ja tavaraliikenteen yhteydet keskusten välillä
- Joukkoliikenteen osuus kasvaa keskusten välisessä liikenteessä.

Kaupunkiseutujen liikenteen toimivuus

- Joukkoliikenteen ja kevyen liikenteen osuus kasvaa
- Suurten kaupunkien katu- ja tieverkko ja kevyen liikenteen verkko sekä pääkaupunkiseudulla raideliikenteen verkko mahdollistavat turvallisen kevyen liikenteen kehityksen, täsmällisen ja turvallisen joukkoliikenteen sekä kohtuullisesti sujuvan henkilöauto- ja tavaraliikenteen
- Maankäytön ja liikenteen suunnittelun yhteensovittaminen paranee

Peruspalvelutaso maaseudulla

- Väyläpalvelut mahdollistavat elinkeinoelämän ja väestön perustoiminnot maan eri alueilla myös pitkällä aikavälillä
- Ylläpidetään tarpeelliset julkisen liikenteen palvelut maaseudulla

Toimenpiteet

Turvataan liikenneväylien palvelutaso ylläpito ja kehittämisinvestoinnein. Parannetaan liikenneinvestointien pitkäjänteisyyttä asiaa selvittävän työryhmän ehdotusten pohjalta. Valmistellaan pitkän tähtäimen liikennejärjestelmän tavoitetila ja keskeiset linjaukset sen toteuttamiseksi (Liikenne 2030). Toteutetaan infraministerityöryhmän helmikuussa 2004 tekemiä liikennepolitiikan linjauksia. Käynnistetään työryhmän hankkeista uusina kohteina vuonna 2006 vt 2 Vihti–Pori, vt 20 Hintta–Korvenkylä, Tampereen läntisen kehätien 2. vaihe, Raahen meriväylä sekä Ilmalan ratapihan rakentaminen. Vuonna 2007 käynnistetään hallituksen jo tekemien päätösten perusteella Seinäjoki–Oulu (1. vaihe) ja Lahti–Luumäki - ratojen perusparannushankkeet, Keski-Pasilan järjestelyt sekä tiehankkeet Kehä I Turunväylä–Vallikallio ja vt 6 Lappeenranta–Imatra. Hallitus arvioi kuitenkin eduskunnan asiaa koskevan lausuman mukaisesti mahdollisuudet uusien väylähankkeiden aloittamiseen vuosina 2007 ja 2008 päättäessään esityksestään vuoden 2007 talousarvioksi ottaen huomioon valtion talouden liikkumavaran ja mahdolliset valtion omaisuuden myynnistä kertyneet tulot. Perustienpidon ja perusradanpidon määrärahojen vuositaso on nostettu tulopoliittiseen sopimukseen liittyen 20 miljoonalla eurolla vuosille 2006 ja 2007. Liikenneväylienpidon tehokkuutta ja tuottavuutta jatkuvasti parannetaan mm. hankintamalleja kehittämällä, asiakaslähtöisillä toimintatavoilla ja väylienpidon pitkäjänteisemmällä ohjelmoinnilla. Kehittämishankkeilla tuetaan elinkeinoelämän kuljetusten sujuvuutta, kansalaisten jokapäiväisiä liikkumistarpeita sekä alueiden elinvoimaa.

Rautateiden kilpailukyky vaatii henkilöliikenteessä täsmällisyyttä ja nopeutta. Pääkaupunkiseudulla välityskykyä on jo lisätty ja kysyntä on kasvanut. Kerava–Lahti-oikorata parantaa valmistuessaan vuonna 2006 olennaisesti rataverkon palvelutasoa. Joukkoliikenteen osuuden lisäämiseksi otetaan yleisten teiden kehittämisessä huomioon joukkoliikenteen tarpeet ja jatketaan matkakeskusohjelman toteuttamista.

Kaupunkiseuduilla tiivistetään valtion ja kuntien yhteistyötä, edistetään seutukuntatasoista asioiden käsittelyä sekä lisätään ja syvennetään maankäytön suunnittelusta vastaavien ja liikenteestä vastaavien viranomaisten vuorovaikutusta, osaamista ja yhteistyötä.

Joukkoliikenteellä tehtävää työmatkaliikennettä kehitetään edistämällä työsuhdematkalipun käyttöönottoa sekä seutu- ja työmatkalippujärjestelmiä edelleen kehittämällä ja osallistumalla lippujen hintojen alentamiseen. Liikenne- ja viestintäministeriön asettama työryhmä selvitti eri mahdollisuuksia nostaa joukkoliikenteen kulkumuoto-osuutta kaupunkiseuduilla ja etenkin Helsingin työssäkäyntialueella. Työryhmä päätyi 15 vaikuttavimmaksi arvioituun toimenpiteeseen. Toimenpiteistä nostetaan erityisesti esille tehokas raideverkko pääsuunnilla sekä linja-autoliikenteen laatukäytävät. Lisäksi selvitetään erikseen pääkaupunkiseudun työssäkäyntialueen joukkoliikenteen yhtenäisen lippujärjestelmän toteuttamismahdollisuuksia. Kaupunkiseutujen kehittämistyötä on laajennettu kosemaan pääkaupunkiseudun lisäksi myös muita kaupunkiseutuja.

Liikenne- ja viestintäministeriössä on määritelty yhtenäinen valtakunnallinen julkisen liikenteen tavoitteellinen peruspalvelutaso, jonka perusteella arvioidaan alueelliset joukkoliikenneostotarpeet lääninhallituksissa sekä kyetään parantamaan määrärahan vaikuttavuutta. Peruspalvelutason toteuttamista seurataan yhtenäisten mittareiden avulla. Liikenne- ja viestintäministeriön asettama työryhmä selvittää sekä laatii ehdotukset alueellisen ja paikallisen joukkoliikenteen rahoitusrakenteen uudistamisesta.

Lähijunaliikenteen rahoituksen uudistamista selvittänyt työryhmä luovutti raporttinsa tammikuun alussa 2006. Työryhmä esittää, että pääkaupunkiseudun työssäkäyntialueen lähiliikennettä tulisi tarkastella YTV-alueen ja sen ulkopuolisten kuntien muodostamana kokonaisuutena ja että liikenteen palvelutaso olisi perusteltua suunnitella keskitetysti. Lisäksi kunnille olisi annettava mahdollisuus osallistua sekä palvelutason määrittelyyn että liikenteen rahoitukseen. Mietintö lähetettiin lausuntokierrokselle, jonka jälkeen liikenne- ja viestintäministeriö päättää jatkotoimista.

Alueellisen ja paikallisen joukkoliikenteen rahoitustyöryhmän määräaika on maaliskuun lopussa 2006.

Liikenne- ja viestintäministeriö ja VR Osakeyhtiö solmivat keväällä 2006 lähiliikennesopimuksen. Liikenne- ja viestintäministeriö ja VR Osakeyhtiö ovat sopineet kaukoliikenteenostoista vuoden 2011 loppuun. Liikenne- ja viestintäministeriö selvittää yhdessä valtiovarainministeriön kanssa rautatieliikenteen määrärahojen budjetoinnin muuttamisesta valtuutusmenettelyn mukaiseksi.

Peruspalvelutasoisen liikenteen tehokkuutta, laatua ja esteettömyyttä parannetaan. Lisäksi selvitetään mahdollisuuksia ja edellytyksiä korvata ostettua runkoliikennettä kutsujoukkoliikenteellä. Joukkoliikennettä pyritään hyödyntämään

entistä enemmän yhteiskunnan maksamissa ja korvaamissa kuljetuksissa. Ensimmäiset matkojenyhdistelyn hallinnointi- ja rahoitusmallin mukaiset matkapalvelukeskukset aloittavat toimintansa vuonna 2006.

Tarpeellisten vähäliikenteisten lentoreittien toimivuutta turvataan Itä-Suomessa osallistumalla lentoliikenteen ostoihin.

Merenkurkun liikenteen hoitamisesta on sopimus vuoden 2007 loppuun.

7.3 Turvataan suomalainen merenkulku

Omallalla kauppalaivastolla pyritään varmistamaan Suomen ulkomaankaupan ympärivuotiset kuljetukset kaikissa olosuhteissa ml. poikkeusolosuhteet. Oma kauppalaivasto antaa Suomelle myös paremmat mahdollisuudet valvoa meriliikenteen turvallisuutta ja sen ympäristövaikutuksia.

Riittävän kapasiteetin säilyminen Suomen lipun alla on tärkeää merenkulkuun kytkeytyvien elinkeinojen, ns. meriklusterin säilymisen kannalta. Suomen meriklusteri työllistää suoraan yksityisellä sektorilla ja satamissa noin 47 000 henkilöä. Yritysten suoraan meriklusteriin liittyvä liikevaihto on noin 11,4 miljardia euroa.

Merenkulun tavoitteet

Suomen kauppalaivaston kilpailukyvyyn turvaaminen ja suomalaisen tonniston riittävän osuuden säilyttäminen Suomen kansainvälisissä merikuljetuksissa.

Uuden alustonniston hankkiminen Suomen lipun alle pyritään turvaamaan.

Toimenpiteet

Merenkulun jatkuvuus Suomen lipun alla turvataan hallituksen syksyllä 2003 hyväksymällä valtion erityisellä tukiohjelmalla, jonka vaikutuksia seurataan jatkuvasti.

Matkustaja- ja lastialushankintojen edistämiseksi hallitus on valmis ottamaan käyttöön jälleenhankintavarauksen. Ratkaisun tarpeesta ja yksityiskohdista päätetään, kun yleisen poistojärjestelmän rakenteellisesta muutoksesta on päätetty.

8 KANSALAISTEN TURVALLISUUS JA OIKEUDEN KÄYTTÖ

8.1 Toimeenpannaan sisäisen turvallisuuden ohjelma

Sisäisen turvallisuuden ohjelman toimenpiteiden täytäntöönpanoa jatketaan vuonna 2006. Ohjelman toimenpiteiden riittävyttä arvioidaan säännöllisesti ohjelman seurantaryhmässä. Seurantaryhmä arvioi myös tarvittavia jatkotoimia. Ohjelma-arviointi toteutetaan vuonna 2006. Tuloksista raportoidaan hallituksen strategia-asiakirjan seurannan yhteydessä.

Vuonna 2006 ohjelman toimeenpanon painopistealueet ovat seuraavat:

Väkivaltarikollisuuden vähentäminen

Väkivaltarikollisuuden vähentäminen on yksi sisäisen turvallisuuden ohjelman keskeinen tavoite, jonka saavuttaminen edellyttää laajasti poikkihallinnollisia toimenpiteitä. Kansallisen väkivallan vähentämishjelma vahvistetaan vuoden 2006 aikana. Väkivallan vähentämiseen tähtäävien ohjelmien toimeenpano yhteensovitetään ja koordinoidaan yli hallinnonalojen rajojen ja näin varmistetaan väkivaltaa vähentävien toimenpiteiden toteuttaminen. Tärkeää on piiloon jäävän väkivaltarikollisuuden vähentäminen ja ns. läheisväkivaltarikostorjunnan tehostaminen.

Siviilikriisinhallinta ja kotimaan valmiuden ylläpitäminen sekä liittyminen kansainväliseen kriisinhallintaan ja katastrofiapuun

Siviilikriisinhallinnan tarkoituksena on tukea kriisissä vaurioituneen tai hajonneen hallintojärjestelmän rakentamista. Siviilikriisinhallintaan liittyvän pelastustoiminnan nopean hätäavun järjestelyjä kehitetään edelleen vuoden 2006 aikana valtion ja kuntien välisenä yhteistyönä.

Kotimaisen suuronnettomuusvalmiuden ylläpitäminen

Pelastustoiminnan johtamisen kehittämiseksi toteutetaan tilanneperusteinen tietojärjestelmä johtamisen tueksi. Järjestelmän avulla tehostetaan johtamista, parannetaan reagointinopeutta eri tilanteissa, mahdollistetaan jatkuvassa käytössä oleva tilannekuva sekä johtamisessa tarvittavien perustietojen saatavuus ja käytettävyys. Määrittelytyö valmistui kesäkuussa 2005, vuonna 2006 kilpailutetaan järjestelmän toimitus sekä tehdään hankintapäätös. Järjestelmä on suunnitelmien mukaan käytössä vuoden 2008 alussa. Pääasialliset käyttäjät ovat lääninhallitukset ja sisäasianministeriön pelastusosasto. Järjestelmä tulee olemaan osa sisäasianministeriön ja koko valtioneuvoston tilannekuvajärjestelmää.

Talousrikollisuuden ja harmaan talouden torjunnan tehostaminen

Harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunta ei ole yhteiskunnan kannalta riittävän vaikuttavaa pelkästään lainvalvonta- ja oikeusviranomaisten tehostamistoimin. Yhteiskunnan on välttämätöntä pyrkiä lainsäädännöllisin toimenpitein vähentämään talousrikosten tekomahdollisuuksia ja siten ennalta estämään talousrikollisuudesta sekä harmaasta taloudesta aiheutuvia taloudellisia vahinkoja. Rikosten ennalta estäminen tulee huomattavasti halvemmaksi kuin niiden paljastaminen, tutkiminen ja tuomioiden täytäntöönpano.

Hallituksen strategia-asiakirjan 2005 mukaisesti on valmisteltu neljäs talousrikollisuuden ja harmaan talouden torjuntaohjelma vuosiksi 2006–2009. Torjuntaohjelma sisältää useita talousrikostorjuntaa tehostavia lainsäädäntöehdotuksia, joiden toteuttaminen edellyttää sitoutumista useilta hallinnonaloilta. Seuraavat lainsäädäntöehdotukset perustuvat sisäisen turvallisuuden ohjelmaan ja talousrikostorjuntaan vaikuttavan lainsäädännön kehittämistä selvittäneen työryhmän ehdotuksiin, jotka luovutettiin sisäministerille kesällä 2004.

- Tilaajan ilmoitusvelvollisuutta ja -vastuuta tietyillä toimialoilla lisäävät toimenpiteet talousrikollisuuden ja harmaan talouden torjumiseksi
- Talousrikollisuuden ja harmaan talouden sekä kansallisten että kansainvälisten toimintaedellytysten heikentäminen kehittämällä arvonalisäverojärjestelmää
- Talousrikosten ja harmaan talouden paljastamismahdollisuuksia parantaminen sallimalla verottajalle vertailutietotarkastukset luottolaitoksissa
- Talousrikosten paljastamismahdollisuuksien parantaminen lisäämällä ulkomaisten sijoituspalveluja tarjoavien toimijoiden tiedonantovelvollisuuksia
- Ulkomaisen vuokratyövoiman verotusoikeuden toteuttaminen ja ulkomaisten urakoitsijoiden rekisteröinti- ja ilmoitusvelvollisuuksien lisääminen
- Liiketoimintakiellon valvontavelvollisuus laajentaminen koskemaan poliisin lisäksi myös muita viranomaisia
- Rahanpesuun liittyvän ilmoitusvelvollisuuden ulottaminen viranomaisiin
- Kaupparekisteritietojen luotettavuuden lisääminen sekä toimimattomien ja tietoja antamattomien yritysten poistaminen kaupparekisteristä
- Viranomaisten väliseen riskianalyysiin tarvittavan tiedonvaihdon tehostaminen ja poikkihallinnollisen viranomaisyhteistyön kehittäminen
- Kaksoislaskutuksen ja muiden ulkomaankauppaan liittyvän väärinkäytösten torjuminen
- Esitutkinnan nykyistä tehokkaampi rajaaminen

Talousrikostutkinnan nykytilaa pohtinut työryhmä totesi loppuraportissaan, että talousrikostorjunnan uskottava tehostaminen edellyttää vuoteen 2008 saakka

noin 19 tutkijanviran vuosittaista perustamista. Sen lisäksi keskusrikospoliisiin on lisätty laittoman työvoiman torjuntayksikkö.

Palokuolemien vähentäminen

Palokuolemien vähentäminen on yksi onnettomuuksien vähentämisen painopiste. Vuonna 2006 jatketaan palokuolematietojen analysointia ja palontutkinnasta saatavien tietojen hyödyntämistä osana pelastuslaitosten riskienhallintaa ja onnettomuuksien ennaltaehkäisyä.

Sujuvat ja turvalliset rajanylitykset itärajalalla

Toimenpiteet itärajan rajanylityskenteen sujuvuuden ja turvallisuuden kehittämiseksi täydentyvät vuonna 2006. Nuijamaan uusi kansainvälinen rajanylityspaikka otetaan käyttöön syksyllä 2006. Syksyn kuluessa avataan myös Kuusamon kansainvälinen rajanylityspaikka. Vaalimaan rajanylityspaikan kehittämistä jatketaan. Kehittämistyö tehdään rajavartiolaitoksen, tullin ja tielaitoksen yhteistoimin ja siihen kytketään myös Venäjän viranomaiset tavoitteena sujuva ja turvallinen rajanylityskäytäntö.

8.2 Varmistetaan oikeuden nopeampi ja varmempi saatavuus

Lakeja on säädetty viime vuosina runsaasti ja hyvinkin yksityiskohtaisesti, mikä on heikentänyt lainsäädännön selkeyttä. Tämä on omiaan heikentämään kansalaisten oikeuksien toteutumista. Lainvalmistelun johtamisessa, suunnitelmallisuudessa ja vaikuttavuuden arvioinnissa on myös puutteita.

Yhteiskunnan voimakkaisiin muutoksiin liittyvät oikeudelliset ongelmat ja kansalaisten tiedon tarve heitä koskevista asioista ovat lisänneet oikeudellisen neuvonnan tarvetta. Luottoyhteiskunta on tuonut mukanaan velkaongelmat.

Sovittelumenettelyn merkitys on kasvanut. Rikosasioiden sovittelumenettelyn alueellisessa kattavuudessa ja saatavuudessa on kehittämistarpeita. Riitaasioiden sovittelumenettelyä ollaan käynnistämässä.

Oikeudenkäyntikuluja ja oikeudenkäyntimenettelyä koskevat uudistukset ovat lisänneet asianosaisten oikeudenkäyntikuluriskiä, mikä on heikentänyt oikeusturvan saatavuutta erityisesti riita-asioissa.

Eri tuomioistuinten käsittelyajoissa on suuria eroja, mikä on johtanut alueelliseen eriarvoisuuteen oikeusturvan saatavuudessa.

Oikeuksien toteutumisen takaavat selkeä lainsäädäntö, hyvä hallinto ja tehokas oikeusturvajärjestelmä ovat yhä keskeisempiä kilpailutekijöitä kansainvälisillä markkinoilla.

Oikeuden saatavuuden keskeiset tavoitteet

- Lainvalmistelun ja lakiehdotusten vaikutusten arviointi kehittyvät
- Velkaongelmat vähenevät, maksukyvyttömyystilanteiden selvittäminen tehostuu ja nopeutuu sekä perintäkustannukset alenevat
- Neuvonta- ja sovittelumenettelyt tukevat paremmin kansalaisten ongelmien ratkaisua
- Oikeusturvaa saadaan koko maassa nykyistä joutuisammin, tasapuolisemmin ja kohtuullisin kustannuksin

Lainvalmistelun parantaminen

- Kehitetään lainvalmistelun suunnittelua, johtamista, laadunvalvontaa, resurssien kohdentamista ja vaikutusarviointia. Ministeriöt kehittävät toimintaansa erikseen ja yhdessä mm. marraskuussa 2005 asetetun säädösvalmistelun kehittämisryhmän (SÄKE) kautta.
- Toteutetaan lainvalmistelun kansliapäällikköryhmän (VNK:n julkaisusarja 13/2005) toimenpidesuositukset (mm. hallituksen lainsäädäntösuunnitelman laatiminen ja säädösehdotusten vaikutusarviointista annettujen ohjeiden yhtenäistäminen ja yksinkertaistaminen).
- Lisätään ministeriöiden välistä yhteistyötä lainvalmistelussa hallinto-oikeuksien asiamäärän ennakoimiseksi ja muutoksenhaun hallitsemiseksi.
- Kehitetään ja systematisoidaan kansalaisten ja intressitahojen osallistumisjärjestelmiä.
- Toimikaudeksi 18.4.2005–30.4.2006 asetetulle paremman sääntelyn toimintaohjelmalle pyritään kiteyttämään valtioneuvoston ja keskeisten sidosryhmien säädöspoliittiset linjaukset.

Maksuhäiriöiden ja niiden haittojen vähentäminen

- Jatketaan käytännön toimia keväällä 2004 valmistuneen velkahallintaohjelman toteuttamiseksi (OM, OPM, KTM)
- Selvitetään velkaantumisen ja maksuhäiriöiden kansantaloudellisia vaikutuksia.
- Talousvalistuksen sekä velka- ja talousneuvonnan koordinoitua varten valtioneuvosto asettaa laaja-alaisen talouden hallinnan neuvottelukunnan. (KTM, OM, OPM, STM ja eräät muut ministeriöt)
- Laaditaan elatusapujen yhtenäisiä määräytymisperusteita koskeva suositus (STM, OM)
- Käynnistetään kotitalouksien velkaongelmien säännönmukainen seuranta (OM)
- Edistetään sosiaalisen luototuksen saantia (STM)
- Jatketaan ulosottolain kokonaisuudistuksen toteuttamista uudistamalla ulosottolain ulosmittausta, myyntiä ja tilitystä (III vaihe) sekä ulosoton organisaatiota ja veroulosottoa (IV vaihe) koskevat säännökset (OM).

- Jatketaan ulosoton laajaa työmenetelmien, henkilöstön osaamisen ja organisaation kehittämistyötä, jotta lainsäädännön uudistuksilla ja tietojärjestelmäinvestoinneilla luotuja mahdollisuuksia voidaan hyödyntää tehokkaasti (OM).
- Kehitetään muita maksukyvyttömyysmenettelyjä ja muuta maksukyvyttömyyslainsäädäntöä (OM).
- Määritellään maksuhäiriöpolitiikan vaikuttavuuden arvioimiseksi tarvittavat tunnusluvut vuoden 2006 loppuun mennessä (OM).
- Jatketaan luottotietolainsäädännön valmistelua.

Sovittelun ja neuvonnan lisääminen

- Varmistetaan riittävät velka- ja oikeudelliset neuvontapalvelut koko maassa ja lisätään verkkoviestintää.
- Jatketaan oikeusapuohjauksen kokeilua.
- Kehitetään oikeudellisten palvelujen seuranta, vaikuttavuutta ja keskeisiä tunnuslukuja. (OM, SM, KTM)
- Laajennetaan kunnissa vapaaehtoisella pohjalla tehtävää rikosasiain sovittelutoimintaa koko maahan kesäkuussa 2006 voimaan tulevan lain mukaisesti (STM).
- Tuetaan vuonna 2006 käyttöön otettua riita-asioiden sovittelua tuomioistuimissa koulutuksellisin keinoin ja tiedottamalla sekä seuraamalla asiamäärän kehitystä (OM).
- Ryhmävalitusmenettely otetaan käyttöön. Selvitetään ryhmäkannemennettelyä ja kuluttajavalituslautakunnan toimialan laajentamista (OM).
- Helpotetaan virheellisten hallintopäätösten korjaamista laajentamalla oikaisumenettelyä ja kehittämällä muita joustavia menettelytapoja. Vuonna 2005 laaditaan julkaisu pohjaksi oikaisuvaatimusmenettelyn kehittämiseksi. (OM, VM)

Oikeudenkäyntimenettelyjen joustavuuden ja sujuvuuden parantaminen

- Kehitetään tuomioistuinten työmenetelmiä sekä lisätään sähköistä asiointia.
- Suunnitellaan keinoja oikeudenkäynnin kokonaiskeston lyhentämiseksi ja laajojen asioiden käsittelyn tehostamiseksi
- Selvitetään hallinto-oikeuksien kiireellisyysääntöjen kokonaisvaikutukset hallinto-oikeuksien työssä.
- Tuetaan vuonna 2006 voimaan tulevien rikosoikeudenkäyntimenettelyn uudistuksen (kirjallinen menettely vähäisissä rikosasioissa) tavoitteiden toteuttamista.
- Tuetaan vuonna 2006 voimaan tulevien hallinto-oikeuksien uusien kokonpanovaihtoehtojen käyttöönottoa.
- Tuetaan tuomioistuinten laatutyötä sekä kehitetään muutoksenhakua hovioikeuteen vuonna 2006 valmistuvan selvityksen pohjalta.
- Kehitetään riidattomien saatavien ja kirjaamisasioiden tuomioistuinkäsittelyä.

- Jatketaan tuomareiden ja tuomioistuinhenkilöstön koulutuksen kehittämistä.
- Jatketaan tuomareiden vastuujärjestelmän valmistelua vuonna 2005 valmistuneen työryhmämietinnön ja siitä saadun palautteen perusteella.
- Jatketaan vakuutus oikeuden organisaation ja työmenetelmien kehittämistä
- Seurataan markkinaoikeuden työtilanteen kehitystä.
- Kehitetään tuomioistuinten henkilöstö- ja organisaatorakenteita käsitelyaikojen lyhentämiseksi ja tasaamiseksi.

VALTIONEUVOSTON KANSLIA

SNELLMANINKATU 1, HELSINKI
PL 23, 00023 VALTIONEUVOSTO
p. (09) 16001 | (09) 57811
f. (09) 1602 2165
julkaisut@vnk.fi
www.vnk.fi/julkaisut

ISBN 952-5354-99-7
ISSN 0782-6028